

โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน : กรณีศึกษา
โรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง

ปริญญานิพนธ์
ของ
ศาสกร์ จันประเสริฐ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
พฤษภาคม 2553

โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน : กรณีศึกษา
โรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง

ปริญญานิพนธ์
ของ
ศาสตราจารย์ จันประเสริฐ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

พฤษภาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน : กรณีศึกษา
โรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง

บทคัดย่อ

ของ

ศาสตราจารย์ จันประเสริฐ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

พฤษภาคม 2553

ฐาตุกร์ จันประเสริฐ. (2553). โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง. ปรินซ์นิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อ้อมเดือน สดมณี, อาจารย์ ดร. สรณ ภู่ง, อาจารย์ ดร. มนูญ มุกข์ประดิษฐ์.

การวิจัยเรื่องโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมาย รูปแบบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนและเพื่อทำความเข้าใจถึงโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตทั้งแบบไม่มีส่วนร่วมและแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักเรียน จำนวน 30 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียน ได้แก่ ครู พ่อแม่ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่าความหมายและรูปแบบของความรุนแรงในโรงเรียนนั้นนักเรียนเห็นว่าเป็นการกระทำจากครู เพื่อน และบุคลากรในโรงเรียนที่ทำร้ายนักเรียนทั้งทางร่างกาย จิตใจ และเพศ สำหรับครูเห็นว่าเป็นการกระทำรุนแรงต่อร่างกายและจิตใจ รวมถึงการกระทำที่กระทบต่อสิทธิของเด็ก ซึ่งจัดเป็นความรุนแรงแฝงหรือความรุนแรงเงียบ ส่วนพ่อแม่ผู้ปกครองเห็นว่าเป็นการทำให้เด็กได้รับความกระทบกระเทือนทั้งทางร่างกายและจิตใจโดยเกิดจากเพื่อนหรือครูรวมถึงการไม่ได้รับสิทธิที่ควรจะได้รับในฐานะนักเรียนคนหนึ่ง ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาเห็นว่าเป็นการทะเลาะวิวาทระหว่างนักเรียนกับนักเรียนหรือครูกับนักเรียนรวมถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเพศที่สามซึ่งโดยสรุปการให้ความหมายมีความสอดคล้องกันว่าเป็นการกระทำ ความรุนแรงแก่นักเรียนในลักษณะที่ทำให้เกิดความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจและทางเพศ รวมทั้งความรุนแรงที่เกี่ยวข้องเนื่องกับเรื่องสิทธิของนักเรียนที่สมควรได้รับ

รูปแบบของความรุนแรง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์ คือ 1) ใช้เกณฑ์ของบุคคลที่ถูกกระทำ และเป็นผู้กระทำเป็นเกณฑ์ ได้แก่ ความรุนแรงระหว่างครูกับนักเรียน ความรุนแรงระหว่างนักเรียนกับนักเรียนและความรุนแรงระหว่างนักเรียนที่มีการดึงคนนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง 2) ใช้เกณฑ์ผลที่เกิดขึ้นจากความรุนแรง ได้แก่ ความรุนแรงต่อร่างกาย ความรุนแรงต่อจิตใจ และความรุนแรงต่อเพศ 3) ใช้เกณฑ์วิธีการก่อความรุนแรง ได้แก่ การใช้กำลังทางกาย การใช้วาจาและการใช้ทั้งกำลังทางกายและวาจา

นอกจากนี้รูปแบบของความรุนแรงยังเกี่ยวข้องกับจุดเกิดเหตุในฐานพื้นที่ที่ก่อให้เกิดความรุนแรงซึ่งได้แก่ สถานที่ทั่วไปในโรงเรียนและสถานที่เฉพาะหรือลับตาคน

สำหรับปัจจัยที่เป็นเกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนนั้นพบว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) เด็กและเยาวชนที่ตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียวซึ่งเกิดจากปัจจัยที่สำคัญคือจากตัวเด็กนักเรียนเอง และจากบริบทของโรงเรียน 2) เด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะของผู้กระทำความรุนแรง ได้แก่ ปัจจัยจากตัวนักเรียนเอง จากครอบครัว จากเพื่อน จากการรับสื่อที่ไม่เหมาะสม และจากชุมชนแวดล้อม 3) เด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะทั้งในฐานะทั้งผู้ถูกกระทำและผู้กระทำซึ่งมีปัจจัยตามสองลักษณะข้างต้นร่วมกับอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญคือการขาดวุฒิภาวะทางปัญญาและอารมณ์

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นโรงเรียนนั้นมีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ซึ่งครอบคลุมถึงการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งปรากฏผลจากข้อมูลที่ได้จากภาคสนามว่ามีประเด็นที่สำคัญคือ โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ใน 5 คู่ ความสัมพันธ์ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ครูใช้กฎระเบียบในเรื่องต่างๆ อย่างเข้มงวดอันมีผลต่อการทำทนายและการฝ่าฝืนกฎระเบียบของนักเรียน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน ได้แก่ แบบอุปถัมภ์ช่วยเหลือ แบบการยอมรับในอำนาจ แบบการยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนเกรดด้วยกัน แบบการยอมรับกันในกลุ่มเด็กเก่งเด็กดีด้วยกัน แบบไม่ยอมรับความแตกต่างระหว่างกลุ่มหรือตัวบุคคลและแบบเชิงขั้วสาว 3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบแบบตามสายงานหรือหน้าที่ความรับผิดชอบ 4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวดิ่ง และ 5) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างคิดว่าตนมีอำนาจเหนือกว่าซึ่งโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียน มีผลทำให้เกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างผู้ที่มีสถานภาพแตกต่างกันซึ่งส่งผลต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้น

โครงสร้างเชิงอำนาจกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนนี้ ได้แก่ อำนาจกับลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ อำนาจกับกฎระเบียบของโรงเรียนและอำนาจกับสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

SOCIAL STRUCTURE INVOLVING WITH CHILDREN AND YOUTHS ' VIOLENCE AT
SCHOOL: A CASE STUDY OF A SCHOOL IN CENTRAL THAILAND

AN ABSTRACT

BY

THASUK JUNPRASERT

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Philosophy Degree in Applied Behavioral Science Research
at Srinakharinwirot University

May 2010

Thasuk Junprasert. (2010). *Social Structure Involving with Children and Youth's Violence at School: a Case Study of a School in Central Thailand*. Dissertation of Ph.D. (Applied Behavioral Science Research). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist. Prof. Dr. Omduean Sodmanee, Lecturer Dr. Sadhon Bhookong, Lecturer Dr. Manoon Mukpradit.

The objectives of this study, Social Structure involving with Children and Youths' Violence at School: A case study of a school in Central Thailand, are to comprehend the meanings and configurations of school violence which affect the children and to understand the whole social structures of school and abused youths' violent phenomena via the experiences and ideas of the student or others who are involved. In this study, qualitative research methodology (case study) was used. There were various ways of collecting information, participative observation, non-participative observation, in-depth interview and focus group. Key informants were 30 school students and others who concerned with those students such as teachers, parents or relatives, school committee, total numbers were 20 persons excluding numbers of the students.

This research found that the meanings and school violence features were from the conducts of teachers, friends, and someone who works at this school; these people hurt students' body, mind and sex in addition to students' right in case of teachers' vision which is latent or silent violence. Parents defined the violence as to impair students' mind and body influenced by peers or teachers including with not be given enough opportunities in learning. Whereas, school board picked out that the violence is the fighting among students or between teacher and student and also gender deviance group, this definition can be summarized it is the aggressive behavior which destruct victims' mind, body and sex as well as their deserving right.

Violence can be divided into three groups depending on diverse criterions; 1) treated person and ones who treat, 2) consequences from violence and 3) ways of conducting violence. Furthermore, the study reveals three factors that indicate the violence manipulation of youths; 1) only be abused children, the personality of victim is very important that means if his performance annoyed someone, he might confront with violence. School portion would also lead to violence at school. 2) youths who create the violence; the main cause of this is from

5 agents, themselves, family, friends, media, and community. 3) youths who treat violently and be treated brutally; they learn from their experiences and viciously treat others.

School violence has been intensively related to social structure of school which covers school rules and discipline administration. From the field work; found that the relationship among people who play important roles at school is one of main structure comprises of major 5 pairs; 1) the association between teacher and student; reflect the authority of superiors 2) the association between student and student which embraces 6 kinds of relationship; assistance, authority acceptance, in-group acceptance of good and bad students, unacceptability of students' distinction and sexual relationship. 3) the association between teacher and teacher, it is horizontal relationship 4) the association between teacher and administrators; it is the vertical relationship 5) the association between student and person working at school. From these associations affect the difference of people which leads to school violence.

Authority is the focal key which has been always attached to other school aspects such as school environment and person status.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน : กรณีศึกษา
โรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลาง
ของ
ศาสตราจารย์ จันประเสริฐ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2553

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อ้อมเดือน สดมณี)

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สรณ ภูคอง)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อ้อมเดือน สดมณี)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.มณู มุกข์ประดิษฐ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สรณ ภูคอง)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.มณู มุกข์ประดิษฐ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล)

ประกาศคุณูปการ

การสอบคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่ใช่เรื่องง่าย และเมื่อผ่านการคัดเลือกเข้าเป็นนิสิตตั้งที่มุ่งหวังแล้วยังพบว่า การเรียนยากกว่าที่คิดไว้หลายเท่า ไม่เพียงแต่ความยากในเชิงวิชาการเท่านั้น หากแต่ภาระที่หนักหนาสาหัสจากการต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม การแบ่งเวลาเพื่อทำรายงานในช่วงที่มีวิชาเรียน สองปีแห่งการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในห้องเรียนได้ผ่านพ้นไป ช่วงเวลาแห่งการทำปฏิญานิพนธ์คือบททดสอบอันหนักอึ้ง อิทธิบาทสี่ ทั้งฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการทำปฏิญานิพนธ์จนถึงวันที่ปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

การทำปฏิญานิพนธ์ในขณะที่ข้าพเจ้ายังเป็นนักวิจัยมือใหม่ อาจารย์ที่ปรึกษาคือผู้ชี้แนะแนวทาง ผู้เป็นต้นแบบที่ดีและเป็นแรงบันดาลใจที่ยิ่งใหญ่ในการสร้างผลงานวิจัยชิ้นนี้ให้สำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อ้อมเดือน สดมณี ครูในดวงใจ ผู้เป็นดังประทีปแก้วส่องทางในการศึกษาระดับอุดมศึกษาและสั่งสอนชี้แนะการทำปฏิญานิพนธ์แก่ข้าพเจ้าด้วยประสบการณ์ทั้งชีวิต โดยมีรู้จักเห็นดินเห็นทราย ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สรณ ภูคง อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ให้คำปรึกษา ชี้แนะที่กระจ่างชัดและมีค่ายิ่งในการทำปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ ผู้ให้ความเมตตา ความรู้และเป็นที่ปรึกษาในการทำปฏิญานิพนธ์ด้วยแก่ข้าพเจ้าอย่างดียิ่ง ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี มีตรสมหวัง อาจารย์ผู้จุดประกายทางความคิดและให้การชี้แนะแนวทางในการทำวิจัยได้อย่างดีเยี่ยม

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และอาจารย์ ดร.นำชัยศุภฤกษ์ชัยสกุล ที่ท่านทั้งสองได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งมาเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปฏิญานิพนธ์และให้คำแนะนำที่มีค่าในการปรับปรุงปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อรพินท์ ชูชม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี อาจารย์ ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สม และคณาจารย์จากสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ทุกท่านผู้ที่ให้ทั้งความรู้ ให้คำปรึกษาที่มีประโยชน์และให้กำลังใจในการศึกษาแก่ข้าพเจ้าด้วยดีเสมอมาและขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักเลขาสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ทุกท่านที่ให้คำปรึกษาและอนุเคราะห์ให้ความสะดวกในการทำปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้จนประสบผลสำเร็จ

ขอกราบอนุโมทนาบุญ พม.ณัฐ ปุญญาคม พระชัยสิทธิ์ อริยวิโส และพระกล้าณรงค์ ญาณวีโร พระอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ให้คำชี้แนะในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นผู้ที่ให้กำลังใจและอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของข้าพเจ้า ขอขอบพระคุณพลเอกเรวัต สดมณี ผู้ให้คำปรึกษาที่ดีและช่วยเหลือในทุกสิ่งทุกอย่าง

ขอขอบคุณน้องอ้อย ผู้ที่ช่วยติดต่อประสานงานกับอาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนที่ใช้เป็นสนามทำวิจัย และช่วยวิ่งเต้นในเรื่องต่างๆ ขอขอบคุณพี่ดวงที่ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจเสมอมา ขอขอบคุณน้องโสรัจจะ น้องจอย น้องอ้น น้องตัน น้องๆ ที่แสนดีที่ช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ ด้วยดี

ขอขอบคุณผู้อำนวยการ คณาจารย์และนักเรียนโรงเรียนที่ใช้เป็นสนามวิจัยที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์รวมทั้งช่วยอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ในการทำงานวิจัยนี้จนสำเร็จ

ขอขอบพระคุณครอบครัวจันประเสริฐ คุณพ่อชำนาญ แม่ทองใบ จันประเสริฐ บิดามารดา ผู้ประเสริฐสุดของข้าพเจ้า ผู้มีอุปการคุณอันยิ่งใหญ่ที่ให้การเลี้ยงดู ให้คำสั่งสอนและให้การสนับสนุน ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ข้าพเจ้าด้วยดีตลอดมา ยากที่จะพรรณนาคุณได้หมดสิ้น ท่านทั้งสองเป็นต้นแห่งแรงบันดาลใจทั้งหมดในการศึกษาเล่าเรียนของข้าพเจ้าตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถึงระดับดุขฎีบัณฑิต ขอขอบคุณน้องเล็ก น้องสาวที่ดีที่สุดในชีวิตของข้าพเจ้า ผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และเป็นพี่ปรึกษาในเรื่องต่างๆ ด้วยดีเสมอมา และขอขอบพระคุณท่านผู้มีอุปการคุณทั้งหลายที่ได้เอื้อนนามในที่นี้ด้วยทุกท่าน

การเรียนในระดับดุขฎีบัณฑิตของข้าพเจ้านั้นไม่ใช่เรื่องง่ายก็จริง แต่ก็ไม่ง่ายเกินกว่าที่จะเรียนให้สำเร็จ นอกจากข้าพเจ้าจะต้องมีฉันทะ ความปรารถนาแรงกล้าในการเรียนแล้วยังต้องมีวิริยะ พากเพียรพยายามไม่ลดละ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ต้องมีจิตตะ ใจจดจ่อในการเรียน สู้ไม่ถอย และต้องมีวิมังสา ศึกษาเรียนรู้ด้วยสติปัญญา แก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยเหตุและผล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากท่านผู้มีพระคุณทั้งหลายดังที่กล่าวมาด้วยจึงจะทำให้การเรียนของข้าพเจ้าประสบความสำเร็จสูงสุดและที่สำคัญทำให้ข้าพเจ้าสามารถทำปริญญาโทฉบับนี้ได้ดีและประสบผลสำเร็จเป็นนิจจรรย ข้าพเจ้าจึงขอกราบขอบคุณมายังท่านผู้มีอุปการคุณทั้งหลาย ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่งด้วยใจจริง

ฐาศุภร์ จันประเสริฐ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ปัญหาการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง.....	8
ส่วนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม.....	15
ส่วนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
ส่วนที่ 4 การศึกษาเฉพาะกรณี.....	51
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	59
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	61
สนามวิจัย.....	61
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	66
เครื่องมือที่ใช้การในการวิจัย.....	74
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	76
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	79
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล.....	82

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
4	บริบทโรงเรียน.....	84
	ที่ตั้ง อาณาเขตและสภาพแวดล้อม.....	84
	อาคารสถานที่ของโรงเรียน.....	86
	ประวัติการตั้งโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน.....	91
	ระเบียบปฏิบัติของโรงเรียน.....	92
5	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	99
	ส่วนที่ 1 ความหมายรูปแบบและเงื่อนไขกำหนดความรุนแรงที่เด็กและ	
	เยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน.....	99
	ความหมายของความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียน.....	100
	ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียน: หลากหลายรูปแบบที่สร้าง	
	ความเจ็บปวด.....	109
	ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน: จุดเกิดเหตุในฐานะพื้นที่ผลิตซ้ำ....	
	ความรุนแรง.....	126
	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน...	128
	ส่วนที่ 2 โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูก	
	กระทำในโรงเรียน.....	150
	โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนกับความรุนแรงใน	
	โรงเรียน.....	150
	โครงสร้างเชิงอำนาจกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำ	
	ในโรงเรียน.....	166
6	สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	178
	สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	178
	ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	189

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	195
ภาคผนวก.....	206
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	209

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 รายละเอียดข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักเรียน.....	67
2 รายละเอียดข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูและผู้บริหาร.....	69
3 รายละเอียดข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มกลุ่มผู้ปกครอง.....	70
4 รายละเอียดข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา...	70

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	60
2 ที่ตั้งโรงเรียนบัวศึกษาและสถานที่สำคัญใกล้เคียงโรงเรียน.....	86
3 แผนผังแสดงที่ตั้งอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนบัวศึกษา.....	88
4 ตัวอย่างรูปวาดสะท้อนความหมายของความรุนแรงตามมุมมองของ นักเรียน.....	103
5 ปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กละเลยาชนถูกกระทำ ในโรงเรียนหญิง.....	188

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จาก

งบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2552 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ความรุนแรงที่ปรากฏให้เห็นในสังคมไทยผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ นับวันยังมีจำนวนมากขึ้น มีรูปแบบที่ซับซ้อนและหลากหลายมากและสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ตั้งแต่ในบ้าน ในชุมชน ในโรงเรียน ในรูปแบบต่างๆ กันไป ตั้งแต่การด่าทอ ทบตี ไปจนถึง การทำร้ายร่างกายและจิตใจกันและกันด้วยวิธีการที่บางครั้งก็พิสดารเหลือกำลัง ซึ่งก่อผลกระทบที่เรื้อรัง และบางครั้งซ่อนเร้นพร้อมที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงต่อไปยังลูกหลานในรุ่นต่อไปของเราอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงและคลี่คลาย โดยเฉพาะความรุนแรงในเด็กและถูกดำเนินคดีในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 66.7 ในรอบ 10 ปี (พ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2550) ที่สำคัญข้อมูลของเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีนี้เป็นเสมือนยอดภูเขาน้ำแข็งที่แสดงปัญหาเพียงส่วนเสี้ยวเท่านั้นยังมีปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นแต่ไม่ได้เป็นคดี หรือไม่ได้ตกเป็นข่าวหรือไม่ได้รับการรายงานอีกมาก เช่น การข่มขืน การกระทำความรุนแรงทางร่างกายต่อคู่รักในกลุ่มเยาวชน การข่มขู่ ริดไถในโรงเรียน เป็นต้น ภาพปรากฏเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชนนับวันยิ่งวิกฤติและส่งผลกระทบต่ออนาคตและความมั่นคงของชาติและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (นันทพันธ์ ชินล้ำประเสริฐ; และ คนอื่นๆ. 2546)

นอกจากนี้ในจดหมายข่าวชุมชนคนรักสุขภาพฉบับสร้างสุขได้นำเสนอประเด็นของความรุนแรงในโรงเรียนในสัปดาห์พิเศษ เรื่อง “รังแกเพื่อน ระเบิดเวลาที่นับถอยหลัง” ว่า มีเด็กนักเรียนไทยถึงร้อยละ 40 ถูกเพื่อนรังแกเป็นประจำ และพบว่าเด็กไทย 1 ใน 3 เมื่อถูกแกล้งแล้วไม่บอกใคร และครูประจำชั้นส่วนใหญ่แทบจะไม่เคยทำอะไรเพื่อหยุดการรังแกกันเลย การที่เด็ก ๆ โดนเพื่อนล้อเพื่อนแซว เพื่อนแกล้ง ผู้ใหญ่หลายคนอาจคิดว่าง่าย ๆ ว่าเด็ก ๆ ก็อย่างนี้แหละไม่เห็นเป็นเรื่องใหญ่โตอะไรเดี๋ยวโตแล้วก็หยุดแกล้งเองหารู้ไม่ว่านั่นคือความคิดที่ผิดมหันต์ ซึ่งเมื่อเด็กและเยาวชนถูกกระทำความรุนแรงบ่อยครั้งเข้า ก็อาจส่งผลให้เด็กมีอาการเก็บกด โกรธแค้น และแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมา กลายเป็นผู้กระทำความรุนแรงเสียเอง (กาญจน์ ศรีปริญาธิศิลป์. 2551: 4-8)

จะเห็นว่าปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ การเสียชีวิตบาดเจ็บและพิการจากการถูกทำร้ายเป็นภาระและความสูญเสียทางสังคม ผลกระทบไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับผู้ถูกกระทำ หรือผู้กระทำเท่านั้น หากแต่ยังมีผลกระทบต่อครอบครัว กลุ่มเพื่อน ชุมชน

และสังคมโดยรวมที่ต้องเผชิญกับความสูญเสีย เจ็บปวดทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาที่ปรากฏให้เห็นที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เป็นความรุนแรงในเบื้องต้น หรือแค่ชั้นผิวเท่านั้น เรียกว่า ความรุนแรงทางตรง เป็นความรุนแรงเชิงพฤติกรรมระหว่างบุคคล ที่ปรากฏให้เห็นผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำ และมีผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน แต่ความรุนแรงที่มองไม่เห็นที่ทำหน้าที่ในการบ่มเพาะหล่อเลี้ยงให้พฤติกรรมความรุนแรงในมนุษย์ดำรงอยู่ คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างสังคมและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ความรุนแรงเชิงโครงสร้างสังคม คือ โครงสร้างสังคมที่อาจทำให้คนกลุ่มหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่าคนอีกกลุ่มหนึ่ง และสามารถใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเอาเปรียบ การทำร้ายผู้อื่นอย่างชอบธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึง โครงสร้างของสถาบันที่มีหน้าที่รองรับ ผลิตซ้ำความรุนแรงเหล่านั้นให้ดำรงอยู่ได้ด้วย ส่วนความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมนั้นว่าด้วยคุณค่า ความคิด ความเชื่อ ที่ให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงจนมองหรือยอมรับว่าเป็นสิ่งธรรมดาสามัญ

กล่าวเฉพาะความรุนแรงในเด็กและเยาวชน สิ่งที่ปรากฏเป็นเพียงอาการที่สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมแห่งความรุนแรง พฤติกรรมความรุนแรงจึงมีอาจเป็นปัญหาที่ตัวเด็กหรือเยาวชนเฉพาะปัจเจกแต่เป็นเรื่องของบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อมเด็กและสร้างให้เด็กยอมรับกับอุดมการณ์การใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนจึงจำเป็นต้องใช้ฐานคติของการมองปัญหาที่ไปไกลกว่าการมองเฉพาะปัจจัยส่วนบุคคล หรือแบบแยกส่วน หรือเพียงจัดกลุ่มว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีปัญหาความเปราะบางในสังคม แต่ต้องมองปัจจัยเชิงโครงสร้างและบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อมและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่ส่งผลต่อแนวคิดและการยอมรับและหนุนนำให้เด็กและเยาวชนใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

เมื่อมองมาที่เด็กและเยาวชนคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะกล่าวอ้างถึงสถาบันที่มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และทักษะต่าง ๆ ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงการดำเนินชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชน นั่นคือสถาบันการศึกษา เมื่อเป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศโดยมีสถาบันการศึกษาเข้ามาทำหน้าที่ในการอบรมบุคคลให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ ซึ่งสถาบันการศึกษาในปัจจุบันมีความหมายมากกว่าที่เคยนิยามกันมาว่าเป็นสถานที่ที่ครูกับนักเรียนมาพบกันและครูทำหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่นักเรียนเท่านั้น หากแต่ความหมายของสถาบันการศึกษายังครอบคลุมถึงองค์ประกอบสำคัญอีกหลายประการ อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน บรรยากาศในโรงเรียน การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งยังเป็นแหล่งที่ช่วยเหลือหล่อหลอมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดในตัวนักเรียน ไม่มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนเฉพาะ

ในด้านความรู้และสติปัญญาเพียงด้านเดียวเท่านั้น (จรรยา สุวรรณทัต. 2535: 41) ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจึงต้องพัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญาและวุฒิภาวะทางอารมณ์ควบคู่กันไป

ที่ผ่านมาการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรง หรืออาจใช้คำที่มีนัยสื่อถึงเรื่องความรุนแรง อาทิ พฤติกรรมก้าวร้าว การก่อเหตุทะเลาะวิวาท เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อตอบปัญหาในเชิงปริมาณ โดยการสำรวจปัญหาและสาเหตุ แล้วนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลในกลุ่มต่างๆ รวมทั้งปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยแห่งการศึกษาเล่าเรียนไว้หลายเรื่อง ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหความรุนแรงในโรงเรียน ส่วนการศึกษาในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงที่ให้คำอธิบายในมิติที่เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำนั้นผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษาเป็นจำนวนน้อย ดังนั้นการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาในเชิงลึกเพื่อสะท้อนปรากฏการณ์ความรุนแรงในโรงเรียนของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยแห่งการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งเน้นที่มุมมองของเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นครู อาจารย์ ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนถูกประกอบสร้างขึ้นจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมหรือหล่อหลอมเด็กขึ้นมาซึ่งได้แก่ ครอบครัว ชุมชน เพื่อน โรงเรียน และสังคมโดยรวมในการประกอบสร้างความรุนแรงในมิติต่างๆ ในขณะเดียวกันงานวิจัยนี้ ยังมีลักษณะเด่นที่เน้นจุดยืนของการมองปัญหาความรุนแรงโดยยึดอัตวิสัย (subjectivity) ของเยาวชนในฐานะที่เป็นปัจเจก เป็นศูนย์กลางในการสะท้อนประสบการณ์และวิถีจัดการกับปัญหา โดยเชื่อว่าเด็กและเยาวชนมิได้มีฐานะเป็นผู้ถูกกระทำ หรือผู้พึงพิงต่อระบบแต่เพียงด้านเดียว แต่เยาวชนยังมิใช่ฐานะผู้กระทำและตอบโต้กับสิ่งต่างๆ ที่มากระทบตัวเขา ทั้งในรูปแบบการขัดขืน ยอมตาม หรือสร้างตัวตนอัตตลักษณ์ หรือความหมายใหม่ต่ออำนาจต่างๆ ที่มากระทบ และก่อรูปเป็นความรุนแรงหรือการหลีกเลี่ยงความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ได้ด้วย (วัลยา ภูมิภักดีพรรณ. 2547)

จากแนวคิดที่เชื่อว่าการแก้ไขปัญหความรุนแรงที่กระทำต่อเด็กและเยาวชนนั้นจำเป็นต้องมองลึกไปถึงถึงรากเหง้าแห่งปัญหา คือ โครงสร้างทางสังคม ผู้วิจัยจึงมีแรงจูงใจและเลือกที่จะศึกษาวิจัยเรื่องนี้ในภาคสนามคือโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง ด้วยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเป็นการศึกษาในมิติโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน กับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน ซึ่งเป็นการวิจัยในมิติที่ยังไม่พบว่ามีผู้ใดเคยศึกษามาก่อน หรือถ้าเคยมีการศึกษาในมิตินี้ก็มักเป็นการศึกษาในภาพกว้างในฐานะที่เป็นตัวแปรหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความ

รุนแรงเท่านั้น ยังขาดการวิเคราะห์ถึงโครงสร้างทางสังคมอย่างลึกซึ้งว่ามีความเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกระทำในโรงเรียนอย่างไร

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการศึกษา ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยที่ใช้วิธีอุปนัย (Induction) เป็นหลักสำคัญในการวิจัย นั่นคือการศึกษปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบโดยเริ่มจากสิ่งที่จำเพาะเจาะจงหรือข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนหนึ่งไปสู่สิ่งทั่วไปหรือข้อสรุปซึ่งอาจอยู่ในรูปของคำอธิบายหรือกรอบแนวคิดทฤษฎี (ชาย โพธิ์สิตา, 2547: 32) ทั้งนี้เนื่องจากความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกระทำในโรงเรียน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่มีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอนเป็นสิ่งที่มีความเฉพาะเจาะจง ประเด็นที่ศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจพฤติกรรมของคน ปฏิสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกันของคนในโรงเรียนจากจุดยืนของผู้กระทำ การเข้าไปในสนามของผู้วิจัยเป็นการสวมบทบาทของคนในหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนซึ่งในที่นี้คือการสวมบทบาทครูคนหนึ่งของโรงเรียนแห่งนี้ และทำความเข้าใจปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกระทำในโรงเรียนจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง การศึกษาเช่นนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าปรากฏการณ์การความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกระทำเกิดขึ้นได้อย่างไรภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน และเมื่อสามารถทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกระทำในโรงเรียนได้แล้วจะมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายเพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน อันจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมาย รูปแบบของความรุนแรงและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกระทำในโรงเรียน และเพื่อทำความเข้าใจถึงโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกระทำโดยผ่านมุมมองและประสบการณ์ของตัวนักเรียนเองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ภายใต้บริบทของโรงเรียนที่มีลักษณะเฉพาะและมีความเป็นพลวัตท่ามกลางกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

ปัญหาการวิจัย

1. นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนมีการให้ความหมายของความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนว่าอย่างไรและรูปแบบของความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนมีอะไรบ้างแต่ละรูปแบบมีลักษณะเป็นอย่างไร
2. มีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน
3. โครงสร้างทางสังคมเกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนอย่างไรโดยศึกษาในประเด็นดังนี้
 - 3.1 โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนเกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนอย่างไร
 - 3.2 โครงสร้างเชิงอำนาจเกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การศึกษารายกรณีเชิงคุณภาพ ซึ่งระเบียบวิธีวิจัยนี้เป็นการสืบค้นหาความรู้ความจริงอย่างละเอียดลึกซึ้งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่สนใจ ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทหรือระบบที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง (Specific context or bounded system) ปรากฏการณ์ที่สนใจนั้นอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล โครงการ เหตุการณ์ ชุมชนหรือองค์การเฉพาะรายใดรายหนึ่งหรือหลายรายก็ได้ที่นักวิจัยเลือกมาทำการศึกษาวิจัย การศึกษาเฉพาะกรณีมีความหมายตั้งแต่การบันทึกและการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของบุคคล (Case record or case history) สำหรับนำไปใช้ในด้านต่างๆ และรวมไปถึงการนำข้อมูลในประเด็นเกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัยที่ต้องการสืบค้นหาความรู้ความจริงจากกรณีศึกษานั้นมาทำการวิเคราะห์และตีความหมายอย่างละเอียดเข้มข้น โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อต้องการศึกษาหรือเรียนรู้กรณีศึกษาที่สนใจเป็นเฉพาะ (intrinsic interest) และเพื่อต้องการทำความเข้าใจปรากฏการณ์บางอย่างที่สนใจ โดยอาศัยศึกษาวิจัยจากกรณีเฉพาะดังกล่าว (Extrinsic interest) ผลการศึกษาจากกรณีเฉพาะที่ดำเนินการภายใต้สภาพเหตุการณ์จริง (Real life situation) ให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ปฏิบัติงานในองค์การใดองค์การหนึ่ง และเป็นประโยชน์โดยอ้อมสำหรับนำไปใช้ทำวิจัยในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องให้กว้างขวางลุ่มลึกต่อไป การศึกษาเฉพาะกรณีจึงถูกนำไปใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริงในหลากหลายสาขานั้นเอง (Merriam. 1998; Yin. 2003)

โดยการศึกษาเรื่องความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนนั้นผู้วิจัยเห็นว่าสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ในบริบทของสังคมไทย ที่ใช้สำหรับอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนได้อย่างตรงประเด็นและลุ่มลึก สอดคล้องกับสถานการณ์จริง ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการเลือกสนามการวิจัยแบบเจาะจง คือ โรงเรียนบัวศึกษา (ชื่อสมมติ) ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดหนึ่งในเขตภาคกลาง เนื่องจากโรงเรียนแห่งนี้มีลักษณะเหมาะสมสำหรับการศึกษา เป็นโรงเรียนที่มีปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำเกิดขึ้น จากการลงไปศึกษาภาคสนามเบื้องต้น ผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นและเด็กอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำทั้งจากเพื่อน รุ่นพี่ ครูอาจารย์ ตลอดจนบุคคลกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามากระทำความรุนแรงในโรงเรียน รวมทั้งเป็นโรงเรียนที่แวดล้อมด้วยบริบทของชุมชนที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านจากความเป็นชุมชนชนบทไปสู่ความเป็นชุมชนเมืองซึ่งทำให้นักเรียนและครอบครัวอยู่ในชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านต่างๆ เช่น ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนแห่งนี้สามารถเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการทำความเข้าใจในเรื่องที่จะศึกษาได้อย่างลึกซึ้งเพียงพอในการศึกษาเรื่องความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนนี้ ผู้วิจัยศึกษาในมุมมองที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำและถูกกระทำ หรือได้รับผลจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยการศึกษาเน้นไปที่การศึกษาความหมาย รูปแบบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงโดยให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่ต่อเด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนจากมุมมองของเด็กและเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องโดยใช้การศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพ (Case Study) เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อตอบปัญหาการวิจัยที่ตั้งไว้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาครั้งนี้เข้าใจปรากฏการณ์ความรุนแรงในเด็กและตามมุมมองของนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งการเข้าใจอย่างลึกซึ้งนี้มีผลต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์หรือวิธีคิดในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพัฒนาการในทุกด้านอันสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนา คือ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุข ตลอดจนทั้งผลการศึกษาอาจชี้ให้สถาบันต่างๆ ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันศาสนา และสถาบันสื่อมวลชนได้ตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นและประสานความร่วมมือกัน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

โครงสร้างทางสังคม หมายถึง การจัดระเบียบบรรทัดฐานและความแตกต่างภายในโรงเรียนที่ครอบคลุมถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และโครงสร้างเชิงอำนาจของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในโรงเรียน

ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน หมายถึง การกระทำใดๆ ที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อเด็กและเยาวชนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและความรุนแรงทางเพศ รวมถึงการงดเว้นจากการได้รับสิทธิที่พึงได้รับในฐานะที่ดำรงสถานภาพของนักเรียนคนหนึ่งคนหนึ่งในโรงเรียน

เด็กและเยาวชน หมายถึง หญิงและชายที่มีอายุระหว่าง 10-25 ปี โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้เกณฑ์สากลขององค์การอนามัยโลก ซึ่งกำหนดนิยามความรุนแรงในเด็กและเยาวชนว่าคืออายุ 10-24 ปี และใช้เกณฑ์ของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ซึ่งกำหนดว่า เยาวชน หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ ถึง 25 ปีบริบูรณ์

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้เป็นการทบทวนแนวคิดทฤษฎีในภาพกว้าง นั่นคือผู้วิจัยใช้ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น โดยผู้วิจัยพยายามไม่นำทฤษฎีมาเป็นกรอบหรือกรอบงำในการศึกษาวิจัย หากแต่จะให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากปรากฏการณ์ในภาคสนามเป็นสำคัญ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง

ส่วนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม

ส่วนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 4 การศึกษาเฉพาะกรณี (Case study)

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง

ความหมายของความรุนแรง

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงพบว่ามีความหมายของความรุนแรงไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย (2542: 3) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่า ความรุนแรง หมายถึง พฤติกรรมและการกระทำใดที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งร่างกาย วาจา จิตใจ ทางเพศ โดยการบังคับ ขู่เข็ญ ทุบตี เตาะตอ่ย ตลอดจนคุกคาม จำกัด และกีดกันสิทธิเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะ และในการดำเนินชีวิตส่วนตัว ซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกรกระทำ

บุญวดี เพชรรัตน์ (2543: 200) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่า ความรุนแรงหมายถึง พฤติกรรมที่ปลดปล่อยความโกรธ ความกลัว และภาวะหวาดหวั่น ไปยังบุคคลอื่น เช่น คนรอบข้าง หรือวัตถุสิ่งของด้วยขาดการยับยั้งชั่งใจจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วยการทำอันตรายผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นอันตรายสาหัสจนถึงแก่ชีวิตได้

อนุช อาภาภิรม (2543: 11) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่า ความรุนแรงหมายถึง การใช้กำลังคุกคาม หรือทำร้าย เพื่อควบคุมหรือครอบครองบุคคลหรือทรัพย์สิน

สมพร เตรียมชัยศรี (2544) ให้ความหมายว่า ความรุนแรงเป็นการกระทำใดๆที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ทั้งทางร่างกาย วาจา จิตใจ และทางเพศ โดยการบังคับ ขู่เข็ญ ทำร้าย ทุบตี คุกคาม กีดกันเสรีภาพ ทั้งในที่สาธารณะและการดำเนินชีวิตส่วนตัวซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจของผู้ถูกระทำ

องค์การสหประชาชาติ (2544) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่าเป็นการกระทำใดๆที่เป็นเหตุหรือเป็นสิ่งที่โน้มน้าวให้เกิดความทุกข์ทรมาน

เบรควิทซ์ (Brekowitz.1964) ได้ให้ความหมายพอสรุปได้ว่า เป็นการกระทำรุนแรงผิดปกติ และก่อให้เกิดความเสียหายหรือมีจุดมุ่งหมายที่จะทำร้ายหรือทำลายสิ่งของบางอย่าง

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO). 1995) ได้นิยามความรุนแรงไว้ว่า หมายถึง การจงใจใช้กำลังหรืออำนาจทางกายเพื่อข่มขู่หรือกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อกลุ่มบุคคล หรือชุมชน ซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ ตาย หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ หรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงามหรือการกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการ และขาดการได้รับในสิ่งที่สมควรจะได้รับ

สจ๊วต (Stuart.1981: 3) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่าความรุนแรง หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่เป็นการใช้กำลังและเจตนาประทุษร้าย ทำให้เสียหาย ทำลายหรือข่มขู่

คอซินี (Corsini 1999: 105) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่า ความรุนแรง หมายถึง การแสดงความเกลียดชัง ความเป็นปรปักษ์ และดูด่าว่ากล่าวตลอดจนใช้กำลังทางกายโดยตรงต่อบุคคลหรือทรัพย์สินเป็นพฤติกรรมที่ทำ อันตรายต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยปราศจากความเกลียดชัง ความเป็นปรปักษ์ หรือดูด่าว่ากล่าวต่อสิ่งนั้น

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปความหมายของความรุนแรง ได้ว่าความรุนแรง หมายถึง การที่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นๆ ทั้งทางร่างกาย วาจา หรือใจ โดยการบังคับ ขู่เข็ญ ทำร้ายร่างกาย การทุบตี แล้วเป็นผลให้ผู้อื่นเกิดความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ และก่อให้เกิดความเสียหายทางทรัพย์สินทั้งของตนเองและผู้อื่น

นอกจากนี้ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2546) กล่าวว่า เด็กในฐานะผู้ใช้ความรุนแรงและผู้รับความรุนแรง ซึ่งอันที่จริงตัวความรุนแรงนั้นเองเป็นสิ่งผิดปกติน้อยก็ในความรับรู้ของสังคมมนุษย์ทั่วไป ด้วยเหตุนี้ความรุนแรงจึงมีสถานะเป็นข่าวหรือเป็นวรรณกรรมอันเป็นแหล่งสะสมความผิดประหลาด ลักษณะไม่ธรรมดาเช่นนั้นยิ่งโดดเด่นชัดเจนขึ้น เมื่อผู้กระทำความรุนแรงดังกล่าวถูกทางการจับกุมได้ที่เป็นเช่นนั้นน่าจะเป็นเพราะตำแหน่งแห่งที่ของเด็กในสังคมเป็นส่วนผสมระหว่างอดีตกับอนาคตของสาธารณะ (private past(s) / public future(s)) คือ เมื่อผู้ใหญ่มองเด็กอาจเห็นทั้งอดีตของตนเอง และ

อนาคตของครอบครัว หรือสังคมของตนไปพร้อมกัน ยิ่งกว่านั้นช่วงขณะของความเป็นเด็กยังเป็นช่วงเวลาอันเยาว์วัย บริสุทธิ รือเวลาที่ยังจะเติบโตไปสู่ความสมบูรณ์ เด็กจึงเป็นรอยต่อของสังคมในแง่เวลา ระหว่างอดีตและอนาคต ความเป็นส่วนตัว ส่วนรวมระหว่างตนเองและสังคม และสิ่งที่เป็นอยู่ ศักยภาพที่จะเติบโตเปลี่ยนแปลงไป สังคมมนุษย์จึงมักปกป้องคุ้มครองเด็กไว้ด้วยสิ่งที่เรียกว่า ความสงสาร ในแง่นี้การรังแกทำร้ายเด็กจึงเป็นการกระทบกระแทกสังคม คนที่ทำการดังกล่าวมักถูกจัดวางให้เป็นฆาตกรเหี้ยม หรือผู้ร้ายใจโหด เพราะก่อความรุนแรงกับผู้ที่สำคัญต่ออนาคต ซึ่งอ่อนแอยังคุ้มครองตนเองไม่ได้ จึงต้องการความคุ้มครองจากผู้ใหญ่ หรือสังคมโดยรวมด้วยเหตุนี้การที่เด็กกลับกลายเป็นผู้ก่อความรุนแรง จึงเท่ากับบิดผันทุกสิ่งที่สังคมตั้งคาดหวังเอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับอนาคต ปัจเจกชนสังคม หรือสิ่งที่เป็นอยู่จริงกับศักยภาพที่จะเป็นไปได้ เมื่อพิจารณาปัญหาความรุนแรงเช่นนี้จากแง่มุมทฤษฎีการวิจัยสันติภาพเชิงวิพากษ์ (critical peace research) ที่แบ่งความรุนแรงออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับพฤติกรรม (behavioral violence) ระดับโครงสร้าง (structural violence) และระดับวัฒนธรรม (cultural violence) ซึ่งจะพบว่าพฤติกรรมความรุนแรงมีหลายลักษณะ กระบวนการนี้เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่เต็มไปด้วยความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และปัญหาทางการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าความรุนแรงจะเกี่ยวข้องกับคำว่าความตั้งใจหรือจิตใจของผู้กระทำความรุนแรง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นอาจไม่สัมพันธ์กันกับเหตุ ดังนั้นความรุนแรงในที่นี้จึงไม่ได้หมายรวมถึงการบาดเจ็บหรืออันตรายที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุหรือความไม่ตั้งใจ นอกจากนี้คำนิยามยังเกี่ยวข้องกับคำว่า การใช้อำนาจ นอกเหนือไปจากการใช้กำลังทางกายเพื่อกระทำต่อผู้อื่นทำให้ความหมายของคำว่าความรุนแรงมีขอบเขตกว้างขึ้นและเห็นภาพการกระทำที่ชัดเจนขึ้น ครอบคลุมถึงผลของการกระทำที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ รวมทั้งการคุกคามหรือการข่มขู่ด้วยการใช้อำนาจยังหมายรวมถึงการละเว้นไม่ปฏิบัติหรือการปล่อยปละละเลยไม่ปฏิบัติ ยังผลทำให้เกิดความรุนแรงอย่างเห็นได้ชัดจากการกระทำนั้น ดังนั้นการใช้อำนาจหรือการใช้กำลังทางกาย จึงควรหมายรวมถึงการละเว้นไม่กระทำหรือการกระทำทุกประเภทที่ก่อให้เกิดผลเสีย ทั้งต่อร่างกาย จิตใจ และเพศ ของผู้อื่น รวมทั้งการฆ่าตัวตาย และการทำร้ายตนเองในรูปแบบต่างๆ สำหรับผลที่เกิดจากความรุนแรงที่ระบุไว้ในคำนิยามนี้ได้ครอบคลุมทั้งอันตรายต่อจิตใจและทำให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ไม่ดีการบาดเจ็บและการตาย สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจในผลต่อสุขภาพและสวัสดิภาพของบุคคล ครอบครัวและชุมชนที่เกิดจากความรุนแรงในรูปแบบที่กว้างขึ้น กล่าวคือไม่ใช่ผลเฉพาะที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บหรือตายเท่านั้น แต่รวมทั้งภาระทางด้านสุขภาพอื่นๆที่อาจเกิดขึ้นทันทีหรือเกิดขึ้นภายหลังและคงอยู่ไปเป็นเวลานานนับปีหลังจากการถูกกระทำความรุนแรงครั้ง

แรกคำนิยามความรุนแรงที่เกี่ยวกับคำว่าความตั้งใจและจงใจนั้น มีลักษณะสำคัญที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหรือมองความรุนแรงได้ดังนี้

1. ความรุนแรงที่เกิดจากความจงใจกระทำนั้น ไม่จำเป็นต้องจงใจก่อให้เกิดผลเสียหาย กล่าวคือ ผลของความรุนแรงที่เกิดขึ้นอาจไม่เท่าเทียมกันกับพฤติกรรมที่จงใจกระทำ ผู้กระทำความรุนแรงอาจจงใจกระทำพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสียหรือแนวโน้มสูงที่จะก่อให้เกิดผลเสียด้านสุขภาพต่อผู้ถูกกระทำ แต่ผู้กระทำอาจไม่รับรู้ถึงผลของการกระทำของตน เช่น กรณีของวัยรุ่นยกพวกตีกันเป็นความรุนแรงที่เกิดจากความตั้งใจไม่ว่าจะเป็นการยุติปัญหาโดยใช้กำลัง ใช้อาวุธ กระทำต่อร่างกายหรือไม่ก็ตามดูประหนึ่งว่าตั้งใจกระทำพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดการบาดเจ็บล้มตายต่างๆ ที่เจตนาอันอาจไม่ได้ต้องการให้เกิดการบาดเจ็บรุนแรงหรือตายก็ได้ หรือในกรณีที่พ่อแม่จี้เด็กทารกที่ร้องไห้โยเยเขย่าให้หยุดร้องด้วยความตั้งใจ แต่ผลทำให้เกิดการบาดเจ็บทางสมองได้โดยไม่ตั้งใจ และเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งใจใจใช้ความรุนแรง โดยไม่ได้ตั้งใจให้ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรุนแรงนั้นถึงกับบาดเจ็บหรือตาย

2. การแยกแยะความจงใจ หรือตั้งใจกระทำความรุนแรง สามารถพิจารณาบนพื้นฐานของความตั้งใจกระทำให้บาดเจ็บกับความตั้งใจที่จะกระทำความรุนแรง ซึ่งความรุนแรงในความหมายที่นิยามโดย วอลเทอร์ส และพาร์ค (Walters; & Parke. 1964) นั้น เป็นความหมายที่กำหนดโดยวัฒนธรรม กล่าวคือ การจะตัดสินว่าจงใจกระทำ การคาดการณ์ วางแผนไว้ล่วงหน้าหรือการบาดเจ็บ และผลของความรุนแรงอื่นๆ ที่ตามมา อาจถูกกำหนดโดยหรือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ผู้กระทำความรุนแรงบางสังคมอาจตั้งใจกระทำอันตราย แต่โดยพื้นฐานวัฒนธรรมของสังคมนั้นไม่ได้มองการกระทำดังกล่าวนั้นว่าเป็นการใช้ความรุนแรง เช่นการตดหรือขลิบอวัยวะเพศหญิง หรือการลงโทษโดยทุบตีต่อร่างกายของเด็ก การกระทำความรุนแรงนี้ถูกมองว่าเป็นการสั่งสอนหรือพิธีกรรมให้หลุดพ้นจากบาปมากกว่าการรับรู้ว่าเป็นการใช้ความรุนแรง ซึ่งประเด็นนี้ถือว่าเป็นเรื่องของรับรู้และความเชื่อทางวัฒนธรรมต่อความรุนแรงนั้นๆ

3. การจงใจกระทำความรุนแรง ขึ้นอยู่กับระดับของความตั้งใจ ผู้กระทำความรุนแรงบางคนตั้งใจให้เกิดการบาดเจ็บและจงใจที่จะใช้ความรุนแรง แต่ไม่ได้ต้องการให้เกิดผลขนาดเท่าที่ตนกระทำ เช่น บุคคลที่พยายามจะฆ่าตัวตาย ไม่ได้ต้องการที่จะตายจริง แต่ต้องการเรียกร้องความสนใจช่วยเหลือจากผู้อื่น

ประเภทความรุนแรง

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO). 1997) ได้แบ่งประเภทของความรุนแรงไว้ในเบื้องต้นเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1. ความรุนแรงต่อตนเอง (Self-directed Violence) หมายถึง ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากบุคคลกระทำต่อตนเอง ความรุนแรงกลุ่มนี้ยังสามารถแบ่งย่อยเป็น 2 ประเภทที่เฉพาะเจาะจงได้ดังนี้ 1) พฤติกรรมการฆ่าตัวตาย ซึ่งรวมทั้งความคิดฆ่าตัวตาย ความพยายามฆ่าตัวตายและการฆ่าตัวตายโดยสมบูรณ์ 2) พฤติกรรมการทำร้ายตนเอง หมายถึงการกระทำให้ตนเองบาดเจ็บ และพฤติกรรมการทำร้ายตนเองอื่นๆ ที่มุ่งร้ายต่อตนเองหรือทำให้ตนเองอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตราย แต่ไม่จำเป็นต้องมีผลถึงเสียชีวิต

2. ความรุนแรงระหว่างบุคคล (Interpersonal Violence) หมายถึง ความรุนแรงที่กระทำโดยบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่น ความรุนแรงกลุ่มนี้สามารถแบ่งย่อยเป็น 2 ประเภทที่เฉพาะเจาะจงได้ดังนี้ 1) ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว คู่สมรสที่ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเฉพาะภายในบ้านเท่านั้น ได้แก่ ความรุนแรงต่อเด็ก (Child abuse) ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา (Intimate partner violence) และความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ (Elderabuse) 2) ความรุนแรงในชุมชน หมายถึง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลภายนอกบ้านที่คุ้นเคยกัน หรือเกิดจากบุคคลที่รู้จักกันโดยไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน หรือเกี่ยวข้องเป็นญาติพี่น้องกัน หรือคนแปลกหน้า ได้แก่ ความรุนแรงที่เกิดจากการร่วมกระทำผิดตั้งแต่สองคนขึ้นไป (Gang violence) การใช้ความรุนแรงทางเพศ การข่มขืนโดยคนแปลกหน้า (Stranger rape and sexual assault) การใช้ความรุนแรงแบบสุ่มกระทำต่อใครก็ได้ (Random acts of violence) การใช้ความรุนแรงทางกาย ระหว่างวัยรุ่น (Physical assaults between youths) ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในคูรัก (Dating violence) และความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานที่หรือสถาบันต่างๆ ได้แก่ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ในที่ทำงานหรือโรงงาน ได้แก่ การล่วงละเมิดทางเพศ (Sexual harassment) และความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสถานพยาบาลคนชรา ได้แก่ การทอดทิ้งไม่ดูแลและการทุบตี

3. ความรุนแรงระหว่างกลุ่ม (Collective Violence) หมายถึง ความรุนแรงที่กระทำโดยกลุ่มบุคคลกลุ่มใหญ่ เป็นความรุนแรงที่เกิดจากรัฐหรือประเทศ ซึ่งอาจเป็นการใช้ความรุนแรงโดยแอบแฝงอยู่ในรูปแบบของการใช้กฎหมายทางสังคมเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคลและความไม่เท่าเทียมกันหรือเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ เป็นต้น ซึ่งความรุนแรงกลุ่มนี้สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) ความรุนแรงทางสังคม หมายถึง การใช้ความรุนแรงในประเด็นปัญหาทางสังคม ได้แก่ การกระทำอาชญากรรมการใช้ความรุนแรงที่เกิดจากความเกลียดชัง เหยียดผิว หรือเหยียดเชื้อชาติ กลุ่มชน (Hate crimes) การกระทำของผู้ก่อการร้าย (Terrorist acts) หรือการใช้ความรุนแรงโดยกลุ่มประทุรัง (Mob violence) 2) ความรุนแรงทางการเมือง หมายถึง การใช้ความรุนแรงที่เกิดจากสงคราม ความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงของรัฐ หรือความรุนแรงที่เกิดจากคนกลุ่มใหญ่ ได้แก่ การข่มขืน

ระหว่างสงคราม และการใช้ความรุนแรงที่มีผลต่อร่างกายและจิตใจในกิจการของสงคราม เช่น การทรมานเชลยทางการเมือง เป็นต้น 3) ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การใช้ความรุนแรงโดยกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่หวังผลทางเศรษฐกิจรวมทั้งกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ การโจมตีทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดผลลบด้านเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม การกระทำที่ก่อให้เกิดการแตกแยกทางเศรษฐกิจ มูลเหตุจูงใจให้เกิดการใช้ความรุนแรงในกลุ่มนี้ อาจเกิดจากแรงจูงใจเพียงประเด็นเดียวหรือหลายๆ ประเด็นร่วมกันก็ได้

นอกจากนี้ กัลตุง (ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. 2545: 144-148; อ้างอิงจาก Galtung. n.d.) ได้เสนอแนวความคิดที่แบ่งความรุนแรงออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ คือ

1. ความรุนแรงทางตรง (Direct Violence) เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนและคนทั่วไปน่าจะเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นความรุนแรง เพราะมีร่องรอยปรากฏให้เห็นบนร่างกายของมนุษย์ในรูปของบาดแผล เลือดเนื้อและการสูญเสียชีวิตรวมทั้งความเสียหายต่อวัตถุและทรัพย์สินของผู้คน การทำทารุณกรรมและการทำร้ายร่างกายด้วยวิธีการต่างๆ หรือการฆ่าฟันกันของผู้คนจึงเป็นเรื่องของความรุนแรงทางตรงที่เห็นได้ง่ายและชัดเจนที่สุดและการกระทำที่อาจจะไม่ได้ทำให้เกิดการบาดเจ็บทางร่างกาย หรือการสูญเสียชีวิตในทันที แต่กระทบต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ การปิดล้อมดินแดนหรือการห้ามการติดต่อทางด้านการค้าและการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในประเทศหรือบริเวณที่ถูกปิดล้อมเพราะการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคทำให้เกิดสภาพการขาดอาหารและปัญหาด้านสาธารณสุขอื่นๆ ตามมา การบังคับยึดเยียดกล่อมเกลากลุ่มคนซึ่งระบบความเชื่อความหมายและวิถีชีวิตที่เฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยต่างไปโดยกลุ่มที่เป็นวัฒนธรรมหลักส่งผลต่อความต้องการที่จะดำรงอัตลักษณ์ที่แตกต่างออกไปของคนในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยก็นับว่าเป็นความรุนแรงทางตรงเช่นกัน

2. ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) หมายถึง โครงสร้างที่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคนที่มีตำแหน่งแห่งที่ต่างกันในโครงสร้างนั้น ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเอารัดเอาเปรียบผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าในกระบวนการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนระหว่างกันความไม่เท่าเทียมในการแลกเปลี่ยนกระทบความอยู่รอดและความเป็นอยู่ของผู้ที่เสียเปรียบในโครงสร้างทำให้คนเหล่านี้ต้องทนทุกข์ทรมานจากความยากจนแร้นแค้น และความอดอยากขาดแคลนอาหาร ยารักษาโรคและบริการด้านสุขภาพที่จำเป็น ความขาดแคลนเช่นนี้กระทบกับความอยู่ดีมีสุขของผู้ที่เป็นฝ่ายเสียเปรียบในโครงสร้าง ปัญหาเหล่านี้มักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องของความยากจนอันเป็นผลมาจากความด้อยพัฒนาที่แก้ไขได้โดยกระบวนการพัฒนาหรือทำให้ทันสมัย ทั้งที่สภาพความอดอยากแร้นแค้นที่เป็นอยู่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างที่เป็นอยู่และจะดำรง

อยู่ต่อไปถ้าโครงสร้างยังคงมีลักษณะที่เอื้อต่อคนบางกลุ่ม และทำให้คนบางกลุ่มเสียเปรียบอยู่ เช่นเดิม นอกจากผลกระทบทางร่างกายแล้ว ความรุนแรงเชิงโครงสร้างยังมีผลต่อจิตใจ และจิตวิญญาณของผู้คนในสังคมผ่านกระบวนการควบคุมการพัฒนาสำนึกร่วมและการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคมของกลุ่มคนที่เป็นฝ่ายเสียเปรียบในโครงสร้างที่เป็นอยู่ กระบวนการดังกล่าวมักจะอยู่ในรูปของการจำกัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเป็นไปในสังคมและการปลุกกลุ่มที่มีอำนาจน้อยไปอยู่ที่ชายขอบของสังคม ทำให้ปัญหาและเรื่องราวของคนเหล่านี้กลายเป็นเรื่องเล็กๆ ที่ไม่มีความสำคัญทำให้คนในสังคมมองไม่เห็นสภาพของการกดขี่เอารัดเอาเปรียบที่เป็นอยู่ กระบวนการเหล่านี้เป็นเครื่องมือหลักในการควบคุมคนในสังคมให้อยู่ในตำแหน่งแห่งที่ของตน โดยไม่ต้องคำถามหรือท้าทายโครงสร้างเชิงอำนาจที่มีความไม่เท่าเทียมและการกดขี่ฝังตัวอยู่ ภาพของความรุนแรงเชิงโครงสร้างลักษณะนี้มักจะถูกใช้เพื่ออธิบายทวิลักษณ์ในสังคมไทยที่ปรากฏในความแตกต่างระหว่างคนจน คนรวย หรือระหว่างเมืองกับชนบท และโครงสร้างทางสังคมมิติอื่นๆ เช่น ศาสนา วัฒนธรรม และเพศสภาพ เป็นต้น การแบ่งสรรบทบาทหน้าที่ของคนในสังคม เช่น ระหว่างชายหญิง ถูกมองว่าเป็นไปโดยสอดคล้องกับลักษณะทางชีวภาพของคนคำอธิบายเช่นนี้ทำให้คนในสังคมมองไม่เห็นการเอารัดเอาเปรียบ หรือความรุนแรงเชิงโครงสร้างหลายรูปแบบผู้คนในสังคมจะเลือกมองเห็นหรือจัดว่าปรากฏการณ์หรือการกระทำบางประเภทเป็นความรุนแรงและมองข้ามหรือมองไม่เห็นความรุนแรงอีกหลายประเภท

3. ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม (Cultural Violence) คือ ระบบความเชื่อ ความหมายของสังคมมีคำอธิบายที่ทำให้เอารัดเอาเปรียบ รวมทั้งการทำร้ายร่างกาย และจิตใจระหว่างคนในสังคมกลายเป็นเรื่องที่ยอมรับได้หรือต้องยอมรับวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นกรอบความหมายที่คนใช้ในการทำความเข้าใจตนเองและชีวิตทางสังคม มีแง่มุมที่ให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงหลายรูปแบบ ทำให้ปรากฏการณ์ที่เป็นความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างกลายเป็นเรื่องที่ยอมรับได้หรือเป็นเรื่องถูกต้อง หลายสิ่งหลายอย่างที่ทำให้เกิดความทุกข์ยากทางกายและทางใจให้กับคนในสังคมจึงไม่ถูกจัดหรือมองเห็นเป็นความรุนแรง เช่น การชกมวย ในความเข้าใจของคนทั่วไปการที่คนสองคนต่อสู้กันบนสังเวียน เช่นนี้ไม่นับว่าเป็นความรุนแรง แต่เป็นกีฬาที่เป็นที่ยอมรับและมีผู้สนใจติดตามมากมาย และคนในสังคมก็รับรู้การต่อสู้ของนักมวยที่บางครั้งก็ทำให้บาดเจ็บสาหัสได้อย่างสนุกสนานและภาคภูมิใจ ในหลายกรณีที่นักมวยของประเทศตนได้ชัยชนะ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความรุนแรงทางตรงถูกหล่อเลี้ยงอยู่ด้วยความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

จากที่กล่าวในประเด็นประเภทของความรุนแรงจะเห็นได้ว่าความรุนแรงมีหลายรูปแบบด้วยกันทั้งเป็นความรุนแรงต่อตนเอง ความรุนแรงระหว่างบุคคล ความรุนแรงระหว่างกลุ่มทั้งที่เป็นความรุนแรงทางตรงที่เกิดขึ้นต่อร่างกายและจิตใจที่สามารถสังเกตเห็นได้ หรือความรุนแรงในเชิงโครงสร้างทางสังคมซึ่งความรุนแรงดังกล่าวนี้เป็นความรุนแรงที่มีอยู่ในทุกสังคม เพียงแต่จะปรากฏภาพแห่งความรุนแรงใดมากกว่ากันเท่านั้น ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมองความรุนแรงที่ครอบคลุมทั้งในด้านของความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงในเชิงโครงสร้างซึ่งจะอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงโดยผ่านการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน

ส่วนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม

ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนประกอบขึ้นด้วยหลายเหตุปัจจัย (Multifactors) ทั้งปัจจัยในระดับบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว และสังคม อย่างไรก็ตามสามารถแบ่งระดับการวิเคราะห์เกี่ยวกับสาเหตุความรุนแรงระหว่างบุคคลได้เป็น 3 ระดับคือ ปัจจัยระดับบุคคล ปัจจัยระหว่างบุคคล และปัจจัยระดับสังคมวัฒนธรรม 1. ระดับบุคคล โดยให้ความสำคัญที่บุคลิกภาพของผู้กระทำความรุนแรง หรือผู้ที่ได้รับความรุนแรง แนวคิดนี้รวมความถึงแนวคิดที่ว่าด้วยบุคลิกภาพที่เปี่ยมเบน ความเจ็บป่วยทางจิต การใช้สารเสพติด การดื่มแอลกอฮอล์ และกระบวนการในระดับบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรง 2. ปัจจัยระหว่างบุคคล เน้นความสนใจไปที่การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนโครงสร้างและบทบาทของครอบครัวและปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก และการเรียนรู้ (Socialization) ในครอบครัว และสังคม ซึ่งส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมความรุนแรง 3. ปัจจัยระดับสังคมวัฒนธรรม จะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัจจัยในระดับมหภาคโดยมีสมมุติฐานที่ว่า ความรุนแรงระหว่างบุคคลก่อรูปมาจากโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อต่อการเกิดความรุนแรง เช่น ความไม่เป็นธรรม โครงสร้างทางสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ปัญหาช่องว่างทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง แนวคิดทางวัฒนธรรม ประเพณีนิยมที่ยอมรับความรุนแรง เป็นต้น

ขยายความให้ชัดเจนขึ้นการอธิบายปรากฏการณ์ของความรุนแรงทั้งโดยปัจจัยในระดับบุคคล ระหว่างบุคคล และระดับโครงสร้าง ปัจจัยระดับบุคคลให้ความสำคัญกับลักษณะทางกายภาพหรือสุขภาพจิตของคนโดยผู้ที่ใช้ความรุนแรงถูกมองว่ามีความเจ็บป่วยทางจิตใจหรือมีปัญหาบุคลิกภาพ เช่นการขาดความสามารถหรือทักษะในการควบคุมตนเอง หรือระงับความโกรธประวัติครอบครัวของการผู้กระทำที่ได้รับความรุนแรงในวัยเด็ก หรือการเชื่อมโยงผู้ชายที่ทำร้ายภรรยา พิกการ ลุกพิกการ เข้ากับการบริโภคเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หรือสารเสพติด ความเครียดในครอบครัว หรือจากการทำงาน การมีอาวุธครอบครอง การตกลาน หรือการอธิบายการใช้ความรุนแรงนี้ด้วยประสบการณ์ในวัยเด็กของผู้ชาย การที่เด็กชายที่ขาดพ่อแม่จะยึดเอาแบบอย่างของบทบาทและพฤติกรรมที่เห็นจากสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ ดนแบบเหล่านี้มี

ภาพของความเข้มแข็งมีอำนาจ ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการกับปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ โดยการใช่วิธีการที่รุนแรง จึงเลียนแบบการจัดการกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในชีวิตของเขาด้วยวิธีการแบบเดียวกัน เฉพาะความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ก็โน้มเอียงที่จะอธิบายว่าเป็นเด็กที่ ขาดความรัก ความอบอุ่น ไม่มีทักษะในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น

นอกจากนั้น ในการศึกษาวิจัยมีทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคมที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรง ซึ่งปัจจัยทางด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องมีอิทธิพลต่อความคิด การกระทำของคนในสังคมเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างกันโดยตรงในสังคม โดยมนุษย์มีการกำหนดบรรทัดฐาน ความเชื่อ ค่านิยมจารีตและประเพณีขึ้นเพื่อใช้ ปฏิบัติร่วมกันในสังคม เพื่อแสดงออกถึงความเป็นกลุ่มทางสังคมเดียวกัน ดังนั้น สังคมในโรงเรียนก็เช่นกันย่อมมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กและเยาวชนรวมถึงการแสดงออกซึ่งความรุนแรงของนักเรียนในโรงเรียนด้วยซึ่งทฤษฎีและแนวคิดทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคมที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functional Analysis)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเป็นกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาที่มีข้อสมมติฐานว่าสังคมมนุษย์เปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบด้วยอวัยวะต่างๆ ที่ทำหน้าที่เฉพาะของตนเพื่อให้สิ่งมีชีวิตอยู่รอด สังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ที่ทำหน้าที่ประสานสอดคล้องกันเป็นสังคม โดยทุกส่วนต้องทำงานประสานสอดคล้องกัน เพื่อก่อให้เกิดสังคมดุลยภาพ องค์ประกอบของทฤษฎี 2 ส่วน คือ โครงสร้าง (Structure) หมายถึง รูปแบบอันถาวรที่เกิดจากความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคม และหน้าที่ (Function) หมายถึง กระบวนการที่เคลื่อนไหวภายใต้โครงสร้าง เป็นผลของการทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละโครงสร้าง (Calhoun, 2002) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเห็นว่าสังคมทุกสังคมจะต้องมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วยหน่วยต่างๆ แต่ละหน่วยทำหน้าที่ประสานกัน เพื่อความคงอยู่ของสังคม สังคมเป็นระบบที่มีระเบียบเรียบร้อยเพราะสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมยอมรับบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม บทบาททางสังคม กลุ่มทางสังคมและสถาบันทางสังคมต่างๆ จะดำเนินไปอย่างมีเอกภาพ

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเชื่อว่าส่วนประกอบต่างๆ ของสังคมอยู่ในสภาวะที่สมดุล (Equilibrium) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในส่วนใดส่วนหนึ่งของสังคมจะส่งผลกระทบต่อนส่วนอื่นๆ ของสังคมด้วย ส่วนประกอบแต่ละส่วนมีหน้าที่ (Function) ในการรักษาให้สังคมเกิดความสมดุล แต่ในเมื่อสังคมเปรียบเหมือนอินทรีย์ที่มักจะไม่ค่อยทำงานอย่างที่เรากำลังต้องการให้เป็น การเปลี่ยนแปลงที่นำเข้ามาเพื่อแก้ไขความไม่สมดุลบางอย่างอาจก่อให้เกิดความสมดุลในบางอย่างอีกก็ได้ แม้ว่าสิ่งที่นำเข้านั้นจะสามารถดำเนินไปอย่างเป็นปกติ เรียกความไม่สมดุลในลักษณะนี้ว่าเกิดจากการทำเกินหน้าที่หรือทำผิดหน้าที่ หน้าที่ของส่วนต่างๆ ของสังคม บางครั้งปรากฏออกมาให้เห็นอย่าง

ชัดเจน เป็นที่รู้เห็นของคนทั่วไป แต่การทำเกินหน้าที่หรือผิดหน้าที่บางอย่างจะออกมาในรูปที่แอบแฝง กล่าวคือ เป็นการทำเกินหน้าที่หรือผิดหน้าที่ที่ซ่อนเร้น และไม่มีเจตนาที่จะให้เกิดขึ้น

การขาดความสมดุลในระบบสังคม โครงสร้างสังคมทำหน้าที่บกพร่องเป็นเหตุผลสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม คือ ระบบสังคมส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วน ทำเกินหน้าที่ ทำน้อยกว่าหน้าที่ ไม่ทำหน้าที่ หรือทำผิดหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทุกส่วนของสังคม เพราะทฤษฎีนี้มองว่าทุกส่วนของสังคมล้วนเชื่อมโยงกัน สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือการทำให้โครงสร้างต่างของสังคมสามารถทำหน้าที่ได้ตามปกติ โดยการใช้นอกจากนี้การขัดเกลาทางสังคม และการควบคุมทางสังคม (Social Control) ทั้งทางตรงและทางอ้อม (Calhoun. 2002)

ตามทฤษฎีของเมอร์ตัน (Merton.1959: 319) เสนอว่า โครงสร้างทางสังคมมีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ 1) จุดมุ่งหมาย (Goals) สำหรับคนทั่วไปในการดำรงอยู่ในสังคม 2) วิธีการ (Means) หรือวิถีทางที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น เมื่อใดที่องค์ประกอบทั้ง 2 อย่าง ขาดความสมดุลหรือเกิดความขัดแย้งกัน จะทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนขึ้นในสังคม ซึ่ง Merton มองว่าโครงสร้างสังคมเป็นแรงกดดันที่มีต่อบุคคล ส่งผลให้เขาเหล่านั้นมีพฤติกรรมที่ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคมมากกว่าที่จะยอมรับ และMerton ได้แบ่งการปรับตัวของบุคคลต่างๆ ในโครงสร้างสังคมนี้ไว้ 5 ลักษณะด้วยกัน คือ 1) ปฏิบัติตาม (Conformity) เป็นกลุ่มคนที่ยอมรับในจุดมุ่งหมายของสังคม และปฏิบัติตามวิถีทางที่เป็นที่ยอมรับของสังคมนั้น การปรับตัวลักษณะนี้เป็นการปรับตัวของคนส่วนใหญ่ เช่น มีความต้องการฐานะที่มั่นคงก็ขยันขันแข็งทำงานเพื่อหาเงินมาสร้างฐานะ เป็นต้น 2) เบี่ยงเบน (Deviant) คือกลุ่มคนที่ยอมรับจุดมุ่งหมาย แต่ไม่ยอมรับหรือไม่สามารถปฏิบัติตามวิถีทางที่สังคมยอมรับได้ คนกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคมเพื่อให้ได้ซึ่งจุดมุ่งหมายของสังคม เช่น ผู้มีรายได้ต่ำต้องการมีเงินมีวัตถุต่างๆ เช่นกับคนอื่น ๆ แต่สังคมชนชั้นปิดกั้นไม่让他สามารถเป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้นได้โดยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย เขาจึงใช้วิธีการที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ ดังนั้น จึงเกิดการขโมย การมีโสเภณี การมีเมียน้อย 3) ยึดติดระเบียบ (Ritualism) คือผู้ที่ปฏิเสธจุดมุ่งหมาย แต่ปฏิบัติตามวิถีทางที่สังคมกำหนด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่พยายามไม่ตั้งความหวังไว้สูง เพราะกลัวความผิดหวัง ไม่กล้าเสี่ยงในการแข่งขัน แต่ถึงแม้ไม่มีจุดมุ่งหมาย คนกลุ่มนี้ก็ยังคงดำเนินชีวิตตามแนวทางที่สังคมยอมรับ เนื่องจากการได้ รับการฝึกอบรมให้ยึดมั่นในกฎระเบียบมากๆ 4) หนีโลก (Retreatism) คือ พวกที่ปฏิเสธทั้งจุดมุ่งหมายและวิถีทางของสังคม เป็นคนที่แปลกแยกจากสังคม มักเป็นคนที่เคยยอมรับทั้งจุดมุ่งหมายและวิถีทาง แต่เพราะประสบความล้มเหลว คือไม่สามารถได้ตามจุดมุ่งหมายโดยวิธีการที่เป็นที่ยอมรับ ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถใช้วิธีการที่ไม่ยอมรับได้เพราะการควบคุมภายในจากขบวนการขัดเกลาทางสังคมในช่วง ต้นๆ ของ

ชีวิต ดังนั้นคนที่ปรับตัวในลักษณะนี้ ได้แก่พวกเป็นพิษสุราเรื้อรัง คนติดยาเสพติด คนเปื้อโลก คน ข้างถนน เป็นต้น 5) ต้องการเปลี่ยนแปลง (Rebellion) คือ การปรับตัวของกลุ่มคนที่ปฏิเสธทั้งจุดมุ่ง หมายและวิถีทางของสังคม และพยายามสร้างจุดมุ่งหมายและวิถีทางใหม่ที่ตนเห็นว่าดี ได้แก่ กลุ่มที่ มักเรียกร้องเพื่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่น ชุมชนของมหาตมะคานธีในอินเดีย หรือชุมชนของสันติ อโศก (Merton. 1959: 319) กล่าวว่า คนในสังคมจะปรับตัวในแบบปฏิบัติตามมากที่สุด และปรับตัวใน ลักษณะหนึ่งโลกน้อยที่สุด ส่วนการจะเลือกปรับตัวในลักษณะเบี่ยงเบน หรือ ยึดติดระเบียบหรือต้องการ เปลี่ยนแปลงย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของคนๆ นั้น สำหรับคนที่ปรับตัวเป็นพวกเบี่ยงเบน เป็นผลมาจากความบกพร่องของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

แนวคิดในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม

นักสังคมวิทยาให้ความสนใจกับการวิเคราะห์โครงสร้างของสังคมในฐานะเป็นกลไกที่เชื่อมโยงบุคคลเข้าด้วยกัน รวมทั้งการค้นหาเงื่อนไขที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Broom; Selznick; & Darroch. 1981: 21) โดยนักสังคมวิทยามักจะสนใจศึกษาใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้ 1) การศึกษา โครงสร้างของสังคมว่าเป็นอย่างไร ทำหน้าที่เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมอย่างไร และก่อให้เกิดปัญหา กับสังคมได้อย่างไร 2) การศึกษาว่าโครงสร้างของสังคมมีอิทธิพลอย่างไรต่อพฤติกรรมของสมาชิกใน สังคม และ 3) การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร มีผลกระทบต่อ สมาชิกของสังคมอย่างไร ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเหล่านี้มาเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญ สำหรับการศึกษาค้นคว้าโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยสรุปสาระสำคัญของการศึกษาแนวคิดที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ไว้สามประการ ได้แก่ ประการแรกการศึกษาที่มาและความหมายของโครงสร้างทาง สังคม ประการที่สอง การศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคม และประการที่สาม การศึกษาการใช้แนวคิดการจัดระเบียบทางสังคม และโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเนื้อหาทั้งสามประการนี้ จะช่วยอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน ดังนี้

1) การศึกษาที่มาและความหมายของโครงสร้างทางสังคม

บรูม เซลซนิก และดาร์รอช (Broom; Selznick; & Darroch. 1981: 20–22) ได้ให้แนวคิด เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคมว่าจะไม่สามารถดำเนินการได้โดยปราศจากการวิเคราะห์โครงสร้าง สังคมและการทำความเข้าใจกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความสัมพันธระหว่างกลุ่มในสังคม เป็นแบบแผนที่นำไปสู่การจัดระเบียบสังคม และรวมไปถึงการศึกษาเรื่องของความเห็นพ้องต้องกัน ความขัดแย้งและกระบวนการทางสังคม ซึ่งเป็นประเด็นหลักในการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวกับ สังคมศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ ที่มาของการศึกษาโครงสร้างสังคมอันเป็นการศึกษาการจัดระเบียบทาง สังคมในระดับมหภาค (Macro Level) จึงเป็นการศึกษาแบบแผนหรือลักษณะของความสัมพันธทาง

สังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกัน ซึ่งแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นจะต้องมีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอน และมีความต่อเนื่อง เป็นเรื่องของกลไกที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อเป็นเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างมีแบบแผน เป็นระเบียบในชีวิตสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของวัฒนธรรมในแต่ละสังคม

สำหรับความหมายของโครงสร้างทางสังคมนั้น นักสังคมศาสตร์ได้ให้คำอธิบายความหมายของโครงสร้างสังคมไว้อย่างกว้างขวางซึ่งบัลด์วิน (Baldwin.1985) จอห์นสัน (Johnson.1986) เทอร์เนอร์และคนอื่นๆ (Turner; et al.1995) ได้นิยามความหมายของโครงสร้างสังคมไว้คล้ายคลึงกันว่า หมายถึง โครงสร้างพฤติกรรมในกลุ่มหรือสังคม จะพรรณนาถึงการที่ค่านิยม (Value) ความเชื่อ (Belief) และเจตคติ (Attitude) รวมทั้งบรรทัดฐานถูกจัดให้เป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อย่างมากมายในการดำรงชีวิตในสังคม ข้อจำกัดต่างๆ ในการเลือกและความขัดแย้งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และยังพรรณนาถึงความสัมพันธ์ในเครือข่ายที่ยูกยากซับซ้อน ซึ่งจะช่วยให้ชีวิตทางสังคมเป็นสิ่งที่พยากรณ์ได้ โดยแนวคิดโครงสร้างสังคมขึ้นอยู่กับความคิดที่ว่า ส่วนรวมย่อมเหนือกว่าแต่ละส่วนย่อยที่รวมกันเป็นส่วนรวม เช่น คำว่า ใบหน้า ไม่ใช่เพียงการรวมกันของตา หู คอจมูก แก้ม ริมฝีปาก คางและหน้าผาก แต่สิ่งที่ทำให้รู้ว่านี่คือใบหน้าที่คือ การจัดเรียงกันหรือ การกำหนดกฎเกณฑ์ของส่วนต่างๆ จนรวมกันเป็นใบหน้า ดังนั้นโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่จะทำให้โรงเรียนดำรงอยู่ได้ก็เช่นเดียวกันจะต้องประกอบด้วยกลุ่มคน คือ ครูทำหน้าที่สอนนักเรียน ผู้อำนวยการทำหน้าที่บริหารให้ครูทำหน้าที่ของตน และโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน เมื่อพิจารณาในโครงสร้างการบริหาร ก็คือ ลักษณะมูลฐานที่ทำให้โรงเรียนดำรงอยู่ได้นั่นเอง

2) การศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคม

นิยามการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมที่ผู้เชี่ยวชาญให้ไว้ มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งแนวความคิดเหล่านี้อาจนำมาสรุปได้ว่าเป็นการจัดระเบียบสังคม (Social Organization) หรือ ระเบียบสังคม (Social Structure) ซึ่งอาจรวมความถึงการจัดระเบียบโครงสร้างทางสังคมด้วย เป็นคำที่นักสังคมวิทยามักใช้แทนกันในความหมายทำนองเดียวกันคือหมายถึงการมีแบบแผน หรือ กฎเกณฑ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลและกลุ่ม ดังเช่น การจัดโครงสร้างทางสังคมของสังคมไทย การจัดโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน โดยนัยก็คือ สังคมทุกประเภทจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม หรือมีการจัดโครงสร้างทางสังคมด้วย เพราะระเบียบสังคมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของสังคมทั้งหลายในโลก ปรากฏการณ์ หะวานนท์ (2540: 8) ได้ให้คำจำกัดความในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมไว้ว่าการศึกษาโครงสร้างทางสังคม ก็คือ การศึกษาระเบียบของสังคม หรือ การศึกษาแบบแผนของความสัมพันธ์

ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมมีต่อกัน โดยทางสังคมวิทยาถือว่าสังคมมีการจัดระเบียบในสองเรื่องใหญ่ ได้แก่ 1) การจัดระเบียบบรรทัดฐาน หมายถึง ความเข้าใจร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติต่างๆ ที่บุคคลถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการใช้ติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น และ 2) การจัดระเบียบความแตกต่าง ได้แก่ การจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มามีความสัมพันธ์กันออกเป็นกลุ่มเป็นพวก แต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มเหล่านี้ก็จะมีลักษณะและแบบแผนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน

1) การจัดระเบียบบรรทัดฐาน คำว่า “บรรทัดฐาน (Norms)” หมายถึงกฎเกณฑ์ ระเบียบกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติต่างๆ ที่สังคมกำหนดไว้ให้บุคคลถือเป็นหลักในสถานการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิต และเป็นแนวทางในการติดต่อ มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยที่มาของบรรทัดฐาน เกิดจากความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ซึ่งต้องมีกฎเกณฑ์อันเป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติร่วมกัน แล้วถ่ายทอดบรรทัดฐานไปสู่สมาชิกของสังคมโดยผ่าน “การขัดเกลาทางสังคม (Socialization)” ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่กลุ่มหรือสังคมขัดเกลาอบรมสั่งสอนให้สมาชิกทราบระเบียบ กฎเกณฑ์ และแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนคุณค่าต่างๆ ที่กลุ่มหรือสังคมกำหนดไว้สำหรับสมาชิกที่จะเข้ามามีความสัมพันธ์ต่อกันในสังคม โดยมี “การควบคุมทางสังคม (Social Control)” และการสนับสนุนทางสังคม (Social Support) เป็นกระบวนการที่เข้ามาช่วยควบคุมและสนับสนุนให้คนทำตามบรรทัดฐานของสังคม

การศึกษาการจัดระเบียบบรรทัดฐานของโรงเรียนจึงมีความจำเป็น เพราะโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนจะดำรงอยู่ได้ก็เพราะมีบรรทัดฐานที่วางไว้เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และเข้าใจรวมทั้งควบคุมให้สมาชิกกระทำตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับซึ่งเป็นบรรทัดฐานของสังคมโรงเรียน โดยมีแนวคิดต่างๆ ที่สังคมต้องสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยรักษาระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติต่างๆ เป็นบรรทัดฐานทางสังคม ได้แก่ การขัดเกลาทางสังคม การควบคุมทางสังคม การสนับสนุนทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) คือ การที่สังคมทำการอบรม สั่งสอน ขัดเกลา ให้สมาชิกได้ทราบถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติและคุณค่าต่างๆ ตามที่สังคมกำหนด (Olsen. 1968: 120-121; นภาพร หะวานนท์. 2540: 11-13) ซึ่งมีทั้งการอบรม สั่งสอน บอกกล่าวโดยตรงให้สมาชิกของสังคมทราบระเบียบ กฎเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติของสังคมนั้น และ การขัดเกลาทางอ้อม จากการเรียนรู้ด้วยตนเองของสมาชิกในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าสังคมยอมรับหรือไม่ยอมรับอะไร ซึ่งแต่ละสังคมก็จะเข้มงวดแตกต่างกัน โดยทั่วไปนักสังคมวิทยาแบ่งประเภทของบรรทัดฐานไว้ ได้แก่ 1) วิถีชาวบ้าน (Folkways) หมายถึง นิสัย ประเพณี มารยาทที่ถือกันว่าเป็นสิ่งที่ดีงามในสังคม ซึ่งหากฝ่าฝืนจะมีการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการหรือมีการลง

โทษเล็กน้อย เช่น ถูกนิโทษ ไม่พูดด้วย เดินหนีไป เป็นต้น ในส่วนของวิถีชาวบ้านในโรงเรียนนั้น ได้แก่ การแสดงความเคารพครูด้วยการยืนตรงแล้วไหว้หรือโค้งคำนับ การแต่งกายของนักเรียนต้องไม่ประดับของมีค่า การใส่รองเท้าผ้าใบสีขาวในชั่วโมงเรียนวิชาพลานามัย การไม่นำอาหารหรือเครื่องดื่มเข้าห้อง สมุด เป็นต้น 2) จารีต (Mores) คือหลักของความประพฤติที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยและความเป็นสุขของสังคม เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่สมาชิกมีแนวโน้มจะปฏิบัติตาม โดยปราศจากข้ออ้างหากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เพราะประเพณีบางเรื่องนั้นมีอำนาจบังคับขั้นรุนแรง เพียงแต่ไม่ได้ตราไว้เป็นกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น เช่น บุตรต้องมีความกตัญญูต่อบิดามารดา สามีกรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อกัน เป็นต้น สำหรับบรรทัดฐานประเภทจารีตในโรงเรียนนี้อาจมีหลายอย่าง เช่น การไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติด ไม่ใช้ยาเสพติด ยาเสพติด การมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ครูและผู้มีพระคุณ เป็นต้น 3) กฎหมาย (Laws) คือ ระเบียบข้อบังคับของสังคม เป็นอำนาจของคนหมู่มากหรือระเบียบสังคมที่อยู่เหนือบุคคล เป็นคำสั่ง กฎเกณฑ์ในการปฏิบัติ ซึ่งหากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามข้อกำหนดอย่างเป็นทางการเป็นระเบียบสำคัญๆ ที่มีผลบังคับใช้ตลอดทั้งสังคม ส่วนใหญ่เน้นหนักไปในทางการปกครองเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม มีองค์กรในสังคมทำหน้าที่ควบคุมให้สมาชิกทำตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งตัวอย่างบรรทัดฐานประเภทข้อบังคับ กฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวปฏิบัติของโรงเรียน ได้แก่ การฝ่าฝืนต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ ที่ถือว่าผิดวินัยร้ายแรง เช่น เล่นการพนัน ทะเลาะวิวาท พกพาอาวุธ ชู้สาว ลักทรัพย์ ขโมย ทำลายทรัพย์ สินของโรงเรียน หรือการนำสิ่งลามกอนาจารเข้ามาในโรงเรียน เป็นต้น

สำหรับการขัดเกลาทางสังคมของโรงเรียนนั้นนอกจากการที่ให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนซึ่งเป็นการขัดเกลาแก่นักเรียนโดยตรงแล้วโรงเรียนยังใช้กลวิธีอย่างอื่นด้วย ได้แก่ 1) การขัดเกลาให้นักเรียนปฏิบัติตามแนวทางที่ทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามกันจนกลายเป็นประเพณีของโรงเรียน เช่น การช่วยกันดูแลความสะอาดของห้องเรียน การเข้าแถวตาม ลำดับก่อนหลังในการรับบริการต่างๆ และการไม่ส่งเสียงอึกทักในห้องเรียน เป็นต้น 2) การขัดเกลาให้นักเรียนปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่มีผลต่อความสงบเรียบร้อยของโรงเรียน หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง เช่น การให้ความเคารพนับถือต่อครูอาจารย์ การไม่เล่นการพนัน การไม่กระทำในสิ่งที่น่ามาซึ่งความเสื่อมเสียของโรงเรียน 3) การขัดเกลาให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ต่างๆ ของโรงเรียน ถ้าฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนด ได้แก่ การสั่งสอน อบรม ให้นักเรียนทราบระเบียบว่าด้วยการทำผิดวินัยร้ายแรงของนักเรียน อาทิ การสูบบุหรี่

ดื่มสุรา เสพสิ่งเสพติด ซึ่งจะถูกลงโทษด้วยการว่ากล่าวตักเตือน เข้มข้น ทำทัณฑ์บน พักการเรียน คัดชื่อออกตามลำดับ

การควบคุมทางสังคม (Social Control) เป็นการที่สังคมทำให้สมาชิกยอมรับ และปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม ดังนั้น การนำแนวคิดการควบคุมทางสังคมมาใช้ในการศึกษาการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อทำความเข้าใจกับกลไกการควบคุมสมาชิกให้ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน ซึ่งในการศึกษารุ่นนี้จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับแนวคิดการควบคุมทางสังคมตามประเด็นหลักที่สำคัญ คือ ประเด็นแรก ที่มาและความหมายของการควบคุมทางสังคม ประเด็นที่สอง กระบวนการควบคุมทางสังคมและการใช้แนวคิดการควบคุมทางสังคมในการวิจัย

ประเด็นแรก ที่มาและความหมายของการควบคุมทางสังคม ซึ่งแนวคิดการจัดระเบียบสังคมและโครงสร้างทางสังคมนี้ มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรม โดยการจัดระเบียบสังคมจะเกิดขึ้นจากแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะมีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอนและมีความต่อเนื่อง นั่นคือบรรทัดฐานของสังคม อันได้แก่กฎระเบียบต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการควบคุมและเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกันในสังคม (Broom; Selznick; & Darroch. 1981: 55-56) การจัดระเบียบสังคมที่ว่านี้ ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้เพราะความเข้าใจร่วมกันของคนส่วนใหญ่ยังยึดถือปฏิบัติตามธรรมเนียม กฎหมาย ศีลธรรม กฎเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติกันทั่วไป ดังนั้น การควบคุมทางสังคม ก็คือ การทำให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน กล่าวคือ ความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่จะต้องดำเนินตามกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติทางสังคมเสมอ ในการนี้มนุษย์พึงต้องระมัดระวังตนเอง ควบคุมตนเอง ไม่ปฏิบัติสิ่งใดๆ ตามความพอใจของตนเท่านั้น เพราะจะก่อความวุ่นวายและความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น นอกจากนั้นสังคมเองก็ต้องกำหนดบทลงโทษ เพื่อที่จะป้องกันละเมิดการกระทำต่างๆ ทั้งส่วนที่ปรากฏออกมา และส่วนที่มีได้ปรากฏชัดเจน ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล คือ ส่วนที่เกี่ยวกับเจตคติและค่านิยมเพื่อจัดระเบียบทางสังคมมิให้เกิดการประพฤติผิดนอกระบบ

ประเด็นที่สอง กระบวนการควบคุมทางสังคมและการใช้แนวคิดการควบคุมทางสังคมในการวิจัย จากจุดนี้จะนำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์ต่อไปถึงการควบคุมทางสังคมที่ทำให้คนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ แนวทางที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคมสำหรับมาตรการที่สังคมใช้เพื่อการควบคุมทางสังคมนั้น นภาพร หะวานนท์ (2540: 10-11) กล่าวว่าไว้อาจมีได้หลายอย่าง เช่น การให้รางวัล (คำชมเชย การยกย่อง วัตถุสิ่งของ) การลงโทษ (คำติเตียน คำนิโทษ การปรับการลงโทษทางร่างกาย) การให้การศึกษาอบรม และการจูงใจให้กระทำความดีด้วยวิธีต่างๆ มนุษย์ยอมรับ

อิทธิพลของบรรทัดฐานเพราะมนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้ละความคิด การอบรมในสังคมทำให้มนุษย์เห็นความจำเป็นและความถูกต้องของบรรทัดฐาน มีบรรทัดฐานหลายอย่างที่มีมนุษย์ปฏิบัติตามจนเคยชินกลายเป็นนิสัยซึ่งบรรทัดฐานบางอย่างก็เข้าไปมีอิทธิพลอยู่ในใจมนุษย์ (Internalization) จนกลายเป็นเครื่องควบคุมภายในใจ (Internal Control) ที่เราเรียกว่าความรู้สึกผิดชอบหรือมโนธรรมคือการที่บุคคลปฏิบัติตามบรรทัดฐานโดยความรู้สึกผิดชอบในใจเป็นการปฏิบัติตามหลักการซึ่งเกิดจากความเคารพในตนเอง เป็นการที่บุคคลกระทำหรือละเว้นการกระทำเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยไม่คำนึงถึงการควบคุมบังคับจากภายนอก(External Control) การควบคุมภายในโดยสร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดีขึ้นในใจนี้ เป็นการควบคุมทางสังคมที่ได้ผลดีที่สุด เพราะเท่ากับเป็นการสร้างอุดมคติของสังคมที่ดีขึ้นภายในใจของบุคคลนั้น ซึ่งการควบคุมภายนอกมีผลบังคับสู่การควบคุมภายในไม่ได้ เพราะในชีวิตจริง ผู้รักษากฎเกณฑ์ไม่อาจเข้าไปควบคุมดูแลสมาชิกได้ทุกแห่งทุกมุมและตลอดเวลาซึ่งปกติในสังคมที่ซับซ้อนและมีคนที่มีความแตกต่างกันมาก ๆ นั้น การควบคุมจากภายนอกเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเราไม่สามารถเข้าถึงจิตใจของสมาชิกในสังคมได้ทุกคน

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมนั้น มีหลายประการ คือ ประการแรก เป็นกรรมวิธีที่ใช้ในการป้องกันพฤติกรรมที่จะนำไปสู่การเบี่ยงเบน ประการที่สอง เป็นการที่จะจัดการกับความตึงเครียดหลังจากที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเกิดขึ้นแล้ว ประการที่สามเป็นการตรวจสอบและเปลี่ยนแปลงสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบน ประการที่สี่ เป็นการควบคุมพฤติกรรมกลุ่มให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ของกลุ่ม โดยกฎเกณฑ์ ระเบียบ แนวทางที่วางไว้เพื่อควบคุมให้สมาชิกของสังคมกระทำตามกรรมวิธีเหล่านี้จะช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2523: 163; พัทยา สายหู. 2538: 135) อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ไม่แตกต่างจากแนวคิดที่มีการจัดรวมวิธีการต่างๆ ในการควบคุมทางสังคมไว้ว่าเป็นชุดของวิธีการที่ยาวและต่อเนื่อง โดยจัดเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ การควบคุมทางสังคมจากภายใน และการควบคุมทางสังคมจากภายนอก โดยการควบคุมทางสังคมจากภายใน (Internal Social Control) คือการควบคุมให้บุคคลปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม โดยการให้บุคคลแต่ละคนเรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับมาตรฐานทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ด้วยการเรียนรู้จากวัฒนธรรมขององค์กร แท้ที่จริงการควบคุมทางสังคมจากภายในนี้จะไม่แยกออกจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและมีเทคนิคที่หลากหลายสามารถทำการทดสอบได้ และที่สำคัญก็คือเป็นการอาสาสมัคร เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ ส่วนการควบคุมทางสังคมจากภายนอก (External Social Control) นั้นมีทั้งการควบคุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ คือ การควบคุมที่ทำให้แต่ละคนเกิดการเรียนรู้โดยการจัดระเบียบบรรทัดฐานทางสังคม และทำให้

เข้าไปถึงตัวคนแต่ละคน เสมือนกับเป็นตัวแทนขององค์กร การควบคุมแบบนี้จะมีพลังเหนือการกระทำของบุคคล เป็นการควบคุมที่เลื่อนไหลได้และไม่เป็นการควบคุมแบบอาสามัคร ซึ่งการควบคุมทางสังคมรูปแบบนี้ มีตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ของสังคมให้รับเอาบรรทัดฐาน กฎเกณฑ์ ค่านิยมละความเชื่อต่างๆ เข้าไว้ในตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับสมาชิกคนอื่นๆ ของสังคม นอกจากนี้ยังมีการยกย่องเกียรติคุณ การชุบชิบนิทาหรือการห้ามปราม ตักเตือนจากเพื่อนบ้าน ซึ่งนับว่าเป็นการควบคุมทางสังคมอีกประการหนึ่งการควบคุมทางสังคมจากภายนอก มักใช้ในสังคมที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ เช่น ในสังคมชนบทมีการลงโทษแบบไม่เป็นทางการหรือมิได้กำหนดไว้เป็นกฎเกณฑ์ตายตัว เช่น การล່วงละเมิดวิถีประชา จารีต ประเพณี ส่วนการควบคุมทางสังคมจากภายนอกชนิดที่เป็นทางการมีลักษณะของการล่งละเมิด บรรทัดฐานที่มีการกำหนดการลงโทษไว้อย่างเป็นทางการ เช่น การทำผิดกฎหมาย ระเบียบ หรือ กฎเกณฑ์ต่างๆ ของสถาบันหรือสังคม การควบคุมเช่นนี้ เช่น การมีตำรวจคอยจับกุมผู้กระทำผิด การนำคดีให้ศาลพิจารณาเพื่อตัดสินลงโทษ เป็นต้น การควบคุมชนิดนี้เป็นการควบคุมที่มีบุคคล มีสถาบัน หรือหน่วยงาน ที่ทำหน้าที่ควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ และกฎหมายที่กำหนดไว้ (Olsen. 1968: 120-127)

เพราะฉะนั้นการศึกษาวิจัยโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนก็เพื่อทำความเข้าใจการควบคุมทางสังคมของโรงเรียนอันเป็นการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อให้นักเรียนทำตาม บรรทัดฐาน และทำความเข้าใจกับการควบคุมทางสังคมของโรงเรียนที่ทำให้นักเรียนต้องรองและ ฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนว่าโรงเรียนทำอย่างไร การควบคุมนักเรียนไม่ให้กระทำความ รุนแรง ไม่เพียงแต่จะมีการให้ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันความรุนแรงให้กับครู นักเรียน บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา และการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้สามารถป้องกันตนเอง จากความรุนแรงเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีกรร่วมประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนและองค์กร ชุมชนให้มีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในโรงเรียนอย่างจริงจัง รวมทั้ง โรงเรียนยังมีการควบคุม โดยใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนที่ทำผิดวินัย ร้ายแรงในเรื่องการกระทำความรุนแรงด้วยกลวิธีต่างๆ ตามลำดับของการกระทำผิด เช่นการว่ากล่าวตักเตือน การสั่งพักการเรียน การให้ออก เป็นต้น การศึกษาการควบคุมทางสังคมของโรงเรียน ดังกล่าวนี้น่าจะนำไปสู่การทำความเข้าใจการควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียน ด้วยการควบคุมอย่างเหมาะสมให้ นักเรียนทำตามบรรทัดฐานอันจะส่งผลต่อการป้องกันความรุนแรงในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

สนับสนุนทางสังคม (Social Support) หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันในสังคมได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจอาจเป็นด้านใดด้านหนึ่งหรือมากกว่า ได้แก่ การได้รับความรัก ความเห็นอกเห็นใจ การยอมรับ การได้รับความแนะนำตลอดจนวัตถุสิ่งของในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ที่เพียงพอจะบรรเทาหรือลดความรุนแรงของปัญหาความเครียดและป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ อันไม่พึงปรารถนาตามมา แล้วมีผลทำให้ผู้รับนำไปปฏิบัติในทิศทางที่ผู้รับต้องการซึ่งหมายถึงการมีสุขภาพพลานามัยที่ดี (บุญเยี่ยม ตระกูลวงศ์. 2538: 567; อรุพันธ์ อนุภูมิโนวิน. 2539: 40) ซึ่งในแง่ของการสนับสนุนทางสังคมของโรงเรียน หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลในโรงเรียนได้รับความเอาใจใส่ เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนร่วมในสังคมที่มีบรรทัดฐานเดียวกันมีการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น การให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ให้อาหาร ให้อุปกรณ์ และการเล่น เป็นต้น เพื่อการควบคุมสนับสนุนให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียน

2) การจัดระเบียบความแตกต่าง หมายถึง การจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันออกเป็นกลุ่มเป็นพวกโดยแต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มเหล่านี้จะมีลักษณะและแบบแผนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ การศึกษาการจัดระเบียบความแตกต่างของโรงเรียนจึงเป็นการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ในแง่ของความแตกต่างระหว่างสมาชิกของสังคมที่มาติดต่อสัมพันธ์กันว่ามีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด เพราะบุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์กันในโรงเรียนย่อมจะมีความแตกต่างกันในลักษณะต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งแนวคิด ที่นักสังคมวิทยาใช้ศึกษาความแตกต่างทางสังคม ได้แก่ 1) สถานภาพและบทบาท (Status and Roles) โดยสถานภาพ หมายถึง สิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เมื่อต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คนถูกคาดหวังจากตำแหน่งที่ตนมีอยู่ในสังคมและ 2) การจัดช่วงชั้นทางสังคม (Social Stratification) หมายถึง การแบ่งคนในสังคมออกเป็นช่วงชั้นสูงต่ำต่างกันออกไปซึ่งเมื่อนำแนวคิดการจัดระเบียบความแตกต่างมาใช้ในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนเราจะสามารถแบ่งสมาชิกของสังคมในโรงเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสูงต่ำของสถานภาพ เช่น กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มครู กลุ่มของนักเรียน เป็นต้น

ดังนั้น การศึกษาการจัดระเบียบทางสังคม หรือ การศึกษาการจัดระเบียบโครงสร้างทางสังคม หมายถึง การศึกษาถึงการทำให้เกิดความมีระเบียบแบบแผนในสังคมมนุษย์ โดยเริ่มจากการจัดให้มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ หลากอย่างซึ่งเป็นการจัดระเบียบบรรทัดฐานเพื่อให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกัน คือ บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) และกฎเกณฑ์อื่น ๆ ที่

สังคมสร้างขึ้นมาเพื่อสนับสนุนบรรทัดฐาน เช่น ระบบค่านิยม ความเชื่อทางสังคม อุดมการณ์ ระบบสัญลักษณ์ และสถาบันทางสังคม ในขณะเดียวกันก็มีการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคม ที่มีความผูกพันอยู่กับสถานภาพ และสถานภาพนี้จะเกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางสังคมที่การศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนก็เช่นเดียวกันคือการศึกษาการจัดระเบียบแบบแผน ข้อปฏิบัติมีของโรงเรียนที่ทำให้โรงเรียนอยู่ได้ และศึกษาการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมของบุคคลที่มีสถานภาพ และบทบาทแตกต่างกัน ได้แก่ ผู้อำนวยการ ครูอาจารย์ นักเรียน และนักการภารโรง เป็นต้น ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้นักเรียนปฏิบัติหรือฝ่าฝืนบรรทัดฐานของโรงเรียนรวมทั้งความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในโรงเรียนด้วย

2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ หรือทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจว่าในขณะที่นักเรียนให้ความหมายกับการไม่ทำตามบรรทัดฐานของตนไปอีกรูปแบบหนึ่งนอกเหนือไปจากบรรทัดฐานทางสังคม และมีการฝ่าฝืนไม่ทำตามระเบียบบรรทัดฐานทางสังคมที่สมาชิกมีต่อกันนั้น นักเรียนให้ความหมายในการไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมอย่างไร อันจะนำไปสู่ความรุนแรงในโรงเรียน การทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับความรุนแรงในโรงเรียน และเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดความรุนแรงในโรงเรียนนั้นเป็นอย่างไร ด้วยเหตุนี้ประเด็นที่สำคัญตามทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมในโรงเรียน คือ ประเด็นเรื่องความหมายและคุณลักษณะของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ กับประเด็นเกี่ยวกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กับการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับความรุนแรงในโรงเรียน ดังนี้

1. ความหมายและคุณลักษณะของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์

บ็อกเดน และบิคเลน (Bogdan; & Biklen. 1992: 36) ได้กล่าวถึงมโนทัศน์ของการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ว่าเป็นสิ่งที่แต่ละคนสร้างขึ้นเพราะคนโดยทั่วไปที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ นั้นจะพัฒนาการตีความของตนขึ้น หรือเรียกว่ามีการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ เริ่มตั้งแต่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างธรรมดา มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ปัญหา ภูมิหลังโดยที่ไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดการเห็นพ้องต้องกัน ในขณะที่บางคนมีการแลกเปลี่ยนการตีความกัน เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงความจริง (Truth) หมายถึง การต่อรองในบางเรื่องเสมอๆ ความจริงนี้สามารถเลื่อนไหลได้โดยปัจเจกบุคคลที่มองเห็นสิ่งต่างๆ แตกต่างกัน การกระทำของคนจึงขึ้นกับพื้นฐานของการตีความ และการที่คนต้องพบกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงเป็นเหตุให้คนหลอหลอมการตีความใหม่ขึ้นมาและละทิ้งความหมายของเดิม ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้จึงต้องการใช้ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ในการศึกษาว่านักเรียนมีการตีความและให้นิยามอย่างไรกับการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน

ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นับว่าเป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาในระดับจุลภาค น่าสังเกตด้วยว่าต่อมา ยอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด นักปรัชญาสังคมชาวอเมริกันได้เป็นผู้เสนอคำบรรยายเชิงวิชาการและพัฒนาแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ให้ชัดเจนขึ้นเรียกว่าการอธิบายจากการตีความ (Interpretative Explanation) เป็นการเน้นความสำคัญของการให้ความหมายในเชิงอัตวิสัย (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2530: 1) แนวคิดนี้เห็นว่ามนุษย์มีความเป็นอิสระที่จะเป็นผู้สร้างพฤติกรรมเป็นผู้ตีความหรือสร้างความหมาย ไม่ใช่เป็นผู้ที่ตกอยู่ภายใต้การถูกบังคับแต่เพียงอย่างเดียวด้วยเหตุนี้การเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลอันน่าสังเกตด้วยว่าสัญลักษณ์เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลตอบสนองต่อสิ่งที่ถูกกระตุ้นจากบุคคลอื่น ถ้ามองจากความคิดในการตอบสนองทำให้มนุษย์มีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติและการแสดงพฤติกรรมต่อมา

เมื่อเป็นเช่นนี้ ในแนวคิดของมีด (Mead: 1934) จึงกล่าวถึงการกระทำของปัจเจกบุคคล ว่าแบ่งออกได้เป็นสองส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจ หรือเกิดจากความต้องการที่แท้จริงภายใน (Individual Intention) ซึ่งพัฒนาขึ้นเป็นตัวตนของตนเอง (Self) เกิดจากพันธกรรมและลักษณะทางชีวภาพของคนแต่ละคน โดยลักษณะของความต้องการภายในนี้เป็นอุดมการณ์ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และความเป็นอิสระซึ่งอาจแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้น ส่วนที่สองเป็นการกระทำที่เกิดจากการควบคุมทางสังคมหรือการบังคับจากปัจจัยภายนอก (External Constraints) นี่ก็คือการที่มนุษย์พัฒนาตัวตนส่วนนี้ขึ้นมาจากความรู้สึกหรือสายตาของผู้อื่นโดยการทำตัวให้เป็นคนดีตามบรรทัดฐานของสังคม ตัวตนส่วนนี้จึงเป็นตัวตนทางสังคม เป็นผลผลิตทางสังคมเป็นการทำตามสายตาผู้อื่นโดยอาศัยจิตช่วยคิดเป็นการที่มนุษย์แสดงพฤติกรรม บทบาท หน้าที และสถานภาพทางสังคมออกมาตามความต้องการหรือตามความคาดหวังของสังคมเป็นพฤติกรรมตามบรรทัดฐานทางสังคมด้วยเหตุนี้จึงช่วยให้สังคมนั้นมีระเบียบและมีความสุข

ต่อมาบลูเมอร์ (Blumer, 1969 : 148-185) ศิษย์คนสำคัญของยอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด ได้รวบรวมแนวคิด คำบรรยาย และข้อเขียนของมีดมาวิเคราะห์ และนำเสนอเป็นข้อสรุปแนวคิดทั้งหมดในเชิงทฤษฎีอย่างชัดเจนในหนังสือเล่มสำคัญชื่อ Symbolic Interactionism: Perspective and Method (Blumer, 1969: 2) นี่เป็นที่มาของจุดกำเนิดแห่งทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ที่แน่นอนว่าเป็นทฤษฎีซึ่งเน้นการศึกษาเรื่อง “ปฏิสัมพันธ์” และ “สัญลักษณ์” ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม บุคคลกับสังคมและการปฏิสังสรรค์กันในสังคมเป็นภาพรวมด้วยเหตุนี้บลูเมอร์จึงได้ให้คำจำกัดความของทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ว่าเป็นทฤษฎีที่มีความหมายถึงข้อเท็จจริงที่ว่ามนุษย์ไม่เพียงแต่จะมีปฏิกริยาต่อการกระทำของมนุษย์ด้วยกันและกันเท่านั้นแต่มนุษย์ยังมีการตีความหรือมีการให้ความหมายซึ่ง

กันและกันอีกด้วย ด้วยวิธีคิดเช่นนี้ บลูเมอร์ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ที่เกี่ยวข้อง ข้องกับการตีความหรือการให้ความหมายไว้ว่าการที่จะเป็นเช่นนี้ได้จำเป็นต้องมีข้อเสนออันเป็นกรอบความคิดพื้นฐานรองรับสาระต่างๆ ของทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2530: 1-2) ซึ่งสรุปได้ 3 ประการ คือ

1) มนุษย์กระทำการใดๆ ต่อสิ่งต่างๆ บนพื้นฐานของการตีความหรือการให้ความหมายต่อสิ่งเหล่านั้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ หมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์อาจสังเกตได้ในโลก ได้แก่ สิ่งที่เป็นวัตถุซึ่งเป็นรูปธรรม เช่น ต้นไม้ แก้ว สิ่งที่เป็นคน เช่น พ่อ แม่ เสมียน เพื่อน ศัตรู สิ่งที่เป็นสถาบัน เช่น โรงเรียน รัฐบาล สิ่งที่เป็นความคิดในเชิงอุดมการณ์ เช่น ความซื่อสัตย์ เสรีภาพ สิ่งที่เป็นกิจกรรมต่างๆ เช่น คำสั่ง คำขอร้อง และสิ่งที่เป็นสถานการณ์ต่างๆ เช่น การเผชิญชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล เป็นต้น

2) ความหมายของสิ่งต่างๆ เหล่านั้นเกิดขึ้นจากการกระทำร่วมกันในสังคมหรืออุบัติขึ้นจากการกระทำร่วมกันที่บุคคลหนึ่งกระทำต่อบุคคลอื่นซึ่งการกระทำนั้นเป็นผลจากการให้ความหมายและตีความตามสถานการณ์ที่พวกเขาได้ทำให้เกิดการกระทำนั้นขึ้น

3) ความหมายของสิ่งต่างๆ เหล่านั้นจะถูกถ่ายทอดและปรุงแต่งในกระบวนการแปลความหมายโดยบุคคลซึ่งเผชิญหน้าอยู่กับสิ่งต่างๆ เหล่านั้น

ในแนวคิดของบลูเมอร์ (Blumer, 1969: 2-5) นั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ตามทัศนะนี้เป็นการมองภาพรวมทั้งผู้กระทำ การกระทำและความหมายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคล โดยเขาอธิบายไว้ว่าการปฏิสังสรรค์ของบุคคลเป็นกระบวนการในการตีความซึ่งประกอบด้วยสองขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่หนึ่งบุคคลจะเป็นผู้ชี้ให้ตนเองทราบถึงความหมายของการกระทำนั้นๆ ถือเป็นกระบวนการทางสังคมภายในหมายความว่าผู้กระทำมีการปฏิสังสรรค์กับตนเอง หรือมีกระบวนการสื่อสารกับตนเอง ขั้นตอนที่สอง การตีความจะเกิดขึ้นตามมาหลังจากมีการปฏิสังสรรค์ กับตนเองเกิดขึ้นแล้วด้วยเหตุนี้การตีความจึงเป็นการจัดการกับความหมายด้วยลักษณะและวิธีการต่างๆ ตามที่ผู้กระทำสามารถที่จะเลือกตรวจสอบหรือหยุดการกระทำหรือเปลี่ยนแปลงความหมายใหม่ให้เป็นไปตามสถานการณ์ที่ผู้กระทำกำลังเผชิญอยู่และเป็นผู้กำหนดทิศทางของการกระทำของตนให้เป็นไปตามความต้องการของตนเองได้

แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำระหว่างกันในทางสังคมนี้ นภาภรณ์ หะวานนท์ (2540: 2) ได้ยกตัวอย่างไว้อย่างชัดเจนว่าเมื่อคนหนึ่งแสดงการกระทำและการกระทำนั้นสามารถไปมีผลต่อความคิดหรือการกระทำของอีกคนหนึ่งเราเรียกว่ามีการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) เกิดขึ้น เช่น เมื่อคนหนึ่งยกมือไหว้คนอื่นคนหนึ่งแล้วคนอื่นหนึ่งก็ยกมือรับไหว้ถือว่ามี การกระทำระหว่างกัน (Interaction) เกิดขึ้นโดยในการไหว้วันนั้น ผู้ไหว้อาจรู้ตัวว่าตนเองเป็นเด็กจึงยกมือไหว้

ก่อนส่วนผู้รับไหว้ก็เข้าใจว่าผู้ไหว้ ไหว้ด้วยความเคารพ ดังนั้นในการยกมือไหว้จึงไม่เพียงแต่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรับไหว้เท่านั้นแต่ยังเป็นการส่งผ่านความคิดในเรื่องการให้ความเคารพหรือให้เกียรติ โดยที่ผู้กระทำทั้งสองฝ่ายต่างเข้าใจถึงความหมายที่อยู่เบื้องหลังของการกระทำนั้น ลักษณะนี้เรียกว่าเป็นการส่งผ่านความหมายที่เป็นสัญลักษณ์ กล่าวสำหรับส่วนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของ ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ คือ มโนทัศน์เรื่อง “อัตตะ” (Self) (Bogdan; & Biklen 1992: 37) เพราะอัตตะเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกับความถือตนเป็นที่ตั้ง (Ego) หรืออวัยวะที่จำเป็นอย่างอื่นภายในร่างกายรวมทั้งแรงขับภายใน (Motive) หรือบรรทัดฐานภายใน หรือคุณค่า หรือค่านิยม (Value) ในทัศนะของบอกเดน และบิเกลน (Bogdan; & Biklen 1992: 37) เห็นว่า “อัตตะ” หมายถึงความคิดสร้างสรรค์ของคนที่มีปฏิสังสรรค์กับผู้อื่น คนพยายามมองตนเองเช่นเดียวกับที่คนอื่นมองเพื่อที่จะอธิบายท่าทางและการกระทำและเพื่อจะวางตัวเองตามบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังในระยะเวลาสั้นๆ คนจะมองตัวเอง อีกส่วนหนึ่งเป็นการมองโดยบุคคลอื่น อัตตะจึงเป็นสิ่งที่บุคคลสร้างขึ้นในมโนทัศน์ทางสังคม เหตุผลก็คือแต่ละคนจะรับรู้ตัวเองและพัฒนาการตีความเข้าไปสู่กลไกของความสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนั้นในส่วนของพงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ (ม.ป.ป: 2) ก็ได้กล่าวไว้ว่าสังคมมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ (Processual) คือเป็นพลวัตแห่งการปรับการกระทำเข้าหากันและกัน แต่ละคนกระทำตามวิถีทางที่เขาตีความการกระทำของคนอื่น ๆ ซึ่งอัตตะก็อยู่ในรูปของกระบวนการเช่นกัน อัตตะจึงหมายถึงกระบวนการสื่อสารที่ดำเนินอยู่ตลอดเวลา เป็นพลวัตแห่งการบ่งชี้ให้กับตนเองจากการยอมรับทัศนะที่คนอื่นมีต่อตนเอง ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าบุคคลทั้งหลายในสังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อบุคคลในการตีความตนเองหรือกำหนดเอกลักษณ์ให้กับตนเองหรือกำหนดแนวทางการกระทำของตนเองที่สอดคล้องกับการนิยามหรือการตีความดังกล่าว

จากกรณีเหล่านี้จึงกล่าวได้ว่าทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ “ปฏิสัมพันธ์ กับ “สัญลักษณ์ ซึ่งทฤษฎีนี้มีฐานคติที่สำคัญ คือ มนุษย์ปฏิบัติต่อกันโดยอาศัยสัญลักษณ์ มนุษย์จึงสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมาเพื่อเป็นประโยชน์ในการอยู่ร่วมกัน ฉะนั้นการทำความเข้าใจความหมายที่แท้จริงของปรากฏการณ์ใดๆ จึงต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์เป็นฐานคติที่สำคัญ อย่างไรก็ตามเพื่อให้การใช้ประโยชน์ของสื่อสัญลักษณ์ที่มีรูปแบบต่างๆ มีความสอดคล้องกับสมาชิกคนอื่นๆ ในสังคมและเป็นไปตามระเบียบบรรทัดฐานของสังคมนั้นๆ และบุคคลจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางจิตวิทยาสังคมที่สำคัญสองส่วนประกอบกัน ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) และกระบวนการแปลความหมาย (Interpretation Process)ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบสองขั้นตอนเป็นลักษณะพื้นฐานคือองค์ประกอบแรกผู้กระทำจะบ่งชี้ตนเองให้ทราบว่าเขากำลังกระทำต่อสิ่งใด กล่าวคือ เขาต้องบ่งชี้ให้ตนเองทราบถึงสิ่งที่มีความหมาย

องค์ประกอบที่สอง จากผลของกระบวนการสื่อสารกับตนเองจะเกิดการแปลความหมายขึ้นในลักษณะของการถ่ายทอดความหมาย โดยผู้กระทำจะคัดเลือก ตรวจสอบ จำแนก จัดกลุ่มและแปลความหมายต่าง ๆ ไปตามสถานการณ์ที่เขาเผชิญอยู่ในวิถีชีวิตของเขา ด้วยเหตุนี้การแปลความหมายจึงไม่ควรที่จะถูกพิจารณาว่าเป็นเพียงการนำเสนอความหมายที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ถือว่าเป็นกระบวนการที่มีการใช้ และปรุงแต่งเปลี่ยนแปลงความหมายต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นสื่อขึ้นในการกระทำ ดังนั้นโดยแท้จริงแล้วการที่จะศึกษาวิจัยเพื่อทำความเข้าใจและให้ความหมายของปรากฏการณ์ใดๆ เช่น การตอรอง การฝ่าฝืนกับบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องทำความเข้าใจการปฏิสังสรรค์ทางสัญลักษณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบบรรทัดฐานของโรงเรียนว่าบุคคลใช้ประโยชน์ของสื่อสัญลักษณ์โดยมีการเรียนรู้ การตีความซึ่งเกี่ยวข้องกับการฝ่าฝืนกติกาของสังคมในโรงเรียนอันเกี่ยวโยงอยู่กับการเบี่ยงเบน ซึ่งเชื่อว่าจะเกี่ยวข้องกับการความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

เมื่อเป็นเช่นนั้น สำคัญของกรอบแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นี้ ก็คือ ประการแรก มนุษย์ทำการตีความสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ความหมายของสิ่งที่มนุษย์ตีความจึงไม่ได้ติดอยู่กับคนหรือสิ่งที่มนุษย์เผชิญหน้าและรับรู้ แต่เป็นความหมายที่มนุษย์เป็นผู้ให้กับสิ่งนั้น ประการที่สอง พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เป็นเพียงการตอบสนองโดยอัตโนมัติต่อสิ่งเร้าแต่เป็นการสร้างสรรค์ที่เป็นผลมาจากการตีความ สถานการณ์ และจากคนอื่น ๆ ที่ร่วมอยู่กับการปฏิสังสรรค์ในขณะนั้น ประการที่สาม พฤติกรรมของมนุษย์มีส่วนที่กำหนดไม่ได้หรือทำนายไม่ได้อยู่ในตัวด้วย เพราะมนุษย์นั้นได้สร้างความหมายของการกระทำในลักษณะที่ไม่อาจทำนายได้ไว้แล้วล่วงหน้าจากการรับรู้ลักษณะของบุคคลและสถานการณ์ต่างๆ ประการสุดท้ายการตีความสถานการณ์ และการสร้างสรรค์พฤติกรรมนั้น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในบริบทแห่งการปฏิสังสรรค์ระหว่างมนุษย์ ดังนั้นในการศึกษาจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาในบริบทเช่นนั้น เพราะการตีความเป็นกระบวนการที่มีการก่อรูปขึ้น หรือสร้างสรรค์ขึ้นโดยตัวของมันเอง (Blumer. 1956: 678) มนุษย์จึงตีความหรือให้ความหมายสถานการณ์ด้วยตนเอง ในขณะที่สถานการณ์นั้นๆ ปรากฏให้เห็นต่อหน้าเขาจริงๆ

ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์กับการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนกับความรุนแรงในโรงเรียน

วูดส์ (Woods. 1983: 1-17) ได้กล่าวถึงการใช้ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ในการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งสรุปได้ว่าโรงเรียนเป็นเสมือนวัตถุหรือสถานการณ์ที่มีความหมายอยู่ในการกระทำต่างๆ ภายในโรงเรียน การจะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนจึงต้องมองจากภายในคือการสวมบทบาทหรือการเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่เราจะศึกษาและลงไปศึกษา

จากสถานการณ์ที่เป็นจริงโดยวุฒิสได้นำเสนอขอบเขตของการนำแนวคิดทฤษฎีปฏิสังสรรค์ สัญลักษณ์มาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียน และได้จำแนกการศึกษาออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านแรก การศึกษาบริบทของโรงเรียน ด้านที่สองการศึกษาภาพที่เป็นจริงในโรงเรียน ด้านที่สาม การศึกษาถึงวัฒนธรรมในโรงเรียน ด้านที่สี่ การศึกษากลวิธีการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน ด้านที่ห้า การศึกษาด้านการต่อรอง ด้านที่หกการศึกษาด้านการดำเนินชีวิตในโรงเรียน ซึ่งการวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้พยายามนำทฤษฎีปฏิสังสรรค์ สัญลักษณ์ในการศึกษาโรงเรียนตามแนวคิดของวุฒิส มาใช้เป็นกรอบความคิดสำหรับการศึกษา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในมิติการฝ่าฝืน และไม่ทำตามบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียน อันก่อให้เกิดความรุนแรงในโรงเรียน ดังนี้ 1) การศึกษาโดยดูที่บริบทของโรงเรียน ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมของโรงเรียน และชุมชน ทรัพยากรและกระบวนการบริหาร และการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้เกิดความรุนแรง 2) ดูที่บรรทัดฐานทางสังคม วิธีประจักษ์ จารีต กฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวกับความรุนแรง 3) ดูที่วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของคนในโรงเรียนเกี่ยวกับความรุนแรง โดยดูจากกิจวัตรประจำวันและจากการทำกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน 4) ดูที่กลไกการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนจากการขัดเกลา สั่งสอน อบรมเกี่ยวกับการป้องกันความรุนแรง ดูมาตรการในการควบคุมทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียน 5) ดูที่การต่อรองการฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนจนทำให้เกิดความรุนแรง 6) ดูแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนในโรงเรียนว่าเกี่ยวข้องกับความรุนแรงอย่างไร

การศึกษาในมิติความรุนแรงในโรงเรียนโดยใช้แนวคิดทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เป็นแนวทางในการศึกษานี้ ไม่เพียงแต่จะอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมในโรงเรียนในเรื่องการฝ่าฝืน ไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้เกิดความรุนแรงในโรงเรียนเท่านั้น แต่การศึกษาในครั้งนี้ยังมุ่งเน้นการศึกษาในเรื่อง“ปฏิสัมพันธ์” และ“สัญลักษณ์” ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับกลุ่ม นักเรียนกับครูอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการปฏิสังสรรค์กันในโรงเรียนเป็นภาพ รวมของการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในโรงเรียน

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจ

อำนาจเป็นมโนทัศน์ที่มีความหลากหลายในด้านนิยามความหมายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในด้านกระบวนการทัศน์จากโครงสร้างระบบที่ผูกขาดอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง มาสู่การพิจารณาแนวคิดเรื่องอำนาจในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับวิธีคิด และประสบการณ์ของปัจเจกผู้กระทำการมากขึ้น การสร้างนิยามเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในบริบทร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

ความหมายของแนวคิดในเรื่องอำนาจจึงมีลักษณะเป็นพลวัตสูงมากขึ้นอยู่กับเวลา สถานการณ์ และบริบทที่เป็นเงื่อนไขแวดล้อม (รัตนา โตสกุล. 2548)

มนุษย์โดยทั่วไปรู้จักและคุ้นเคยกับคำว่าอำนาจผ่านการปฏิบัติและประสบการณ์ในชีวิตจริง ความหมายของอำนาจอยู่ในกระบวนการของการประชันกันทางความคิด (Contested views) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างผลิตซ้ำและตีความใหม่ ๆ โดยกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมตลอดเวลาจึงยังไม่สามารถอธิบายตรรกะเรื่องอำนาจให้ชัดเจนเป็นระบบหรือสรุปเป็นความคิดเชิงนามธรรมทำให้ข้อสรุปสากลเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นนามธรรมแบบตายตัวจึงยังไม่มี อย่างไรก็ตามมีผู้ได้เสนอแนวทางนิยามเรื่องอำนาจไว้สองแนวทางด้วยกัน แนวทางแรกมองว่าอำนาจเป็นพลังหรือความสามารถที่จะกระทำการให้บรรลุตามที่ตั้งใจไว้ แม้จะได้รับการต่อต้านขัดขืนก็ตาม (Vries; & Samvel.1998) และแนวทางที่สองมีความซับซ้อนมากขึ้นโดยพิจารณาว่า อำนาจไม่เพียงแต่เป็นศักยภาพที่จะกระทำให้บรรลุตามประสงค์ แต่ยังหมายรวมถึงการได้รับสิทธิที่จะกระทำ (Right to act) ไว้ด้วย อำนาจแนวนี้เกิดจากกระบวนการทางสังคมที่มีความชอบธรรมรองรับเป็นอำนาจแบบชอบธรรม (Legitimate power) อำนาจคือพลัง หรือความสามารถที่จะกระทำการ (Simple Capacity to Act) เป็นศักยภาพของมนุษย์ที่จะเข้าไปจัดการกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกและเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์เหล่านั้น ในส่วนของอำนาจเชิงสังคม คือการที่ตัวแทนของอำนาจหรือผู้มีอำนาจสามารถก่อให้เกิดผล (Causal effects) ต่อสังคมโลกรอบ ๆ ตัวตามที่คาดหวังไว้ (Scott. 1998) นอกจากนี้ พาร์สัน (วัลยา ภูมิภักดีพรรณ. 2547; อ้างอิงจาก Parsons. 1969: 361) ให้นิยามว่า อำนาจ คือสิทธิให้กระทำการอันชอบธรรมซึ่งเป็นศักยภาพโดยรวมที่จะรับประกันการแสดงออกตามพันธะหน้าที่ที่แต่ละหน่วยย่อยในระบบการปฏิบัติกร่วมมีต่อกัน อำนาจกับความชอบธรรมจึงเป็นสิ่งที่ไปด้วยกัน

โครงสร้างเชิงอำนาจกับความรุนแรงในโรงเรียน

ความรุนแรงเป็นกระบวนการในการครอบงำมนุษย์อย่างแบบยลด้วยกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนเสมือนถูกพันธนาการด้วยโซ่ตรวนที่ผูกพันร่างกายให้หมดสิ้นซึ่งอิสรภาพในการสร้างความเป็นมนุษย์ด้วยตนเองให้กลับกลายเป็นวัตถุที่ถูกผลิตตามคำสั่งของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าต้องการ ด้วยการยึดเยียดความเป็นคุณลักษณะหนึ่งแก่มนุษย์ทุกคน รูปลักษณ์ความรุนแรงในโรงเรียนเป็นการใช้เครือข่ายของอำนาจในสถานศึกษาให้เป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความนึกคิด การกำหนดลักษณะตัวตนทางสังคม (Social identity) เพื่อกดทับลักษณะตัวตนของนักเรียน (Self identity) โดยผ่านกระบวนการของการฝึกฝนควบคุมด้วยกฎระเบียบ/วินัยที่ปรากฏอยู่อย่างชอบธรรมในโรงเรียน สุดยอดของการใช้ความรุนแรง คือ การใช้อำนาจเข้าควบคุมให้นักเรียนมีลักษณะเฉพาะตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนดโดยอาศัยความรู้และความเชื่อที่ดำรงอยู่ในสังคม สร้างวัฏจักรเครือข่ายอำนาจกดทับร่างกายให้สยบยอมอย่างไม่จบสิ้นด้วยการลักษณะตัวตนทางสังคมและความเป็นตัวตนของนักเรียนและการสถาปนากฎเกณฑ์วินัยขึ้นมามีจัดระเบียบบังคับใช้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ต่อไป (วัลยา ภูมิภักดีพรรณ. 2547)

วิวัฒนาการของการใช้อำนาจอย่างแบบยลเข้าควบคุมมนุษย์ถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอมีประสิทธิภาพเพียงพอต้องการให้ชีวิตของบุคคลนั้นสยบยอมต่ออำนาจ วิธีเช่นนี้จึงสร้างความจริง (Truth) บางอย่างที่ปรากฏอยู่ในลักษณะของการใช้อำนาจ คือการต่อต้านขัดขืน เพราะที่ใดที่มีอำนาจก็ย่อมมีการต่อต้าน (Foucault. 1980: 162; Foucault. 1988: 122) อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้อำนาจนั่นเอง (Gordon. 1998: 35; Ritzer. 2000: 67) พูโกต์มองเห็นถึงวิวัฒนาการนี้โดยทำการวิเคราะห์ย้อนกลับไปในช่วงศตวรรษ 17-18 (1757-1830) ที่มีการกำหนดบทลงโทษผู้ที่ละเมิดกฎบัญญัติของกฎหมาย ด้วยการมองร่างกายของมนุษย์ว่าเป็นเพียงวัตถุที่เป็นเป้าหมายของอำนาจที่สามารถทำลายได้ (Foucault. 1977: 136-137) การลงโทษร่างกายด้วยวิธีการทรมานต่างๆ จึงถูกนำมาใช้ ทั้งนี้เพื่อต้องการคงไว้ซึ่งอำนาจกระบวนการในการเข้าควบคุมมนุษย์ ด้วยวิวัฒนาการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ให้ได้ อย่างแบบยลที่สุดเพื่อลดการต่อต้านอำนาจลงให้เหลือน้อยที่สุด แสดงว่าการใช้ความรุนแรงไม่ได้หมดไปจากสังคม แต่เป็นการใช้ความรุนแรงในรูปแบบใหม่ที่มีประสิทธิภาพ มีความชอบธรรมและปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในสังคม สิ่งนี้ถือเป็นหัวใจการใช้อำนาจของรัฐในการควบคุมพลเมืองให้อยู่ภายใต้ปกครองอย่างแบบยลที่สุด วิธีการใช้อำนาจในการลงโทษแบบใหม่นี้ไม่ได้นำมาใช้สำหรับนักโทษเพียงอย่างเดียวอีกต่อไปแต่ถูกนำมาใช้ในสังคมโดยรวมด้วยเช่นเดียวกัน และจะเข้าจัดการกระทำกับบุคคลทันทีที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนด้วยการจัดการอย่างเป็นระบบมีการใช้เทคนิคใหม่ๆ เข้ามาแทนเครื่องทรมานร่างกายที่ใช้ในสมัยก่อน ความสัมพันธ์ของอำนาจและความรุนแรงจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด หรืออีกนัยหนึ่งความรุนแรงก็เป็นอีกด้านหนึ่งของการใช้อำนาจนั่นเอง เพราะอำนาจไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง แต่คงอยู่ได้เมื่อมีการปฏิบัติการของอำนาจที่มีใช้เพียงแต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนเท่านั้น แต่เป็นวิธีการใช้อำนาจอย่างแบบยลเปลี่ยนแปลงการกระทำของผู้อื่นเพื่อให้เกิดการกระทำบางอย่างในอนาคตตามเจตจำนงของผู้ใช้อำนาจ (Foucault. 1982: 220-221)

วิธีการของความรุนแรงที่แบบยลและยากต่อการต่อต้านแต่ง่ายต่อการควบคุมคือ กระบวนการที่ต้องการยึดเยียดให้มนุษย์มีลักษณะตามต้องการ ทั้งๆ ที่มนุษย์ควรมีจิตสำนึกของความเป็นมนุษย์คือมีอิสระ มีสิทธิในการเลือกกว่าสิ่งไหนควรทำหรือไม่ควรทำหรือพฤติกรรมแบบไหนเป็นที่ต้องการมีความสามารถในการวางแผนกำหนดลักษณะความเป็นตัวตนของตนเองได้ ทั้งนี้เนื่องจากจิตสำนึกของมนุษย์เกิดก่อนการหล่อหลอมทางสังคม วัฒนธรรมและจะยังคงอยู่ตลอดไป ตราบเท่าที่ยังมีมนุษย์ปรากฏอยู่ (Ritzer. 1996: 51-52) แต่กลับถูกกดทับปิดกั้นด้วยสร้างความปรารถนาดีขึ้นมาบดบังหน้าากที่แท้จริงของการใช้อำนาจ กฎ ระเบียบวินัยด้วยการบังคับร่างกายของคนเราไปพร้อมๆ กับการเพิ่มให้คนเชื่อฟังและต้องปฏิบัติตามมากขึ้น

กระทำความรุนแรงเพื่อการคงไว้ซึ่งอำนาจในระบบโรงเรียน จะสำเร็จได้ยากหากขาดพื้นที่ที่เอื้อต่อปฏิบัติการของอำนาจ คือหนึ่งลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของโรงเรียน และสองพื้นที่ของกฎเกณฑ์และวินัยที่บังคับใช้ในการเข้าจัดการกระทำกับร่างกาย การพิจารณาการใช้และผลของอำนาจจึงต้องแยกระหว่างผู้ที่ใช้อำนาจและผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครองออกจากกันรวมทั้งต้องแยกการใช้

กฎเกณฑ์และการใช้วินัยออกจากกัน อำนาจทั้งสองส่วนนี้มีพลังอย่างมาก เพราะอำนาจของกฎเกณฑ์นำไปสู่ การควบคุมคนในโรงเรียน ขณะที่อำนาจของวินัยจะมุ่งตรงไปสู่บุคคลหรือสำนัก รวมของกลุ่มบุคคลโดยตรง การสร้างวินัยจึงเป็นการเชื่อมต่อกับอำนาจเข้าด้วยกัน ด้วยการมุ่งเป้าหมายของการใช้อำนาจไปที่ร่างกาย เพื่อต้องการใช้ร่างกายเป็นสื่อในการแทนที่สวามร้ย ลักษณะตัวตนของนักเรียน ในรูปแบบที่ผู้มีอำนาจต้องการ ซึ่งเป็นความแยบยลของการใช้อำนาจ ความรุนแรงเพื่อให้ได้ผลที่สุด คือการจัดสรรปันแต่ง การหล่อหลอม (Shape) การฝึกฝน (Train) สลาย/สั่นคลอนและควบคุมทุกส่วนไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ ความคิด การกระทำวิธีการดำรงชีวิต รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งในชีวิตให้ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2543: 32-33) เพื่อควบคุมร่างกายและความเป็นตัวตนของนักเรียน กระบวนการดังกล่าวจึงไม่อาจจะทำให้สมบูรณ์ได้เพียงแค่การพยายามกระทำผ่านขั้นตอนการให้ เหตุผลหรือความจริงได้ แต่ยุทธวิธีของการสร้างลักษณะตัวตนทางสังคมนั้นจะต้องอาศัยความรู้ใน การสร้างกฎระเบียบในโรงเรียนให้มีการนำมาใช้ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอเป็นรูปธรรมสถาบันการศึกษา เป็นสถานที่ที่มักได้รับการยอมรับจากสังคม และถูกสร้างให้เป็นสนามของการสร้างลักษณะตัวตน ทางสังคมให้กับนักเรียนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสมาชิกทุกคนในสังคมอย่างต่อเนื่อง (Van Dijk. 1998: 187) ตลอดระยะเวลาที่นักเรียนต้องศึกษาอยู่ในโรงเรียน ดังนั้นการศึกษาถูกมอง ว่าเป็นกลไกที่ทำหน้าที่ตอบสนองต่ออุดมการณ์ของรัฐและสังคม นับตั้งแต่การเกิดขึ้นของสถาบันที่ ทำหน้าที่ฝึกอบรม กล่าวได้ว่าสถาบันที่ผลิตซ้ำทางความรู้และทักษะที่ต้องการของสังคม ทั้งยัง สามารถจะส่งผ่านอุดมการณ์หลักของสังคมได้อย่างมากมายและเป็นรูปธรรมอย่างดีที่สุดคือ โรงเรียน ดังนั้นการกำหนดอุดมการณ์หลักของโรงเรียนจะต้องเป็นแนวทางเดียวกับสังคมของยุค สมัยนั้น (Bourdieu; & Passeron. 1997: 178-179) อุดมการณ์ของโรงเรียนถูกสร้างขึ้นภายใต้ทุน นิยมกระแสหลักในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นหัวใจหลักในระบบเศรษฐกิจของนโยบายในการบริหาร ประเทศ อุดมการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นนี้ จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองต่อแนวทางของทุนนิยม โรงเรียน จึงกลายเป็นโรงงานผลิตแรงงานเพื่อเตรียมเด็กเข้าสู่ตลาดแรงงานดังที่กระทำอยู่เช่นในปัจจุบัน นักเรียนจึงถูกลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ลงมาเป็นเพียงปัจจัยเพื่อการผลิตของระบบการจัดการ ทางการศึกษา เพื่อตอบสนองต่อระเบียบกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้ได้คุณภาพของมนุษย์ ตามที่โรงงานต้องการ ด้วยความมุ่งมั่นในการนำพานักเรียนให้เข้าสู่ระบบสังคมเช่นนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้อง กับสถาบันโรงเรียนจึงละเลยการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่มาเป็นเพียงการพัฒนาที่ ต้องการคงไว้ซึ่งอุดมการณ์ของระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมซึ่งมีนัยสำคัญส่งผลโดยตรงต่อการ จัดหลักสูตร ด้วยผลิตความรู้เท่าที่มีความจำเป็นให้กับสังคม (แอบเปิล มิเชล. 2529: 48) วิธีการ จัดการบริหารโรงเรียนจึงดำรงอยู่ภายใต้กระบวนการคิดเพื่อตอบสนองต่ออุดมการณ์หลักของ การศึกษา ที่เป็นไปในแนวทางเดียวกับการผลิตซ้ำ และตอบสนองต่ออุดมการณ์หลักของชาติ มากกว่าการคำนึงถึงความต้องการหรือศักยภาพของมนุษย์ แต่ละคนที่มีลักษณะแตกต่างกันไป ถึงแม้ว่าจะมีการต่อต้านหรือไม่เห็นด้วยกับการสร้างลักษณะตัวตนเช่นนั้นก็ไม่สามารถขัดขึ้นได้ ด้วยว่าลักษณะตัวตนหรืออุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ถูกทำให้กลายเป็นความจริงที่ไม่อาจ

ปฏิเสธได้ การสร้างลักษณะตัวตนทางสังคมเช่นนี้จึงไม่สามารถเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติแต่เป็นเรื่องของการผลิต/สร้างหรือการต่อสู้ให้ได้มาจึงเป็นการกำหนดยึดเหนี่ยวโดยสังคมวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นภายหลังผ่านกระบวนการในการอบรมเลี้ยงดูในสถาบันหรือระบบการศึกษา (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2543: 324) การจัดการศึกษาในโรงเรียนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งผ่านอำนาจอย่างเป็นรูปธรรม และได้ผลดีที่สุด ดังนั้นสิ่งที่ดำรงอยู่ในโรงเรียนจึงเป็นการใช้อำนาจอย่างเต็มรูปแบบ คือ มีการใช้พื้นที่ของระเบียบวินัยในการควบคุมการทำงานของร่างกายให้วุ่นนอนสอได้ง่าย หรือถูกทำให้เชื่อต้องการควบคุม และเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น (Foucault .1981: 61-64) ภายใต้สถาบันโรงเรียนที่มีการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่อการควบคุม เทคนิควิทยาการของควบคุมนักเรียนด้วยกฎระเบียบวินัยจึงใช้ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ในการสร้างหรือกำหนดการใช้ เฝาระวังของผู้ดูแลที่ถูกกำหนดไว้แล้วว่า ใครควรจะเป็นผู้พูด เมื่อไหร่ และที่ไหน (Barker. 2000:79) ซึ่งมักปรากฏออกมาในรูปแบบที่กล่าวอ้างว่าเป็นมาตรการควบคุมความประพฤติที่ดีที่สุดสำหรับนักเรียน ปฏิบัติการอยู่บนพื้นฐานที่อยู่ในความสนใจของบุคคลโดยทั่วไป (Gordon. 1977: 133) เป็นชุดของความจริง (Regime of truth) ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าผ่านการจัดการของกฎหมายองค์กรหรือองค์ความรู้ในการกำหนดวิถีชีวิตของคนให้มีคุณลักษณะเป็นที่ต้องการของสังคมในแต่ละยุคสมัย โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายของมนุษย์ (Human body) กับความคิด และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ดำรงอยู่ในสถาบันกฎระเบียบวินัยจึงกลายมาเป็นเงื่อนไขหลัก ที่ใช้ในการตัดสินความเป็นมนุษย์ของนักเรียนว่ามีคุณภาพเพียงไรภายใต้กฎเกณฑ์ทางสังคมและเงื่อนไขทางวัฒนธรรม โดยการกล่าวอ้างถึงประสิทธิผลที่จะนำพาชีวิตนักเรียนไปสู่มาตรฐานชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต ด้วยการกำหนดขอบเขตพื้นที่ของกฎระเบียบวินัยขึ้นมาทำหน้าที่ควบคุมในสังคมอย่างแยบยลในสามส่วนคือ ส่วนที่หนึ่งพื้นที่หลักการล้อมกรอบ ส่วนที่สอง การขับเคลื่อนขยายอำนาจเพื่อการจัดการโรงเรียนอย่างมีแบบแผนและส่วนที่สาม ช่วงเวลาของวินัยเพื่อประสิทธิภาพในการควบคุมทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนถูกแทรกแซงโดยการควบคุมและตรวจสอบได้ง่าย สม่่าเสมอและเป็นธรรมชาติ

การใช้ความรู้และอำนาจเพื่อสร้างพื้นที่ในการครอบงำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นหนึ่งเดียวโดยผ่านระเบียบวินัยนี้ ไม่ต่างจากจุดประสงค์ของการใช้ความรุนแรงที่บีบบังคับ กดขี่ข่มเหงให้มนุษย์มีคุณลักษณะบรรลุเป้าหมายตามที่ถูกกำหนด แนวคิดเช่นนี้ถูกนำมาใช้ในโรงเรียนเพื่อให้เห็นนักเรียนทุกอิริยาบถเมื่ออยู่ในโรงเรียนโดยการออกแบบสถานที่ในโรงเรียนให้มีลักษณะเป็นเสมือนกรงชีวิตที่กักขังให้นักเรียนอยู่ในขอบเขตหรืออาณาบริเวณเดียวกัน คือมีรั้วกันอย่างแน่นหนา ประตูทางเข้าออกมีติดขัดผู้ที่เข้ามาในโรงเรียนต้องได้รับการตรวจตราอย่างเข้มงวดว่ามีการฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียนหรือไม่ ห้องของฝ่ายปกครองหรือห้องพัสดุมีการจัดวางให้ผู้มีอำนาจเฝ้าสังเกตได้ทั้งยังอยู่ในตำแหน่งที่สามารถเห็นหรือสะดวกต่อการมองเห็นนักเรียนในห้องเรียน และบริเวณสนามได้อย่างชัดเจนเพื่อการควบคุมสอดส่องได้ในทุกเวลาอย่างต่อเนื่องทั่วถึง ส่วนพื้นที่ภายในห้องเรียนถูกจัดให้โต๊ะครูอยู่ในตำแหน่งที่สามารถจะมองเห็นนักเรียนได้ในทุกอิริยาบถสิ่งสำคัญคือเป็นการออกแบบสถานที่ที่ทำให้นักเรียนไม่รู้สึกรู้สียงหรือสังเกตเห็นได้ว่ากำลังถูกจับ

จ้องอยู่หรือไม่ นักเรียนเพียงแต่ตั้งสมมติฐานได้ว่าอาจจะกำลังถูกจ้องมองอยู่ ด้วยการกำหนดพื้นที่ให้มองเห็นและเข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ได้ด้วยการจ้องมองจากทัศนวิสัยเดียวกันนั้นจึงต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ถูกกำหนดขึ้นภายในโรงเรียนเพื่อควบคุมขัดเกลาคความประพฤติให้เกิดลักษณะเฉพาะที่ง่ายต่อการดูแลควบคุม โรงเรียนจึงไม่ต่างจากพื้นที่อื่นๆ ที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือของอำนาจด้วยการทำให้บุคคลกลายเป็นเป้าของอำนาจ อันเกิดจากการจ้องมองแผ่ระวางเป็นเสมือนการเก็บเกี่ยวข้อมูลจัดแบ่งประเภท (Barker. 2000: 132) นักเรียนได้ในทุกช่วงเวลาของวันด้วยอำนาจการจ้องมองนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นกล้องจิวที่อำพรางติดไว้เพื่อตรวจตรารักษาความปลอดภัยของการคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมทุกคนที่อยู่ในโรงเรียนจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ต้องมีการจดบันทึกไว้เพื่อการควบคุมผ่านทางการแสดงออกทางร่างกายและไม่ว่าจะเป็นมนุษย์คนไหนก็ตามที่เข้าไปอยู่ในวังวนของระบบโรงเรียนก็จะถูกอำนาจกระทำเช่นเดียวกันรัฐใช้วิธีการเช่นนี้กับผู้บริหารการศึกษา โรงเรียนและผู้บริหารก็ใช้อำนาจนี้ในการควบคุมครูขณะที่ครูก็ใช้อำนาจในห้องเรียนกับนักเรียนต่อไปเป็นระบบและเมื่อนักเรียนในแต่ละชั้นเรียนมีมากขึ้นจึงต้องมีผู้ที่ได้รับการสืบทอดให้เป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือผู้อื่นต่อไปด้วยการใช้นักเรียนควบคุมการแสดงออกและการกระทำต่างๆ ของนักเรียนด้วยกันในที่สุดนักเรียนก็คือผลิตภัณฑ์ของอำนาจกลายเป็นวัตถุที่ถูกจัดไว้เป็นหมวดหมู่เพื่อการศึกษาทั้งยังผ่านกระบวนการพินิจพิเคราะห์ของผู้ที่ทำหน้าที่แผ่ระวางอันจะส่งผลต่อการกำหนดคุณค่าของตัวเองเช่นเดียวกับคุณลักษณะของการตัดสินตีตราผู้อื่น เพื่อกำจัดนักเรียนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน ด้วยวิธีการลงโทษเพื่อให้ได้ายและไล่ออกไปในที่สุดจึงไม่ต่างจากการพยายามใช้อำนาจในการจัดกวาดล้าง (Clean up) กำจัดสิ่งๆ ที่เรียกว่าเป็นเชื้อโรคของสังคมจากการใช้อำนาจความรู้กำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อกำจัดบุคคลที่แตกต่างจากมาตรฐานที่ถูกกำหนดขึ้นภายในสังคมให้หมดไปเพื่อการคงไว้เฉพาะแต่นักเรียนหรือบุคคลที่สยบยอมต่อกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนเพียงกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

พฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งจะกลายมาเป็นพื้นฐานของคนในสังคมต่อไปเช่น การเรียนให้เก่งเพื่อให้มีอาชีพที่มั่นคงในอนาคต สร้างฐานะความเป็นอยู่เหนือผู้อื่น เป็นเจ้าคนนายคน คือนิยามที่กล่าวอ้างถึงความสำเร็จของชีวิตอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเป็นเด็กดีต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่อาบนำร้อนหรือมีประสบการณ์มาก่อน เด็กที่เถียงผู้ใหญ่หรือนักเรียนที่ไม่เชื่อฟังครูจึงเป็นเด็กที่ไม่มีสัมมาคารวะ ก้าวร้าวไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดีจากพ่อแม่ดังนั้นเมื่อไหร่ก็ตามที่มีลักษณะของการเบี่ยงเบนจากมาตรฐานที่กำหนดขึ้นก็จะมีบุคคลผู้ทำหน้าที่ในการตัดสินคุณลักษณะของนักเรียนมาให้คำปรึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ และตรวจสอบดูว่านักเรียนผู้นั้นเป็นที่ต้องการหรือไม่ วิธีการครอบงำที่เกิดจากการที่ความเชื่อทางวัฒนธรรมเช่นนี้ทำให้ผู้ใหญ่กลายเป็นผู้ชอบธรรมเพื่อกระทำการตัดสินพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก การสร้างความรู้ความจริงนี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการใช้อำนาจที่ไม่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนแต่เป็นการใช้อำนาจในรูปแบบของการครอบงำให้สยบยอมอย่างมีประสิทธิภาพ

การควบคุมนักเรียนให้สยบยอมต่อข้อบังคับในโรงเรียนเป็นกระบวนการของการควบคุมนักเรียนให้เกิดคุณลักษณะตามแบบอุดมคติซึ่งมีมาตรฐานการวัดที่แน่นอนเป็นลำดับขั้น ด้วยการวัด

ความมีประสิทธิภาพ และคาดการณ์ปริมาณงานและความสามารถของนักเรียนและครูได้ด้วยการวิเคราะห์งาน (Job analysis) และการประเมินงาน (Job evaluation) ตามระเบียบต่างๆ จากงานที่ปฏิบัติซึ่งส่งผลให้เกิดการจัดลักษณะของบุคคลเป็นประเภทต่างๆ ด้วยการจัดระบบระเบียบลำดับชั้นต่างๆ ในสังคมซึ่งกลายมาเป็นแหล่งอำนาจสำคัญในสังคม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2540: 17) กระบวนการของการจัดระบบระเบียบเพื่อหามาตรการตัดสินนักเรียน ทำให้เกิดการแบ่งแยกตัวตนของคนหนึ่งออกจากอีกคนหนึ่งทำให้บุคคลรู้สึกถึงความสำคัญหรือรู้สึกไร้ค่า สามารถรับรู้ถึงความรู้สึกภายในซึ่งเป็นเทคนิคของการทำให้เกิดความแตกต่าง (Danaher; Schirato; & Webb. 2000: 127) ซึ่งเป็นเทคนิคแฝงของการทำงานของชายไยอำนาจอันจะนำไปสู่การลงโทษเพื่อให้เข็ดหลาบหากต้องการต่อต้านอำนาจในวาระต่อไป การกำหนดกฎเกณฑ์ระเบียบวินัยต่างๆ นั้นมักจะปรากฏคู่กับบทลงโทษซึ่งถูกใช้เป็น

เครื่องมือในการลงโทษนักเรียนได้อย่างชอบธรรมหากเกิดการต่อต้านอำนาจการควบคุมกฎ ข้อบังคับที่สร้างขึ้นนี้มักจะอยู่บนพื้นฐานเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่ คือ เรื่องของเวลา (สาย, ขาด, ลา หรือทำงานไม่ต่อเนื่อง) เรื่องของกิจกรรมหรืองานที่ต้องทำ (ไม่ตั้งใจ, เพิกเฉย, ไม่กระตือรือร้นในงาน) ในเรื่องของความประพฤติ (ไม่สุภาพ, ไม่เชื่อฟัง) เรื่องของการใช้คำพูด (พูดไร้สาระ, พูดหยาบคาย) ในเรื่องของร่างกาย (แต่งเครื่องแบบไม่ถูกต้อง, ลักษณะท่าทางไม่สุภาพ, ไม่สะอาด) เรื่องของความคิด (เจตคติไม่ถูกต้อง) เรื่องของการคบเพื่อนที่ไม่ใช่เพศเดียวกัน (ไม่บริสุทธิ์, ไม่สมควร, ไม่เหมาะสม) ด้วยการกำหนดบทลงโทษตั้งแต่การทำโทษทางร่างกายในสถานเบาจนถึงการลงโทษที่ทำให้รู้สึกได้ละเอียดตามกฎของโรงเรียนภายใต้ข้อบังคับของหน่วยงานที่เหนือกว่า เช่น กระทรวงศึกษาธิการ

การสร้างกฎระเบียบที่เคร่งครัดในโรงเรียนเป็นวิธีที่ถูกต้องสำหรับการฝึกฝนนักเรียนมากกว่าการบังคับหรือลงโทษอย่างรุนแรงทางร่างกาย โดยนัยยะของการควบคุมเช่นนี้จึงเป็นการกำกับดูแลทุกส่วนในร่างกายของแต่ละบุคคลทำให้การบังคับนั้นมีลักษณะของการฝึกใจ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของการเคลื่อนไหว ท่าทาง การแสดงความคิดเห็น ทักษะคิด ผนวกเข้ากับการใช้อำนาจเพียงเล็กน้อยในการตัดสินความถูกต้องซึ่งที่สุตรร่างกายก็จะกลายเป็นเพียงวัตถุที่มีไว้สำหรับการบังคับ กลายเป็นร่างที่มีทักษะมีความชำนาญและความแข็งแกร่งมากขึ้น แต่ไม่ใช่ร่างกายที่มีจิตวิญญาณหรือมีหัวใจอีกต่อไป สิ่งที่ถูกฝึกค่านึงถึงจึงมีเพียงแค่ประสิทธิภาพของการเคลื่อนไหวโดยมีมิติของการจัดการในเรื่องของเวลาและพื้นที่เข้ามามีส่วนสำคัญของการฝึกเพราะการทำร่างกายให้เชื่องนั้นเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำผ่านการจัดตารางเวลาที่บังคับให้ร่างกาย ต้องปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและยาวนานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การใช้เทคนิควิทยาของการฝึกร่างกายมนุษย์ให้ทำงานตามตารางเวลา ก็เพื่อการทำงานได้ตามระบบที่ต้องใช้เครื่องจักรทำงานแทนแรงงานของมนุษย์หรือในทางกลับกันเพื่อที่จะฝึกฝนมนุษย์ให้ทำงานกับเครื่องจักรได้แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือที่นำมาใช้ในการบังคับร่างกายให้เชื่องและทำตามที่ต้องการคือกฎระเบียบที่ประสานกันกับวินัยที่ต้องได้การฝึกฝนมาอย่างดี การฝึกฝนนักเรียนให้มีการเชื่อฟัง สยบยอมจึงไม่มีความแตกต่างจากการฝึกสัตว์เลี้ยงมากนักดังเช่นการฝึกม้าให้ทำตามการวิ่งอย่างถูกต้องตามที่ผู้บังคับม้าต้องการก็ต้องอาศัยแบบแผน เทคนิควิธีการต่างๆ เข้ามาบีบบังคับอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความชินชา

และสามารถปฏิบัติได้อย่างปกติในที่สุด สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างนักเรียนและสัตว์เลี้ยง คือการลงโทษ สัตว์จะกระทำลงไปทันทีที่ตัวของสัตว์ ขณะที่บทลงโทษสำหรับนักเรียนที่ไม่เชื่อฟังหรือไม่ประพฤติ ปฏิบัติตามจะนำไปสู่เหตุการณ์ที่น่าสะพรึงกลัว คือการลงโทษหรือการทำให้ได้ายต่อหน้า สาธารณชนในสังคมการตีตราเช่นนี้จึงไม่เพียงแต่ปรากฏผลของความน่าอายที่ถูกสร้างขึ้นแต่ เฉพาะตนเองเท่านั้นแต่ยังส่งผลต่อบุคคลใกล้ชิดอันเป็นที่เคารพรักอีกด้วยการใช้เวลาอย่างคุ้มค่า เพื่อให้ร่างกายสยบยอม การใช้เวลาอย่างคุ้มค่าและสม่ำเสมอเพื่อให้นักเรียนสยบยอมนั้นเป็นการ ผูกมัดนักเรียนผู้ถูกคาดหวังให้ว่านอนสอนง่ายและสยบยอมต่อกฎเกณฑ์และพันธนาการที่ถูกสร้าง ขึ้นภายในโรงเรียนนั้นๆ กลยุทธ์ของการใช้เวลาอย่างคุ้มค่าและสม่ำเสมอนี้จะส่งผล ทำให้ร่างกาย เชื่องและสยบยอมต่ออำนาจในยุคสมัยใหม่มีการกล่าวโทษผู้ที่ใช้เวลาอย่างคุ้มค่าว่าเป็นผู้ที่ไม่ เชื่อสัตย์ไม่ตรงต่อเวลาเห็นแก่ตัวและเอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นแนวคิดที่แสดงออกในด้านลบ แนวคิดด้านลบของการใช้เวลาอย่างไม่คุ้มค่านั้นก็ยังคงอยู่เพราะทำให้เศรษฐกิจเสียหายถึงกับมีคำ ขวัญขึ้นมาว่า เวลา คือ เงิน (McKinlay; Alan; & Starkey. 1998: 132) แนวคิดเช่นนี้ก็ถูกนำมาใช้ใน ทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นสถานที่ราชการ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียนที่ได้รับอิทธิพล ความคิดเช่นนี้ จึงมีการกำหนดระบุรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นช่วงเวลา ตั้งแต่ นาที ชั่วโมง หรือวัน ว่าควรจะทำอะไรเมื่อไหร่รวมทั้งกำหนดระยะห่าง จังหวะการเคลื่อนไหว ร่างกาย เวลาของการทำกิจกรรมต่างๆ ควรจะเป็นอย่างไร โดยอ้างถึงประสิทธิภาพ การเคลื่อนไหว ร่างกายให้ทันต่อเวลาที่ถูกกำหนดไว้และถูกนำมาใช้อย่างมากจนกลายมาเป็นสิ่งธรรมดาสามัญที่ทุก คนปฏิบัติตามอย่างไม่มีข้อโต้แย้งภายใต้การกำหนดมาตรฐานผ่านกระบวนการของการฝึกฝนอย่าง เป็นรูปธรรมเป็นขั้นเป็นตอน มีความเป็นสากลอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจความรู้ กล่าวได้ว่า ร่างกายที่มีวินัยอาจไม่ใช่สิ่งที่น่าชื่นชมยินดีแต่เป็นชัยชนะของอำนาจที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการฝึกฝนนี้ เชื่อฟังอย่างถ่อมตนและปราศจากข้อกังขาใดๆ เนื่องมาจากร่างกายของมนุษย์ คือศูนย์รวมของ อำนาจเป็นผลผลิตของการควบคุมและความสัมพันธ์ทางสังคม (Prout. 2000: 21) ที่ต้องมีการบังคับ ควบคุมเพื่อให้การใช้นั้นๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ที่สุดจะนำไปสู่การเปลี่ยนลักษณะตัวตน ของนักเรียนเพื่อควบคุมตัวตนของมนุษย์ให้มีคุณลักษณะตามความคาดหวังของสถาบันสังคมหรือ โรงเรียนและนั่นคือการใช้ความรุนแรงด้วยความแยบยลในการครอบงำมนุษย์

4) แนวคิดมนุษย์นิเวศวิทยา (Human Ecology)

แนวคิดมนุษย์นิเวศวิทยาเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนซึ่งนิเวศวิทยาของบุคคล โดยเฉพาะในช่วงวัยเด็กนั้นบรอนเฟนเบรนเนอร์ (Bronfenbrenner. 1979) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่าทาง นิเวศวิทยานั้นเริ่มด้วยนิเวศวิทยาของเด็กซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สำคัญยิ่งของบุคคล ประกอบด้วยโครงสร้างจำนวนหลายโครงสร้างโดยเฉพาะโครงสร้างแรก คือสภาพแวดล้อมแรกของ เด็กซึ่งสภาพแวดล้อมแรกนี้ เรียกว่า ระบบจุลภาค(Microsystems) ระบบจุลภาคนี้มี 3 ด้าน ได้แก่ สถานที่ทางกายภาพและวัตถุ บุคคลต่างๆ ภายในบทบาทของตนและความสัมพันธ์ที่ตนมีต่อเด็ก

และกิจกรรมที่บุคคลกระทำกับเด็กและที่บุคคลและเด็กกระทำต่อกันและกันส่วนโครงสร้างที่2 เรียกว่า ระบบกึ่งกลาง (Mesosystem) เป็นโครงสร้างที่อยู่ระหว่างกันของระบบจุลภาคหนึ่งหรือมากกว่านั้นของบุคคล โครงสร้างที่3เรียกว่าระบบภายนอก (Exosystem) เป็นโครงสร้างที่อยู่ไกลตัวออกไป เด็กไม่ได้มีส่วนร่วมแต่มีผลกระทบกระเทือนในระบบจุลภาคของตน และโครงสร้างสุดท้าย โครงสร้างที่ 4 เรียกว่าระบบมหภาค (Macrosystem) เป็นระบบที่ประกอบด้วย การวางแผนของระบบจุลภาคระบบกึ่งกลาง และระบบภายนอก

นอกจากนี้บรอนเฟนเบเนนเนอร์ (Zanden; Crandell; & Crandell. 2007 citing Bronfenbrenner. 1979) ให้คำนิยามของ สิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้ “สิ่งแวดล้อมได้แก่เหตุการณ์หรือสภาวะใดๆ ที่อยู่นอกอิทธิพลที่มีผลต่อหรือ ได้รับผลจากการกระทำและพัฒนาการของมนุษย์” สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ ทุกสิ่งตั้งแต่โมเลกุลเล็กๆ ที่สามารถซึมสู่กระแสเลือดของตัวอ่อน ในครรภ์จนถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารที่อยู่อาศัยเมื่อเติบโตขึ้นและสภาวะแวดล้อมโดยรอบ สิ่งแวดล้อมทางสังคม จะหมายถึงคนอื่นๆ ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวเราและได้รับอิทธิพลบางอย่างจากตัวเรา บรอนเฟนเบเนนเนอร์ ได้เสนอแนวคิดในการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมไว้เรียกว่า Ecological Approach ในแนวคิดนี้ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นระบบต่อเนื่องกัน แต่ละระบบมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันด้วย ดังนี้

1. ระบบจุลภาค เป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับตัวที่สุดและให้ประสบการณ์โดยตรง หน่วยแรกที่สุด คือ ครอบครัวที่พ่อแม่และลูกมีปฏิสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังมีหน่วยอื่นอีก เช่น ครอบครัวของญาติ ศูนย์เลี้ยงดูแลเด็ก ห้องเรียน ที่โรงเรียน เป็นต้น ในแต่ละระบบจุลภาคนี้พฤติกรรมของเด็กจะกระทบต่อคนอื่นๆ ซึ่งเขาเหล่านั้นจะส่งผลกระทบ ต่อเด็กในรูปใหม่ได้ แม้แต่ทารกในครรภ์ก็อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมารดาแล้วส่งผลย้อนกลับต่ออนาคตของทารกได้ สิ่งแวดล้อมใดที่คนทุกคนในนั้น สามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ทั่วถึงจัดเป็นระบบจุลภาค

2. ระบบปฏิสัมพันธ์ เป็นระบบสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงระบบจุลภาคต่างๆให้สัมพันธ์กัน เช่น ความสัมพันธ์ ระหว่างญาติพี่น้อง ระหว่างครอบครัวและโรงเรียน เด็กที่มีปัญหาที่บ้านจะไปสร้างปัญหาที่โรงเรียน เด็กจากครอบครัวอ่อน มักจะเป็นเด็กเรียนร่อย ที่โรงเรียน เป็นต้น

3. ระบบภายนอกเป็นสภาพทางสังคมที่คนเราไม่ได้รับประสบการณ์โดยตรงแต่มีผลกระทบต่อพฤติกรรม หรือ พัฒนาการ ของบุคคล ได้ เช่น ทักษะทางสังคม ความสำเร็จในหน้าที่ การงานของพ่อแม่ มีส่วนในการจัดประสบการณ์ ที่เหมาะสมให้ลูกได้มากหรือน้อยหรือนโยบายของรัฐบาล ข้อกำหนด และเครือข่ายทางสังคมระหว่างกลุ่มคนเป็นสิ่งแวดล้อมประเภทนี้

4. ระบบมหภาค คือ ระบบใหญ่ที่สุดของสังคมซึ่งเป็นที่รวมทุกระบบที่กล่าวมาให้เกี่ยวเนื่องกันเป็นวัฒนธรรมใหญ่และวัฒนธรรมย่อยของสังคม วัฒนธรรมเป็นการปฏิบัติและแนวดำเนินชีวิตซึ่งยอมรับกันในสังคมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งได้แก่ ทศนะเกี่ยวกับ ธรรมชาติของมนุษย์ในแต่ละวัยว่าควรสอนอะไรให้เด็กเพื่อทำหน้าที่ในสังคมเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ควรมีความรับผิดชอบอย่างไรบ้าง แต่วัฒนธรรมก็มีการพัฒนา ไปตามกาลเวลา มีเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของสังคม เช่น ภาวะสงคราม สภาพเศรษฐกิจ ภัยพิบัติ จากธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลง

ทางเทคโนโลยีเราไม่สามารถสรุปได้ว่าคนในสังคมเดียวกันจะมีพฤติกรรมเหมือนกันหมดเพราะคนที่เกิดและผ่านประสบการณ์ต่างยุคสมัยกันจะได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมระดับมหภาคที่แตกต่างกัน

5. ระบบเหตุการณ์แวดล้อมเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนไปของสิ่งแวดล้อมตลอดช่วงชีวิตของบุคคล และรวมถึงเหตุการณ์ซึ่งเป็นประวัติของบุคคลผู้นั้นด้วย เช่น อิทธิพลของการหย่าร้างที่มีต่อเด็กซึ่งนักวิจัยพบว่าการหย่าร้างนั้นจะเกิดผล ทางลบมากที่สุดต่อเด็กในปีแรกมีผลต่อเด็กชายมากกว่าเด็กหญิงแต่หลังจากการหย่าไปแล้วประมาณ 2 ปี เด็กจะเริ่มปรับตัวได้ ระบบของสิ่งแวดล้อมที่เสนอโดย บรอนเฟนเบรนเนอร์เห็นว่าแต่ละระบบมีส่วนสร้างพฤติกรรมของบุคคลและอาจถูกเปลี่ยนแปลงได้จากคนในระบบนั้นๆ ด้วย มนุษย์ที่พัฒนาหรือเติบโตมาจากสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันย่อมมีพฤติกรรมและลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันไปด้วย (Bronfenbrenner. 1979)

จะเห็นว่าแนวคิดนี้เชื่อว่าความรุนแรงเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยระดับบุคคล ระดับสังคมจิตวิทยาและระดับสังคมวัฒนธรรม ยกตัวอย่างเช่นเด็กที่กระทำความรุนแรง เกิดจาก บทบาทความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ลูก รวมทั้งความสัมพันธ์ของครอบครัว ต่อเพื่อนบ้าน หรือชุมชน ไม่เหมาะสม การทารุณหรือการกระทำความรุนแรงจะมีแนวโน้มเกิดขึ้นมาก หากครอบครัวอ่อนแอขาดความสัมพันธ์ที่ดี ระบบสังคมไม่สนับสนุนพฤติกรรมเชิงบวกกับเด็กแต่ในทางตรงกันข้ามเบียดขับให้เด็กกลุ่มนี้แสดงอัตลักษณ์ของพฤติกรรมความรุนแรงออกมาทั้งนี้การนำแนวคิดดังกล่าวนี้มาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ความรุนแรงนั้นผู้วิจัยเห็นว่าการเด็กและเยาวชนถูกกระทำความรุนแรงและมีพฤติกรรมเป็นผู้กระทำความรุนแรงนั้นมีเงื่อนไขหลายเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดและแต่ละเงื่อนไขก็มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งมีตั้งแต่ระดับตัวเด็กเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังนั้นการใช้แนวคิดนี้ในการศึกษาจะทำให้เห็นถึงเงื่อนไขที่เป็นตัวกำหนดความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

จากแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคมดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาปรากฏการณ์ความรุนแรงในโรงเรียนโดยพิจารณาในประเด็นของความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำผ่านการศึกษาโครงสร้างทางสังคมที่มีส่วนหล่อหลอมหรือบ่มเพาะความรุนแรงโดยนำแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาใช้เพื่อให้ผู้วิจัยมีแนวทางในการศึกษาและสามารถมองความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น บนพื้นฐานของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสนามการวิจัย

ส่วนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความรุนแรง ทั้งที่ศึกษาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาโดยตรงหรือที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการศึกษาครั้งนี้ได้เป็นอย่างดีเนื่องจากทำให้ผู้วิจัยมองเห็นภาพของการศึกษาที่ผ่านมาว่ามีการศึกษาเรื่องความรุนแรงในประเด็นไหนบ้างและนำมามุมมองที่สามารถเชื่อมโยงกับเรื่องความรุนแรงในโรงเรียนมาเป็นแนวทางในการศึกษาได้โดยจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครั้งนี้

พบว่ามีการศึกษาเรื่องความรุนแรงในประเด็นต่างๆ ที่มีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไป เช่น วัตถุประสงค์การวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้ศึกษา เป็นต้นซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยสามารถแบ่งประเภทของการศึกษาเรื่องความรุนแรงโดยใช้เกณฑ์ของวัตถุประสงค์การวิจัยที่ผู้วิจัยเรื่องนั้นๆ กำหนดไว้เป็นหลักในการแบ่งประเภทซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มหลักๆ คือ 1) งานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงต่อเด็ก 2) งานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงในวัยรุ่น 3) งานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงในสังคม 4) งานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงในครอบครัว และ 5) งานวิจัยที่ศึกษาสื่อกับความรุนแรง

1. งานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงต่อเด็ก

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงต่อเด็กโดยมองเด็กในฐานะของผู้ถูกระทำหรือเด็กต้องเป็นเหยื่อนั้นส่วนใหญ่เป็นการศึกษากับเด็กในฐานะที่เป็นผู้ถูกระทำรุนแรงโดยมุ่งศึกษาปัจจัยและสาเหตุของความรุนแรง ความชุกหรือขนาดของปัญหาตลอดจนการศึกษาถึงการรับรู้และความคิดเห็นต่อปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเด็กถูกระทำความรุนแรงโดยตรง โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กต่างๆ ซึ่งมีประสบการณ์เคยถูกระทำความรุนแรงโดยตรงรวมทั้งเด็กที่เคยถูกระทำความรุนแรงและได้ใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น มีการศึกษากับบุคลากรด้านวิชาชีพที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องดูแลเด็กที่ถูกระทำความรุนแรงด้วย ทั้งนี้แนวโน้มการวิจัยเริ่มเปลี่ยนทิศทางการศึกษาหาสาเหตุและรูปแบบการกระทำรุนแรง โดยเปลี่ยนการศึกษาจากผู้ถูกระทำรุนแรงมาศึกษาจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการหาแนวทางและมาตรการแก้ไขปัญหซึ่งบุคลากรที่ดูแลเป็นส่วนสำคัญที่อาจเป็นทั้งอุปสรรคในการทำงานด้านนี้ และมีโอกาสพัฒนาให้งานด้านนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและยังมีงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ให้ความสำคัญกับการทบทวนศึกษาเอกสารทั้งในด้านวรรณกรรมและกฎหมาย การกระทำรุนแรงต่อเด็กที่เกิดขึ้นบ่อยในสังคมไทย มีลักษณะครอบคลุมการกระทำรุนแรง 4 ประเภท คือ การกระทำรุนแรงทางร่างกาย ทางด้านจิตใจ ทางด้านเพศ และการปล่อยปละละเลยไม่เลี้ยงดูอย่างเพียงพอ สังคมไทยยังขาดความตระหนักต่อปัญหาการกระทำรุนแรงต่อเด็ก นักวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนและประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการกระทำรุนแรงเด็กอย่างถูกต้อง ส่วนใหญ่จะรับรู้ว่าเป็นปัญหาถ้าเป็นการทำร้ายร่างกายและทำร้ายทางเพศและยังมองการกระทำรุนแรงทางจิตใจและการปล่อยปละละเลยไม่เลี้ยงดูไม่ออกว่าเป็นการกระทำรุนแรงอย่างหนึ่ง ปัญหาการวิจัยหลายเรื่องชี้ให้เห็นว่ารากฐานปัญหาความรุนแรงในเด็กยังไม่ได้รับการป้องกันแก้ไขอย่างเต็มที่เนื่องจากเจตคติของคนไทยที่ยังไม่ได้คำนึงถึงสิทธิของเด็กเท่าที่ควร (อาภาพรรณ ถาโรฤทธิ์, 2542) ในสังคมไทยยังมีความคิดว่าการทุบตีเด็กเป็นสิ่งที่อาจทำได้ เนื่องจากเด็กเป็นสมบัติของบิดามารดา และการทุบตีดูต่ำ

ว่ากล่าวรวมทั้งการลงโทษต่างๆ ถือว่าทำได้และเป็นเรื่องภายในครอบครัว กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองปกป้องเด็ก ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ งานวิจัยหลายเรื่องได้ให้ข้อเสนอแนะให้มีการปรับแก้กฎหมายที่ครอบคลุมถึงสิทธิเด็กและให้อำนาจแก่บุคลากรในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในการแยกเด็กออกจากครอบครัวหรือบุคคลที่กระทำรุนแรงต่อเด็ก (ธรรมนูญ เหล่าสกุลพร. 2542) ในส่วนของปัจจัยและสาเหตุของการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก เกิดจากปัญหาในครอบครัว เด็กเป็นเหยื่อของการระบายอารมณ์ของความก้าวร้าวในครอบครัว อยู่ในครอบครัวที่ยากจน ขาดความอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมและอารมณ์รุนแรง ก้าวร้าว ดิตสารเสพติดและมีภูมิหลังของการถูกเลี้ยงดูแบบใช้ความรุนแรงมาก่อน (จรัญยา นิตยสุวรรณ. 2536; อรณี นมรักษ์. 2539; พรฤดี นิธิรัตน์. 2540) งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นคล้ายกันว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงต่อเด็กนั้น เป็นเพราะความประพฤติของเด็กเองที่เบี่ยงเบน คือ รัน ไม่เชื่อฟัง หนีโรงเรียน และชอบทะเลาะวิวาท ซึ่งผลกระทบของความรุนแรงทำให้เด็กมีการพัฒนาพฤติกรรมที่ก้าวร้าว เร่วรอน จรจัด ทำผิดกฎหมายและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อตนเองและครอบครัว ประพฤติตัวประชดต่อชีวิตตนเอง (อารี เพชร ผุด. 2533; พรฤดี นิธิรัตน์. 2540) สำหรับสื่อมวลชนมีบทบาทน้อยต่อการเสนอปัญหาการกระทำรุนแรงต่อเด็ก ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการทำร้ายทางร่างกายและทางเพศมากกว่าส่วนการทารุณทางจิตใจและการปล่อยปละละเลยยังไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร การช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงที่ผ่านมายังเป็นลักษณะตั้งรับ งานวิจัยหลายเรื่องได้เสนอแนะให้มีการป้องกันปัญหาส่งเสริมครอบครัวและเน้นการให้บริการแบบสหวิชาชีพทั้งนี้งานวิจัยส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่าการประสานงานระหว่างองค์กรที่ทำงานรับผิดชอบช่วยเหลือเด็กเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะวิชาชีพแพทย์ซึ่งตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงโดยมีการบันทึกการรายงานแต่ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การช่วยเหลือมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การวิจัยเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก ยังขาดองค์ความรู้ทางด้านสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงและการสร้างกรอบแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทย ตลอดจนการหาแนวทางในการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ปัญหาการใช้ความรุนแรงในเด็กเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและไม่สามารถให้การช่วยเหลือโดยนักวิชาชีพเพียงสาขาใดสาขาหนึ่งแต่ควรมีการประสานงานกันอย่างจริงจังซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมาชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการประสานงานขององค์กรต่างๆ แต่ยังคงขาดการวิจัยเพื่อหารูปแบบการประสานงานเพื่อให้การช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ

2. งานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงในวัยรุ่น

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในวัยรุ่นซึ่งงานวิจัยในกลุ่มนี้จะแตกต่างจากงานวิจัยในกลุ่มแรกที่ศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงในเด็กในส่วนที่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจะเน้นไปที่กลุ่มวัยรุ่น และไม่ได้นับว่าเด็กวัยรุ่นอยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำเหมือนกับกลุ่มเด็กเท่านั้น หากแต่ยังมุ่งประเด็นความสนใจไปที่การเป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงของวัยรุ่นด้วยซึ่งจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่พบนั้นส่วนใหญ่เป็นการกระทำความรุนแรงหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน นักศึกษาโดยมีผู้ทำการวิจัยไว้หลายเรื่องด้วยกันซึ่งเป็นการศึกษากับกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ทั้งในฐานะผู้ถูกกระทำรุนแรงและในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงด้วยเช่นกัน ส่วนใหญ่เน้นศึกษาเกี่ยวกับการก่อเหตุทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นค่อนข้างแพร่หลายในสังคม งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและสาเหตุของการใช้ความรุนแรงในวัยรุ่น และศึกษาเกี่ยวกับลักษณะและขนาดของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไขซึ่งงานวิจัยในด้านนี้มุ่งศึกษากับกลุ่มวัยรุ่นหรือเยาวชนที่ใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาถึงภูมิหลังของวัยรุ่น ผู้กระทำความรุนแรง ปัจจัยและสาเหตุให้เกิดการก่อเหตุทะเลาะวิวาทและการกระทำผิดต่อร่างกายของวัยรุ่นผลการวิจัยส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากความเกรงของนักเรียน ซึ่งเกิดความไม่พอใจกันระหว่างเชียร์กีฬา การใช้สิ่งเสพติด มีปัญหาขาดความอบอุ่นในครอบครัวและบุคลิกภาพที่มีปัญหานอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นผลกระทบต่อการกระทำผิดหรือใช้ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน เช่นเดียวกันและผลการวิจัยไม่พบความแตกต่างจากการศึกษาในอดีตมากนัก งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษากับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและต้องขังในสถานพินิจเด็ก ผลการวิจัยตอกย้ำให้เห็นว่าเด็กที่ใช้ความรุนแรงนั้นเป็นเด็กที่มีปัญหาบุคลิกภาพ การปรับตัว ฐานะเศรษฐกิจยากจน สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดีและเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดปัญหา (ชไมพร ทวีศรี; รังสรรค์ วรวงศ์; และชยันตร์ธร ปทุมานนท์. 2542) ปัญหาการใช้ความรุนแรงของวัยรุ่นที่กระทำต่อตนเองในรูปแบบของการใช้ยา สารเสพติดได้ถูกศึกษาและพบว่าปัจจัยความไม่อบอุ่นหรือปัญหาในครอบครัวมีอิทธิพลต่อการกระทำ ความผิดและการติดยาของเยาวชน การศึกษาหลายเรื่องที่มุ่งศึกษาหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุและพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้ความรุนแรงทางกายต่อกันมากที่สุด การศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในขณะนั้นว่า ปัญหาเรื่องนักเรียนอาชีวะก่อเหตุทะเลาะวิวาทเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังผลการวิจัยพบว่าปัญหาเหล่านี้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญและไม่ได้ร่วมมือกันอย่างจริงจังเพื่อแก้ไขปัญห ปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุ คือ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว การก่อเหตุวิวาทมักเกิดจากการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มและกีดกันลูกกลามเกี่ยวกับการหยามศักดิ์ศรีกัน การยึดถือค่านิยมที่

ไม่รักการเรียนและมองเห็นการทะเลาะวิวาทเป็นเรื่องธรรมดาและนิยมแก้ไขปัญหาโดยใช้กำลัง (เตือนใจ ชาติ. 2538; ทิวา วงศ์ธนาภา. 2538; จิรพัฒน์ พรหมสิทธิการ. 2543) ข้อเสนอแนะของการวิจัยส่วนใหญ่เน้นที่การอบรมครอบครัวในการแก้ไขปัญหามา ผลการวิจัยแม้จะมีประโยชน์ในแง่ขององค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับมูลเหตุของปัญหาความรุนแรงในวัยรุ่นในด้านต่างๆ รวมทั้งลักษณะทางจิตใจของเด็กและเยาวชนที่กระทำความรุนแรงแต่ในการนำองค์ความรู้เหล่านี้ไปใช้ยังไม่มีความเป็นรูปธรรมเนื่องจากปัญหาความรุนแรงในวัยรุ่นและการยกพวกตีกันจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายในการแก้ปัญหาอย่างจริงจังทั้งภาครัฐในแง่ของนโยบายของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา กฎหมายการพกพาอาวุธปืน นโยบายการลดความรุนแรงในสังคมรวมทั้งการศึกษาถึงค่านิยมบางประการที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาวัยรุ่นเป็นสิ่งที่งานวิจัยในด้านนี้ยังไม่ได้เริ่มศึกษาอย่างจริงจัง

3. งานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงในสังคม

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องความรุนแรงและผู้วิจัยได้จัดกลุ่มการศึกษาเรื่องความรุนแรงไว้ในกลุ่มความรุนแรงในสังคม เนื่องจากงานวิจัยกลุ่มนี้มีขอบเขตค่อนข้างกว้างอันหมายรวมถึงการศึกษาทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคม หากแต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดไว้ในกลุ่มนี้โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่พบว่าส่วนใหญ่มุ่งศึกษาสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดจากปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงในสังคมมีขอบเขตค่อนข้างกว้างขวางและน่าสนใจมากเป็นการศึกษาที่เน้นปัจจัยหรือสาเหตุทางสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงขึ้น ซึ่งงานส่วนใหญ่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมหรือสภาพของสถานที่ที่เอื้อต่อการใช้ความรุนแรง เช่น แหล่งมั่วสุมอบายมุข สถานเริงรมย์ การพนัน ตลอดจนการเร่ร่อน จรจัด ของเยาวชนและปัจจัยอื่นๆ ทางสังคมที่ผลักดันส่งเสริมให้การกระทำผิดและการใช้ความรุนแรงมีมากขึ้น การศึกษาเหล่านี้มุ่งไปที่กลุ่มเยาวชนเนื่องจากเป็นกลุ่มเสี่ยงและเป็นเหยื่อของสังคมง่ายกว่ากลุ่มอื่น รวมทั้งมีการซึมซับค่านิยมต่างๆ จากอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนและเกิดการเลียนแบบได้ง่าย ผลการศึกษาส่วนใหญ่มุ่งรายงานลักษณะปัญหาของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าจะมองประเด็นสาเหตุจากสังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังความรุนแรงนั้นๆ หรืออีกนัยหนึ่งคือสังคมเป็นตัวก่อให้เกิดความรุนแรงและเยาวชนที่กระทำความผิดหรือก่อความรุนแรงนั้นเป็นเหยื่อการให้ข้อเสนอแนะส่วนใหญ่มุ่งไปที่ความพยายามให้มีมาตรการในการควบคุมจัดการกับเยาวชนเหล่านี้มากกว่าการปรับแก้กระบวนการทางสังคมที่เป็นต้นเหตุของปัญหา ผลการวิจัยยังไม่ได้ชี้ประเด็นปัญหาที่ตรงจุดแต่เป็นการมองและพยายามแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุมากกว่าเน้นการศึกษาเชิงลึกที่เข้าไปสัมผัสกับชีวิตของกลุ่มคนที่ประสบปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นผลพวงจากสังคมแต่การศึกษาวัยรุ่นนั้นนักวิจัยยังมองประเด็นที่ผู้ประสบปัญหาเป็นหลักว่าได้เผชิญกับอะไรบ้างแต่ไม่ได้มีการวิเคราะห์เจาะลึกถึงประเด็น

ทางสังคมที่เป็นรากเหง้าของปัญหาที่แท้จริง เช่น การศึกษาเกี่ยวกับมารดานอกสมรสกับแนวโน้มในการทอดทิ้งบุตรรวมทั้งกรณีมารดานอกสมรสกับบริการทางสังคมที่ควรได้รับซึ่งไม่ได้มุ่งประเด็นของการมองว่าทำไมกฎหมายเรื่องการสมรสที่สังคมกำหนดขึ้นจึงไม่มีอิทธิพลอะไรกับผู้ชาย แต่กลับมีอิทธิพลกับผู้หญิงและเด็กมากกว่าการสมรสมีความหมายอย่างไร ทำไมจึงมีผลกระทบต่อชีวิตและการตัดสินใจตลอดจนพฤติกรรมของผู้หญิงที่แตกต่างกันระหว่างคนที่ได้สมรสซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยสังคมชายเป็นใหญ่กับคนที่ไม่ได้สมรส สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดข้อกังขาว่าชีวิตและเพศของผู้หญิงได้ถูกกำหนดโดยอะไรนอกจากนี้ปัจจัยบางอย่างในสังคมซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาหลายๆอย่าง และปัญหาข้อสงสัยเหล่านี้ควรได้รับการสนับสนุนให้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบให้มากยิ่งขึ้น สำหรับการศึกษาที่เกี่ยวกับปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหายาเสพติด และโสเภณีเด็ก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาจากประสบการณ์ตรงของเหยื่อความรุนแรงในสถานที่ไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างจริงจัง สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่าง การเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม ปัญหาความยากจนและด้อยโอกาสที่จำเป็นต้องเลือกทางเดินชีวิตที่เอาตัวรอดอย่างผิดๆ การถูกหลอหลอมจากสังคมแบบตัวใครตัวมันและการทอดทิ้งจากสังคม ส่อให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตที่ค่อนข้างตกต่ำของคนไทย การศึกษาบางเรื่องเน้นไปที่ตัวผู้กระทำความผิดในบริบทของปัจเจกบุคคลมากกว่าการมองผลกระทบของระบบทางสังคมที่เอื้อให้บุคคลที่อ่อนแอทางฐานะเศรษฐกิจและสังคมต้องกลายเป็นผู้กระทำความผิด ใช้ความรุนแรงเอาตัวรอดเพื่อความปลอดภัยของตนเอง ดังนั้นข้อเสนอแนะจากงานวิจัยเหล่านี้จึงมักเป็นไปในลักษณะการมุ่งหามาตรการหรือค้นหาวิธีการป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิดและการใช้มาตรการทางกฎหมายที่รัดกุมมากกว่า ในภาพรวมการศึกษาวិเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงในสังคม มีข้อน่าสังเกตว่า งานวิจัยด้านนี้มักเป็นงานวิจัยของสถาบันต่างๆ มากกว่าเป็นวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโทหรือปริญญาเอก ทั้งนี้เนื่องจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีมูลเหตุส่งเสริมจากปัจจัยต่างๆ ของสังคมเป็นเรื่องที่สอ ดแทรกหรือแฝงเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนให้เกิดความรุนแรงด้านอื่นๆ ตามที่ได้นำเสนอไปแล้ว ดังนั้นงานวิจัยที่ปรากฏจึงมักเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มนักวิชาชีพที่เฉพาะเจาะจงมากกว่าเนื่องจากเป็นงานวิจัยของสถาบัน ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเหล่านี้จะได้รับความสนใจ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการดำเนินงานและใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงเพื่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย นโยบายทางสังคม และกฎระเบียบต่างๆ ได้มากกว่า(ชไมพร ทวีศรี; รั้งสรรค์ วรวงศ์; และ ชัยนรินทร์ ปรุมนนท์. 2542; พรศิริ มูลติชัย. 2541; พิศาล มุขแจ้ง. 2540; ทิพา วงศ์ธนาภา. 2539)

4. งานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงในครอบครัว

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวพบว่าส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในประเด็นของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชีวิตคู่สมรสและความรุนแรงที่กระทำต่อบุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ซึ่งการศึกษาความรุนแรงต่อผู้หญิงในชีวิตคู่โดยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ งานวิจัยเหล่านี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาปัจจัยและสาเหตุของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว และการศึกษาผลกระทบของความรุนแรงต่อสุขภาพ งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่าผู้ชายเป็นผู้กระทำความรุนแรงและผู้หญิงที่เป็นภรรยาเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรงอีกส่วนหนึ่งศึกษากับเด็กและเยาวชนจากครอบครัวที่เคยใช้ความรุนแรง ซึ่งจัดเป็นผู้ถูกกระทำโดยอ้อมนอกจากนี้ม้งงานวิจัยที่ศึกษากับนักโทษซึ่งเป็นผู้กระทำความรุนแรงเพื่อศึกษาสภาพความรุนแรงและปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ใช้ความรุนแรง สำหรับงานวิจัยที่มุ่งศึกษาความคิดเห็นหรือการรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรงจะมุ่งศึกษาที่ผู้หญิงหรือผู้ชายทั่วไปที่ไม่ได้ระบุว่าม้งประสบการณ์ความรุนแรงมาก่อน ส่วนงานวิจัยเชิงคุณภาพให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้หญิงโดยนักวิจัยใช้แนวคิดของลัทธิสตรีนิยม (Feminist Perspectives) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยและในการอภิปรายผลได้กล่าวถึงรากเหง้าของปัญหาความรุนแรงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทชายหญิงที่กำหนดอย่างเข้มงวดในสังคมไทย มาตรฐานสองระดับในการปฏิบัติต่อชายและหญิงที่ไม่เท่าเทียมกันและวิธีคิดแบบสังคมชายเป็นใหญ่ที่ถูกหล่อหลอมอยู่ในระบบวิธีคิดและการอบรมสั่งสอนผู้เยาว์ตลอดจนกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในทุกช่วงชีวิตของคนไทยด้วยผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวนั้น ทุกเรื่องมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยเกี่ยวกับการดื่มสุราของสามีผู้กระทำความรุนแรงต่อภรรยา ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาชู้สาวและความเครียด ส่วนปัจจัยด้านการพนัน การใช้สารเสพติด ปัญหาด้านการสื่อสาร และความผิดหวังในบทบาททางเพศที่สังคมกำหนดเป็นปัจจัยที่พบบรองลงมา ส่วนการเห็นเหตุการณ์รุนแรง การมีส่วนร่วมในการใช้ความรุนแรง และการยอมรับการใช้ความรุนแรงหรือถูกกระทำความรุนแรงตลอดจนขาดระบบการสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัวและสังคมเป็นปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน การศึกษางานวิจัยความรุนแรงต่อผู้หญิงในชีวิตคู่เป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาหาสาเหตุและปัจจัยการใช้ความรุนแรงจากทั้งผู้หญิงและผู้ชายในครอบครัวมีการศึกษากับหญิงต้องขังซึ่งถือว่าเป็นผู้กระทำการรุนแรงนั้นถือเป็นการเริ่มมองปัญหาความรุนแรงที่ตัวผู้หญิงออกไปสู่สาเหตุของปัญหา ผลการวิจัยม้งที่จะปรับแก้เพื่อช่วยเหลือที่ตัวผู้หญิงเป็นหลักและต่อมามีการวิจัยม้งไปที่การมองความสัมพันธ์ในครอบครัวและการเลี้ยงดูตลอดจนการได้รับประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก ที่มีผลเสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรงในอนาคต การศึกษาในช่วงนี้ ผู้วิจัยอาจมีความเชื่อพื้นฐานว่าการใช้ความรุนแรงมัก

เกิดในกลุ่มที่มีการศึกษาต่ำและฐานทางเศรษฐกิจต่ำดังจะเห็นว่างานวิจัยมักจะทำกับกลุ่มที่ด้อยโอกาสทางสังคม งานวิจัยจึงมุ่งศึกษาไปที่ผลกระทบต่อนโยบายทั้งด้านสังคมและสุขภาพแต่ยังคงเลือกศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจและการศึกษาต่ำและเริ่มศึกษาจากกลุ่มที่เผชิญปัญหาอยู่แล้ว งานวิจัยเริ่มมองปัจจัยและผลกระทบต่อผู้หญิงและเด็กที่เป็นเหยื่อของความรุนแรงในลักษณะความด้อยโอกาสมากกว่าในทางสังคม เริ่มศึกษาบริบทของผู้หญิงที่เผชิญความรุนแรงว่ามีแนวโน้มจะตอบสนองต่อปัญหาอย่างไร ช่องว่างของระบบการช่วยเหลือทางสังคมและบริการทางการแพทย์ต่อปัญหาความรุนแรงและขบวนการยุติธรรมที่ผู้หญิงไม่อาจพึ่งพาได้เมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงต่อมาปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงเริ่มถูกศึกษาวิจัยกว้างขึ้นครอบคลุมไปถึงความรุนแรงต่อจิตใจ ผลกระทบต่อสุขภาพและสังคม ผู้วิจัยเริ่มสนใจศึกษาปัญหาความรุนแรงกับบุคคลที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจและการศึกษาในระดับปานกลางนอกจากนี้ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อที่มีส่วนชี้นำการใช้ความรุนแรงที่เชื่อมโยงกับการเมาสุราและการใช้ความรุนแรงต่อจิตใจจากปัญหาด้านสุขภาพอย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยในช่วงนี้ก็ยังมีการศึกษาซ้ำเพื่อยืนยันว่าผู้ชายที่ให้ความรุนแรงต่อคู่สมรส มักเป็นผู้ที่มีการศึกษาต่ำ รายได้ต่ำและเมาสุรา งานวิจัยส่วนใหญ่มักมีข้อเสนอแนะให้มีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงที่ประสบปัญหาความรุนแรงซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงที่ประสบปัญหาความรุนแรงมีความต้องการความช่วยเหลือจากระบบการช่วยเหลือด้านสังคมสงเคราะห์เหล่านี้ยังไม่แพร่หลายในสังคมไทยเท่าที่ควรรวมทั้งมีการเสนอให้ปรับแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงได้รับการสนใจมากยิ่งขึ้นทั้งนี้เป็นแรงผลักดันจากความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงโดยองค์กรต่างๆ ในประเทศไทยที่ชัดเจนมากขึ้นทำให้การศึกษาวิจัยมีการมองบริบทของความรุนแรงจากมุมมองและประสบการณ์ของผู้หญิงมากขึ้นรวมทั้งการวิเคราะห์ปัญหามักยังลึกลงไปถึงสาเหตุของความรุนแรงที่แตกต่างจากในอดีต กล่าวคือไม่ได้มองที่ปัจจัยภายนอกเกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจหรือความขัดแย้งและเมาสุราเพียงด้านเดียวแต่มองในแง่ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความเท่าเทียมกันในอำนาจระหว่างชายหญิง ปัญหาของการสื่อสารและการสนับสนุนทางสังคมและพฤติกรรมในการเผชิญปัญหาของผู้หญิงต่อปัญหาความรุนแรง (ภาวิดา พัทธกิจร่วมวงศ์, 2544; สุวัฒน์ ศรีสรณัตต์, 2544)

5. งานวิจัยที่ศึกษาสื่อกับความรุนแรง

งานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นของสื่อกับความรุนแรงนั้นส่วนใหญ่เน้นที่การศึกษาถึงกระบวนการและวิธีการนำเสนอข่าวความรุนแรงของสื่อหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ว่าก่อให้เกิดผลกระทบกับความรุนแรงต่อผู้ชมอย่างไร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการใช้ทั้งการวิจัย

เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การศึกษาวิจัยด้านความรุนแรงกับสื่อ ได้ถูกแยกแยะจากความรุนแรงในด้านอื่นๆ เนื่องจากใช้หลักเกณฑ์ว่าเป็นการวิจัยที่มุ่งใช้สื่อเป็นตัวศึกษาหรือศึกษาผลของการใช้สื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม งานส่วนใหญ่มุ่งไปที่การเสนอข่าวทางโทรทัศน์ว่ามีเนื้อหาข่าวความรุนแรงมากน้อยเพียงใดรวมทั้งอิทธิพลของข่าวสารทางโทรทัศน์ต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเยาวชน ผลการวิจัยพบว่าเนื้อหาข่าวความรุนแรงทางสื่อโทรทัศน์มีมากแต่การควบคุมมีน้อยกว่าทำให้ขาดมาตรการการป้องกันเยาวชนจากการซึมซับความรุนแรงจากสื่อเหล่านี้ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับละครและภาพยนตร์ที่แพร่อยู่ในสื่อโทรทัศน์ พบว่าไม่มีมาตรการป้องกันเช่นเดียวกัน แต่ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ ได้แก่ อาชีพและการศึกษาของบิดามารดา ดังนั้นในขณะที่สังคมไทยยังไม่อาจปิดกั้นกลั่นกรองสื่อความรุนแรงให้พ้นจากเด็กและเยาวชน การดูแลของผู้ปกครองในการเลือกรายการจากโทรทัศน์น่าจะเป็นมาตรการสำคัญในการป้องกันอันดับแรกนอกจากนี้มีการศึกษาเชิงคุณภาพที่มุ่งการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารทั้งในโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลในการคิดภาพความรุนแรงในการเผยแพร่ภาพ ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกันว่าเนื้อหาข่าวจากสื่อทั้งหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์จะแพร่ภาพข่าวที่มีความรุนแรงในระดับสูง ทั้งนี้การสนองความต้องการในการขายข่าวและดึงดูดความสนใจของสื่อมีส่วนทำให้ภาพความรุนแรงยังคงมีอย่างแพร่หลาย ผลงานวิจัยส่วนใหญ่สอดคล้องกันว่า การนำเสนอข่าวด้านความรุนแรงโดยสื่อต่างๆ ยังขาดการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพในการนำเสนอ ทำให้มีผลกระทบต่อการเลียนแบบของเยาวชน และชี้ทำให้เกิดการเอาเยี่ยงอย่างได้ ผู้ชมสื่อมีโอกาสน้อยมากที่จะเลือกหรือจำกัดความรุนแรง ดังนั้นการวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติและความรับผิดชอบของสื่อมวลชน ตลอดจนการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อการแก้ไขปัญหาการนำเสนอข่าวความรุนแรงอย่างไรขอเขตควรได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังรวมทั้งควรมีมาตรการเพิ่มความระมัดระวังไม่ให้สื่อมวลชนเป็นตัวกระทำความรุนแรงซ้ำซากต่อเหยื่ออย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้(พรเพ็ญ เพชรสุศิริ. 2532; เสรี วงษ์มณฑา. 2533; กมลวรรณ โลหีสิวานนท์ .2533; พิมพ์พร ยิ่งยง. 2539)

สรุปภาพรวมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 5 กลุ่ม

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความรุนแรงทั้ง 5 กลุ่มดังกล่าวจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงที่มุ่งความสนใจไปที่กลุ่มของเด็กและเยาวชนซึ่งกำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาต่างๆ งานวิจัยเหล่านี้มักศึกษาในเรื่องสาเหตุหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงรูปแบบของการกระทำความรุนแรงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรุนแรงนั้นๆ โดยงานวิจัยในกลุ่มแรกคืองานวิจัย ที่ศึกษาความรุนแรงต่อเด็ก เป็นการศึกษาความรุนแรงที่ผู้ใหญ่ซึ่งได้แก่ พ่อ

แม่ หรือผู้ปกครองกระทำรุนแรงต่อเด็ก โดยเด็กเป็นผู้ถูกกระทำเพราะเด็กอายุยังน้อยและบางทีก็ยังไม่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ส่วนงานวิจัยในกลุ่มที่สองเป็นงานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงในวัยรุ่นหรือเยาวชนที่เป็นเด็กโตซึ่งเป็นการศึกษาความรุนแรงที่เกิดจากผู้ใหญ่กระทำต่อเด็กวัยรุ่นและเด็กวัยรุ่นเองก็กระทำรุนแรงโดยแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ทะเลาะวิวาท ชกต่อย หรือเสพยาเสพติด เป็นต้น นั่นก็คือเด็กวัยรุ่นเป็นทั้งผู้ถูกกระทำและผู้กระทำรุนแรงนั้นๆ จากงานวิจัยทั้งสองกลุ่มพบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ที่ก่อให้เกิดความรุนแรงนั้นเกิดจากปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวยากจน ครอบครัวแตกแยก มีปัญหาการหย่าร้าง พ่อแม่มีการศึกษต่ำ มีรายได้น้อย ติดยาเสพติด ติดสุราเรื้อรัง หรือติดการพนัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเกิดจากปัญหาด้านตัวเด็กเอง ได้แก่ เด็กที่มีนิสัยดื้อรั้นทำตามใจตนเองชอบทำผิดกฎระเบียบวินัย หรือเป็นเด็กที่ป่วยกระเสาะกระแสะ เป็นต้น สาเหตุความรุนแรงยังเกิดจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพที่อยู่อาศัยที่ไม่ดีหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมต่อการเลี้ยงดูเด็กและความรุนแรงยังเกิดจากอิทธิพลของสื่อต่างๆ ด้วย เช่น สื่อ วิทยุ โทรทัศน์หรือสื่ออินเทอร์เน็ตที่ขาดการควบคุมที่ดีที่มักนำเสนอแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชน เช่น ภาพการแต่งตัวไม่เหมาะสมของวัยรุ่น เกมส์หรือการละเล่นที่แสดงออกถึงความรุนแรงซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในเด็กและวัยรุ่น สำหรับรูปแบบของความรุนแรงนั้น ได้แก่ การดุด่าว่ากล่าว ใช้อาวุธยาบคาย ไปจนถึงขั้นทำร้ายร่างกาย เช่น เชี่ยนตีทุบตี เอาไฟจี้ เอาเตารีดนาบ ใช้แรงงานเด็กอย่างทาส รวมไปถึงการกระทำชำเรา ทำร้ายทางเพศ เป็นต้น ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่เด็กและวัยรุ่นนั้น ย่อมกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้เด็กและวัยรุ่นเหล่านั้นได้รับความทุกข์ทรมาน ไม่มีความสุข เกิดปมด้อย ขาดความอบอุ่น ทำให้มีนิสัยก้าวร้าว บางคนมีบาดแผลหรือแผลเป็นตามร่างกาย บางคนต้องหนีออกจากบ้าน แล้วไปประกอบอาชญากรรมต่างๆ ตั้งแต่การลักเล็กขโมยน้อยไปจนกระทั่งฆ่าคนตาย และผลสุดท้ายเด็กส่วนหนึ่งก็อาจถูกจับส่งไปอยู่ที่สถานสงเคราะห์หรือถูกศาลคดีเด็กและเยาวชนตัดสินให้ส่งไปอบรมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน งานวิจัยในสองกลุ่มดังกล่าวยังได้ศึกษาถึงเจตคติหรือมุมมองของนักวิชาการต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กซึ่งส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าการทำทารุณกรรมต่อเด็กหมายถึงเฉพาะการทำทารุณเฉพาะทางร่างกายและทางเพศมากกว่าการทำทารุณทางจิตใจหรือการปล่อยปละละเลยโดยไม่เลี้ยงดูเด็กอย่างเพียงพอนอกจากนี้ในงานวิจัยหลายๆ เรื่องยังได้ศึกษาถึงแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงเหล่านั้น และได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้กฎหมายที่ครอบคลุมถึงสิทธิของเด็กและเยาวชน การให้อำนาจแก่บุคลากรในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในการแยกเด็กออกจากครอบครัวหรือบุคคลที่กระทำรุนแรงต่อเด็ก

สำหรับงานวิจัยในกลุ่มที่สามเป็นงานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงในสังคม มีขอบเขตค่อนข้างกว้าง และครอบคลุมไปถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับความรุนแรงในสังคมซึ่งผู้วิจัยได้จัดให้มีกลุ่มนี้โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมุ่งประเด็นการศึกษาไปที่สาเหตุของความรุนแรงที่เกิดจากปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งเงื่อนไขทางสังคมที่ก่อให้เกิดความรุนแรงต่างๆ ได้แก่ ค่านิยมผิดๆ เช่น เมื่อต้องเข้าสังคมต้องดื่มเหล้า การสูบบุหรี่เป็นเรื่องโก้เก๋ การไปเที่ยวสถานบันเทิงในยามค่ำคืนเป็นต้น หรือเกิดจากการคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เพื่อนที่ดื่มเหล้า เสพยาบ้า สูบกัญชา ชอบทะเลาะวิวาท หรือเล่นการพนัน เป็นต้น ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้มักศึกษาจากผู้ต้องขังที่กระทำความผิดต่างๆ นอกจากนี้สถานภาพบีบคั้นทางเศรษฐกิจก็มีส่วนทำให้เกิดความรุนแรงเช่นกัน เช่น ในวันที่เงินเดือนออก สามีนักดื่มเหล้าและทำร้ายภรรยา เป็นต้น ส่วนงานวิจัยในกลุ่มที่ 4 เป็นงานวิจัยที่ศึกษาความรุนแรงในครอบครัวเป็นการศึกษาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในระหว่างคู่สมรส หรือความรุนแรงที่เกิดกับบุคคลในครอบครัว เช่น สามีนักทำร้ายภรรยา บุตรถูกบิดามารดาลงโทษ เป็นต้น ซึ่งสาเหตุของความรุนแรง รูปแบบความรุนแรง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความรุนแรง ฯลฯ ของสองกลุ่มหลังนี้ ก็คล้ายๆ กับงานวิจัยในสองกลุ่มแรก ส่วนงานวิจัยในกลุ่มที่ห้าซึ่งเป็นกลุ่มสุดท้ายนั้น เป็นงานวิจัยที่ศึกษาสื่อกับความรุนแรง เป็นการศึกษาในประเด็นการนำเสนอของสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ หรืออินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยเสนอในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่เด็กและเยาวชนดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นทำให้เด็กและวัยรุ่นลอกเลียนแบบและทำตามอิทธิพลของการนำเสนอสื่อที่ไม่ดีจึงก่อให้เกิดความรุนแรงได้เช่นกัน

จากงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นของความรุนแรงทั้ง 5 กลุ่มนี้ ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่มักเป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรง รูปแบบของความรุนแรง ผลกระทบที่เกิดขึ้น เจตคติหรือมุมมองที่นักวิชาการมีต่อปัญหาความรุนแรงรวมถึงได้ศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขและได้เสนอแนะ การแก้ไขปัญหาความรุนแรงเหล่านั้น ซึ่งงานวิจัยเหล่านั้นมีแนวโน้มเริ่มจะเปลี่ยนทิศทางการศึกษาหาสาเหตุและรูปแบบของการกระทำรุนแรงโดยเปลี่ยนการศึกษาจากผู้ถูกกระทำรุนแรงมาศึกษาจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงเหล่านั้น ในทัศนะของผู้วิจัยคิดว่ายังไม่ใช่ประเด็นที่สำคัญที่จะตอบปัญหาการวิจัยความรุนแรงได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจึงคิดว่าน่าจะมีการศึกษาถึงโครงสร้างของสังคมที่เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติของสังคมโรงเรียนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ซึ่งโครงสร้างของสังคมดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคมได้เช่นกัน

ส่วนที่ 4 การศึกษาเฉพาะกรณี (Case study)

การศึกษาเฉพาะกรณีเป็นการสืบค้นหาความรู้ความจริงอย่างละเอียดลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่สนใจ ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทหรือระบบที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง (Specific context or bounded system) ปรากฏการณ์ที่สนใจนั้นอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล โครงการ เหตุการณ์ ชุมชนหรือองค์การเฉพาะรายใดรายหนึ่งหรือหลายรายก็ได้ที่นักวิจัยเลือกมาทำการศึกษาวิจัย การศึกษาเฉพาะกรณีมีความหมายตั้งแต่การบันทึกและการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของบุคคล (Case record or case history) สำหรับนำไปใช้ในด้านต่างๆ และรวมไปถึงการนำข้อมูลในประเด็นเกี่ยวข้องกันกับปัญหาการวิจัยที่ต้องการสืบค้นหาความรู้ความจริงจากกรณีศึกษานั้นมาทำการวิเคราะห์และตีความหมายอย่างละเอียดเข้มข้น โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อต้องการศึกษาหรือเรียนรู้กรณีศึกษาที่สนใจเป็นเฉพาะ (intrinsic interest) และเพื่อต้องการทำความเข้าใจปรากฏการณ์บางอย่างที่สนใจโดยอาศัยการศึกษาวิจัยจากกรณีเฉพาะดังกล่าว (Extrinsic interest) ผลการศึกษาจากกรณีเฉพาะที่ดำเนินการภายใต้สภาพเหตุการณ์จริง (Real life situation) ให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ปฏิบัติงานในองค์การใดองค์การหนึ่ง และเป็นประโยชน์โดยอ้อมสำหรับนำไปใช้ทำวิจัยในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องให้กว้างขวางลุ่มลึกต่อไป การศึกษาเฉพาะกรณีจึงถูกนำไปใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริงในหลากหลายสาขานี้เอง (Merriam. 1998; Simons. 1980; Yin. 2003)

เนื่องจากการนำไปใช้ในหลากหลายแขนงวิชา จึงทำให้การศึกษาเฉพาะกรณีมีรูปแบบและระเบียบวิธีดำเนินการแตกต่างกันไป ถึงแม้ว่าจะนำไปใช้สืบค้นหาความรู้ความจริงเพื่อตอบหัวข้อปัญหาวิจัยที่ศึกษาจากกรณีเฉพาะอย่างเดียวกันก็ตามดังนั้นก็เห็นว่าการศึกษาเฉพาะกรณีนั้นมีทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และงานวิจัยผสมระเบียบวิธีระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Stake.1994; Stake. 1995) โดยในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีแนวโน้มเป็นเชิงคุณภาพตามฐานคติความเชื่อของกระบวนทัศน์แบบตีความ/สร้างสรรคนิยม (Merriam. 1998; Stake. 1994; Stake .1995) มากกว่าเชิงปริมาณตามฐานคติความเชื่อของกระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยม จึงได้นำการศึกษาเฉพาะกรณีในลักษณะการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพ (Qualitative case study) เข้ามาใช้ในวิธีการดำเนินการวิจัย

ความหมายและลักษณะสำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณี

ความหมายของการศึกษาเฉพาะกรณีได้มีนักวิธีวิทยาการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้นิยามไว้ ดังนี้

สเตค (Stake. 1988: 258; Stake. 1995: 2) ให้ความหมายอย่างกว้างๆ ว่า เป็นการศึกษาเกี่ยวกับระบบใดระบบหนึ่งที่มีจุดเน้นของความสนใจอยู่ตรงที่การประกอบเข้าด้วยกันของส่วนต่างๆ

(Working parts) ได้อย่างผสมผสานกลมกลืนและเกิดขึ้นภายในระบบที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง (Bounded and integrated system) ตามความหมายโดยนัยดังกล่าวนี้แสดงว่าจุดเน้นของการศึกษาวิจัยมุ่งตรงไปที่กรณีหรือสิ่งที่ศึกษาซึ่งเป็นระบบใดๆ ที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง ณ เวลาและปริภูมิ (สถานที่) หนึ่งๆ (Time and space) และที่นำไปใช้เป็นหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ (Unit of analysis) มากกว่ามุ่งเน้นไปที่วิธีการศึกษาวิจัย ดังสะท้อนจากถ้อยคำของสเตค (Stake. 1994: 236) ที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “Case study is not a methodological choice, but a choice of object to be studied) (การศึกษาเฉพาะกรณีไม่ใช่ทางเลือกหนึ่งของวิธีการวิจัย แต่เป็นทางเลือกหนึ่งของสิ่งที่ทำการศึกษา)

ยีน (Yin. 2003: 3) ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ความจริงเชิงประจักษ์ (empirical inquiry) แบบหนึ่ง ที่ใช้สำหรับศึกษาปรากฏการณ์ร่วมสมัยใดๆ ซึ่งเกิดขึ้นจริงในบริบท ณ ช่วงเวลานั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อขอบเขตระหว่างปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและบริบทแวดล้อมปรากฏการณ์ไม่ชัดเจน ความหมายโดยนัยนี้มุ่งเน้นไปที่วิธีการและกลยุทธ์ดำเนินการสืบค้น (investigation) หรือตรวจสอบ (examination) ปรากฏการณ์ใดๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้นและนักวิจัยมีความสนใจอยากทราบความรู้ความเป็นจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นโดยไม่ได้แยกศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวออกจากบริบทที่อยู่แวดล้อมรอบปรากฏการณ์กระบวนการสืบค้นหาความรู้ความจริงแบบนี้มีลักษณะตรงข้ามกับการวิจัยเชิงทดลองในห้องปฏิบัติการที่นักวิจัยพยายามควบคุมหรือแยกปรากฏการณ์ที่ศึกษาวิจัยออกจากปัจจัยภายนอกอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้อิทธิพลหรือเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ต้องการสืบค้นหาความรู้ความจริง

เมอร์เรียม (Merriam. 1988: 27) กล่าวไว้ว่า เป็นการพรรณาและวิเคราะห์กรณีตัวอย่างปรากฏการณ์ หรือหน่วยของสังคม (social unit) ใดๆ ที่กระทำอย่างละเอียดถี่ถ้วนและเป็นแบบองค์รวม เช่นเดียวกับวอลคอตต์ (Wolcott.1990; citing Merriam. 1988: 27) ที่เห็นว่าการศึกษาเฉพาะกรณีเป็นผลผลิตสุดท้ายของการศึกษาวิจัยภาคสนามซึ่งเป็นการสืบค้นหาความรู้ความจริงเชิงธรรมชาติ (naturalistic inquiry) มากกว่ามุ่งเน้นไปที่กลยุทธ์หรือระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในกระบวนการสืบค้นหาความรู้ความจริง

ถึงแม้ว่าความหมายของการศึกษาเฉพาะกรณีที่กล่าวมาจะมีความแตกต่างกัน แต่ก็พอจะสรุปความหมายของการศึกษาเฉพาะกรณี ว่าหมายถึงการแสวงหาความรู้ความจริงเชิงประจักษ์ เพื่อที่จะตรวจสอบวินิจฉัย พรรณนา อธิบาย ดีความปรากฏการณ์หรือหน่วยทางสังคมในระบบที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจงภายในช่วงเวลาหนึ่งและภายใต้บริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่จริง โดยมีสาระสำคัญของความหมาย สามารถให้คำจำกัดความแตกต่างกัน 3 แง่มุมหลักได้แก่

1. กรณีหรือสิ่งที่นักวิจัยทำการสืบค้นหาความรู้ความจริง (the case or object of inquiry)

2. กระบวนการสืบค้นหาความรู้ความจริง (process of inquiry)
3. ผลผลิตสุดท้ายของการสืบค้นหาความรู้ความจริง (end product of inquiry) ซึ่งสะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณี จึงนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยแบบนี้โดยรวม ดังนี้

1. The study of particular instances เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่เป็นสถานการณ์บุคคล หรือกลุ่มบุคคลในขอบเขตที่เฉพาะเจาะจง
2. In depth study of the case เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ในเชิงลึก รวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย โดยอาจใช้วิธีในเชิงคุณภาพภายในขอบเขตที่เฉพาะเจาะจง และมุ่งพรรณนาปรากฏการณ์นั้นอย่างละเอียดลุ่มลึกและครอบคลุมครบถ้วนทุกแง่มุม
3. Study of a phenomenon in its natural context ผู้วิจัยจะต้องลงสนามวิจัยและสัมผัสกับผู้ถูกวิจัย/ประเด็นที่วิจัย ในสภาพจริงตามบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่ ไม่มีการจัดกระทำใดๆ และใช้ประเด็นปัญหาเป็นศูนย์กลางในการสืบค้นหาคำตอบ (Problem centered)
4. Representation of both the “Etic” and “Etic” perspective ผู้วิจัยจะต้องนำเสนอปรากฏการณ์ที่ศึกษาทั้งสองมุมมอง คือ มุมมองภายในที่มาจากทัศนะของบุคคลภายในสนามวิจัยจริง ๆ หรือนำเสนอพฤติกรรมจริงที่สังเกตได้จริงภายในบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่ในสนามวิจัย (emic view) และมุมมองภายนอกที่มาจากการตีความของนักวิจัย (etic view)

ประเภทของการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพ

การศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์สามารถจำแนกได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา สำหรับในที่นี้จะจำแนกจุดมุ่งหมายของการศึกษาสามารถพิจารณาได้สองลักษณะคือจุดมุ่งหมายของการให้กรณีศึกษาค้นคว้าและจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัยโดยรวมดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

จำแนกตามจุดมุ่งหมายของการให้กรณีศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาเฉพาะกรณีแบบเน้นสาระภายใน (intrinsic case study) เป็นการศึกษาเพื่อสืบค้นหาความรู้ความจริงที่เกี่ยวกับเนื้อหาสาระทั้งมวลของกรณีศึกษาเป็นหลักทั้งเนื้อหาสาระที่เป็นลักษณะเด่นเป็นพิเศษและลักษณะโดยทั่วไปและทั้งที่มีลักษณะที่ปรากฏเห็นได้ชัดและที่แฝงเร้นอยู่
2. การศึกษาเฉพาะกรณีแบบเน้นสาระภายนอก (instrumental case study) เป็นการศึกษาสืบค้นหาความรู้ความจริงที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์หรือประเด็นปัญหาใดๆ ที่น่าสนใจ โดยอาศัยผลของการศึกษาจากกรณีเฉพาะหรือสิ่งที่นักวิจัยทำการสืบค้น เป็นฐานหรือเครื่องมือในการทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อปรากฏการณ์นั้น

3. การศึกษาเฉพาะกรณีแบบรวมกลุ่ม (collective case study) เป็นการแสวงหาความรู้ความจริงที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์หรือประเด็นปัญหาใดๆ ที่สนใจโดยอาศัยผลการศึกษาวิจัยจากกรณีเฉพาะหลายรายมาใช้ร่วมกันในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าว

จำแนกตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัยโดยรวม

1. การศึกษาเฉพาะกรณีเชิงพรรณนา (Descriptive case study) เป็นการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อพรรณนารายละเอียดอย่างครอบคลุมกลุ่มเล็ก และแจ่มชัดเกี่ยวกับกรณีเฉพาะหรือปรากฏการณ์ใดๆ ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงภายในบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

2. การศึกษาเฉพาะกรณีเชิงตีความ (interpretative case study) เป็นการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาข้อสรุปแนวคิดทฤษฎีรวมถึงการให้รายละเอียดเพื่อสนับสนุนหรือโต้แย้งฐานคติแนวคิดความเชื่อทางทฤษฎี

3. การศึกษาเฉพาะกรณีเชิงประเมิน (evaluative case study) เป็นการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อพรรณนา อธิบายและตัดสินคุณค่ากรณีเฉพาะที่ต้องการประเมิน

ระเบียบวิธีการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพ

วิธีดำเนินการของการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพนั้น ขึ้นอยู่กับประเภทของการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพที่ใช้ในการสืบค้นว่าเป็นแบบใด เช่น ถ้านักวิจัยออกแบบโดยใช้การศึกษาเฉพาะกรณีแบบเน้นสาระภายใน สืบค้นหาความรู้ความจริงเกี่ยวกับลักษณะอันโดดเด่นของกรณีเฉพาะรายใดรายหนึ่ง ระเบียบวิธีและการสืบค้นและจุดมุ่งเน้นการดำเนินงานวิจัยในแต่ละขั้นตอนย่อมแตกต่างไปจากการศึกษาเฉพาะกรณีแบบเน้นสาระภายนอกเช่นการเลือกกรณีตัวอย่างในการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพประเภทแรก นักวิจัยเป็นผู้กำหนดขึ้นเองตามความสนใจก่อนการทำวิจัยอย่างเป็นทางการจะเริ่มต้นขึ้นในขณะที่การศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพประเภทหลัง นักวิจัยเป็นผู้เลือกจากประชากรของกรณีเฉพาะขึ้นมาทำการศึกษากายหลังจากกำหนดคำถามประเด็นย่อยๆ ที่แยกแยะจากหัวข้อปัญหาหรือโจทย์การวิจัยเรียบร้อยแล้ว (Stake. 1994; Stake. 1995) การศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพเป็นวิธีการวิจัยที่เน้นการศึกษาที่เฉพาะเจาะจง จุดเน้นอยู่ที่สิ่งที่ถูกศึกษา (case) ซึ่งจะต้องมีลักษณะเจาะจง มีขอบเขตที่กำหนดได้ชัดเจน มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่ได้เน้นวิธีการศึกษา (method) วิธีการศึกษาก็คือวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่เป็นมาตรฐานทั่วไป เทคนิคมาตรฐานใดๆ ที่ใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ก็สามารถนำมาใช้กับการวิจัยแบบการศึกษาเฉพาะกรณีได้ทั้งสิ้น (ชาย โพธิ์สิตา. 2547)

แม้ว่าการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพแต่ละประเภทจะมีระเบียบวิธีดำเนินการแตกต่างกันบ้าง อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาโดยรวมแล้วจะพบว่าสามารถประมวลสรุปอย่างกว้างๆ จำแนกเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้คือ

1. การออกแบบการศึกษาเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพ

เป็นการดำเนินงานในขั้นตอนเบื้องต้นก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการอย่างคร่าว ๆ สำหรับใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานในสถานที่ศึกษาวิจัย โดยทั่วไปกิจกรรมในขั้นตอนนี้ประกอบไปด้วย

1.1 การกำหนดประเด็นคำถามการวิจัย

กำหนดคำถามหลักของการวิจัย (central or major research questions) เป็นการตั้งคำถามทั่วไปเกี่ยวกับกระบวนการหรือการดำเนินไปของสรรพสิ่ง หรือคำถามทั่วไปเกี่ยวกับการรับรู้หรือเข้าใจสรรพสิ่ง และสิ่งที่เกิดขึ้นมีความหมายต่อผู้ที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง โดยเนื้อหาของคำถามหลักแต่ละข้อที่เขียนขึ้นจะต้องเป็นลักษณะที่น่าสงสัยชวนให้มีการติดตามสืบค้นหาคำตอบ และน่าสนใจมากสำหรับบุคคลหลายกลุ่ม คำถามหลักไม่ควรมีมากเกินไปเพราะจะทำให้การสืบค้นหาคำตอบของคำถามการวิจัยแต่ละข้อมีระดับความลุ่มลึกลดลงและอาจทำให้ยากต่อการมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลหลักฐานต่างๆ สำหรับใช้ตอบประเด็นคำถามการวิจัยรวมทั้งยากต่อการบูรณาการกับผลการศึกษารวบรวม

กำหนดประเด็นคำถามย่อยของการวิจัย (sub question) เป็นการนำข้อคำถามหลักของการวิจัยมาเขียนแยกแยะให้อยู่ในรูปประเด็นคำถามการวิจัยย่อยๆ ที่มีเนื้อหาสาระเฉพาะเจาะจงและเป็นรูปธรรมชัดเจนมากกว่าคำถามหลักของการวิจัยมีการใช้ดุลยพินิจและเหตุผลทางวิชาการตัดสินใจเลือกประเด็นคำถามย่อยของการวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อคำถามย่อยในประเด็นที่มีความสำคัญทางทฤษฎีหรือทางปฏิบัติสามารถทำการศึกษารวบรวมข้อมูลได้มีความเกี่ยวข้องกับกรณีเฉพาะที่ต้องการศึกษาวิจัยและมีความน่าสนใจตามทัศนะของนักวิจัยในฐานะบุคคลภายนอกที่ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับกรณีศึกษามาก่อน (etic sub questions) และทัศนะของบุคคลที่อยู่ภายในขอบเขตของกรณีเฉพาะหรือมีความเกี่ยวข้องกับกรณีศึกษาโดยตรง (emic sub questions) จากนั้นปรับปรุงแก้ไขประเด็นคำถามย่อยของการวิจัย ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเด็นคำถามย่อยของการวิจัยอาจได้รับการแก้ไขปรับปรุงหรือเปลี่ยนใหม่ในระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลหลักในสนามการวิจัย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมในแง่ของการปฏิบัติได้จริง ความสลับซับซ้อน การทำนายความคิด การดึงดูดความสนใจของนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบทของการวิจัย

1.2 การกำหนดขอบเขต การเลือกกรณี และการเลือกตัวอย่าง

1.2.1 การกำหนดขอบเขต อาจพิจารณาเงื่อนไขของสถานที่ (setting) และเงื่อนไขของเวลา (time)

1.2.2 การเลือกกรณีตัวอย่าง สิ่ง queเลือกมาสำหรับเป็นกรณีศึกษา (case) ต้องมีคุณสมบัติเป็นกรณีที่สามารถกำหนดขอบเขตให้ชัดเจนได้ (ชาย โพธิสิตา. 2547) คือมีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีเวลาและสถานที่แน่นอนซึ่งนักวิจัยสามารถกำหนดได้ โดยทั่วไปแล้วการเลือกกรณีศึกษามักจะอยู่ที่วัตถุประสงค์และประเด็นคำถามการวิจัยของผู้วิจัยเป็นหลักซึ่งสเคต (ชาย โพธิสิตา. 2547; อ้างอิงจาก Stake. 2000) ได้จำแนกการเลือกกรณีตัวอย่างออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) การเลือกกรณีเพื่อประโยชน์ของความอยากรู้ในสิ่งนั้นเป็นหลัก (intrinsic cases) เป็นการเลือกตามความสนใจ อยากรู้ของนักวิจัย อยากทำความเข้าใจ อยากเปิดเผยรายละเอียดของกรณีนั้น โดยไม่มีจุดประสงค์อื่น

2) กรณีที่ใช้เพื่อแสดงสิ่งอื่น (instrumental cases) เป็นการเลือกกรณีศึกษาเพราะนักวิจัยเห็นว่า กรณีนั้นเป็นตัวอย่างหรือเป็นตัวแทนของกรณีอื่นๆ และนักวิจัยก็ต้องการใช้กรณีนั้นเพื่อแสดงอะไรบางอย่าง เช่น แสดงตัวอย่างของเรื่องที่กำลังนำเสนออยู่ในขณะนั้นหรือแสดงตัวอย่างเพื่อสนับสนุนข้อสรุปหรือข้อโต้แย้งอย่างใดอย่างหนึ่งของตน

3) นักวิจัยเลือกการศึกษาหลายๆ กรณีเพื่อใช้สนับสนุนเรื่องเดียวกัน (collective case study) เป็นการสืบค้นหาความรู้ความจริงที่จะศึกษาเพื่อแสดงสิ่งอื่น (instrumental cases) หลายๆ รายเพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการแสดงนั้นมีความชัดเจนและมีความมั่นใจในข้อสรุปที่ได้

ข้อสำคัญในการเลือกกรณีศึกษาจะต้องคำนึงถึงว่ากรณีที่เราจะเลือกต้องเป็นกรณีที่สามารถให้ข้อมูลได้มาก (information rich cases) คือต้องเป็นกรณีที่มีอะไรที่เราจะเรียนรู้อะไรได้มากเกี่ยวกับกรณีอื่นๆ ที่คล้ายกัน ข้อควรคำนึงถึงอีกประการคือนักวิจัยควรมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่จะเลือกมาศึกษาพอสมควร ทำนองเดียวกันกับที่นักวิจัยปริมาณจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับประชากรที่จะเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

กรณีศึกษาที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ การเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ได้กรณีที่เหมาะสมกับความต้องการและจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นวิธีที่ใช้ได้ทั่วไป ความเหมาะสมของกรณีนี้ไม่ใช่เหมาะสมในแง่ความสะดวกสบายสำหรับนักวิจัยแต่เหมาะสมในแง่ที่เป็นกรณีที่สามารถให้ข้อมูลได้มากและครอบคลุม

1.3 จริยธรรม

1.3.1 นักวิจัยจะต้องคำนึงเสมอว่าจะต้องไม่ทำให้ผู้ร่วมในการวิจัยได้รับภัยอันตราย

1.3.2 นักวิจัยจะต้องมีความซื่อสัตย์และมีความไว้วางใจ

1.3.3 เก็บข้อมูลเป็นความลับ และความรู้สึกเป็นส่วนตัว

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลควรใช้เทคนิคหลายแบบ เนื่องจากจุดเด่นของกรณีศึกษาอยู่ที่การให้ภาพที่ชัดเจนและสมบูรณ์ของสิ่งที่ศึกษา ข้อมูลที่หลากหลายจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น นักวิจัยอาจรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เจาะลึก ค้นคว้าและทบทวนจากเอกสารหรือจากโสตทัศนูปกรณ์อื่นๆ และร่องรอยหลักฐานต่างๆ เช่นเดียวกับการวิจัยเชิงคุณภาพทั่วไป ข้อมูลอาจเป็นทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและควรจะต้องเป็นข้อมูลที่ให้บริบทอย่างเพียงพอ ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายและได้ข้อมูลหลักฐานที่มีความถูกต้องเชื่อถือได้ ตรงตามจุดมุ่งหมายและสอดคล้องกับประเด็นคำถามของการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสามารถกระทำได้ทันทีที่เก็บข้อมูลหลักฐานจากแหล่งต่างๆ มาได้จำนวนหนึ่ง ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะแรกนี้จะเป็นตัวบอกทิศทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะต่อไปและเป็นผลนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงหรือกำหนดประเด็นคำถามย่อยของการวิจัยขั้นใหม่ ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปด้วยกันโดยองค์ประกอบสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลดังที่ไมล์ส์และฮูเบอร์แมน (Miles; & Huberman. 1994) เสนอไว้ดังนี้

3.1 การจัดระเบียบข้อมูล (Data organizing) เป็นกระบวนการจัดการด้วยกรรมวิธีต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบทั้งในกายภาพและในทางเนื้อหาพร้อมที่จะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบได้

3.2 การแสดงข้อมูล (Data display) เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกันตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อบอกเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษาและตามความหมายที่ข้อมูลซึ่งได้ถูกจัดระเบียบไว้ดีแล้ว

3.3 การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำตรงของผลการวิจัย (Conclusion, interpretation and verification) เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและการตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูลรวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุปหรือความหมายที่ได้นั้นมี ความถูกต้องแม่นยำตรงน่าเชื่อถือเพียงใด ข้อสรุปและสิ่งที่ตีความออกมานั้นอาจจะอยู่ในรูปของคำอธิบาย กรอบแนวความคิดหรือทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องที่ทำกรวิเคราะห์นั้น

ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลควรจะเป็นกิจกรรมที่ดำเนินไปอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยในองค์ประกอบแรกของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นอาจเกิดได้ในทุกขั้นตอนของการวิจัย ส่วนใน

องค์ประกอบที่สองและสามนั้นควรเริ่มทำตั้งแต่ขั้นตอนที่กำลังเก็บข้อมูลอยู่และทำต่อเนื่องไปจนเก็บข้อมูลเสร็จแล้ว การวิเคราะห์จะสิ้นสุดก็ต่อเมื่อนักวิจัยได้เขียนและปรับปรุงรายงานการวิจัยจนเป็นที่พอใจแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเฉพาะกรณีจำแนกได้ 2 วิธีการหลักดังที่สเคต (องอาจ นัยวัฒน์, 2548; อ้างอิงจาก Stake, 1995) กล่าวไว้คือ

1. ค้นหาข้อสรุปผลรวม (Categorical aggregation) เป็นวิธีการสืบค้นหาความหมายโดยรวมของข้อมูลย่อยหลายหน่วย โดยมุ่งเน้นค้นความหมายโดยรวมที่เผยออกมาจากกลุ่มของกรณีตัวอย่างหรือเหตุการณ์เฉพาะที่สนใจจำนวนหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นข้อมูลจากสถานที่ศึกษาวิจัยที่เก็บรวบรวมมาได้ในสภาวะการณ์แตกต่างกัน (Collection of instances)

2. การตีความโดยตรง (Direct interpretation) เป็นวิธีการสืบค้นหาความหมายของข้อมูลเฉพาะในส่วนที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษเพียงอย่างเดียว นั่นคือ วิธีการที่มุ่งเน้นค้นหาความหมายที่เผยมาจากกรณีตัวอย่างหรือเหตุการณ์เฉพาะที่สนใจเพียงเหตุการณ์เดียวเท่านั้น (Single instance)

การวิเคราะห์ข้อมูลจะต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย คำถามและวัตถุประสงค์ในการศึกษา ตลอดจนบริบทของกรณีศึกษาด้วยเสมอ

4. การตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ (Trustworthy) และ (Authentic)

ในขั้นตอนนี้ควรกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นดำเนินการในระหว่างทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เช่น วิธีการเชื่อมโยงแบบสามเส้าด้วยการอาศัยแหล่งข้อมูลหลักฐานหลายแหล่ง ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีหรือให้นักวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลหลายคนควบคู่ไปกับการให้ผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล และการตรวจสอบร่องรอย เพื่อเชื่อมโยงและความสอดคล้องระหว่างข้อมูลหลักฐานเหล่านั้นว่ามีความสมเหตุสมผลและเป็นไปได้หรือไม่ เพียงใด

นอกจากนี้ การวิพากษ์เกี่ยวกับที่มาและเนื้อหาสาระของข้อมูลหลักฐานแหล่งต่างๆ ว่ามีความน่าเชื่อถือได้ ความจริงแท้ ความคงเส้นคงวา ความครอบคลุมครบถ้วนและความสอดคล้องกับประเด็นคำถามของการวิจัยหรือไม่ เพียงใดก็เป็นวิธีหนึ่งที่นักวิจัยสามารถนำมาใช้ตรวจสอบความถูกต้องเชื่อถือได้ในระดับเบื้องต้นระหว่างทำการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

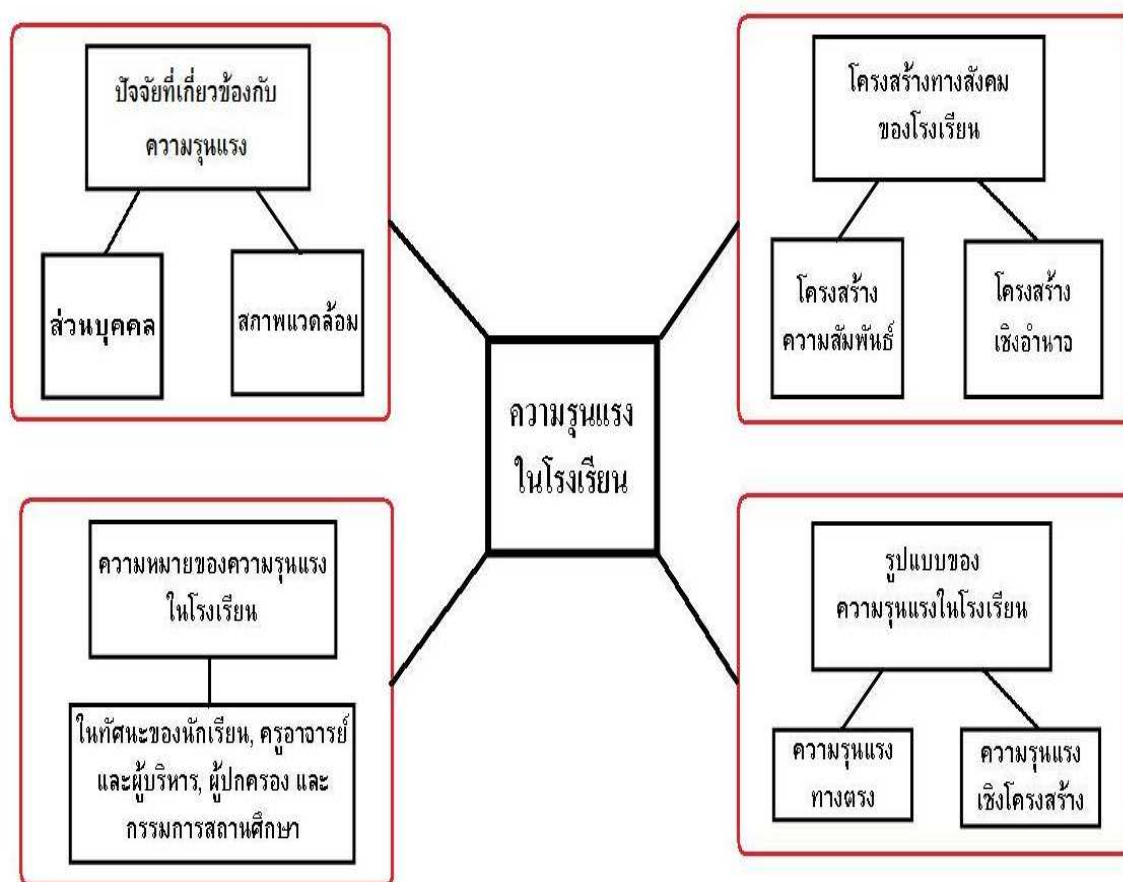
จากระเบียบวิธีการวิจัยเฉพาะกรณีเชิงคุณภาพดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่ามีเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในประเด็นของโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจงที่โรงเรียนแห่งหนึ่งเพียงแห่งเดียวที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ทั้งในแง่ของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ทั้งตัวนักเรียนเอง ครู พ่อแม่ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ในแง่ของเวลานั้นโรงเรียนแห่งนี้สามารถให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในช่วงเวลาที่เกิดปรากฏการณ์ความรุนแรงรวมทั้งสามารถเก็บข้อมูลย้อนกลับไปยังประสบการณ์และเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ตลอดทั้งเป็นช่วงเวลา ที่โรงเรียนกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาความรุนแรงในโรงเรียนที่กำลังรอคอยหรือต้องการการค้นหามูลเหตุหรือเงื่อนไขของปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาต่อไป ดังนั้น การศึกษาเฉพาะกรณีจึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อให้ได้รายละเอียดที่ลึกซึ้งอย่างเฉพาะเจาะจงภายใต้บริบทของโรงเรียนที่เป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนโดยพิจารณาความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนอยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำหรือเหยื่อของความรุนแรงเป็นหลักซึ่งความรุนแรงนั้นอาจเกิดจากเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ครู เจ้าหน้าที่หรือบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในรูปแบบความรุนแรงที่หลากหลาย โดยมุ่งทำความเข้าใจและให้ความสำคัญกับเสียงสะท้อนของเด็กและเยาวชนต่อประสบการณ์เหล่านั้น ผ่านการรับรู้ ทัศนคติ การให้ความหมายและการจัดการกับปัญหา โดยศึกษาผ่านโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน เพื่อหาความหมาย รูปแบบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนทั้งปัจจัยที่เป็นลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยของสภาพแวดล้อม รวมทั้งเพื่อค้นหาว่าความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนอย่างไรทั้งโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและโครงสร้างเชิงอำนาจ ทั้งนี้ในการศึกษาผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการมองปรากฏการณ์อย่างเป็นองค์รวมอาศัยมุมมองจากเด็กและเยาวชนในโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น ครู พ่อแม่ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับตอบปัญหาการวิจัยที่ชัดเจนครอบคลุม ลึกซึ้งจนสามารถสร้างองค์ความรู้จากบริบทของสังคมไทยได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนโดยอาศัยการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เป็นแนวทางโดยทำการศึกษาเฉพาะโรงเรียนแห่งเดียวเท่านั้น เพื่อสืบค้นหาความรู้ความเข้าใจอย่างละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทและขอบเขตเฉพาะเจาะจงซึ่งมีขอบเขตที่กำหนดได้ชัดเจนสมบูรณ์ในตัวเองทั้งในแง่ของเนื้อหา เวลา และสถานที่ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ กลุ่มชนที่มีลักษณะเฉพาะโครงการหรือกิจกรรม อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งให้ความสำคัญกับการหาความหมายของผู้ประสบเหตุการณ์ ซึ่งการศึกษาเชิงคุณภาพไม่ได้เน้นการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างแต่เน้นการแสวงหาความจริงตามปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีอยู่เพื่อตอบคำถามกับโจทย์ที่กำหนดไว้โดยความคิดที่ว่าปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งในที่นี้คือความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำนั้นเกิดเพราะตัวมนุษย์ที่เป็นสมาชิกของสังคมมีการให้ความรู้ ความหมายและแสดงพฤติกรรมตามที่ถือว่าเหมาะสมกับบริบทที่ตนอาศัยอยู่ ณ เวลานั้นๆ เพราะเหตุนี้จึงถือว่าข้อเท็จจริงทางสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น โดยนักผู้รู้ความจริงมากที่สุดคือผู้ที่เป็สมาชิกของสังคมนั้น ดังนั้นการที่เราจะเข้าถึงข้อมูลมากที่สุดก็ต้องเข้าไปอยู่อย่างมีส่วนร่วมในสังคมนั้นต่อเนื่องกันเป็นเวลานานพอสมควร นานพอที่จะเข้าใจบริบทของพฤติกรรมทางสังคมต่างๆ ซึ่งในที่นี้ คือเรื่องความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนและนานพอที่จะสร้างความสนิทสนมไว้วางใจจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ถูศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ในการเข้าถึงข้อมูลอย่างแท้จริง

สนามวิจัย

การคัดเลือกโรงเรียนเป็นสนามในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกด้วยวิธีเจาะจง โดยมีหลักการที่สำคัญในการเลือกกว่าเป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ทางสังคมคือความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนเกิดขึ้น กล่าวคือ ในโรงเรียนมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมกับประเด็นที่ศึกษาแต่เพื่อปกป้องผู้ให้ข้อมูลและผู้เกี่ยวข้องทุกคนในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้ชื่อจังหวัด ชื่ออำเภอ ชื่อโรงเรียน และชื่อบุคคลเป็นชื่อสมมติทั้งสิ้น

สนามที่ใช้สำหรับศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนบัวศึกษาที่อยู่ในอำเภอบัวทอง จังหวัด บัวงาม เนื่องจากเป็นโรงเรียนหนึ่งที่มีปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำเกิดขึ้น ในโรงเรียน ซึ่งจากการลงภาคสนามเบื้องต้นเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวทั่วไปในโรงเรียน เช่น ประวัติความเป็นมา การจัดการเรียนการสอน จำนวนนักเรียนและครูอาจารย์ กิจกรรมเด่นๆ ใน โรงเรียน ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นรวมทั้งในเรื่องของพฤติกรรมของนักเรียน เหล่านี้เป็นต้น ทำให้ ผู้วิจัยได้เห็นปรากฏการณ์หนึ่งเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรง อาทิ มีการกล่าวถึงการทะเลาะวิวาท การทำร้ายรังแกกัน การใช้วาจาที่รุนแรง การละเมิดทางเพศ เป็นต้น ประกอบกับสถิติการลงโทษ ทางวินัยกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่มีปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง ปรากฏการณ์เหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจและคาดว่าโรงเรียนแห่งนี้สามารถใช้ในการศึกษาเฉพาะกรณีได้อย่างดี เนื่องจาก เป็นสนามการวิจัยที่สามารถตอบปัญหาการวิจัยที่ตั้งไว้ได้ ตลอดทั้งโรงเรียนแห่งนี้ยังเป็นโรงเรียน มัธยมศึกษาขนาดกลางซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่จนเกินไป มีนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ซึ่งอยู่ในช่วงวัยของเด็กและเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 12 ปี และไม่เกิน 25 ปี ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา และเด็กนักเรียนยังมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ภูมิหลังของครอบครัว เป็นต้น รวมทั้งยังเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีลักษณะของ การเปลี่ยนผ่านจากความเป็นชุมชนชนบทสู่ความเป็นชุมชนเมืองทำให้บริบทของชุมชนรอบๆ โรงเรียนมีความหลากหลายมีทั้งลักษณะของชุมชนเกษตรกรรมและชุมชนอุตสาหกรรมที่คนใน ชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานส่งผลให้ครอบครัวของนักเรียนในโรงเรียนแห่งนี้มี ความแตกต่างกันในด้านต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นโรงเรียนที่ให้ความร่วมมือในการเข้าไปศึกษาวิจัย อีกด้วย

การเข้าสู่สนาม

ช่วงเวลาของการลงสนามเริ่มต้นตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2552 ซึ่งการทำงานภาคสนาม เริ่มต้นตั้งแต่ก่อนโรงเรียนจะเปิดภาคเรียนในปีการศึกษา 2552 กล่าวคือ ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อ ประสานงานกับทางโรงเรียนและลงพื้นที่เบื้องต้นเพื่อสร้างความคุ้นเคยและขอความร่วมมือกับกลุ่ม ครูที่จะเป็นผู้ประสานงานให้กับผู้วิจัยในการเข้าสู่โรงเรียนเมื่อถึงวันเปิดภาคเรียน รวมทั้งการใช้เวลา ในช่วงนี้ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล นั่นคือ เมื่อผู้วิจัยเลือกสนามการวิจัยคือโรงเรียนบัวศึกษาได้แล้วผู้วิจัยเริ่มต้นเขียนแนวคำถาม (Guideline) ก่อนที่จะเข้าสู่โรงเรียนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจริงซึ่งแนวคำถามนี้เขียนขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางการ สัมภาษณ์เท่านั้นซึ่งเมื่อเก็บข้อมูลจริงอาจมีการปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ซึ่งผู้วิจัยได้ เขียนแนวคำถามปลายเปิดโดยยึดปัญหาการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการ

กำหนดแนวคำถาม เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย รูปแบบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน โครงสร้างเชิงอำนาจที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง สำหรับใช้เป็นแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพดังนั้นก่อนที่จะเริ่มต้นการเก็บข้อมูลจริงผู้วิจัยพยายามที่จะทบทวนหลักการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับแนวทางการสัมภาษณ์โดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน อย่างเช่นเรื่องของความรุนแรงนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการถามและผู้วิจัยเองต้องใช้ทักษะและความสามารถเฉพาะตัวอย่างมากในการที่จะเข้าถึงข้อมูลอย่างเป็นธรรมชาติเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องหรือมีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด และเนื่องจากผู้วิจัยมีฐานะเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จึงสามารถเลือกใช้คำถามต่างๆให้เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองและเพื่อให้ได้แนวคำถามที่มีความสมบูรณ์เพียงพอ ผู้วิจัยได้นำร่างแนวคำถามนี้ไปทดลองไปใช้นักเรียน ครูและผู้ปกครองที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วนำข้อบกพร่องที่พบหรือข้อเสนอแนะจากกลุ่มที่ไปทดลองใช้ประเด็นคำถามมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมที่สุดก่อนจะนำไปใช้จริง อาทิตอนที่ผู้วิจัยนำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปใช้บางคำถามผู้ที่ให้สัมภาษณ์หลายรายต้องใช้เวลาคิดนานก่อนที่จะตอบ เช่น คำถามที่ว่า “รูปแบบความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่ท่านเคยเห็นมีกี่รูปแบบ อะไรบ้าง” ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องใช้เวลาคิดถึงคำว่ารูปแบบค่อนข้างนานและต้องถามผู้สัมภาษณ์ซ้ำว่ารูปแบบนี้หมายความว่าอย่างไร ซึ่งฟังดูเข้าใจยาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงปรับคำถามให้ง่ายขึ้น คือถามว่าท่านคิดว่า “ความรุนแรงในโรงเรียนที่เกิดขึ้นตามความเข้าใจหรือตามที่ท่านเคยพบเห็นหรือได้ยินมามีอะไรบ้างลองเล่าให้ฟังหน่อย”

จากนั้นเพื่อให้การเข้าสู่สนามเก็บรวบรวมข้อมูลได้ผลสมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนที่เป็นสถานที่เก็บข้อมูลโดยนำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปพบผู้อำนวยการโรงเรียนด้วยตนเองเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลและผู้ดำเนินการได้ให้ความเมตตาและเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำงานวิจัยนี้จึงยินดีให้ผู้วิจัยเข้าสู่โรงเรียนได้โดยอนุญาตแสดงตัวในฐานะครูคนหนึ่งของโรงเรียน เข้าไปทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของในโรงเรียนในฐานะของครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมซึ่งทำให้ผู้วิจัยใช้โอกาสที่ได้รับนี้ในการสวมบทบาทครูอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุดทั้งนี้เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความ

ไว้วางใจกันก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งที่อยู่ในโรงเรียนและอยู่ในชุมชน

สำหรับขั้นตอนต่อไปในการเข้าสู่สนามการวิจัยคือ การที่ผู้วิจัยต้องแนะนำตัวโดยในการเข้าสู่โรงเรียนบัวศึกษาที่ผู้วิจัยแนะนำตนเองให้บุคคลกลุ่มต่างๆ ในโรงเรียนรู้จักว่าผู้วิจัยเป็นใคร มาจากไหนโดยแต่ละกลุ่มบุคคลนั้นผู้วิจัยมีการแนะนำตัวที่แตกต่างกันเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการได้ข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือมากที่สุด กล่าวคือการที่ผู้วิจัยบอกบทบาทที่แท้จริงและวัตถุประสงค์ของการเข้ามาในโรงเรียนแห่งนี้กับบางกลุ่มอาจทำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกิดความระแวงในการที่จะให้ข้อมูล หรืออาจไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราวที่เกิดขึ้น เช่นที่ผู้วิจัยได้ประสบมา คือ การที่ครูบางท่านไม่เล่าเรื่องราวการลงโทษทางวินัยที่กระทำต่อนักเรียนเกินกว่าเหตุให้กับผู้วิจัยฟังเนื่องจากเกรงว่าข้อมูลจะถูกนำไปเขียนเป็นรายงานและผู้บริหารจะมารับทราบเรื่องราวดังกล่าว หรือแม้แต่การทราบจากผู้วิจัยเข้ามาในโรงเรียนเพื่อประโยชน์ในการทำงานวิจัยในระดับชุมชนก็ยังมีแนวโน้มที่จะให้ความร่วมมืออย่างมากพยายามที่จะให้ข้อมูลต่างๆ ที่คาดเดาว่าผู้วิจัยอยากจะได้ซึ่งในความเป็นจริงแล้วอาจไม่ใช่ข้อมูลที่ตรงกับปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นทั้งหมด เช่น ที่มีผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งเมื่อทราบจากผู้วิจัยต้องการข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงในโรงเรียนก็จะเข้ามาเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้ฟัง ผู้วิจัยฟัง และยังทราบจากผู้วิจัยต้องการข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดบ้างก็จะตอบให้ตรงกับที่คาดเดาว่าผู้วิจัยอยากจะได้ข้อมูลนั้นๆ ซึ่งถ้ามองเพียงผิวเผินก็นับว่าเป็นการดีที่ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่รวดเร็วและง่ายขึ้น หากแต่ถ้าพิจารณาตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพจะพบว่าข้อมูลเหล่านี้มีโอกาสดูกบฏบิดเบือนไม่ตรงตามความเป็นจริงอันจะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือได้ของผลการวิจัย ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยจำเป็นต้องแนะนำตัวจึงเลือกแนะนำตามความเป็นจริงกับกลุ่มผู้บริหาร และครูบางท่านที่เป็นผู้ประสานงานให้กับผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มแรกก่อนที่จะเข้ามาที่โรงเรียน นอกจากนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักรายอื่นๆ นั้นรับทราบตาเพียงว่าผู้วิจัยเข้ามาในฐานะของครูที่เข้ามาช่วยสอนในรายวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เท่านั้น จากเข้าสู่สนามวิจัยในช่วงแรกผู้วิจัยต้องประสบกับปัญหาอย่างหนึ่งคือการทำกลุ่มผู้บริหารบางท่านเห็นว่าการทำงานวิจัยในประเด็นของความรุนแรงในโรงเรียนนั้นอาจก่อให้เกิดผลในเชิงลบกับโรงเรียนซึ่งกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นโรงเรียนในฝันหรือโรงเรียนดีใกล้บ้านซึ่งถ้าผลการวิจัยที่ได้เปิดเผยปรากฏการณ์ความรุนแรงออกมาอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของโรงเรียนได้ ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงต้องพยายามอธิบายและให้ความมั่นใจกับทางโรงเรียนว่าการทำงานวิจัยชิ้นนี้ในโรงเรียนนั้นเพื่อประโยชน์การศึกษาและปรับปรุงการดำเนินงานซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคนของโรงเรียนและผลการวิจัยที่ได้นั้นจะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนโดยตรงที่จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น

และยังส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติอีกด้วยตลอดทั้งทางผู้วิจัยเองมีการพิทักษ์สิทธิ์ของโรงเรียนและผู้ให้ข้อมูลหลักทุกๆ รายโดยจะไม่มีเปิดเผยชื่อโรงเรียนและชื่อของผู้ให้ข้อมูลหลักหรือการกล่าวอ้างถึงสิ่งที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจหรือคาดเดาได้ว่าสนามการวิจัยครั้งนี้คือสถานที่ใดและผู้ให้ข้อมูลเป็นใครรวมทั้งผลการวิจัยจะใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความจริงใจและสร้างความไว้วางใจกันระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนการทำงานในสนามหลังจากผู้วิจัยแนะนำตัวแล้วคือ การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) ซึ่งผู้วิจัยพยายามทำความรู้จักและผูกมิตรไมตรีกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละกลุ่มทั้งกลุ่มนักเรียน และกลุ่มครูเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันจนเพื่อนครูและนักเรียนมีความไว้วางใจเชื่อใจต่อผู้วิจัยและนับผู้วิจัยเป็นคนในโรงเรียนคนหนึ่ง นั่นหมายความว่า ผู้วิจัยจะอยู่ในฐานะ “คนใน” การเข้าไปสอนหนังสือในบทบาทของครูคนหนึ่งจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ขั้นต้นที่ดี เป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคกัน ไม่ใช่คนที่เหนือกว่า ส่วนการเข้ามาช่วยโรงเรียนทำกิจกรรมต่างๆ การพูดคุยรับฟังความคิดเห็น ความสุข ความทุกข์ของคนในโรงเรียน ทำให้เกิดความคุ้นเคยกับบุคลากรในโรงเรียนและเกิดการยอมรับกันอย่างจริงจังได้ง่ายขึ้น ช่วยให้การวิจัยดำเนินไปด้วยดี ทั้งยังช่วยให้ผู้วิจัยมีโอกาสเรียนรู้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนได้จากมุมมองของคนในที่อยู่ใต้อาณัติความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนจริงๆ

สำหรับวิธีการทำงานภาคสนามในวันแรกๆ นั้นผู้วิจัยพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีโดยการวางตัวทำอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ทำตัวแปลกแยกจากคนอื่น ๆ โรงเรียนไม่ทำตัวเท่าเทียมผู้นำของโรงเรียน ไม่ถามคำถามที่ทำให้ผู้ตอบรู้สึกอึดอัดหรือไม่สบายใจที่จะตอบคำถามนั้นๆ พยายามเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน มีการหาผู้ให้ข้อมูลหลักในโรงเรียนที่จะเป็นผู้แนะนำให้รู้จักเพื่อนครู นักเรียน และบุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน สร้างความเป็นมิตรกับทุกคน โดยผู้วิจัยยังไม่ต้องคาดหวังว่าจะเก็บข้อมูลอะไรมากนักในช่วงแรกของการเข้าสู่สนามการวิจัย เพียงแค่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ก็อาจต้องใช้เวลานานเป็นเดือน

การเริ่มทำงานภาคสนาม เมื่อผู้วิจัยได้แนะนำตนเองและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียนและชุมชนแล้วงานที่สำคัญคือการแผนที่โดยการหาคนนำทางที่รู้จักคนมาก ๆ และรู้เรื่องต่างๆ ในโรงเรียนและชุมชนของตนดี เพื่อสำรวจโรงเรียนและชุมชนโดยแผนที่ที่ทำได้คือ 1) แผนที่ทางกายภาพ เช่น ที่ตั้งของโรงเรียน ทางเข้า ทางออก อาคารเรียน ห้องน้ำ โรงอาหาร แหล่งพักผ่อน บริเวณพื้นที่ลี้ภัยในโรงเรียน ตลาดสด ศูนย์การค้า เป็นต้น การทำแผนที่โรงเรียนและแผนที่ชุมชนช่วยให้ผู้วิจัยเห็นความสัมพันธ์ทางกายภาพภายในโรงเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ

ชุมชนชัดเจนขึ้น 2) แผนที่ทางสังคม เป็นการเก็บข้อมูลสถานภาพและบทบาท และการจัดช่วงชั้นทางสังคม ด้วยการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ของโรงเรียนและการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับสมาชิกในโรงเรียนและชุมชน ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์การจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนได้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือกลุ่มบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำได้อย่างชัดเจนและเพียงพอสำหรับการตอบปัญหาการวิจัยซึ่งประกอบด้วยสองกลุ่มคือ 1) **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นหลัก** ได้แก่ นักเรียนและครูอาจารย์โดยเป็นนักเรียนที่ผ่านประสบการณ์หรือกำลังเผชิญกับความรุนแรงโดยตรงในฐานะผู้ถูกระทำ หรือนักเรียนที่อยู่ในฐานะของผู้ก่อเหตุกระทำความรุนแรงโดยผู้วิจัยเริ่มต้นเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนที่มีสถิติการถูกระทำความรุนแรงหรือได้รับการบันทึกไว้ในเอกสารของโรงเรียนหรือจากคำบอกเล่าจากครูอาจารย์และเพื่อนนักเรียนด้วยกันว่าเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะเหมาะสมสำหรับเป็นกลุ่มผู้ให้สำคัญ ครูอาจารย์นั้นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งความรุนแรงทางตรงที่เกิดกับร่างกาย และต่อจิตใจของนักเรียนโดยนัยนี้รวมถึงความรุนแรงในเชิงโครงสร้างและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมด้วย 2) **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอื่น ๆ** ได้แก่ นักเรียน ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ในโรงเรียน ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากการกล่าวอ้างถึงความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือเข้ามามีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้นๆ ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มนี้มีส่วนสำคัญในการช่วยอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มนี้ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกเพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากการเลือกโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น หากแต่ใช้วิธีการเลือกตามหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะใช้การเลือกในหลายรูปแบบร่วมกัน กล่าวคือเริ่มต้นจากการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบตามความสะดวกก่อนเพื่อดูภาพรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ ไปที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและเพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนจากนั้นจึงใช้วิธีการเลือกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสามารถสะท้อนปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นผ่านมุมมองและประสบการณ์ของตนได้รวมทั้งการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) และการเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่หลากหลายสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ชัดเจนและลึกซึ้ง อนึ่งเมื่อผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ในระยะหนึ่งแล้วจะเริ่มมองเห็นปรากฏการณ์ความรุนแรงที่

เกิดขึ้นจากนั้นผู้วิจัยจะใช้วิธีการเลือกในเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) เพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่
ได้ไปสู่การสร้างข้อสรุปต่อไป ดังนั้นเมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายแรกแล้ว ผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์ข้อมูล
ทันทีเพื่อสร้างมโนทัศน์ (Concept) และจัดหมวดหมู่ (Categorize) ให้แก่มโนทัศน์ต่างๆ หลังจากนั้น
ผู้วิจัยจะเลือกผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป ให้เป็นผู้ที่เชื่อว่าจะให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างไปจากมิติและ
คุณสมบัติของกลุ่มมโนทัศน์ที่พบจากการสัมภาษณ์ที่ผ่านมาแล้ว ส่วนการเลือกผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป
จะคำนึงถึงความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมโนทัศน์ต่างๆ ด้วย การเลือกผู้ให้ข้อมูล
เช่นนี้ดำเนินไปจนกระทั่งการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วผู้วิจัยมั่นใจว่าแบบแผนต่างๆของกลุ่มมโนทัศน์ที่
เกิดขึ้นนั้นซ้ำๆ กันจนเป็นแบบแผนที่แน่นอนแม้จะสัมภาษณ์คนอื่น ๆ ต่อไปก็ไม่ได้ข้อมูลใหม่
เพิ่มเติมอีกเรียกว่าข้อมูลมีความอิ่มตัว (Theoretical Saturation) ผู้วิจัยจึงหยุดเก็บข้อมูลซึ่งใน
การศึกษาครั้งนี้มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตาราง1 แสดงรายละเอียดข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักเรียน

ลำดับที่	ชื่อ สมมติ	เพศ	ระดับชั้น	เกรด เฉลี่ย	อาศัยอยู่ กับ	สถานภาพ พ่อแม่	อาชีพ ผู้ปกครอง	ภูมิลำเนาเดิม ของนักเรียน ก่อนย้ายมาที่ โรงเรียนบัว ศึกษา
1.	จิม	ชาย	ม.1	2.80	พ่อ,แม่	สมรส	รับจ้าง	สระแก้ว
2.	พล	ชาย	ม.1	2.30	แม่	หย่า	รับจ้าง	คนพื้นที่
3.	ไก่อ	ชาย	ม.1	2.28	ป้า	สมรส	รับจ้าง	คนพื้นที่
4.	นิน	ชาย	ม.1	3.10	พ่อ,แม่	สมรส	รับจ้าง	คนพื้นที่
5.	พลอย	หญิง	ม.1	3.33	พ่อ,แม่	สมรส	รัฐวิสาหกิจ	อุดรธานี
6.	ทราย	หญิง	ม.2	3.10	พ่อ,แม่	สมรส	รับราชการ	หนองคาย
7.	โอ้	หญิง	ม.2	2.98	น้า	หย่า	รับจ้าง	จันทบุรี
8.	แพรว	หญิง	ม.2	3.80	พ่อ,แม่	สมรส	รับจ้าง	อยุธยา
9.	ฟ้า	หญิง	ม.2	2.25	แม่	หม้าย	รับจ้าง	คนพื้นที่
10.	ตัม	ชาย	ม.2	2.00	พ่อ,แม่	สมรส	เกษตรกร	หนองคาย
11.	แนน	หญิง	ม.3	3.50	ป้า	หย่า	ค้าขาย	คนพื้นที่
12.	ส้ม	หญิง	ม.3	2.80	พ่อ,แม่	สมรส	เกษตรกร	ขอนแก่น

ลำดับที่	ชื่อ สมมติ	เพศ	ระดับชั้น	เกรด เฉลี่ย	อาศัยอยู่ กับ	สถานภาพ พ่อแม่	อาชีพ ผู้ปกครอง	ภูมิลำเนาเดิม ของนักเรียนก่อน ย้ายมาที่ โรงเรียนบัว ศึกษา
13.	จิม	ชาย	ม.3	1.50	ลุง,ป้า	หย่า	เกษตรกร	คนพื้นที่
14.	แทน	ชาย	ม.3	1.85	พ่อ	หม้าย	รับจ้าง	คนพื้นที่
15.	ดอม	ชาย	ม.3	3.00	พ่อ,แม่	สมรส	รัฐวิสาหกิจ	คนพื้นที่
16.	กฤษ	ชาย	ม.4	1.30	ตา,ยาย	หย่า	ค้าขาย	คนพื้นที่
17.	ตัน	ชาย	ม.4	1.75	แม่	หย่า	รับจ้าง	สระแก้ว
18.	โอม	ชาย	ม.4	2.00	พ่อ,แม่	สมรส	รับจ้าง	พังงา
19.	เจ	ชาย	ม.4	3.20	อ ยู่ ค น เดี่ยว	สมรส	รับราชการ	นครพนม
20.	โบว์	หญิง	ม.4	3.90	พ่อ,แม่	สมรส	รับราชการ	แม่ฮ่องสอน
21.	ฝ้าย	หญิง	ม.5	4.00	ป้า	หย่าร้าง	ค้าขาย	คนพื้นที่
22.	นก	หญิง	ม.5	1.40	แม่	หม้าย	รับจ้าง	พังงา
23.	มุก	หญิง	ม.5	2.33	พ่อ,แม่	สมรส	เกษตรกร	มหาสารคาม
24.	เจน	หญิง	ม.5	3.00	น้ำ	สมรส	ค้าขาย	ศรีสะเกษ
25.	จอม	ชาย	ม.5	1.68	แม่	หย่าร้าง	รับจ้าง	ชัยภูมิ
26.	บี	หญิง	ม.6	2.90	แม่	หย่าร้าง	ธุ ร กิ จ ส่วนตัว	คนพื้นที่
27.	โจ	ชาย	ม.6	3.30	พ่อ,แม่	สมรส	รัฐวิสาหกิจ	คนพื้นที่
28.	เทม	ชาย	ม.6	1.00	พ่อ,แม่	สมรส	รับจ้าง	ยโสธร
29.	รัน	ชาย	ม.6	2.50	พ่อ,แม่	สมรส	รับจ้าง	สระแก้ว
30.	เล็ก	หญิง	ม.6	2.25	แม่	สมรส	เกษตรกร	คนพื้นที่

ตาราง 2 แสดงรายละเอียดข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูและผู้บริหาร

ลำดับที่	ชื่อ สมมติ	เพศ	อายุ	กลุ่มสาระที่ สังกัด	หน้าที่ครู ประจำชั้น	ระดับชั้น ที่สอน	หน้าที่ รับผิดชอบ นอกเหนือการ สอน
1.	สมศรี	หญิง	37	ภาษาไทย	มี	ม.1, ม.2	-
2.	สมฤดี	หญิง	29	คณิตศาสตร์	มี	ม.3	ดูแลโครงการ
3.	สมสุข	หญิง	35	ภาษาต่างประเทศ	มี	ม.4 - ม.6	บรรณารักษ์
4.	สมปอง	หญิง	41	วิทยาศาสตร์	มี	ม.5	ดูแลโครงการ
5.	สมฉัตร	หญิง	31	ศิลปะ	มี	ม.1, ม.3	ดูแลฝ่ายโสต, วง ดุริยางค์ และ นาฏศิลป์
6.	สมศักดิ์	ชาย	26	การงาน พื้นฐานอาชีพ และเทคโนโลยี	มี	ม.6	ดูแลแปลง เกษตร
7	สมชาย	ชาย	44	สุขศึกษาและ พลศึกษา	มี	ม.4 - ม.6	ดูแลงานกีฬา ต่างๆ
8.	สมใจ	หญิง	48	สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม	มี	ม.1 - ม.3	ดูแลโครงการ และสืบสาน วัฒนธรรมมอญ
9.	สมจุล	หญิง	39	ฝ่ายปกครอง	ไม่มี	-	-
10.	สมทัศน์	ชาย	45	ฝ่ายบริหาร	ไม่มี	-	ที่ปรึกษา

ตาราง 3 แสดงรายละเอียดข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ปกครอง

ลำดับที่	ชื่อสมมติ	เพศ	อายุ	อาชีพ	เป็นผู้ปกครอง นักเรียนชั้น	ภูมิลำเนา
1.	นันทนา	หญิง	41	รับจ้าง	ม.1	คนพื้นที่
2.	นันทวัน	หญิง	44	ค้าขาย	ม.3	คนพื้นที่
3.	นันทกา	หญิง	65	ค้าขาย	ม.4	คนพื้นที่
4.	นันทสร	หญิง	52	เกษตรกร	ม.6	คนพื้นที่
5.	นันทสุทธิ	ชาย	48	รับจ้าง	ม.2	จันทบุรี

ตาราง 4 แสดงรายละเอียดข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา

ลำดับที่	ชื่อสมมติ	เพศ	อายุ	อาชีพ	ระยะเวลาที่ดำรง ตำแหน่ง คณะกรรมการ สถานศึกษา
1.	สุทัศน์	ชาย	53	รับราชการ	1ปี
2.	สุชาติ	หญิง	45	รับจ้าง	2ปี
3.	สุวิมล	หญิง	59	ค้าขาย	3ปี
4.	สุชาติ	ชาย	38	รับราชการ	1ปี
5.	สุรณี	หญิง	43	รับจ้าง	1ปี

จากข้อมูลของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังกล่าวแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งแบบ สัมภาษณ์กลุ่มและสัมภาษณ์เดี่ยว จากข้อมูลในตารางข้างต้นจะแบ่งผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม ใหญ่ๆ คือ กลุ่มนักเรียน กลุ่มอาจารย์และผู้บริหาร กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองและกลุ่มคณะกรรมการ สถานศึกษา ทางผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้สัมภาษณ์หลักโดยทำการสัมภาษณ์เด็กนักเรียนทุก ระดับชั้นโดยแบ่งเป็นระดับชั้นละ 5 คนรวมทั้งหมด 6 ระดับชั้น จำนวนทั้งสิ้น 30 คน (ไม่รวมการ พุดคุยทั่วไป) ส่วนทางครู-อาจารย์และผู้บริหารมีจำนวน 10 คน (ไม่รวมการพูดคุยทั่วไป)ซึ่งผู้วิจัย เลือกมาครูแต่ละคนมาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระรวมกับกลุ่มผู้บริหารอีก 2 ท่าน และ

ในส่วนของผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาอีกกลุ่มละ 5 คนซึ่งผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากครูและผู้บริหารให้ทำการสัมภาษณ์ในประเด็นความรุนแรงได้เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและรับทราบเรื่องราวต่างๆ ในโรงเรียนเป็นอย่างดีโดยเฉพาะกลุ่มผู้ปกครองนั้นเป็นกลุ่มที่ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้ลงเยี่ยมบ้านเด็กตามโครงการของโรงเรียนทุกๆ เย็นวันพุธและวันศุกร์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีโอกาสดำเนินการได้เข้าไปพบปะพูดคุยกับครอบครัวของนักเรียนซึ่งผู้ปกครองทั้ง 5 คนดังกล่าวเป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่เคยประสบกับเหตุการณ์ความรุนแรงทั้งที่ตนเองต้องตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกระทำและผู้กระทำความรุนแรงซึ่งการเข้าไปพูดคุยกับผู้ปกครองของนักเรียนนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบเรื่องราวชีวิต ความเป็นอยู่ของนักเรียนที่บ้านได้รับทราบมุมมองและประสบการณ์ของผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนซึ่งเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

จากข้อมูลของกลุ่มนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่าพื้นฐานโดยส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกันอาจเพราะทางโรงเรียนมีนโยบายรับนักเรียนทุกคนที่มาสมัครดังนั้นจะเห็นว่านักเรียนหลายคนในกลุ่มที่ให้สัมภาษณ์ได้เป็นคนในจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียน จากการให้สัมภาษณ์ของนักเรียนที่ย้ายมาเข้าเรียนที่โรงเรียนบัวศึกษาที่มาจากจังหวัดอื่น นักเรียนเหล่านี้ได้ให้ข้อมูลว่าพ่อแม่ย้ายเข้ามาเพื่อทำงานรับจ้างเฝ้าสวน เช่น สวนกล้วยไม้ สวนผลไม้ หรือการรับจ้างในโรงงานย่านชุมชนใกล้โรงเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้นักเรียนอีกจำนวนหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ได้ย้ายมาอยู่กับญาติหรือบิดามารดาที่อยู่ในจังหวัดนี้อยู่แล้ว (จังหวัดเดียวกับโรงเรียนบัวศึกษา) โดยตัวเองย้ายมาจากจังหวัดอื่นจึงได้เข้ามาเรียนอยู่ที่โรงเรียนบัวศึกษา และนักเรียนชายคนหนึ่งพักอาศัยอยู่ที่หอพักซึ่งอยู่คนเดียว

จากอาชีพของพ่อแม่ ผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสามารถสรุปได้ว่าโดยส่วนใหญ่จะทำงานรับจ้างทั่วไปหรือทำงานเป็นพนักงานอยู่ที่โรงงานใหญ่แห่งหนึ่งซึ่งไม่ไกลจากโรงเรียนบัวศึกษามากนัก มีส่วนน้อยที่ทำงานข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจอย่างไรก็ตามยังมีบางครอบครัวประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าแม่ค้าขายของตามตลาดนัดหรือเปิดร้านขายของหน้าบ้านก็มี

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือเด็กนักเรียนที่ย้ายมาจากจังหวัดอื่น ส่วนใหญ่ย้ายมาจากจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเกือบจะทั้งหมดย้ายตามพ่อแม่ที่ต้องการเข้ามาทำมาหากินในจังหวัดที่ตั้งของโรงเรียนบัวศึกษาดังนั้นนักเรียนเหล่านี้จึงมีโอกาสดำเนินการได้เข้ามาศึกษาอยู่ที่โรงเรียนนี้เพราะโรงเรียนบัวศึกษาได้เปิดโอกาสให้นักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมต้นขึ้นไปเข้าเรียนได้โดยมิ

ต้องมีการสอบแข่งขัน หรือแม้ว่าจะมีนักเรียนที่เข้าโรงเรียนกลางภาคเรียน ทางโรงเรียนนี้ก็ให้โอกาสทางการศึกษากับกลุ่มนักเรียนเหล่านี้ด้วย

เด็กนักเรียนส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับพ่อแม่ พี่ และน้อง มีแค่บางส่วนที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่แต่จะอาศัยอยู่กับญาติซึ่งญาติของนักเรียนส่วนใหญ่เป็นคนที่ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดนี้อยู่แล้ว (จังหวัดเดียวกับโรงเรียนบัวศึกษา) ในกรณีสถานภาพการสมรสของพ่อและแม่ของเด็กผู้วิจัยก็นำมาเป็นตัวบ่งชี้เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเนื่องจากผู้วิจัยต้องการเด็กนักเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายดังนั้นการที่เด็กถูกหล่อหลอมจากครอบครัวที่สถานภาพของพ่อแม่แตกต่างกันก็ย่อมจะมีเจตคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันด้วย

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กับนักเรียนที่มีลักษณะที่หลากหลายโดยขั้นตอนผู้วิจัยจะใช้ผลการเรียนโดยพิจารณาจากห้องเรียนคือถ้าอยู่ห้อง 1 หรือ 2 จะเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนดีเป็นเกณฑ์คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งในที่สุดผู้วิจัยก็ได้ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มที่มีผลการเรียนทุกระดับเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มาจากหลากหลายทัศนะ และจากข้อมูลทางผู้วิจัยได้พบว่ามุมมองในเรื่องความรุนแรงในโรงเรียนจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลนั้นมีลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น จากนักเรียนที่มีผลการเรียนดีพบว่า การที่ครูหักคะแนนทั้งห้องนั้นเป็นสิ่งที่ทำร้ายจิตใจ แต่ในทางกลับกันจะเห็นได้ว่ากลุ่มนักเรียนที่มีผลการเรียนระดับค่อนข้างต่ำถึงต่ำ คือต่ำกว่า 2.00 ให้ความเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงในโรงเรียนในรูปแบบที่เป็นการทำร้ายร่างกาย

นอกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ทางผู้วิจัยได้เลือกมานั้น ยังมีนักเรียนคนอื่นๆอีกที่ได้จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการและการสังเกตซึ่งไม่มีส่วนร่วมและอย่างมีส่วนร่วมที่ทางผู้วิจัยเข้าไปอยู่ที่โรงเรียนในฐานะครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ในกรณีของกลุ่มอาจารย์และผู้บริหาร ที่ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลนั้น ได้เลือกมาจากกลุ่มสาระทุกกลุ่มมากลุ่มละ 1 คนแต่นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้มีโอกาสพูดคุยเป็นบางครั้งคราวกับครูท่านอื่นๆ ที่อยู่ในแต่ละกลุ่มสาระ รวมทั้งบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียนด้วย หากแต่ครูและผู้บริหารที่ผู้วิจัยคัดเลือกมานั้นผู้วิจัยเข้าไปสัมภาษณ์บ่อยครั้ง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนิทสนมกับครูผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งบทบาทของครูในโรงเรียนนั้นส่วนใหญ่นอกจากทำหน้าที่สอนในวิชาที่ตนเองสังกัดนั้นๆ แล้วยังมีบทบาทในฐานะครูประจำชั้นซึ่งในการเป็นครูประจำชั้นนั้นจะมีโอกาสให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับนักเรียนได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียนที่ทำให้ครูประจำชั้นรู้จักนักเรียนและครอบครัวของนักเรียนที่ตนเองดูแลอยู่ซึ่งการที่ครูประจำชั้นได้ลงไปเยี่ยมบ้านนักเรียนนี้เอง ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวของนักเรียนและชุมชนสภาพแวดล้อมของนักเรียนที่สามารถสะท้อนความเป็นอยู่และการหล่อหลอมนิสัยของเด็กนักเรียนได้อย่างชัดเจนดังนั้นกลุ่มครูที่

ทางผู้วิจัยคัดเลือกให้เป็นผู้ให้สัมภาษณ์หลักจึงสามารถถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับตัวนักเรียนได้
อย่างดี

นอกจากหน้าที่ครูประจำชั้นแล้วนั้น ครูส่วนใหญ่จะมีหน้าที่รองที่ต้องรับผิดชอบซึ่งทำให้มี
ประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานร่วมกันของนักเรียนและจากคำบอกเล่าชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างหน้าที่
ของทุกหน่วยในโรงเรียนรวมทั้งโครงสร้าง รูปแบบ และกระบวนการของการบริหารโรงเรียนที่ทุก
หน่วยต้องรับผิดชอบร่วมกันด้วย และข้อมูลเหล่านี้ทางผู้วิจัยได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์
ข้อมูลด้วย

ครูบางท่านที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักนั้นมีตำแหน่งเป็นหัวหน้ากลุ่มสาระเพราะผู้วิจัยต้องการ
ข้อมูลบางส่วนจากครูที่ทำงานอยู่ที่โรงเรียนบัวศึกษามานาน และเนื่องจากหัวหน้ากลุ่มสาระส่วน
ใหญ่มีอายุงานในโรงเรียนนี้มากกว่า 5 ปีขึ้นไปจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจมุมมองและทัศนะจากครูเหล่านี้
ด้วย

ฝ่ายปกครองก็เป็นหนึ่งหน่วยที่มีความสำคัญมากต่อการให้ข้อมูลเพราะเนื่องจากครูที่
ทำงานในส่วนนี้มีหน้าที่หลักคือการดูแลนักเรียนให้ตั้งอยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียนจึงเป็นหน่วย
หลักหน่วยหนึ่งซึ่งทางผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญ ซึ่งไม่ต่างจากการเข้าไปสัมภาษณ์ผู้บริหารโดย
ผู้วิจัยได้ให้อำนาจการเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในฐานะผู้บริหารคนหนึ่ง

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยยังต้องการมุมมองโดยทั่วไปต่อโรงเรียนและนักเรียน
เป็นภาพรวม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีการติดต่อและเข้าไปพูดคุยกับอาจารย์ต่างชาติและอาจารย์พิเศษ
ต่างๆ ด้วย เช่น ครูสอนภาษาต่างประเทศ ครูการศึกษาพิเศษ เป็นต้น

ผู้ปกครองถือได้ว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมากอีกกลุ่มหนึ่งเพราะข้อมูลที่ได้มาจากผู้ปกครอง
นั้นนอกจากแสดงให้เห็นถึงชีวิตโดยทั่วไปของเด็กนักเรียนยังสะท้อนให้เห็นถึงเจตคติที่ผู้ปกครองมี
ต่อโรงเรียนรวมทั้งความต้องการของผู้ปกครองในเรื่องการดูแลบุตรหลานซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบ
หนึ่งของทางโรงเรียน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา ในกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่
มีหน้าที่ในโรงเรียนหรือเป็นหนึ่งในคณะกรรมการที่ปรึกษาทั่วไปของโรงเรียนซึ่งค่อนข้างมีบทบาท
อย่างสูงในการดูแลสอดส่องความปลอดภัยและความป็นระเบียบเรียบร้อยในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงเห็น
ว่าข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษานี้เป็นประโยชน์ที่เป็นมุมมองใน
ภาพรวมและภาพกว้างเพราะคนกลุ่มนี้จะประสานงานกับคนทุกหน่วยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน
และชุมชนในละแวกนั้น

เครื่องมือที่ใช้การในการวิจัย

เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างมีทิศทางผู้วิจัยมีแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและกรอบคร่าว ๆ สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนซึ่งมีลักษณะเป็นประเด็นกว้าง ๆ ที่กำหนดขึ้นตามกรอบของปัญหาการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานในภาคสนามและเมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงจะมีการปรับเปลี่ยนและสร้างประเด็นคำถามใหม่ ๆ อยู่เสมอตามความเหมาะสมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ข้อมูลที่ได้และลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นสำคัญ

ตัวอย่างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

สำหรับนักเรียน

- 1) ภูมิหลัง (ชื่อ อายุ ระดับชั้นเรียน เป็นต้น)
- 2) ชีวิตในโรงเรียนได้ทำอะไรบ้างในแต่ละวัน กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดมีอะไรบ้าง

นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง

- 3) กิจกรรมที่ชอบทำเมื่อมีเวลาว่าง เช่น ช่างผักเลี้ยงหรือช่วง ก่อนเข้าเรียนคืออะไร
- 4) ความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ เป็นอย่างไร สนุกกับเพื่อนคนไหนมากที่สุด ทำไมถึงสนิทกัน
- 5) ความสัมพันธ์กับครูเป็นอย่างไร ชอบการสอนของครูท่านใดเป็นพิเศษบ้าง ทำไมถึง

ชอบ

6) การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร วิชาที่ชอบและไม่ชอบคืออะไรเพราะอะไรถึงชอบหรือไม่ชอบ

- 7) ปัญหาอุปสรรคในการเรียนและการดำเนินชีวิตในโรงเรียน
- 8) เมื่อเกิดปัญหาต่างๆนักเรียนมีวิธีการแก้ไขอย่างไร ใครมีส่วนเกี่ยวข้องบ้าง
- 9) นักเรียนต้องการให้โรงเรียนทำอะไรบ้าง เพราะเหตุใด
- 10) เมื่อนักเรียนทำผิดครูมีวิธีการลงโทษอย่างไรบ้าง ลองเล่าตัวอย่างที่เกิดขึ้นให้ฟังหน่อย

ฯลฯ

สำหรับครู

- 1) ภูมิหลัง (ชื่อ อายุ ระดับชั้นเรียนที่สอน ระยะเวลาที่สอน ภูมิสำเนา เป็นต้น)
- 2) ชีวิตในโรงเรียนทำอะไรบ้างในแต่ละวัน สอนวิชาอะไรบ้าง
- 3) การจัดการเรียนการสอนทำอย่างไร
- 4) ความสัมพันธ์กับเพื่อนครูเป็นอย่างไร
- 5) ความสัมพันธ์กับนักเรียนเป็นอย่างไร
- 6) ครูมองว่าพฤติกรรมของเด็กในโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง
- 7) ปัญหาอุปสรรคในการจัด การเรียนการสอน

- 8) เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ทั้งเรื่องการเรียนการสอนและพฤติกรรมของเด็กครูมีวิธีการแก้ไขอย่างไร ใครมีส่วนเกี่ยวข้องบ้าง
- 9) ครูมีความคาดหวังอย่างไรบ้างต่อนักเรียน ต้องการเห็นนักเรียนเป็นอย่างไร
- 10) เมื่อนักเรียนทำผิดครูมีวิธีการลงโทษอย่างไรบ้าง ลองเล่าตัวอย่างที่เกิดขึ้นให้ฟังหน่อย
- 11) อยากให้ครูลองมองเรื่องความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียนว่าในปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร เหตุการณ์แบบไหนที่ครูคิดว่ามีความรุนแรงเกิดขึ้นในโรงเรียน และคิดว่าความรุนแรงในโรงเรียนเกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง และสมมติว่าต้องการแก้ไขจะใช้วิธีการใด

ฯลฯ

สำหรับผู้ปกครอง

- 1) ภูมิหลัง(ชื่อ อายุ อาชีพ ภูมิลำเนา เป็นต้น)
- 2) ลูกหลานหรือเด็กในปกครองได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนให้ฟังบ้างหรือไม่ อย่างไร
- 3) ท่านคิดว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
- 4) ท่านคิดว่าวิธีการลงโทษนักเรียนในโรงเรียนเป็นอย่างไร วิธีใดที่ยอมรับและไม่ยอมรับบ้าง เพราะเหตุใด
- 5) ท่านคิดว่าความรุนแรงต่อเด็กสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ ถ้าได้คิดว่าเรื่องใดหรือเหตุการณ์ในที่เกิดขึ้นแล้วถือว่าเป็นความรุนแรงต่อเด็ก
- 6) ถ้าเกิดความรุนแรงต่อเด็กขึ้นในโรงเรียนท่านคิดว่าใครจะเป็นผู้ที่กระทำ และใครควรเข้ามามีส่วนในการแก้ไขบ้าง
- 7) ท่านมีความคาดหวังต่อโรงเรียนในการปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างไร

ฯลฯ

สำหรับกรรมการสถานศึกษา

- 1) ภูมิหลัง(ชื่อ อายุ อาชีพ ภูมิลำเนา เป็นต้น)
- 2) ช่วยเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนให้ฟังหน่อย
- 3) ท่านคิดว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
- 4) ท่านคิดว่าวิธีการลงโทษนักเรียนในโรงเรียนเป็นอย่างไร วิธีใดที่ยอมรับและไม่ยอมรับบ้าง เพราะเหตุใด
- 5) ท่านคิดว่าความรุนแรงต่อเด็กสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ ถ้าได้คิดว่าเรื่องใดหรือเหตุการณ์ในที่เกิดขึ้นแล้วถือว่าเป็นความรุนแรงต่อเด็ก
- 6) ถ้าเกิดความรุนแรงต่อเด็กขึ้นในโรงเรียนท่านคิดว่าใครจะเป็นผู้ที่กระทำ และใครควรเข้ามามีส่วนในการแก้ไขบ้าง
- 7) ท่านมีความคาดหวังต่อโรงเรียนในการปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างไร
- 8) ทางคณะกรรมการสถานศึกษามีการประชุมร่วมกันบ่อยเพียงใด ส่วนใหญ่เรื่องที่

ประชุมเป็นเรื่องอะไรบ้าง

9) ในกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาเคยมีการพูดคุยกันในเรื่องความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

ฯลฯ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลขนาดเล็ก ไม่เน้นการสำรวจจากคนจำนวนมาก เทคนิคการวิจัยไม่แยกขั้นตอนของการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ออกจากกัน ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการวิเคราะห์ กล่าวคือ เมื่อเข้าสู่สนามการวิจัยในช่วงเดือนแรกผู้วิจัยยังไม่เร่งรัดเก็บข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเท่าใดนักหากแต่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจให้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งในช่วงแรกนั้นผู้วิจัยใช้การสังเกตเป็นวิธีการเริ่มต้นทั้งสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้นหรือในชีวิตประจำวันในโรงเรียนของครูและนักเรียนและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมแต่ใช้การเก็บภาพจากกล้องถ่ายรูปและกล้องวิดีโอรวมถึงการจดบันทึกภาคสนามโดยที่กลุ่มบุคคลต่างๆ ไม่ทราบที่กำลังถูกผู้วิจัยสังเกตอยู่ประกอบกับการสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการและเมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่ง ช่วงเดือนต่อๆ มาผู้วิจัยเริ่มค้นพบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณลักษณะเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เช่น ได้พบกับกลุ่มเด็กนักเรียนที่มีประสบการณ์การถูกรังแกความรุนแรง และกลุ่มที่ได้รับการรายงานหรือบอกต่อจากครูและเพื่อนนักเรียนด้วยกันว่าเป็นผู้ที่เคยก่อเหตุความรุนแรงหรือชอบก่อเหตุความรุนแรงขึ้นในโรงเรียนและเมื่อผู้วิจัยได้พบกับครูและผู้บริหารที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาได้อย่างตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงเริ่มใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายขึ้นตามลำดับซึ่งรายละเอียดของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังต่อไปนี้

การสังเกต (Observation)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในระยะแรกของการเข้าสนาม คือ การสำรวจโรงเรียนและชุมชนรอบๆ โรงเรียน ซึ่งเป็นการสังเกตโดยตรงที่ใช้เวลาน้อยกว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเนื่องจากผู้วิจัยยังกำหนดไม่ได้ว่าจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือเหตุการณ์ใดดี หลังจากนั้นผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในโรงเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเป็นระยะเวลาหนึ่ง เช่น กิจกรรมชุมนุมในทุกบ่ายวันศุกร์ การจัดนิทรรศการของโรงเรียน งานกีฬา กิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อทำการสังเกตและบันทึกสิ่งที่สังเกตในลักษณะของการทำบันทึกภาคสนามโดยมีการสังเกตเพื่อรวบรวมข้อมูลไปใช้

ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ 1) สังเกตบริบทของโรงเรียน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ชุมชนรอบๆ โรงเรียน ทรัพยากรของโรงเรียน การบริหารจัดการ การเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน เป็นต้น 2) สังเกตบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน เช่น กฎระเบียบ วิถีประชา จารีต แนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในโรงเรียน เป็นต้น 3) สังเกตกลไกการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน โดยสังเกตการขัดเกลาทางสังคมของโรงเรียน การอบรมสั่งสอน การควบคุมทางสังคม เป็นต้น 4) สังเกตวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนในโรงเรียน โดยสังเกตจากการจัดระเบียบความแตกต่างทางสังคมด้วยการจัดแยกบุคคลและกลุ่มบุคคลเป็นกลุ่มเป็นพวกของโรงเรียน สังเกตจากกิจวัตรประจำวันของคนในโรงเรียนที่เกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น สังเกตแบบแผนการดำเนินชีวิตในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ของโรงเรียน สังเกตสายสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกต ผู้วิจัยจดบันทึกและบันทึกภาพไว้เพื่อนำมาใช้ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การศึกษาปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน โดยลักษณะคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์จะถามในสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์จริง เช่น ภูมิหลัง ความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ พฤติกรรม เป็นต้น เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบในประเด็นของความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนซึ่งขณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยยึดหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเคร่งครัด เช่น ไม่ใช้คำถามที่ชี้นำคำตอบทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ใช่คำถามปลายปิดให้ผู้ตอบตอบเพียง ใช่ หรือไม่ใช่เท่านั้นแต่ผู้วิจัยได้ใช้คำถามแบบเปิดกว้างเพื่อให้ผู้ตอบมีโอกาสเล่าเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างอิสระ ผู้วิจัยสามารถอธิบายขยายความประเด็นคำถามให้ผู้ตอบเข้าใจวัตถุประสงค์ของคำถามและสามารถซักถามเพิ่มเติมเพื่อหาข้อมูลรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ได้สามารถเชื่อมโยงการสัมภาษณ์เพื่อเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการอย่างลึกซึ้งได้ เช่น ตอนที่ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์นักเรียนคนหนึ่งในเรื่องราวของความรุนแรงที่ตนเองถูกกระทำนักเรียนได้เล่าว่าตนเองเคยถูกเพื่อนร่วมห้องทำร้ายตนเองทั้งด้วยกำลังและการใช้อาวุธถูกเหยียดหยาม ผู้วิจัยจึงทำการถามต่อให้ลึกยิ่งขึ้นโดยให้เด็กช่วยเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงว่าเป็นมาอย่างไร เหตุการณ์เริ่มต้นอย่างไร มีใครเข้ามาเกี่ยวข้องบ้างและผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร เหล่านี้เป็นต้นซึ่งการถามเจาะลึกและเชื่อมโยงกับสิ่งที่นักเรียนตอบมานี้ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ชัดเจนลึกซึ้งในประเด็นความรุนแรงที่มาจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลโดยตรง นอกจากนี้ในการ

สัมภาษณ์เมื่อนักเรียนเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้ฟังสามารถตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ได้ และผู้ถูกสัมภาษณ์ยังสามารถลำดับเหตุการณ์ที่ประสบมาและถ่ายทอดจากทัศนะของตนเองได้อย่างอิสระนอกจากนี้ผู้สัมภาษณ์ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆ เช่น น้ำเสียง สีหน้า ท่าทาง แววตาของผู้ให้สัมภาษณ์ขณะทำการสัมภาษณ์ได้อีกด้วยเช่น ระหว่างที่สัมภาษณ์นักเรียนคนหนึ่งได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวของตนเองระหว่างที่เล่าน้ำเสียงสั่นเครือ แววตาเศร้า ซึ่งผู้วิจัยได้บันทึกสิ่งเหล่านี้ไว้เพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจว่าข้อมูลที่ได้รับมานั้น น่าจะมีความถูกต้องน่าเชื่อถือได้เพียงใด สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

และจากการที่ผู้วิจัยเข้าสู่สนามการวิจัยในฐานะครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนี้เองทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสใกล้ชิดกับนักเรียนและครูอีกหลายท่านด้วยกัน ซึ่งในการสอนนักเรียนนั้นผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่1, 2, 4 และ6 ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสดูคุยกับนักเรียนได้มากขึ้นทั้งในเนื้อหาวิชาและการใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนซึ่งนอกเหนือจากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มแล้วอีกหนึ่งวิธีการที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือการให้เด็กนักเรียนสะท้อนมุมมองเรื่อง ความรุนแรงในโรงเรียนผ่านการวาดภาพและการแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับความรุนแรงที่นักเรียนได้รับหรือพบเห็นนอกจากนี้การมีโอกาสดำเนินชีวิตอยู่ในโรงเรียนสามารถสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับนักเรียนและครูอาจารย์ได้มากขึ้นซึ่งผลที่สังเกตเห็นอย่างชัดเจนระหว่างช่วงแรกของการเข้าสู่สนามกับช่วงเดือนต่อๆ มานั้นครูและนักเรียนมีการให้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น

การเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษต่างๆ ของโรงเรียน เช่น การเข้าค่ายลูกเสือ ค่ายสิ่งแวดล้อม กิจกรรมกีฬาสี เป็นต้น เป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเป็นธรรมชาติเสมือนสมาชิกคนหนึ่งของโรงเรียน

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนนั้นผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกราย โดยผู้วิจัยขอใช้เครื่องบันทึกเสียงและจดบันทึกในขณะที่สัมภาษณ์ แต่ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายไม่ยินยอมให้ทำการบันทึกเสียง ผู้วิจัยทำการจดบันทึกให้มากที่สุดและรับบันทึกมาจดยรายละเอียดอย่างสมบูรณ์ตลอดจนถอดเทปคำให้สัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบต่อไป

การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนสุดท้ายก่อนออกจากสนามวิจัยผู้วิจัยได้ใช้การสนทนากลุ่มกับกลุ่มนักเรียนในประเด็นเรื่องปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยแบ่งการสนทนากลุ่มออกเป็น 6 กลุ่ม ตามระดับชั้นเรียน ชั้นเรียนละ 6-7 คน ใช้เวลาในการสนทนากลุ่มๆ ละประมาณ 50 นาที ถึง 1 ชั่วโมง และกลุ่มครูในประเด็นของพฤติกรรมนักเรียนและการดูแลควบคุมและการลงโทษทางวินัยกับเด็กนักเรียนที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบโดยแบ่งการสนทนากลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มครูที่สังกัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาจำนวน 6 คน และกลุ่มครูที่ทำหน้าที่ครูฝ่ายปกครองหรือเคยทำหน้าที่นี้มาก่อน จำนวน 4 คน โดยใช้ระยะเวลาในการสนทนากลุ่มประมาณ 30 นาที เนื่องจากครูค่อนข้างมีภารกิจมากทำให้มีเวลาพูดคุยไม่มากนักแต่ทั้งนี้ครูฝ่ายปกครองได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมกฎระเบียบและการลงโทษนักเรียนซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มนี้มีส่วนสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลและสามารถใช้ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้เนื่องจากผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และตรวจสอบระหว่างข้อมูลที่ได้จากกลุ่มครูและนักเรียนว่าสอดคล้องตรงกันหรือไม่และเมื่อพบว่าข้อมูลไม่ตรงกันผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้นก่อนที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และเขียนผลการวิจัย

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลซึ่งนักวิจัยพึงกระทำเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ โดยการอยู่ในสนามเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นสำคัญได้ถูกต้อง และมีการสังเกต เพื่อให้เข้าใจถึงคุณลักษณะที่สำคัญๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งทำความเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ความรุนแรงในโรงเรียนนั้น

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสอบทานข้อมูลโดยให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ตรวจสอบ (Members Check) กล่าวคือทุกครั้งหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ผู้วิจัยรับถอดคำให้สัมภาษณ์นั้นทันทีและส่งให้ผู้ให้ข้อมูลได้อ่านตรวจสอบว่าผู้วิจัยถอดคำให้สัมภาษณ์ถูกต้องตรงตามที่ผู้ให้ข้อมูลตอบมาหรือไม่ ถ้าไม่ตรงหรือมีความบิดเบือนจากที่ตอบจะได้ทำการปรับแก้ให้ถูกต้อง และให้ผู้ให้ข้อมูลลงชื่อกำกับไว้ว่าได้ผ่านการตรวจสอบแล้วว่าเป็นข้อมูลที่ให้จริงและมีความถูกต้อง และผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้การตรวจแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาต่างๆ กันคือจากข้อมูลหลายแหล่ง (Data Triangulation) เพื่อได้คำอธิบายหลายๆ สภาพการณ์ หลายๆ ช่วงเวลาและมิติต่างๆ กันจากผู้ให้ข้อมูล

หลายๆ คน หลายๆ กลุ่ม การสังเกตสนามหลายๆ ครั้งและประชุมปรึกษาหารือกันที่จะทำให้ลดความลำเอียงส่วนตัวลงได้รวมทั้งการตรวจสอบจากหลายวิธีวิจัย(Methodological Triangulation) เช่น การใช้วิธีการสังเกตร่วมกับวิธีการสัมภาษณ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยจัดประชุมให้บุคคลที่ทำงานรับผิดชอบในพื้นที่โรงเรียนนั้นๆ ได้ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลหากมีข้อมูลใดที่ผิดพลาดหรือไม่ชัดเจนในที่ประชุมจะสรุปร่วมกันในประเด็นนั้นๆ เพื่อหาแนวทางในการดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหรือตัดข้อมูลส่วนนั้นออก

ท้ายที่สุดความน่าเชื่อถือของข้อมูลจะอยู่ในดุลยพินิจของตัวผู้วิจัยในการตัดสินใจว่าข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงไรซึ่งความถูกต้องน่าเชื่อถือเหล่านี้อาจเกิดขึ้นได้เมื่อผู้วิจัยใช้เวลาอยู่ในสนามวิจัยนานพอที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลให้เกิดความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลจนสามารถมองเห็นปรากฏการณ์ต่างได้อย่างชัดเจน และสามารถตัดสินใจได้ว่าข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหนก่อนที่จะตัดสินใจนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ทำเป็นระยะๆ ทุกครั้งที่สิ้นสุดการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละวัน ผู้วิจัยรีบถอดเทปและเขียนรายละเอียดของการสัมภาษณ์ออกมาทันที เพื่อที่จะได้นำผลการวิเคราะห์มาใช้ปรับแนวคิด ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ได้ทราบว่ามีข้อมูลในส่วนใดที่เพียงพอแล้วยังขาดข้อมูลในส่วนใดอีกบ้างซึ่งนำไปสู่การปรับยุทธวิธีเก็บข้อมูลใหม่ เพื่อให้ครอบคลุมข้อมูลในสนามอย่างครบถ้วนซึ่งผู้วิจัยมีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ (สรณ กุศล 2549: 60-88)

1. **การจัดระบบข้อมูล** จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากภาคสนามนั้นมักไม่อยู่ในรูปที่พร้อมจะนำไปใช้วิเคราะห์ต่อไป ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้มาจัดรูปให้เหมาะสมก่อน นั่นคือข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ที่ถูกจดบันทึกด้วยลายมือและการบันทึกเสียงไว้ที่นั้นผู้วิจัยนำมาถอดคำให้สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มออกมาพิมพ์ไว้ในรูปแบบของไฟล์ word ที่พร้อมสำหรับการอ่านและวิเคราะห์ จากนั้นผู้วิจัยทำการอ่านทานข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่มหลายๆ เทียบเพื่อให้ซึมซับในขณะเดียวกันก็เขียนบันทึกประกอบเพื่อตั้งข้อสังเกตหรือช่วยจำหลังจากอ่านแล้วทำการร่างสรุปข้อมูล สรุปย่อเรื่องไว้เมื่อกลับมาทบทวนใหม่ทำให้สามารถเข้าใจได้รวดเร็วโดยไม่ต้องอ่านใหม่ทั้งหมดตั้งแต่เริ่มต้น

2. การสร้างรหัส การแสดงข้อมูล และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล เริ่มจากการลงรหัสข้อมูล ซึ่งรหัสเป็นส่วนสำคัญยิ่งของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสามารถสร้างรหัสก่อนหรือหลังเก็บข้อมูลก็ได้ โดยขั้นตอนการลงรหัสนี้หลังจากผู้วิจัยอ่านข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาซึ่งอยู่ในรูปของบทสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และรายละเอียดจากการบันทึกการสังเกตแล้ว ให้รหัสกับข้อความที่ปรากฏทั้งนี้การให้รหัสดังกล่าวขึ้นสามารถพิจารณาจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ จากนั้นมีการจัดแสดงข้อมูล ซึ่งเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการจัดสร้างข้อมูลในรูปต่าง ๆ เช่น ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิรูปซึ่งจะช่วยให้การวิเคราะห์มีความเที่ยงตรงยิ่งขึ้นจากนั้นทำการเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยที่ผู้วิจัยได้ค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไรเพื่อใช้อ้างอิงหรืออธิบายความต่อไป

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรหัสสำหรับการวิเคราะห์โดยนำปัญหาการวิจัยเป็นตัวตั้งและทำการกำหนดรหัสตั้งต้นให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัยเช่น จากปัญหาการวิจัยที่กล่าวว่า นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนมีการให้ความหมายของความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนว่าอย่างไรและรูปแบบของความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนมีอะไรบ้างแต่ละรูปแบบมีลักษณะเป็นอย่างไร ในปัญหาการวิจัยข้อนี้มีรหัสหลัก 2 รหัส คือ “ความหมายของความรุนแรง” และ “รูปแบบความรุนแรง” โดยแต่ละรหัสหลักจะมีรหัสย่อยลงไปอีกคือ ความหมายของความรุนแรง ประกอบด้วย “ความรุนแรงในมุมมองของนักเรียน” “ความรุนแรงในมุมมองของครู” “ความรุนแรงในมุมมองของพ่อแม่ผู้ปกครอง” และ “ความรุนแรงในมุมมองของคณะกรรมการสถานศึกษา” รวมทั้งในส่วนของความรุนแรงที่ตั้งเป็นรหัสว่ามาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มใดแล้วยังมีรหัสย่อยอีกลักษณะคือ ความหมายของความรุนแรงโดยให้รหัส เช่น “การทำร้ายร่างกาย” “การทำร้ายจิตใจ” “การดูถูกเยียดหยาม” การลงโทษที่เกินกว่าเหตุ” “การประณามให้อับอาย” “การละเมิดทางเพศ” ความรุนแรงจากการไม่ได้รับสิทธิ” เป็นต้น ส่วนรูปแบบของความรุนแรง นั้นมีรหัสย่อย เช่น “ความรุนแรงระหว่างนักเรียนกับนักเรียน” “ความรุนแรงระหว่างครูกับนักเรียน” “ความรุนแรงระหว่างนักเรียนและมีการดึงคนนอกมาเกี่ยวข้อง” “ความรุนแรงต่อร่างกาย” “ความรุนแรงต่อจิตใจ” “ความรุนแรงต่อเพศ” เป็นต้น

นอกจากรหัสที่ยกตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นแล้วผู้วิจัยยังมีการสร้างรหัสจากข้อมูลดิบที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยตรงซึ่งถือว่าเป็นรหัสใหม่ที่เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้วิจัยได้อ่านข้อมูลหลายๆรอบและคาดว่าข้อมูลดังกล่าวมีความหมายบางอย่างแฝงอยู่นอกเหนือจากรหัสที่กำหนดไว้ล่วงหน้าผู้วิจัยจึงทำการให้รหัสกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ เช่น ในเรื่องของรูปแบบของความรุนแรง ที่มีการกำหนดรหัสว่า “ความรุนแรงแฝงหรือความรุนแรงเงียบ” เป็นต้น

จากนั้นเมื่อลงรหัสข้อมูลเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยทำการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรหัสแต่ละตัวที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันไว้ด้วยกันซึ่งในขั้นนี้ทำให้ผู้วิจัยเริ่มมองเห็นความเชื่อมโยงและ

ความสัมพันธ์ระหว่างรหัสแต่ละกลุ่ม มองเห็นเค้าโครงของเรื่องราวปรากฏการณ์ความรุนแรงในโรงเรียนที่จะนำไปสู่การแปลความและสร้างข้อสรุปต่อไป

3. การแปลความ สร้างข้อสรุปและพิสูจน์ข้อสรุป ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยทำการแปลความหมายของข้อมูลซึ่งผู้วิจัยต้องสามารถเข้าใจความหมายข้อมูลเหล่านั้นเพื่อให้ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ สามารถนำไปอธิบายหรือนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ โดยจากข้อมูลทั้งหมดที่ได้ทำการลงรหัสไว้แล้วผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่มีรหัสเดียวกันมาทำการวิเคราะห์ ดีความ และแปลความหมาย ซึ่งในการวิเคราะห์ได้อาศัยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์ความหมายของความรุนแรงผู้วิจัยอาศัยแนวคิดเรื่องความรุนแรงที่มีผู้ให้ความหมายไว้ทั้งนักวิชาการไทยและต่างประเทศตลอดทั้งองค์การในระดับสากลอย่างองค์การสหประชาชาติหรือองค์การอนามัยโลกที่มีการให้นิยามของความรุนแรงไว้อย่างชัดเจนโดยผู้วิจัยได้นำความหมายดังกล่าวมาเทียบเคียงกับความหมายที่ได้จากมุมมองของนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนของโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคมที่ทบทวนไว้ในบทที่ 2 มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย สุดท้ายเมื่อได้ข้อสรุปแล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อสรุปนั้นเพื่อยืนยันความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยในที่นี้ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อสรุปด้วยการให้ที่ปรึกษางานวิจัยและเพื่อนนักวิชาการช่วยตรวจสอบความถูกต้องและนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

นอกจากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวที่เป็นการวิเคราะห์ด้วยมือแล้วผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ATLAS. ti ช่วยในการลงรหัสและจัดหมวดหมู่ข้อมูลของปรากฏการณ์ความรุนแรงด้วย

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลทุกๆ ราย โดยก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์อันดีเพื่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลทุกราย ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การขออนุญาตจดยละเอียดจากการสัมภาษณ์และบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ จำนวนครั้งในการสัมภาษณ์ ระยะเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ การขอให้ผู้ให้ข้อมูลช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การมีสิทธิตอบหรือไม่ตอบคำถามของผู้วิจัยรวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ซักถามข้อข้องใจหรือสิ่งที่สงสัยเพิ่มเติมจนเข้าใจและให้เวลาในการคิดทบทวนก่อนตัดสินใจตอบคำถามและ

ที่สำคัญผู้วิจัยไม่เปิดเผยข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องถึงผู้ให้ข้อมูลโดยการนำเสนอผลการวิจัยนั้นชื่อ สถานที่และบุคคลที่ให้ข้อมูลในการวิจัยเป็นชื่อสมมติทั้งสิ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รักษาความลับของข้อมูลโดยเก็บไว้ในที่ปลอดภัยและผลการวิจัยจะถูกนำเสนอในภาพรวมและข้อมูลทั้งหมดใช้เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น

บทที่ 4

บริบทโรงเรียน

การศึกษาบริบทของโรงเรียนบัวศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจประวัติความเป็นมา สภาพโรงเรียนในปัจจุบันด้านอาคารสถานที่ บุคคล ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งการศึกษาบริบทของโรงเรียนเช่นนี้จะทำให้สามารถเข้าใจและตีความปรากฏการณ์โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของโรงเรียนกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นดังนั้นการทำความเข้าใจบริบทโดยทั่วไปของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร การสังเกตทั้งแบบไม่มีส่วนร่วมและแบบมีส่วนร่วม การพบปะสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียนและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ที่ตั้ง อาณาเขตและสภาพแวดล้อม

สภาพทางภูมิศาสตร์และสังคมของโรงเรียนบัวศึกษาซึ่งเป็นสนามการวิจัยครั้งนี้เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอบัวแก้วบัวทองซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดภาคกลางอยู่ไม่ห่างจากกรุงเทพมหานครมากนักมีพื้นที่ 59,062.5 ไร่ อำเภอนี้ตั้งอยู่กลางทุ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งไหลผ่านพื้นที่จากทิศเหนือไปจดใต้ ในฤดูฝนน้ำจะท่วมที่ราบริมแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นบริเวณกว้างและมีคลองต่างๆ แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาหลายสายเป็นคลองซอยแผ่ครอบคลุมพื้นที่อำเภอ พื้นที่โดยทั่วไปจึงเหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรม การคมนาคมขนส่งสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ โดยทางน้ำมีเรือหางยาว เรือแจว เรือพายเข้าออกตามคลองซอยต่างๆ ได้เกือบทุกหลังคาเรือน ส่วนทางบกมีถนนสายสำคัญของประเทศตัดผ่านด้านตะวันตกและด้านใต้ของตัวอำเภอ ส่วนถนนติดต่อกับอำเภอต่างๆ ในจังหวัดก็เป็นถนนชั้นดีติดต่อกันได้สะดวก อำเภอบัวแก้วบัวทองจึงเป็นเมืองเปิดมานาน

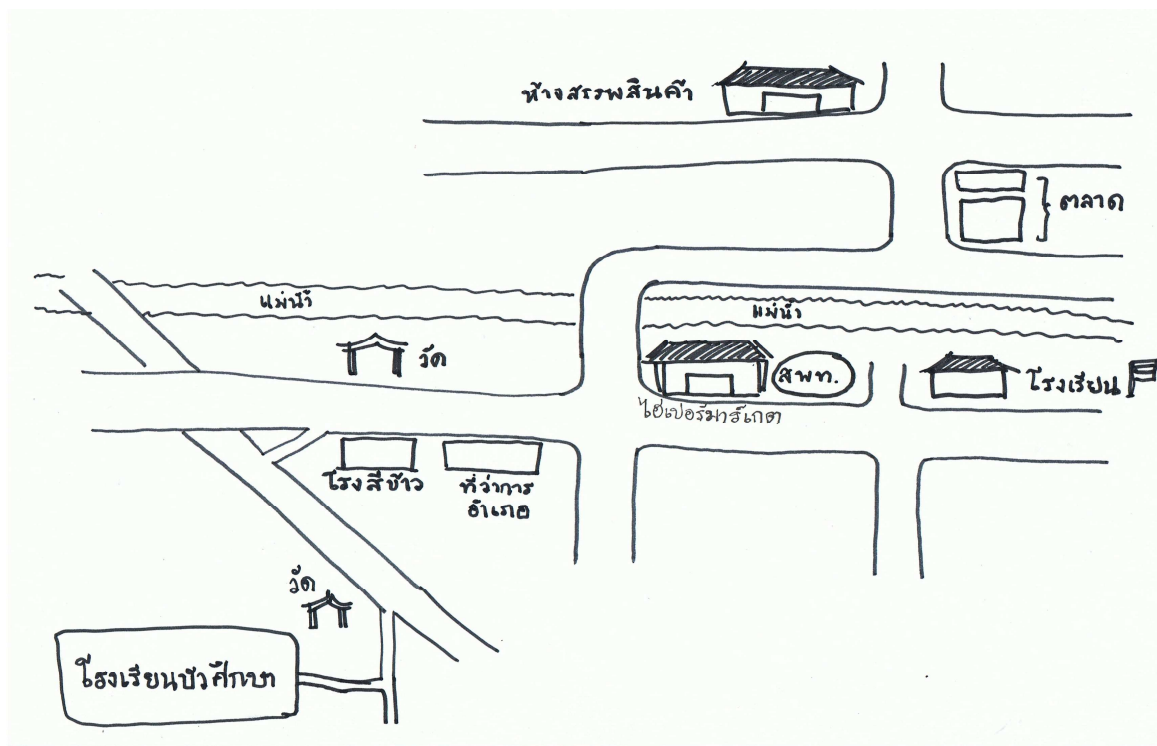
การรับรู้ของคนทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอบัวแก้วบัวทองนั้นส่วนใหญ่รู้เพียงว่าเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวมอญที่มีมาตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จากหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ความเก่าแก่และความเป็นมาของอำเภอนี้ไม่ได้ยุติแต่เพียงแค่มอญเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเท่านั้น หากมีมาก่อนหน้านั้นเพราะบริเวณดังกล่าวตั้งอยู่ริม

ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นเส้นทางคมนาคมไปออกทะเลที่ปากน้ำยอมนั้นเป็นที่มีคนสัญจรผ่านไปมา ก่อนหน้านั้นแล้วและเป็นที่ดินที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยได้

พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอแต่เดิมเป็นพื้นที่การเกษตรแต่ในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมามีทิศทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยที่ก้าวเข้ามาสู่ประเทศไทยส่งผลกระทบต่อพื้นที่อำเภอบัวแก้วบัวทองซึ่งเป็นพื้นที่ชนเมืองไม่ห่างจากเมืองแม่ได้ถูกเปลี่ยนสภาพจากแหล่งเกษตรกรรมมาเข้าสู่ความทันสมัยของเมือง รวมทั้งถนนหนทางสายใหม่ๆ ซึ่งปรากฏว่ามีทางด่วนสายสำคัญตัดผ่านเข้ามาในเขตอำเภอบัวแก้วบัวทอง การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านการศึกษาของประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตอำเภอบัวแก้วบัวทอง รวมทั้งนักเรียนโรงเรียนบัวศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูและพ่อแม่ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับอาชีพของประชาชนในเขตอำเภอบัวแก้วบัวทองนั้นเนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งมีสภาพธรรมชาติเหมาะสมแก่การเพาะปลูก ประกอบกับสภาพผืนดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุสำคัญ มีแม่น้ำจากคลองใหญ่ไหลผ่านตลอดพื้นที่ของอำเภอ พื้นที่บางส่วนของอำเภอนี้จึงยังคงสภาพเป็นพื้นที่ทำนาและสวนผลไม้ เช่น สวนกล้วย สวนมะม่วง และพืชผักสวนครัว เป็นต้น ตลอดจนเป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ สุกร เป็นต้น รวมทั้งอาชีพหัตถกรรม งานปั้นต่างๆ และรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานเซรามิก โรงงานทอผ้า โรงงานผลิตชิ้นส่วนรถยนต์และรถจักรยานยนต์ โรงงานผลิตปุ๋ย เป็นต้น เกิดตลาดขนาดใหญ่ขึ้นหลายแห่งในตัวอำเภอ เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้านานาชนิดรวมทั้งพืชผลทางการเกษตรของประชาชนในท้องถิ่นตลอดจนเกิดศูนย์การค้าทันสมัยขนาดใหญ่หลายแห่งขึ้นในพื้นที่ใกล้เคียงโรงเรียน ทำให้ถึงวันนี้พื้นที่การเกษตรในอำเภอนี้จะกลายสภาพไปเป็นเมืองมากยิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอบัวแก้วบัวทองไปเป็นพื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรม การพาณิชยกรรม ที่อยู่อาศัย และถนนหนทางขนาดใหญ่เช่นนี้มีผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของนักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนใกล้เคียงโรงเรียนบัวศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไปสู่วิถีชีวิตแบบการพึ่งพิงบุคคลภายนอกยิ่งขึ้น รวมทั้งเกิดปรากฏการณ์อันเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งคือความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนทั้งในฐานะที่เป็นเหยื่อของความรุนแรงและตัวผู้กระทำความรุนแรงอันเป็นปรากฏการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของโรงเรียนและบริบทของสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่รายรอบโรงเรียน

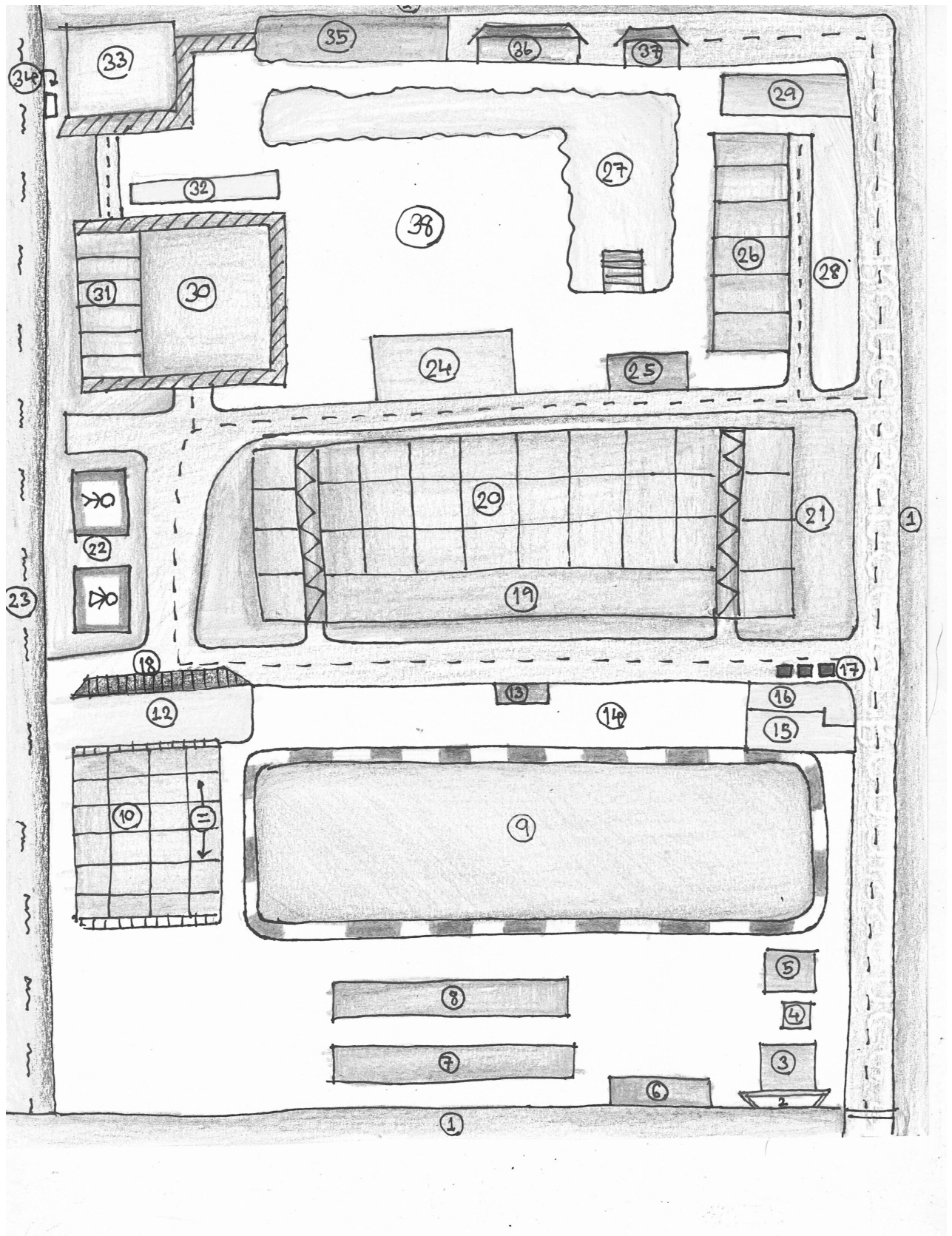
ภาพประกอบ 2 แสดงที่ตั้งโรงเรียนบัวศึกษาและสถานที่สำคัญใกล้เคียงโรงเรียน

อาคารสถานที่ของโรงเรียน

สำหรับอาคารสถานที่ในโรงเรียนบัวศึกษานั้นนอกจากจะเป็นสถานที่ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ใช้แล้วในขณะเดียวกันที่ตั้งและรูปร่างลักษณะของอาคารบางหลังก็มีส่วนที่เป็นเงื่อนไขให้เกิดการหลบครุ การเป็นแหล่งมั่วสุมของนักเรียนอันนำไปสู่การก่อเหตุความรุนแรงขึ้นในโรงเรียนค่อนข้างมากคือ

1. หุ่น
2. บ้ายชื่อโรงเรียน
3. บัอมยาม
4. ศาลพระภูมิ
5. หอพระ
6. ที่จอดรถจักรยาน
7. โรงเชื่อม
8. สนามวอลเลย์บอลเก่า

9. สนามฟุตบอล
10. ดิกรเรียนใหม่ (อาคาร 2)
11. ห้องสมุด
12. บริเวณสวนหย่อมข้างอาคาร 2
13. เสาธง
14. สนามบาสเกตบอลของโรงเรียนและที่เข้าแถวของม.1-ม.3
15. สวนหย่อม
16. ม้านั่งหิน
17. ตู้โทรศัพท์สาธารณะ
18. ที่จอดรถอาจารย์
19. ห้องประชุม (อาคาร 1)
20. ดิกรเรียนเก่า (อาคาร 1)
21. บริเวณสวนหย่อมข้างอาคาร 1
22. ห้องน้ำ
23. ร่องน้ำหลังโรงเรียน
24. สหกรณ์
25. น้ำดื่ม
26. ห้องเรียนชั้นเดียว
27. บ่อบัว
28. สวนหย่อมและพื้นที่พักผ่อน
29. สวนสมุนไพร
30. โรงอาหาร
31. ร้านค้าต่างๆ
32. สแลน (พื้นที่สำหรับรับประทานอาหารในกรณีที่โรงอาหารมีพื้นที่ไม่เพียงพอ)
33. โรงหมักเก่า
34. ที่เฒ่าขยะ
35. แปลงผัก
36. บ้านพักครู(ชาย)
37. บ้านพักครู(หญิง)
38. พื้นที่ว่าง

ภาพประกอบ 3 แสดงแผนผังแสดงที่ตั้งอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนบัวศึกษา

จากแผนผังโรงเรียนเห็นได้ว่าโรงเรียนบัวศึกษาเป็นโรงเรียนในเขตภาคกลางที่มีลักษณะเด่นคือเป็นโรงเรียนที่แวดล้อมไปด้วยทุ่งนาอันเขียวชอุ่ม ทางเดินตรงก่อนประตูทางเข้าจะสังเกตเห็นทุ่งนาทั้ง สองฝั่งประตูทางเข้าหน้าโรงเรียนที่เป็นบานพับทำจากเหล็กดัดสีฟ้าอ่อนซึ่งโดยปกติจะเปิดไว้เพียงบานเดียวที่รถสามารถผ่านเข้าออกได้เพียงครั้งละหนึ่งคันเท่านั้น ส่วนตรงข้างๆ ประตูทางเข้าด้านซ้ายมือจะเห็นป้ายชื่อโรงเรียนขนาดใหญ่ทำมาจากหินแกรนิตสีน้ำตาลแดงทั้งป้ายเขียนชื่อโรงเรียนด้วยสีทองอร่ามชวนให้นึกถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

พอเดินเข้ามาในประตูโรงเรียนด้านซ้ายมือจะพบป้อมยามซึ่งมีอาสาสมัครหญิงคนหนึ่งยืนตรวจตราอยู่ในบริเวณนี้เป็นประจำ ถัดเข้าไปด้านในหลังป้อมยามมีพื้นที่เป็นแถวยาวไว้สำหรับเป็นที่จอดรถจักรยานของเด็กนักเรียน ในเขตบริเวณนี้จะพบโรงเชื่อมอยู่ในพื้นที่ที่ในอดีตเคยเป็นสนามวอลเลย์บอลเก่า

เมื่อย้อนกลับมาที่ป้อมยามและเดินไปตามทางเดิน จะพบศาลพระภูมิตั้งอยู่ระหว่างป้อมยามกับหอพระซึ่งมีขนาดค่อนข้างใหญ่ จัดแต่งได้อย่างเหมาะสมเป็นที่น่าเคารพสักการะ พอเดินต่อไปด้านซ้ายมือจะเห็นสนามฟุตบอลซึ่งเป็นสนามหญ้าที่สวยงามสะอาดจนให้เห็นถึงการดูแลรักษาเป็นอย่างดี หญ้าจะเขียวชอุ่มตลอดเวลา เมื่อมองจากทางเดินและมองไปสุดสนามฟุตบอลจะเห็นตึกขนาดใหญ่สีขาวตั้งตระหง่านอยู่และนี่ก็คือตึกเรียนใหม่ที่สร้างขึ้นมาได้ไม่นานมานี้

ตึกเรียนใหม่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในนามของอาคารเรียนที่ 2 เป็นตึกคอนกรีตสีขาวสี่ชั้น ในแต่ละชั้นมีห้องทั้งหมด 6 ห้อง โดยแต่ละห้องมีขนาดเท่ากัน (ขนาดห้องเรียนโดยทั่วไป) บันไดจะอยู่ทั้งสองด้านของตึก เริ่มจากชั้นแรกด้านซ้ายมือจะเป็นห้องประจำของรองผู้อำนวยการ ถัดมาคือห้องภาษาอังกฤษ ต่อมาก็จะเป็นห้องสมุดโดยห้องสมุดนั้นกินเนื้อที่ไปสามห้องส่วนห้องสุดท้ายติดกับบันไดด้านขวามือจะเป็นห้องสำหรับสอนเด็กพิเศษ

ต่อมาเป็นชั้นที่สองของอาคารเรียน 2 เริ่มจากห้องที่อยู่ซ้ายมือสุดติดกับบันไดเป็นห้องฝ่ายปกครองซึ่งเป็นห้องที่สามารถทำให้เด็กขวัญผวาได้ ถัดมาจะเป็นห้องเรียนปกติคือเป็นห้องเรียนของเด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/3 มัธยมศึกษาปีที่ 3/4, 3/3 และ 3/2 ตามลำดับ ส่วนห้องด้านขวาสุดของชั้นที่สองนี้คือห้องภาษาไทย

ห้องแรกจากซ้ายมือชั้นที่สามของอาคารเรียน 2 นี้เป็นห้องคณิตศาสตร์ ถัดจากห้องคณิตศาสตร์จะเป็นห้องเรียนของเด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1, 2/1, 2/2, 2/3 และ 2/4 ตามลำดับ ต่อมาเป็นชั้นบนสุดหรือชั้นที่สี่โดยเริ่มจากทางซ้ายมือเช่นเดิมจะเป็นห้องเรียนของเด็กชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1, 4/2, 4/3, 4/4, 5/1 และ 5/2 ตามลำดับ

จากถนนตั้งแต่ทางเข้าโรงเรียน ทางด้านขวามือเป็นทุ่งนาทั้งหมดโดยถูกกั้นอาณาเขตด้วยต้นไม้ เมื่อเดินไปตามถนนผ่านสนามฟุตบอลไปเรื่อยๆ จะพบทางแยกให้เลี้ยวซ้าย ตรงหัวมุมจะพบสวนหย่อมและม้านั่งหินซึ่งเป็นที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจของเด็กนักเรียนและมีตู้โทรศัพท์สาธารณะอยู่สามตู้ที่เปิดให้บริการอยู่ หลังจากเลี้ยวซ้ายเข้ามาแล้วเดินตรงเข้าไปเรื่อยๆ ทางด้านซ้ายมือจะเห็นสนามบาสเกตบอลและเสาธงอยู่ในบริเวณสนามบาสเกตบอลนี้เป็นที่เข้าแถวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-6 ด้วย

ถ้ามองทางด้านขวามือก็จะมีตึกใหญ่มีความสูง4 ชั้น เป็นตึกที่มีโถงด้านใต้อาคาร อาคารนี้เรียกว่าอาคารเรียน 1 หรือตึกเรียนเก่า โถงด้านใต้อาคารเรียนเป็นโถงแนวยาวและมีเวทีขนาดเล็กอยู่ด้านซ้ายมือของตึก ตึกนี้มีบันไดทางขึ้นสองด้าน ซึ่งในแต่ละชั้นจะมีห้องทั้งหมด 10 ห้องไม่นับชั้นแรกซึ่งเป็นโถงแนวยาวตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ชั้นแรกนี้จะมีห้องอยู่สองห้องทางด้านซ้ายมือสุดและขวามือสุดโดยห้องทางด้านซ้ายมือสุดเป็นห้องน้ำชายส่วนห้องทางด้านขวามือสุดเป็นห้องน้ำหญิง ต่อมาพอขึ้นชั้นสองห้องด้านซ้ายมือสุดของตึกคือห้องพักครูหมวดสังคมศึกษาอีกทั้งยังแบ่งเขตเป็นสถานนักเรียนด้วย ถัดมาจากบันไดจะพบห้องวิชาการสองห้องประตูเป็นกระจกสีดำ ติดกันกับห้องวิชาการจะเป็นห้องพัสดุและห้องเก็บอุปกรณ์สื่อสโตนวัตกรรมตามลำดับ ต่อมาเป็นห้องสโตนวัตกรรมซึ่งเป็นห้องที่มีเครื่องปรับอากาศและมีขนาดใหญ่กินพื้นที่ทั้งหมดสี่ห้อง ต่อมาห้องที่ถัดจากบันไดด้านขวามือสุดของตึกคือห้องธุรการและห้องผู้อำนวยการ

ต่อมาชั้นที่ 3 เริ่มจากด้านซ้ายสุดเป็นห้องวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นห้องพัฒลขนาดปานกลางและเป็นห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ เราจะเห็นอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์มากมายอยู่ในห้องนี้ ถัดมาจากบันไดด้านซ้ายมือเป็นห้องวิทยาศาสตร์ใหญ่สองห้องซึ่งอยู่ติดกับห้องพักครูวิทยาศาสตร์ ต่อมาเป็นห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มีทั้งหมดสี่ห้อง ซึ่งอยู่ติดกับห้องพักครูคอมพิวเตอร์และด้านขวามือสุดของตึกเป็นห้องคอมพิวเตอร์เล็ก

ส่วนชั้นบนสุดด้านซ้ายมือเป็นห้องของหมวดสังคมศึกษาหรือเรียกว่าห้องจริยธรรม ภายในห้องมีโต๊ะหมู่บูชา องค์กรถัดมาเป็นห้องเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1/4, 1/3, 1/2 และ 1/1 ตามลำดับโดยแต่ละห้องจะกินพื้นที่สองห้อง และห้องขวามือสุดของตึกคือห้องมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 ในตึกนี้เมื่อขึ้นบันไดไปครึ่งหนึ่งของชั้นแรกจะพบห้องน้ำหญิงและห้องน้ำชายสำหรับครูทั้งสองฝั่งนอกจากนี้บริเวณโดยรอบของตึกจะเป็นสวนหย่อม

ถัดจากตึกเข้าไปด้านในจะเห็นที่จอดรถสำหรับอาจารย์ซึ่งทำจากโครงหลังคาสีขาวและที่อยู่ตรงกันข้ามกับที่จอดรถคือห้องน้ำสำหรับนักเรียนชายหญิงแยกกันซึ่งด้านหลังห้องน้ำและตึกเรียนอาคาร 2 จะเป็นร่องน้ำซึ่งกันด้วยลวดหนามม ด้านหลังตึกเรียนอาคาร 1 จะมีโรงอาหารซึ่งอยู่

เยื้องๆ กับหลังตึก ถัดมาเป็นสหกรณ์หรือร้านค้าของโรงเรียน อยู่ติดกับน้ำดื่มต่อนั้นก็เป็นห้องเรียนชั้นเดียวที่อยู่ใกล้กับถนนหลักจากหน้าโรงเรียน โดยสองห้องแรกเป็นห้องศิลปะถัดไปเป็นห้องเรียนของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 ซึ่งติดกับห้องคหกรรมถัดไปก็เป็นห้องเรียนของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/3 และห้องดนตรีตามลำดับส่วนด้านหลังตึกเรียนชั้นเดียวนี้จะเป็นสวนสมุนไพรให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้

ด้านหลังสหกรณ์จะเป็นพื้นที่ว่างและจะเจอบ่อบัวที่มีสะพานไม้ขนาดเล็กอยู่ ถัดจากบ่อบัวไปอีกฟากจะพบโรงหมักที่อยู่ติดกับที่เผาขยะที่มีร่องน้ำผ่านด้านหลัง ถัดมาจะเป็นแปลงผักขนาดใหญ่อยู่ติดกับบ้านพักครูที่มีทุ่งนาสีเขียวชุ่มรายล้อมโรงเรียนแห่งนี้

กล่าวโดยสรุปจากสภาพด้านที่ตั้ง อาณาเขต และสภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอบัวแก้วบัวทองมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากของโรงเรียนบัวศึกษาทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษา และด้านอื่นๆ ตลอดจนสภาพที่ตั้งของอาคารสถานที่ในโรงเรียนที่มีผลต่อการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนและปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

ประวัติการตั้งโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน

โรงเรียนบัวศึกษา เป็นโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการประกาศจัดตั้งโรงเรียนเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2538 โดยปลูกในที่ดินของกำนันท่านหนึ่งมีเนื้อที่จำนวน 20 ไร่ 26 ตารางวา เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2537 โดยใช้หอประชุมของสภาตำบลเป็นอาคารเรียนชั่วคราว ในช่วงปลายปี 2537 ได้งบประมาณจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดได้จัดสรรงบประมาณมาให้จำนวน 200,000 บาทเพื่อสร้างอาคารเรียนชั่วคราวจำนวน 1 หลัง โรงเรียนบัวศึกษาเป็นโรงเรียนที่เข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดทำการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในช่วงนั้นและต่อมาได้รับคำสั่งให้เปิดทำการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อ พ.ศ.2541 เป็นโรงเรียนขนาดเล็กรับนักเรียนแบบสหศึกษา โรงเรียนได้งบประมาณปี 2537 ในการก่อสร้าง อาคารเรียน จำนวน 1 หลัง บ้านพักครูแบบมาตรฐาน 2 หลัง ห้องน้ำ-ห้องส้วม จำนวน 2 หลัง ถังเก็บน้ำฝน จำนวน 2 ชุด ชุมนประตูป้ายชื่อโรงเรียนและรั้วโรงเรียน ต่อมาได้สร้างอาคารเรียนเพิ่มเติมอีก 1 หลังปัจจุบันโรงเรียนบัวศึกษาเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 มีผู้บริหารและครูรวม 38 คน นักเรียนจำนวน 837 คน

โรงเรียนบัวศึกษามีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ มาตามลำดับนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนจากอาคารเรียนชั่วคราวเพียงหลังเดียว ครูสิบกว่าคน นักเรียนไม่ถึงร้อยคน แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนสภาพสังคมเศรษฐกิจมีการพัฒนา ความเป็นสังคมเมืองได้แผ่ขยายเข้ามาผสมผสานกับความเป็นชนเมืองส่งผลให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปริมาณนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาที่

เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่1เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โรงเรียนจึงต้องจัดเตรียมทั้งอาคารสถานที่และครูผู้สอนไว้รองรับ การเพิ่มขึ้นในด้านปริมาณนักเรียนทำให้โรงเรียนจำเป็นต้องมีการพัฒนาในทุกๆ ด้านโดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อความเป็นเลิศทั้งทางด้านวิชาการและคุณธรรมกระทั่งปัจจุบันนี้โรงเรียนบัวศึกษาได้ยกระดับโรงเรียนไปสู่การเป็นโรงเรียนดีใกล้บ้านที่ผู้ปกครองไว้วางใจส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามเมื่อโรงเรียนมีการพัฒนามากขึ้น ทนสมัยมากขึ้นปริมาณนักเรียนมากขึ้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัวก็คือสภาพปัญหาต่างๆ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือเรื่องของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาค้นคว้าและได้นำเสนอในลำดับต่อไป

ระเบียบปฏิบัติของโรงเรียน

ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับงานทะเบียน

งานทะเบียนของโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการลงรายการข้อมูลต่างๆ ของนักเรียน นับตั้งแต่เข้ามาเป็นนักเรียน จนพ้นสภาพการเป็นนักเรียนของโรงเรียน นักเรียนจะต้องทราบขั้นตอนการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ทั้งงานทะเบียน วัตถุประสงค์ให้บริการแก่นักเรียน และผู้ปกครองดังต่อไปนี้

1. การรับมอบตัวนักเรียน

1) เตรียมเอกสารที่ถูกต้องสมบูรณ์ (นำฉบับจริงและฉบับถ่ายเอกสาร) ได้แก่ ระเบียบแสดงผลการเรียน ป.05 สำหรับนักเรียนที่เข้าเรียน ม.1 หรือสำเนา ปพ.1 หรือ รบ.1-ต สำหรับนักเรียนที่เข้าเรียน ม.4 (ถ่ายเอกสาร 2 ฉบับ) สำเนาทะเบียนบ้าน และเอกสารอื่นๆ ถ้ามี

2) กรอกใบมอบตัวและเอกสารประกอบอย่างอื่นที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนโดยแท้จริง ต้องเป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในสำเนาทะเบียนบ้านเดียวกันกับนักเรียน ต้องบรรลุนิติภาวะและมีได้เป็นนักศึกษา ต้องมามอบตัวตามวัน เวลา ที่โรงเรียนกำหนด

2. การขอพักการเรียน

เมื่อนักเรียนไม่สามารถมาเรียนตามปกติได้ อาจเนื่องมาจากป่วยเรื้อรัง ประสบอุบัติเหตุ หรือไปต่างประเทศ ให้ปฏิบัติดังนี้

1) ติดต่องานทะเบียนวัดผลเพื่อกรอกใบคำร้องพร้อมส่งเอกสารหลักฐานประกอบ เช่น ใบรับรองแพทย์ เป็นต้น

2) เมื่อครบกำหนดเวลาพักการเรียนแล้ว ผู้ปกครองต้องนำนักเรียนมารายงานตัวกลับเข้าเรียนตามปกติ หากละเลยไม่ปฏิบัติเกิดเวลา 15 วัน โรงเรียนจะจำหน่ายออก

3. การขอกลับเข้าศึกษาต่อ

หลังจากครบกำหนดเวลาที่พักการเรียนแล้ว ผู้ปกครองติดต่อและยื่นคำร้องทำงานทะเบียน และรับทราบการนัดหมายเพื่อดำเนินการต่อไป เช่น การลงทะเบียนวิชาเรียน การติดต่อกับอาจารย์ที่ปรึกษา

4. การลาออก

- 1) ผู้ปกครองที่แท้จริง ติดต่อเขียนใบคำร้องขอลาออกจากงานทะเบียน
- 2) นำใบลาออกให้งานห้องสมุดโรงเรียนตรวจสอบว่ามีการค้างหนังสือหรือไม่
- 3) นำใบลาออกและรูปถ่าย ขนาด 4x5 ซม. จำนวน 2 รูป ที่งานทะเบียนวัดผล
- 4) มารับทะเบียนแสดงผลการเรียน (ปพ.1 หรือ รบ.1-ต หรือ รบ.1-ป) หลังจากวันที่ยื่นคำร้อง 7 วัน (ไม่นับวันหยุดราชการ)

5. การพ้นจากสภาพนักเรียนและจำหน่ายออกจากโรงเรียน

- 1) เรียนจบชั้นประถมศึกษาตอนต้น หรือจบการศึกษามัธยมศึกษา
- 2) เรียนจบชั้นประถมศึกษาตอนปลาย หรือจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
- 3) ลาออกโดยผู้ปกครองยินยอมและยื่นคำร้องขอลาออกเป็นลายลักษณ์อักษร
- 4) ขาดเรียนเกิน 7 วัน โดยไม่แจ้งสาเหตุให้โรงเรียนทราบและโรงเรียนได้ติดต่อกับผู้ปกครองไม่น้อยกว่า 3 ครั้งแล้ว แต่ไม่ได้รับคำตอบรับ โรงเรียนจะจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนของโรงเรียน
- 5) นักเรียนที่ขอพักการเรียนนั้น เมื่อครบกำหนดเวลาขอพักการเรียนแล้วไม่มารายงานตัวขอกลับเข้าเรียนภายใน 15 วัน โรงเรียนจะจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนของโรงเรียน
- 6) ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียน โรงเรียนจะเชิญผู้ปกครองไปร่วมพิจารณาหาทางแก้ไข หากยังฝ่าฝืนประพฤติอยู่อีกจนสุดวิสัยที่โรงเรียนจะช่วยเหลือได้ก็จะจำหน่ายออกจากทะเบียนของโรงเรียน

ระเบียบแนวปฏิบัติสำหรับนักเรียนเกี่ยวกับงานปกครองดูแลนักเรียน

1. การมาโรงเรียน

- 1) นักเรียนต้องมาถึงโรงเรียนก่อนเวลา 07.40 น. และต้องออกจากโรงเรียนก่อนเวลา 17.00 น. ยกเว้น ในกรณีที่มีคุณครูควบคุมดูแลและได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการ ในกรณีที่ออกนอกบริเวณโรงเรียนต้องมีหนังสือขออนุญาตจากผู้ปกครอง นักเรียนจะอยู่บนอาคารเรียนได้ตั้งแต่ 06.30-16.30 น.
- 2) นักเรียนมาไม่ทันเข้าเรียนตั้งแต่เวลา 08.30 น. ต้องทำหนังสือขออนุญาตจากผู้ปกครองมาแสดงที่ฝ่ายปกครองเพื่อทำหนังสือขออนุญาตเข้าเรียน

3) นักเรียนมาไม่ทันเข้าเรียนตั้งแต่เวลา 11.00 น. ต้องมีหนังสือขออนุญาตจากผู้ปกครองมาแสดงที่ฝ่ายปกครองเพื่อทำหนังสือขออนุญาตเข้าเรียน

4) นักเรียนต้องลงจากรถและเดินเข้าประตูโรงเรียนและทำการเคารพคุณครูเวรหน้าประตูโรงเรียน ยกเว้น ในกรณีที่เจ็บป่วยไม่สามารถเดินได้หรือฝนตก

5) หากผู้ปกครองมารับเลยเวลา 17.30 น. ให้นักเรียนเข้าไปรอผู้ปกครองในบริเวณโรงเรียน

6) ห้ามนักเรียนขับรถยนต์/รถจักรยานยนต์มาโรงเรียน

7) ห้ามนำโทรศัพท์มือถือมาโรงเรียน

2. การหยุดเรียน

1) นักเรียนหยุดเรียนทุกกรณีต้องส่งใบลาและมีลายเซ็นผู้ปกครองกำกับมาด้วย โดยนำใบลามาส่งฝ่ายปกครองในวันที่เริ่มมาเรียน หรือส่งมาล่วงหน้า หากไม่มีใบลาถือว่าขาดเรียน 2.2 นักเรียนหยุดเรียนเกิน 2 วัน ถ้าป่วยควรมีใบรับรองแพทย์มาแสดง

2) นักเรียนขาดเรียน 3 วันติดต่อกัน หรือขาดเรียนบ่อย หรือมาสายติดต่อกัน 3 ครั้ง หรือสายบ่อยๆ โรงเรียนจะทำหนังสือเชิญผู้ปกครองมาพบฝ่ายปกครอง

3. การขออนุญาตออกนอกบริเวณโรงเรียน

1) ขออนุญาตออกนอกบริเวณโรงเรียนและไม่กลับเข้ามาในวันที่ขอให้ผู้ปกครองมาทำหนังสือขออนุญาตรับตัวนักเรียนที่ฝ่ายปกครองและผู้ปกครองต้องแสดงบัตรประจำตัวด้วยฝ่ายปกครองจะตามตัวนักเรียนมาให้ ผู้ปกครองลงลายมือชื่อในสมุดรับตัวนักเรียนและต้องนำหนังสือขออนุญาตไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยก่อนนำนักเรียนออกนอกบริเวณโรงเรียน

2) ขออนุญาตออกนอกบริเวณโรงเรียนและกลับเข้ามาในวันที่ขอให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับ ข้อ 3.1 แต่กลับเข้ามาแล้วให้นักเรียนไปรายงานตัวด้วยตนเองที่ฝ่ายปกครองทันที

4. แนวปฏิบัตินักเรียนมาสาย

1) มาสายไม่เกิน 2 ครั้ง บันทึก/อบรมตักเตือน/แจ้งที่ปรึกษาติดตามพฤติกรรม

2) มาสาย 3 ครั้งติดต่อกัน บันทึก/แจ้งที่ปรึกษาติดตามพฤติกรรม/เชิญผู้ปกครองมารับทราบพฤติกรรม

3) มาสาย 3 ครั้งติดต่อกันบ่อยๆ บันทึก/แจ้งที่ปรึกษาติดตามพฤติกรรม/เชิญผู้ปกครองมารับทราบพฤติกรรม/บันทึกทัศนคติบน

5. การร่วมพิธีหน้าเสาธง

สัปดาห์ที่ 1 เวลา 07.40 น. นักเรียนทุกคนต้องเข้าแถวเป็นระเบียบเรียบร้อยหน้าเสาธง โดยมีหัวหน้าห้องเป็นผู้ดูแล นักเรียนร่วมร้องเพลงชาติ สวดมนต์ แผ่เมตตา และกล่าวคำปฏิญาณตามด้วยอาการสำรวม

6. การปฏิบัติตัวเมื่ออยู่ในโรงเรียน

- 1) เดินแถวขิดขวาให้เป็นระเบียบไม่หยอกล้อเล่นกัน
- 2) อยู่ในบริเวณห้องเรียนไม่ออกจากห้องเรียนก่อนได้รับอนุญาตไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น
- 3) เมื่ออยู่ในห้องเรียนจะทำสิ่งใดต้องขออนุญาตคุณครูก่อน
- 4) ห้ามนำอาหารเข้ามารับประทานในห้องเรียน (อนุญาตให้นำน้ำดื่มเข้ามาได้)
- 5) ใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัด/ปิดอุปกรณ์ไฟฟ้าทุกชนิดเมื่อเลิกใช้
- 6) ไม่ขีดเขียนโต๊ะ/เก้าอี้/กระดานดำ/ฝาผนัง
- 7) ไม่วิ่งเล่นบนอาคารเรียน/ห้องเรียน
- 8) ใช้น้ำอย่างประหยัด/ปิดน้ำ-ไฟฟ้าก่อนออกจากห้องน้ำ
- 9) ช่วยกันรักษาความสะอาดของอาคารสถานที่-ทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง
- 10) รับประทานอาหารในโรงอาหาร/ไม่นำอาหารออกนอกโรงอาหาร
- 11) เข้าแถวซื้ออาหารอย่างเป็นระเบียบ
- 12) เก็บของใต้ให้นำมาส่งและบันทึกที่ฝ่ายปกครอง

7. การแสดงความเคารพ

- 1) ผู้อาวุโสเข้ามาในห้องเรียน หัวหน้าห้องกล่าว นักเรียนเคารพ นักเรียนพนมมือไหว้ และกล่าวคำสวัสดิ์ แต่ถ้าอยู่ในแถวหัวหน้าห้องกล่าว แถวตรง นักเรียนพนมมือไหว้ และกล่าวคำสวัสดิ์
- 2) นักเรียนนั่งอยู่กับที่ผู้อาวุโสผ่านมาให้นักเรียนยืนตรงและพนมมือไหว้ แต่ถ้านักเรียนเดินผ่านหรือสวนกับผู้อาวุโสให้หยุดพนมมือไหว้ แล้วเดินผ่านไปโดยก้มตัวลงเล็กน้อย

8. การติดต่อขอพบนักเรียน

- 1) ผู้มาติดต่อขอพบนักเรียนได้ที่ฝ่ายปกครอง ไม่อนุญาตให้ผู้มาติดต่อพบนักเรียนในห้องเรียน
- 2) ไม่อนุญาตนักเรียนนำเพื่อนต่างสถาบันเข้ามาในโรงเรียนก่อนได้รับอนุญาต

9. การมาโรงเรียนในวันหยุด

- 1) นักเรียนต้องได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการ
- 2) นักเรียนต้องมีหนังสือขออนุญาตจากผู้ปกครอง

3) แต่งกายชุดนักเรียนหรือชุดสุภาพเรียบร้อยที่ทางโรงเรียนอนุญาต
ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการแต่งกายและทรงผม

ระเบียบเครื่องแต่งกาย-ทรงผมนักเรียนชาย

1) นักเรียน ม.ต้น ให้ไว้ผมแบบทรงผมนักเรียน ด้านข้างโดยรอบตัวเกรียน ด้านหน้ายาวประมาณไม่เกิน 3 ซม. นักเรียน ม.ปลาย ให้ไว้ผมทรงรองหวี ผมบนด้านหน้ายาวประมาณไม่เกิน 5 ซม.

2) เสื้อเชิ้ตคอตั้ง ผ้าขาวไม่บางเกินสมควร สาบที่อกตลบออกด้านนอกกว้าง 4 ซม. ใช้กระดุมสีขาวกลมแบน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน 1 ซม. มีกระเป๋าทงอกซ้าย 1 กระเป๋า

3) กางเกงขาสั้นเพียงเหนือเข่า พันกลางลูกสะบ้าไม่เกิน 5 ซม. เมื่อยืนตรง ผ้าตามที่โรงเรียนกำหนด (ผ้าโทเรหรือผ้าเส็ด) สีดำ ส่วนกว้างของขากางเกง เมื่อยืนตรงห่างจากขา ตั้งแต่ 8 ซม. ถึง 10 ซม. ตามขนาดของขาปลาย ขาพับชายเข้าในกว้าง 5 ซม. ส่วนหน้ามีจีบข้างหน้าข้างละ 2 จีบ ห้ามมีกระเป๋าด้านหลัง มีหูเข็มขัด 7 หู

4) เข็มขัดสีน้ำตาลที่โรงเรียนกำหนด ไม่มีลวดลาย หัวทองเหลืองเกลี้ยง ลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าหัวมน หัวเข็มขัดมีเข็มสำหรับสอดรูเข็มขัดเข็มเดียว

5) รองเท้าหุ้มส้นสีดำ ชนิดผูก ทำด้วยหนังหรือผ้าใบ ห้ามสวมรองเท้าส้นสูง หรือมีลวดลาย รองเท้าผ้าใบไม่ใช่ชนิดขอบขาวหรือมีส้น ตะไเก่สำหรับรองเท้าต้องสีดำ

6) ถุงเท้าใช้แบบใยสังเคราะห์ลายเล็กสีขาวไม่พับข้อ ยาวครึ่งน่อง

7) นักเรียน ม.ต้น ปักอักษรชื่อโรงเรียน สีน้ำเงิน ทางด้านขวาของอกเสื้อ นักเรียน ม.ปลาย ประดับเครื่องหมายโลหะสีทองเหนืออักษร ชื่อโรงเรียน ประมาณ 1 ซม.

8) นักเรียนทุกระดับชั้นแขวนบัตรประจำตัวนักเรียน

9) ห้ามสวมแหวน และสร้อยข้อมือ หรือกำไลข้อมือทุกชนิด

10) ห้ามสวมสร้อยคอทองคำ หรือสิ่งของมีค่าอันจะก่อให้เกิดอันตรายกับนักเรียนได้

11) เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้นักเรียนใช้กระเป๋าหนังสือแบบกระเป๋าหนังสือนักเรียนสีดำ กระเป๋าของโรงเรียน หรือถ้าใช้ยามก็ให้ใช้ยามที่โรงเรียนจัดให้

12) ห้ามนำโทรศัพท์มือถือ หรือเครื่องมือสื่อสารทุกชนิดมาโรงเรียน

ระเบียบเครื่องแต่งกาย-ทรงผมนักเรียนหญิง

1) นักเรียน ม.ต้น ให้ไว้ผมยาวไม่เกินตึงหู ห้ามซอยหรือตกแต่งรูปทรงต่างๆ ถ้าซอยให้ตัดตรงระดับตึงหู หรือผมยาว ห้ามใช้ที่ติดผมสีอื่นๆ นอกจากกิ๊บสีดำ หรือสีน้ำตาลไม่มีลวดลาย สำหรับนักเรียน ม.ปลาย ถ้าไว้ผมยาวต้องรวบให้เรียบร้อย และถ้าจะใช้ริบบิ้นผูกมัดผมให้ใช้สีดำ, สี

น้ำตาล, สีกรมท่า ไม่มีลวดลายเท่านั้น ขนาดกว้างไม่เกิน 1 นิ้ว ไม่ใช้ที่ติดผมสำเร็จรูป ยางรัดผม ขนาดใหญ่ หวีสับ ที่คาดผม

2) นักเรียน ม.ต้น เสื้อแบบนักเรียนคอทหารเรือผูกหูกระต่ายสีกรมท่า นักเรียน ม.ปลายเสื้อแบบคอเชิ้ตห้ามใช้แบบคอฮาวาย ใช้ผ้าหนาพอที่จะไม่เห็นเสื้อชั้นใน ห้ามใช้ผ้าแพรหรือผ้าไหม ที่อกเสื้อทำسابตลบเข้าข้างในกว้าง 3 ซม. ขอบแขนเสื้อจีบรัดที่ปลายแขนยาวไม่เกินข้อศอก ขอบแขนกว้าง 3 ซม.

3) กระโปรงใช้สีกรมท่า ด้านหน้าและด้านหลังพับเป็นจีบข้างละ 3 จีบ หันจีบออกด้านนอก เย็บทับบนจีบจากใต้ขอบกระโปรงลงมา 3 นิ้ว และให้ชายกระโปรงคลุมเข่าเลยลงมา 2 นิ้ว

4) สวมรองเท้าดำแบบนักเรียน ห้ามสวมรองเท้าหัวแหลม ส้นสูง ต้องใช้แบบหัวมนชนิดมีสายรัดบนหลังเท้า ไม่มีลวดลาย

5) นักเรียน ม.ต้น ปกอักษรย่อชื่อโรงเรียน สีน้ำเงิน ทางด้านขวาของอกเสื้อ ต่ำจากไหล่ประมาณ 12 ซม. ถึง 13 ซม. โดยใช้รูปแบบที่ทางโรงเรียนกำหนด 1 ซม.

6) นักเรียนทุกระดับชั้นแขวนบัตรประจำตัวนักเรียน

7) ห้ามสวมแหวน และสร้อยข้อมือ หรือกำไลข้อมือทุกชนิด

8) ห้ามสวมสร้อยคอทองคำ หรือสิ่งของมีค่าอันจะก่อให้เกิดอันตรายกับนักเรียนได้

9) ต่างหู อนุญาตต่างหูสีทอง ไม่มีลวดลายแบบห่วงกลม เส้นผ่าศูนย์กลางขนาด 1 ซม.

10) เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้นักเรียนใช้กระเป๋าหนังสือแบบกระเป๋านักเรียน สีดำ หรือสีน้ำตาล กระเป๋าของโรงเรียน หรือถ้าใช้ยามก็ให้ใช้ยามที่โรงเรียนจัดให้

11) ห้ามนำโทรศัพท์มือถือ หรือเครื่องมือสื่อสารทุกชนิดมาโรงเรียน

เครื่องแบบพลศึกษาและกีฬาสำหรับนักเรียนชายและหญิง

1) เสื้อให้ใช้เสื้อแขนสั้นสีกรมท่า คอโปโล มีกระเป๋าช้างซ้าย 1 ใบ ที่กระเป๋ามีเครื่องหมายสัญลักษณ์ของโรงเรียน ได้เครื่องหมายปกอักษรย่อชื่อโรงเรียน

2) กางเกงวอร์มสีกรมท่า ด้านข้างมีแถบสีชมพู

3) ถุงเท้าสีขาว ตามที่โรงเรียนกำหนด

4) รองเท้าผ้าใบสีดำ ส้นเตี้ยแบบเรียบ (ไม่ใช่รองเท้าวอร์ม) ไม่มีลวดลายที่มีสีต่างไปจากสีพื้นที่เป็นดำ หรือลวดลายสีเดียวกับสีพื้น แต่ทำด้วยหนังหรือวัสดุอื่นที่ไม่ใช่ผ้าใบ

จากกฎระเบียบของโรงเรียนดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการที่นักเรียนใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนนั้น ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบต่างๆ ดังที่กล่าวมาซึ่งทางโรงเรียนจะมีการกำหนดไว้ชัดเจนเป็นรายลักษณะอักษรให้ผู้ปกครองและนักเรียนได้รับทราบเพื่อให้มีการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดแต่ทั้งนี้ในการ

ปฏิบัติจริงกฎระเบียบดังกล่าวอาจดูเหมือนสิ่งที่กำหนดไว้ให้ครบถ้วนตามหลักการทำงานของโรงเรียน เนื่องจากกฎระเบียบบางประการเมื่อนำมาใช้บังคับจริงได้มีการปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ตลอดทั้งกฎระเบียบดังกล่าวบางครั้งไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติหรือแม้แต่ไม่ได้ถูกอ่านเลยด้วยซ้ำ การเข้ารับการปฐมนิเทศ และได้รับแจกเอกสารคู่มือนักเรียนเป็นเพียงแนวทางที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเท่านั้น เมื่ออยู่ในโรงเรียนกฎระเบียบเหล่านี้จะถูกนำมาบังคับใช้อย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตในโรงเรียนโดยผ่านผู้ควบคุมดูแลการใช้กฎระเบียบซึ่งได้แก่คณะผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียนนั่นเอง

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยออกเป็น 2 ส่วนหลักด้วยกันคือ

ส่วนที่ 1 ความหมายและรูปแบบของความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน เป็นการนำเสนอให้เห็นถึงความหมายหรือนิยามของความรุนแรงที่สะท้อนผ่านมุมมองของคนในทั้งตัวเด็กนักเรียนเองที่อยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำและในขณะเดียวกันก็เป็นผู้กระทำความรุนแรงรวมทั้งความหมายของความรุนแรงที่ได้จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนทั้ง ครู พ่อแม่ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา และนำเสนอให้เห็นถึงรูปแบบของความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนที่ถูกกระทำในโรงเรียนว่ามีรูปแบบอย่างไรบ้าง สถานที่เกิดเหตุความรุนแรง รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนภายใต้ความเป็นพลวัตของบริบทของโรงเรียนและสังคมโดยรวม

ส่วนที่ 2 โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนเป็นการนำเสนอถึงโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนต้องเผชิญเมื่อตนได้รับสถานภาพของการเป็นนักเรียนในโรงเรียนแห่งนี้เป็นการเปิดเผยให้เห็นถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนผ่านการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างเชิงอำนาจของบุคคลกลุ่มต่างๆ

อนึ่งในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “นักเรียน” ในความหมายของเด็กและเยาวชนในเนื้อหาบางช่วงบางตอนเพื่อให้ภาษามีความสละสลวย ราบรื่นในการอ่าน และเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 1 ความหมาย รูปแบบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนนับเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในสังคมที่ทั่วโลกให้ความสนใจเนื่องจากสิ่งที่เกิดขึ้นในวัยเด็กนั้นได้สะท้อนเป็นความเป็นตัวตนของเด็กๆ เหล่านั้นเมื่อเติบโตเป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ในกรณีของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจหรืออาชญากรที่ถูกจับและกักขังไว้ในคุกพบว่าผู้กระทำผิดจำนวนมากทำความผิดเนื่องจากปมปัญหาที่เกิดขึ้นใน

วัยเรียนและสถานที่ของปมในใจที่สร้างความแหว่งวุ่นในใจของพวกเขา คือ โรงเรียน บางคนถูกรังแก ถูกดูถูกหรือทำให้เกิดปมด้อยติดต่อกันทำให้เกิดความโกรธแค้น ซิงซัง และก่อความรุนแรง บางคนอยากให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ ติดเพื่อนและทำให้เพื่อนยอมรับด้วยวิธีการต่างๆ ตามที่เพื่อนยุยง เช่น เสพยาเสพติด กลั่นแกล้งเพื่อนที่อ่อนแอ ฉกชิงวิ่งราว กรรโชกทรัพย์หรืออาจถึงขั้นกระทำความรุนแรงที่ถึงแก่ชีวิตได้ เป็นต้น

ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนอันเป็นแหล่งการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่สำคัญของบุคคลในสังคมที่นอกจากการถ่ายทอดวิชาความรู้แล้วยังได้ฝึกประสบการณ์ชีวิตบางอย่างซึ่งบางครั้งได้สร้างความเจ็บปวดและขมขื่นในชีวิตให้กับคนอื่นหลายคน สิ่งเหล่านี้ในโรงเรียนที่ผนวกเข้ากับปมในใจที่เกิดจากครอบครัวทำให้นักเรียนบางคนก้าวเข้าสู่การกระทำความผิดที่ร้ายแรงขึ้นเรื่อยๆ จนอาจกลายเป็นอาชญากรที่อยากจะหันหลังกลับมาใช้ชีวิตปกติอย่างคนทั่วไปได้และอาจกลายเป็นส่วนหนึ่งของการก่อปัญหาด้านต่างๆ ในสังคม

1. ความหมายของความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียน

คำว่าความรุนแรงนั้นเป็นคำที่มีการกล่าวถึงและมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ นักสิทธิมนุษยชน นักกฎหมาย องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแต่ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษามีได้ยึดถือเอาความหมายของความรุนแรงของผู้ใดผู้หนึ่งเป็นที่ตั้งหากแต่ต้องการทำความเข้าใจความหมายของความรุนแรงในทัศนะหรือมุมมองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องความรุนแรงโดยเน้นที่ความรุนแรงที่นักเรียนถูกกระทำเมื่อดำเนินชีวิตอยู่ในโรงเรียนผ่านประสบการณ์ตรง ความคิด ความเชื่อของบุคคลกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในโรงเรียน ซึ่งการให้ความหมายดังกล่าวนี้เป็นมุมมองของคนในซึ่งจะสามารถสะท้อนปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนที่สุดภายใต้บริบทของโรงเรียนที่เผชิญอยู่ตลอดเวลาของการใช้ชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนและครูตลอดทั้งในมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนอันได้แก่ พ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

1) ความรุนแรง : การให้ความหมายผ่านมุมมองของนักเรียน

สำหรับการให้ความหมายของความรุนแรงนั้นนักเรียนส่วนใหญ่มองว่าความรุนแรงหมายถึง การใช้กำลัง หรือ อุปกรณ์ต่างๆ เป็นอาวุธทำร้ายร่างกาย มีผลทำให้ร่างกายได้รับบาดเจ็บ การเตะ ต่อย ฆ่ียนตี การใช้วัตถุต่างๆ ทำให้ได้รับบาดเจ็บตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อยจนอาจถึงขั้นรุนแรงถึงชีวิตได้

“ความรุนแรงง่ายนิดเดียวก็อะไรที่ทำให้ร่างกายเจ็บ เลือดตกยางออก โดนตี โดนตีบ รุนพี่ซ้อม หรือว่าเอามือมาแทงก็รุนแรงแล้วครับอาจารย์ อย่างเพื่อนผมโดนประจำ ใสนี่มันหน้า กวนบาทาชาวบ้านเขา วันก่อนก็หัวแตกโดนคมแฝกเข้าให้” (จอมนักเรียนชายชั้นม.5)

“หนูคิดว่าการทำให้ร่างกายบาดเจ็บอย่างยกพวกตีกันและมีคนได้รับบาดเจ็บเป็น ความรุนแรง และก็เห็นได้ชัด เห็นประจักษ์ต่อนี้ในที่ตีกันบ่อย พวกเทคนิคอะ น่ากลัว บาง รายอยู่ดีๆ โดนยิงตายเฉยเลย ซวยจริง” (โธ่่นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

อีกหนึ่งความหมายที่นักเรียนส่วนใหญ่สะท้อนออกมาตรงกันคือความรุนแรงที่ หมายถึงการทำร้ายจิตใจ ซึ่งเป็นการกระทำทั้งทางวาจาและอารมณ์ หรือกระทำใดๆ ที่มีผลให้ ผู้ถูกกระทำได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจหรือเสียสิทธิเสรีภาพ ได้แก่ การทอดทิ้ง การดูถูกเหยียดหยามหรือดูต่ำ การขู่ ตะคอก การกักขังหน่วงเหนี่ยว การเพิกเฉยไม่สนใจ ซึ่งในบาง กรณีทำให้ได้รับความเสียหายมากกว่าความรุนแรงทางกายด้วยซ้ำ

“ความรุนแรงที่หนูเข้าใจน่าจะหมายถึงการทำรุนแรงต่อจิตใจ บางทีตีกันเลยดีกว่าอย่า มาด่าประจานกันเลย หนูไม่ชอบ บางทีก็แสดงอารมณ์ร้ายใส่ มันเจ็บกว่าตีหนูซะอีก” (สัมนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.3)

นอกจากนี้นักเรียนยังมองว่า ความรุนแรงยังหมายรวมถึง การกระทำรุนแรงทางเพศ เช่น การ การถูกลวนลาม ถูกข่มขืน หรือทำอนาจาร เป็นต้น

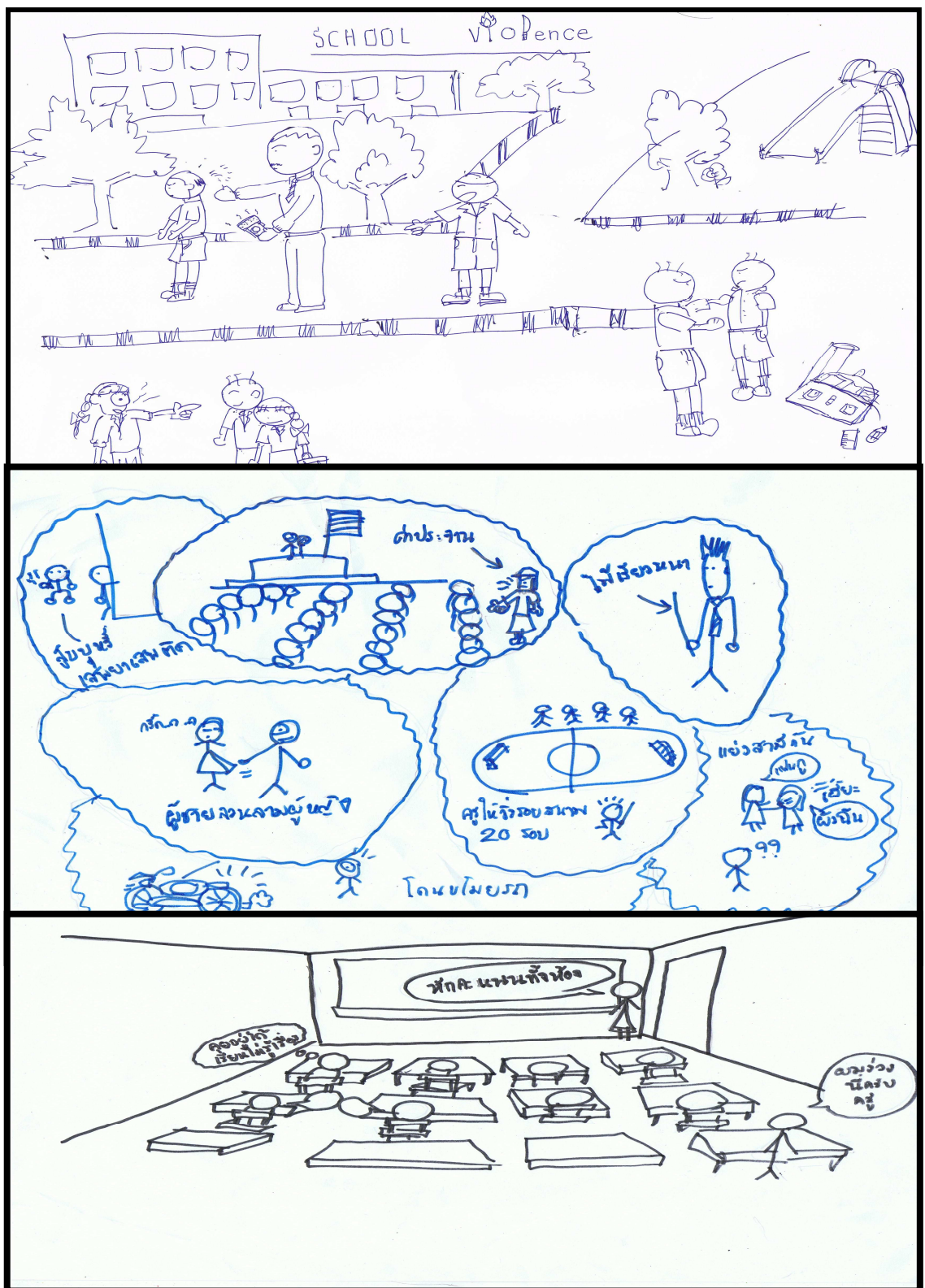
“เดี๋ยวนี้ความรุนแรงเขามองไปถึงเรื่องการข่มขืนด้วยครับอาจารย์ เห็นข่าวตอนนั้นที่ ครูข่มขืนอะไรกับนักเรียนแลกกับเกรด นั้นเขาก็มองว่าเป็นความรุนแรงนะ นำผมเป็นพวก NGO เขาก็เล่าให้ฟังว่าเป็นการกดขี่ทางเพศด้วย” (โจ่นักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.6)

และเมื่อพิจารณาถึงความหมายของความรุนแรงต่อนักเรียนที่เฉพาะเจาะจงลงไป ในบริบทของโรงเรียนนั้นนักเรียนส่วนใหญ่สะท้อนออกมาในเรื่องที่สามารถรับรู้และมองเห็นเป็น รูปธรรมชัดเจนทั้งที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน เช่น การถูกครูลงโทษทางวินัยด้วยการตีด้วย ไม้เรียว การถูกดูต่ำว่ากล่าว การประจานต่อหน้าสาธารณชนให้เกิดความอับอาย เป็นต้น และ ระหว่างเด็กนักเรียนด้วยกันเองเช่น การทะเลาะวิวาท การชกต่อย การยกพวกตีกัน การชี้หน้า ด่าใส่กัน เป็นต้น ซึ่งบางครั้งเกิดจากการล้อเล่นกันแล้วต่างฝ่ายต่างไม่ยอมหรือเล่นกันแรงถึงขั้น เจ็บตัวจนกลายเป็นอารมณ์โกรธ ไม่ยอมพุดคุยกันและตบตีชกต่อยกันในที่สุด เป็นต้น ส่วนการ ให้ความหมายในเรื่องของความรุนแรงทางเพศที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้นเป็นการมองว่าเรื่องชู้สาว หรือการแย่งแฟนกันของนักเรียนผู้หญิงเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงตามมา

“ในโรงเรียนเรื่องความรุนแรงก็คงหนีไม่พ้นการถูกครูตีด้วยไม้เรียวอันใหญ่ๆ เจ็บจะแย่ หรือไม่ก็ในโรงเรียนต่อยกันระหว่างรุ่นน้องรุ่นพี่ ไม่ชอบหน้ากัน อยู่ดีๆ ก็ตะลุมบอนกันที่สนามฟุตบอลเป็นประจำบางทีเล่นกันอยู่ดีๆ ก็ยิงกันไปเยี่ยงกันมามาตูดอีกที่ต่อยกันซะงั้น” (เทม นักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.6)

“บางทีก็ต่อยกันแย่งผู้ชาย เห็นบ่อยจะมีกลุ่มเปรี้ยวๆ หน่อย นัดต่อยกันเพราะไปแย่งผู้ชายคนเดียวกัน”(เล็กนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.6)

นอกจากนี้เมื่อผู้วิจัยให้นักเรียนวาดภาพเพื่อสะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนพบว่า นักเรียนได้ถ่ายทอดความหมายของความรุนแรงที่นักเรียนถูกกระทำในโรงเรียนออกมาในลักษณะต่างๆ ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 4 ตัวอย่างรูปวาดสะท้อนความหมายของความรุนแรงตาม
มุมมองของนักเรียน

จากภาพประกอบ 4 จะเห็นว่านักเรียนได้สะท้อนความหมายความรุนแรงในหลากหลายมุมมอง ซึ่งนักเรียนโรงเรียนบัวศึกษาสื่อความหมายจากประสบการณ์ที่ได้เคยประสบมาผ่านทางภาพวาดและจากการรายงานหน้าห้องซึ่งจากรูปวาดบนสุดจะพบว่าเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่มีสถานภาพแตกต่างกัน กล่าวคือ ครูกระทำต่อนักเรียน รุ่นพี่กับรุ่นน้อง โดยจะเห็นภาพนักเรียนผู้ชายถูกครูตีตบตอหน้าสาธารณชน ในจุดนี้จะเห็นความรุนแรงที่คุณครูซึ่งมีสถานภาพสูงกว่ากระทำต่อนักเรียน เพราะเห็นได้ว่าในภาพมีเด็กคนหนึ่งยืนหัวเราะอยู่แสดงว่านักเรียนที่วาดภาพนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่าความรุนแรงคือการทำร้ายจิตใจด้วยนอกจากนี้รูปวาดที่เป็นเด็กผู้ชายสองคนต่อยกัน จากการรายงานของนักเรียนภาพนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่ารุ่นพี่ไม่พอใจรุ่นน้องที่มองหน้ารุ่นพี่อย่างไม่เคารพรุ่นพี่จึงลงมือทำร้ายรุ่นน้องก่อนเพื่อแสดงถึงอำนาจส่วนด้านล่างของรูปพบว่าเป็นความรุนแรงในเรื่องของความสัมพันธ์เชิงชู้สาวซึ่งจากรูปหมายถึงนักเรียนชายคนหนึ่งคบหากับผู้หญิงสองคนในฐานะคนรักจึงทำให้เป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งได้เนื่องจากการหึงหวงและแย่งชิงกัน

รูปวาดที่ 2 หรือรูปวาดตรงกลางนักเรียนที่วาดภาพนี้ต้องการสื่อให้เห็นถึงความหมายของความรุนแรงที่หลากหลายโดยแสดงให้เห็นถึงความรุนแรงทั้งต่อจิตใจและต่อร่างกาย จากการรายงานของนักเรียนพบว่าภาพที่คุ้นตาของนักเรียนโรงเรียนบัวศึกษานี้คือ ภาพที่คุณครูใช้ไม้เรียวเดินไปเดินมานั้นเคยทำให้นักเรียนเกรงกลัวแต่เนื่องจากครูใช้ไม้เรียวชူးและตีบ่อยๆจึงชินชาและไม่รู้สึกกลัวไม้เรียวอีก จากคำพูดของเด็กนักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “แรกๆ ผมก็กลัวนะ แต่มันเห็นทุกวันโดนทุกวันและโดนบ่อยๆ ผมว่ามันก็ไม่เจ็บนะ” แต่อย่างไรก็ตามเด็กนักเรียนก็เห็นว่าการที่ครูใช้ไม้เรียวพรา้เพื่อนนั้นถือว่าเป็นหนึ่งในความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่โรงเรียน ในรูปเดียวกันเป็นรูปที่นักเรียนคนหนึ่งถูกว่าประจานในระหว่างเวลาเข้าแถวตอนเช้าเพียงแค่นักเรียนคนนั้นเดินเข้าโรงเรียนมากับเพื่อนผู้ชายซึ่งการถูกว่าประจานนั้นถือว่าเป็นการสร้างความอับอายให้กับเด็ก ต่อมาจะเห็นรูปวาดนักเรียนสับสนหรือซึ่งอาจเป็นรูปวาดที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้วาดซึ่งสื่อให้เห็นถึงความรุนแรงในด้านการละเมิดกฎของโรงเรียนถัดมาเป็นภาพที่นักเรียนชายเปิดกระโปรงนักเรียนหญิงซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงทางเพศที่เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในโรงเรียนบัวศึกษานอกจากนี้การลงโทษเกินกว่าเหตุของครู เช่น ให้อำนาจรอบสนามตอนแดดร้อนจัด 20 รอบก็เป็นอีกหนึ่งความหมายของความรุนแรงจากมุมมองของนักเรียน รูปวาดต่อมาเป็นรูปที่สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในหมู่นักเรียนหญิงคือ การแย่งผู้ชายกัน ซึ่งนักเรียนรายงานว่าเด็กผู้หญิงมักจะตบตีกันส่วนใหญ่มาจากเรื่องผู้ชายนอกจากนี้การขโมยของก็เป็นรูปแบบความรุนแรงอีกประเภทหนึ่งด้วยซึ่งในรูปวาดเป็นการสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนให้

ความหมายของความรุนแรงว่าเป็นการลักขโมยของอย่างเช่น การขโมยรถจักรยานยนต์ เป็นต้น ดังคำกล่าวของนักเรียนที่รายงานภาพวาดให้ฟังว่า “ความรุนแรงแบบหนึ่งคือการมีของหายในโรงเรียนอย่างรถมอเตอร์ไซด์นี้หายกันบ่อย”

ภาพที่ 3 หรือรูปวาดสุดท้ายเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงที่ถูกระบาดทำต่อเด็กที่ไม่เกี่ยวข้องโดยไม่รู้ตัว รูปนี้จะเห็นว่านักเรียนที่ตั้งใจเรียนในห้องก็ถูกทำโทษเช่นเดียวกับนักเรียนที่ไม่ตั้งใจเรียนโดยครูไม่แยกแยะว่าเด็กที่ประพฤติดีควรได้รับการยกเว้นจากการถูกลงโทษ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการให้ความหมายของความรุนแรงที่นักเรียนถูกระบาดทำในโรงเรียนจากมุมมองของคนในหรือตัวนักเรียนเองที่ถือว่าเป็นผู้ที่อยู่ในบริบทของโรงเรียนและเป็นผู้ประสบกับเหตุการณ์ความรุนแรงนั้นโดยตรง เป็นการให้ความหมายตามความคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ของนักเรียนเองซึ่งทั้งจากการสัมภาษณ์และการวาดภาพของนักเรียนพบว่ามีความสอดคล้องกันในด้านของการให้ความหมายที่มองว่าเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ความเจ็บปวด ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศซึ่งนักเรียนมองว่าเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลทั้งด้านร่างกายและจิตใจพร้อมๆ กันด้วยรวมถึงความรุนแรงในความหมายของการทำให้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหาย

2) ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียน: การให้ความหมายผ่านมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูผู้สอน พ่อแม่ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ดังนี้

ครูผู้สอน

ครูในฐานะผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่นักเรียนและมีความใกล้ชิดกับนักเรียนจนมีคำกล่าวที่ว่าครูเปรียบเสมือนเป็นพ่อแม่คนที่สองเนื่องจากเป็นผู้ที่ดูแล ควบคุม และใช้ชีวิตร่วมกับนักเรียนอย่างมากในเวลาหนึ่งวัน เพราะฉะนั้นการเกิดปัญหาความรุนแรงขึ้นกับเด็กจึงมีโอกาเป็นไปได้มาก แต่อย่างไรก็ดี ครูเองก็มีมุมมองในเรื่องความรุนแรงที่น่าสนใจไม่น้อย โดยครูให้ความหมายของความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนว่าเป็นการกระทำความผิดสิ่งหนึ่งต่อร่างกายและจิตใจของผู้ถูกระบาด การกระทบต่อผู้อื่น ทำให้ได้รับความเจ็บปวดถือเป็นความรุนแรง ทั้งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนด้วยกันหรือระหว่างผู้อื่นกับนักเรียน เช่น การทะเลาะวิวาท ตบตี ชกต่อย เป็นต้น แต่ทั้งนี้ครูผู้สอนมิได้มองความรุนแรงเป็นเรื่องของการใช้กำลังเพียงอย่างเดียวยังมองว่าการกระทำใดๆ ที่กระทบสิทธิของเด็กก็ถือว่าเป็นความรุนแรง เช่น สิทธิตามที่เด็กต้องได้รับในโรงเรียนแล้วโรงเรียนไม่สามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม อาทิ การที่เด็กขาดโอกาสในการเรียนรู้อย่างเต็มที่เนื่องจากครูมีการกิจอย่างอื่น การขาดอุปกรณ์การเรียน

การขาดแคลนบุคลากรครูทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ การปล่อยปละละเลยและไม่เอาใจใส่ดูแลเด็กเท่าที่ควร ซึ่งถือว่าเป็นความรุนแรงอย่างแฝงหรืออย่างเงิบที่ส่งผลเชิงลบต่อตัวนักเรียนในระยะยาว รวมถึงการใช้คำพูดบางคำที่ค่อนข้างเปรี้ยวบาง การดูถูกเหยียดหยาม เช่น การกล่าวถึงผู้ปกครองในลักษณะที่ทำให้เด็กได้รับความสะเทือนใจ การกล่าวถึงปมด้อยของนักเรียน เป็นต้น

“ความรุนแรงในโรงเรียนน่าจะหมายถึง เออ...เอาที่เห็นชัด ๆ ก็จะเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายทั้งร่างกายอย่าง ทะเลาะกัน ตีกัน นี่ก็เป็นเด็กนักเรียนด้วยตนเอง หรือบางทีก็เป็นความหมายของการที่ครูทำกับนักเรียน ไม่สอน เอาเวลาไปทำผลงานบ้าง ปล่อยเด็กอยู่ว่าง ๆ ในห้องเรียน หรือไม่ก็ครูเองลืมนึกไปไปใช้คำพูดตรง ๆ กับเด็กแบบไม่ตั้งใจก็มี ไปดูถูกหรือเอาปมด้อยเด็กมาล้อ”(ครูสมฤดี)

“ในความเห็นของผมนะ คิดว่า การไม่เอาใจใส่ การไม่ลงโทษเมื่อเด็กทำผิด เป็นความรุนแรงนะ ความรุนแรงแบบเงิบเงิบ ไม่รู้ตัวว่าทำร้ายเด็ก บางวันครูไม่สอนเลยเพราะต้องทำผลงานเตรียมทำครูระดับสองระดับสาม มันทำให้เด็กไม่ได้เรียน”(ครูสมสุข)

พ่อ แม่ ผู้ปกครอง

ในการศึกษาครั้งนี้แม่เป็นประเด็นความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนแต่ผู้ปกครองเป็นผู้หนึ่งที่ต้องมีส่วนรับรู้ ติดตามและอาจเข้าร่วมในกระบวนการแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อบุตรหลานหรือผู้ที่อยู่ในความดูแลของตนในเรื่องความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนผู้ปกครองมีมุมมองในเรื่องความรุนแรงว่าเป็นการที่ทำให้เด็กได้รับความกระทบกระเทือนทั้งทางร่างกายและจิตใจจากการมาโรงเรียน โดยอาจเกิดจากการกระทำของเพื่อนหรือครูในโรงเรียน เช่น การถูกเพื่อนทำร้ายร่างกายให้ได้รับความบาดเจ็บ ตั้งแต่เล็กน้อยจนถึงขั้นเลือดตกยางออกหรือถ้ารุนแรงมากก็อาจถึงขั้นเสียชีวิตได้ การที่ครูลงโทษเด็กเกินกว่าเหตุ การดูต่ำว่ากล่าวด้วยถ้อยคำที่รุนแรง เป็นต้น โดยสิ่งที่ผู้ปกครองมองเพิ่มเติมในเรื่องความรุนแรงคือประเด็นของการที่บุตรหลานของตนไม่ได้รับสิทธิที่ควรจะได้รับในฐานะนักเรียนคนหนึ่งอย่างเหมาะสม เช่นการไม่ได้รับการดูแลจากครู การที่ครูสอนไม่เต็มที่ เป็นต้น สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ มุมมองของผู้ปกครองที่เกี่ยวกับการที่มีกฎออกมาว่าห้ามลงโทษเด็กนักเรียนโดยการตี ดังที่เคยได้ยินกันว่าโรงเรียนมี “มาตรการหักไม้เรียว” นั้นพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นกฎที่ไม่เหมาะสมและเอื้อให้ครูกระทำความรุนแรงต่อนักเรียนผ่านการไม่เอาใจใส่ ปล่อยปละละเลยนักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นความรุนแรงในอีกความหมายหนึ่งนั่นคือทำให้นักเรียนสูญเสียโอกาสในการได้รับสิทธิที่พึงได้รับในโรงเรียน

“ถ้าเด็กทำผิดก็ควรจะถูกลงโทษแต่ถ้าลงโทษก็ไม่ควรทำให้เกิดบาดแผล และควรเป็นการลงโทษที่ไม่หนัก จนเกินไป ให้เด็กมันจำ โดยการลงโทษด้วยการตีนั้นถือว่าไม่รุนแรงแต่ถ้าตีกันจนเลือดตกยางออก ก็เกินไป”(คุณนันทนาผู้ปกครองนักเรียนชายชั้นม.1)

“พอกฎห้ามตีออกมา ครูบางคนนะไม่สนใจเด็กเลย อยากห้ามตี ครูก็ไม่แตะต้องอะไรเลย ความเป็นจริงมันไม่ได้หรอก ครูยังงี้ก็ต้องดูแลเด็ก ปล่อยให้เล่นกันอยู่ในห้อง หมดไปครึ่งวันหรือทั้งวัน ถามลูกว่าวันนี้เรียนอะไรบ้าง ลูกบอกสบายไม่ได้เรียนอะไรเลยแล้วเด็กจะได้ความรู้ได้ไง” (คุณนันทนาผู้ปกครองนักเรียนชายชั้นม.4)

“บ้ามองว่าความรุนแรงเกิดจากครูทำกับเด็กก็ได้ไม่ใช่แค่เด็กด้วยตนเอง อันนั้นเราเห็นกันจนชินแล้ว ให้อีเด็กทะเลาะกัน ต่อยกัน ต่ำกัน แต่ที่ครูทำกับเด็กก็มี มีทุกโรงเรียนแหละ ดีเด็กยังดีนะเดี๋ยวนี้ครูบางคนไม่สนใจเด็กเลยกลัวว่าถ้าตีเด็กแล้วจะโดนพ่อแม่เขาดำมั่ง หรือไม่ก็กลัวโดนสอบสวน เลยไม่ยุ่งอะไรเลย”(คุณนันทนาผู้ปกครองนักเรียนชั้นม.3)

คณะกรรมการสถานศึกษา

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นตัวแทนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ในการร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กนักเรียน คอยสอดส่องดูแลและให้การสนับสนุนช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนซึ่งในเรื่องความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนคณะกรรมการสถานศึกษามีมุมมองในเรื่องความรุนแรงที่น่าสนใจ โดยคณะกรรมการสถานศึกษาให้ความหมายของความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนว่า ความรุนแรงในโรงเรียนเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะของการทะเลาะวิวาท ชกต่อยกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน ทั้งนักเรียนหญิงกับหญิง ชายกับชาย หรือชายกับหญิง และอาจเป็นความรุนแรงที่เกิดกับนักเรียนเพศที่สาม เช่น พวกที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ เช่น ตุ๊ด กระเทย ทอม เป็นต้นซึ่งมีการใช้ความรุนแรงทางด้านอารมณ์ ขาดการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ทำให้มีการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมเกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านความคิดและพฤติกรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งและลุกลามไปยังการก่อเหตุความรุนแรงได้ นอกจากนี้การให้ความหมายความรุนแรงก็ครอบคลุมถึงความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอน เช่น การลงโทษเกินกว่าเหตุ การที่ครูไม่แสดงบทบาทในสถานภาพครูอย่างเหมาะสม ลวนลามเด็ก เป็นต้น แต่ทั้งนี้คณะกรรมการสถานศึกษามองว่าที่จริงแล้วสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาแต่อาจจะมียุทธศาสตร์ในปริมาณที่น้อย เห็นไม่ชัดเจนและยังไม่มีผู้ใดเข้ามาชี้ชัดให้เห็นว่ามีสถานการณ์

ความรุนแรงดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ถ้าเป็นลักษณะที่เห็นชัดเจนก็มักจะอยู่ในลักษณะของข่าวที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์

“ก็ไม่รู้จะตามความเข้าใจและที่เห็นจากประสบการณ์ที่ทำงานกับโรงเรียนมาคิดว่า ความรุนแรงในโรงเรียนมันเกิดจากความขัดแย้งกันทางความคิดด้วย คิดไม่ตรงกัน พอแสดงออกมาก็ไปกระเทือนใจ กระเทือนความรู้สึกคนอื่นเขา ก็เถียงกัน ทะเลาะกัน อย่างเด็ก ๆ เนี่ย ควบคุมอารมณ์ตัวเองไม่ค่อยได้ มีอะไรหน่อยก็ใช้กำลังทำร้ายกัน ขาดสติ เรื่องเล็กก็กลายเป็นเรื่องใหญ่ไป บางทีผมเข้ามาในโรงเรียนก็เห็นแล้วเตะบอลเล่นกันอยู่ดีๆ พอไม่พอใจก็ด่าพอล่อแม่กันซะแล้ว แป๊บเดียวต่อยกันหัวโหดเพื่อนข้างสนามก็เชียร์กันใหญ่”(คุณสุวิมลคณะกรรมการสถานศึกษาท่านหนึ่ง)

“...รุนแรงนะหรือเกิดจากครูทำกับนักเรียนไงแต่ไม่มีใครกล้าไปบอกหรือเกรงใจครูกันบางคนไม่กล้ากลัวลูกตัวเองเดือนร้อน ที่เราเห็นกันมันต้องออกทีวีถึงจะให้เห็นในโรงเรียนทั่วๆ ไปถ้าไม่ได้เข้าไปสัมผัสใครเขาจะรู้ว่ามีความรุนแรงอยู่ ที่เห็นๆ กันก็เป็นแค่เด็กทะเลาะกัน แต่ที่ผมมองนะมองว่าความรุนแรงมันเป็นสิ่งที่ครูทำกับเด็กด้วยให้เด็กเสียหาย เสียใจ ทำโทษเกินกว่าเหตุ หรือถ้าเด็กบางคนเป็นพวกตุ๊ด กระตุงกระตึงหน่อยก็จะโดนล้อโดนแกล้งบ่อย”(คุณสุทัศน์คณะกรรมการสถานศึกษาท่านหนึ่ง)

กล่าวโดยสรุปจากการให้ความหมายของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ทั้งจากมุมมองของตัวเด็กเองที่อยู่ในฐานะของทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ และจากมุมมองของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียน ทั้งครูผู้สอน พ่อแม่ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษานั้นโดยส่วนใหญ่มีการให้ความหมายที่สอดคล้อง โกล่เคียงกัน กล่าวคือ เป็นการมองความรุนแรงในลักษณะของการทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อร่างกายและจิตใจของผู้ถูกกระทำโดยความหมายนี้รวมถึงความรุนแรงทางเพศ และความรุนแรงที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องของสิทธิที่เด็กและเยาวชนสมควรได้รับในฐานะของนักเรียนคนหนึ่ง จะเห็นได้ว่าโดยนัยนี้ถือว่าการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมต่อเด็กทุกรูปแบบ (child abuse) ตั้งแต่การละเลยทอดทิ้ง การล่วงละเมิดทางเพศ การทำร้ายร่างกาย ไปจนถึงการทำร้ายอารมณ์และจิตใจเป็นความรุนแรงทั้งสิ้นรวมทั้งในการให้ความหมายของทุกฝ่ายยังมองในประเด็นที่ว่าความรุนแรงสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง และระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งการให้ความหมายของความรุนแรงในโรงเรียนนี้มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับรูปแบบของความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เนื่องจากการที่นักเรียนหรือครูมีการให้ความหมายของความรุนแรงที่โกล่เคียงกัน หรือแตกต่างกันทั้งในด้านของการกระทำที่เรียกว่าความรุนแรงหรือไม่ใช่ความรุนแรง ระดับของการแสดงออกที่ผู้กระทำรู้สึกว่าจะไม่รุนแรงเลย รุนแรงมากหรือรุนแรงน้อยนั้นย่อมมีความเกี่ยวข้องกับการเลือกรูปแบบใน

การใช้ความรุนแรงด้วยตัวประตั้นที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในลำดับต่อไป

2. ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียน: หลากหลายรูปแบบที่สร้างความเจ็บปวด

ในทุกๆ เช้าที่นักเรียน หิ้วกระเป๋านักเรียนออกจากบ้าน และใช้ชีวิตอีกวันละเกือบสิบชั่วโมงอยู่ในรั้วโรงเรียนอาจสร้างความสบายใจและทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองหลายคนวางใจว่าสถานที่แห่งนั้นคือสถานที่ที่ปลอดภัยที่สุดสำหรับบุตรหลานของตนจนลืมนึกไปว่าในบางครั้งอาจมีความรุนแรงแฝงอยู่โดยที่ไม่คาดคิดซึ่งจากการศึกษาพบว่าความรุนแรงในโรงเรียนนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและรูปแบบของความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนนั้นสามารถจำแนกได้หลายรูปแบบด้วยกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการจำแนกซึ่งจากข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้จากภาคสนามสามารถจำแนกได้โดยใช้เกณฑ์ คือ **ใช้เกณฑ์ของบุคคลที่ถูกกระทำและเป็นผู้กระทำ ใช้เกณฑ์ผลที่เกิดขึ้นจากความรุนแรง และใช้เกณฑ์วิธีการก่อความรุนแรง** ดังนี้

1. ใช้เกณฑ์ของบุคคลที่ถูกกระทำและเป็นผู้กระทำเป็นเกณฑ์

จากการศึกษาพบว่าเมื่อใช้เกณฑ์ของบุคคลที่อยู่ในฝ่ายของผู้กระทำและบุคคลที่อยู่ในฝ่ายของผู้ถูกกระทำ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็น “เหยื่อของความรุนแรง” นั้นจะเห็นว่ารูปแบบความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นสามลักษณะ คือ **ความรุนแรงระหว่างครูกับนักเรียน ความรุนแรงระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนและมีการดึงคนนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง** ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีลักษณะแตกต่างกันไปตามสถานภาพและรูปแบบความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกันรวมทั้งช่วงวัยที่แตกต่างกันของนักเรียน บริบทโรงเรียนและครอบครัวซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนทั้งสิ้น ดังนี้

1) ความรุนแรงระหว่างครูกับนักเรียน

สุภาจิตไทยที่วาร์กั้วให้ผูก รักลูกให้ดีเป็นสุภาจิตที่คุ่นหุและอยู่คู่สังคมไทยมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการเลี้ยงดูบุตรหลานทั้งในบ้าน และโรงเรียน เนื่องจากเชื่อกันว่าไม่เรียวสามารถสร้างคนให้เป็นคนดีได้จึงยินยอมให้ครูซึ่งเปรียบเสมือนพ่อแม่คนที่สองสามารถเขียนตีบุตรหลานของตนได้ แต่เมื่อกาลเวลาผ่าน สังคมเปลี่ยน ครูจำนวนไม่น้อยละทิ้งจริยธรรมสำนึกของความเป็นครูและใช้ไม้เรียวรวมถึงอุปกรณ์อื่นๆ เป็นเครื่องระบายนามณ์

ผู้ปกครองส่วนใหญ่จึงไม่ต้องการที่จะให้ครูใช้ไม้เรียวคุมประพฤติบุตรหลานของตนอีกต่อไป ระเบียบการลงโทษเดิมที่วางไว้ นั้นกำหนดให้ครูทำโทษนักเรียนด้วยการตีเด็กได้ ส่วนระเบียบการลงโทษใหม่ที่ยกเลิกการลงโทษเด็กโดยการใช้ไม้เรียวนั้นแบ่งประเภทการลงโทษออกเป็น 5 ประเภท คือ ว่ากล่าวตักเตือน ทำกิจกรรม ทำทัณฑ์บน พักการเรียนและให้ออก โดยบังคับใช้กับนักเรียนแตกต่างกันไปตามระดับชั้น กล่าวคือระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดโทษไว้เพียง 3 ประเภท คือ ว่ากล่าวตักเตือน ทำกิจกรรม และทำทัณฑ์บน ไม่มีการพักการเรียนและให้ออก ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกำหนดโทษไว้ 4 ประเภท คือ ว่ากล่าวตักเตือน ทำกิจกรรม ทำทัณฑ์บน และพักการเรียน สำหรับโทษว่ากล่าวตักเตือน ครูอาจารย์จะเป็นผู้ตัดสินทำโทษเองในกรณีที่นักเรียนทำความผิดไม่ร้ายแรง ส่วนโทษตั้งแต่ทำกิจกรรมจนถึงให้ออกจะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาของโรงเรียนก่อนว่ามีความผิดจริง โดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องตั้งคณะกรรมการพิจารณาโทษเด็กเพื่อป้องกันการใช้อารมณ์ที่อยู่เหนือเหตุผลของครู แม้ว่าคนส่วนใหญ่อาจจะเห็นด้วยกับระเบียบใหม่ดังกล่าวเนื่องจากเชื่อว่าจะช่วยลดการใช้ความรุนแรงในโรงเรียนลงแต่ว่านักเรียน ครูอาจารย์และผู้ที่ทำงานด้านเด็กหลายท่าน กลับมีความเห็นในทางตรงกันข้ามว่ามาตรการดังกล่าวอาจกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความรุนแรงรูปแบบใหม่ที่ซับซ้อนและรุนแรงยิ่งกว่าเดิม

การการาลูกศิษย์ด้วยไม้เรียวนั้นมีมาแต่โบราณและในสมัยนั้นความเจ็บปวดจากไม้เรียวของครูจะมีคุณค่าแตกต่างไปจากทุกวันนี้อย่างมาก การที่ครูทำโทษนักเรียนด้วยการตีนั้น เป็นสิ่งที่มีมาช้านานในระบบการศึกษาไทย ผู้ใหญ่หลายคนที่ได้ดีเจริญก้าวหน้ามาถึงทุกวันนี้ อาจยังระลึกถึงพระคุณของไม้เรียวครูได้อยู่แต่ในปัจจุบันปรัชญาการเรียนการสอนเปลี่ยนไป อีกทั้งสังคมก็ตื่นตัวในเรื่องสิทธิเด็กมากขึ้น การลงโทษเด็กในโรงเรียนด้วยการเฆี่ยนตี หรือทำรุนแรงในรูปแบบอื่นเป็นสิ่งต้องห้ามตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียน ดังนั้นครูจึงปรับเปลี่ยนวิธีการลงโทษในรูปแบบที่หลากหลายยิ่งขึ้นอีกทั้งการลงโทษด้วยการตีในทางปฏิบัติแล้วก็ยังคงมีให้เห็นในโรงเรียนไม่ได้เลือนหายไปตามกฎระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการแต่อย่างใด

สำหรับความรุนแรงระหว่างครูกับนักเรียนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนบัวศึกษาพบว่าเป็นความรุนแรงที่อยู่ในรูปของการลงโทษทางวินัยด้วยวิธีการต่าง ๆ และความรุนแรงที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ทั้งที่ครูตั้งใจและไม่ตั้งใจแต่การกระทำนั้นๆ ได้สร้างความรุนแรงให้เกิดขึ้นแล้ว ดังนี้

การลงโทษทางร่างกาย

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียนผ่านวิธีการลงโทษทางร่างกายเป็นวิธีการที่พบมากที่สุด เนื่องจากในสถานภาพและบทบาทของครูแล้วเมื่อนักเรียนกระทำความผิดหรือฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียนวิธีการที่ครูทำได้ง่าย คือการตี ทั้งการตีด้วยไม้เรียวหรือการตีด้วยมือ นอกเหนือจากการตีแล้วครูยังใช้วิธีการอื่นๆ อีกเช่น การหยิก การเคาะโต๊ะ การวิดพื้น ลุกนั่ง วิ่งรอบสนาม ยืนกลางแดด เป็นต้น ซึ่งจำนวนของการครั้งและระยะเวลาของการลงโทษจะขึ้นอยู่กับระดับความผิดของนักเรียน

“ครูผู้ชายชอบโหดให้เพื่อนวิดพื้นหลายสิบทีเพื่อนผมตัวอ้วนทำไม่ได้เหนื่อยจะตาย ทำผิดนิดเดียววิดพื้นยังกับพวกทหารเกณฑ์ ยิ่งกว่าไปเข้าค่ายเขาชนไก่อีก” (ต้นนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

“ครูไม่ตีแล้ว ชอบหยิก ขนมจีบึงให้จีบมือแล้วเอาแปรงลบกระดานเคาะ เจ็บมากมาก” (โบว์นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.4)

การลงโทษผ่านการบำเพ็ญประโยชน์

บ่อยครั้งที่ครูลงโทษนักเรียนโดยให้บำเพ็ญประโยชน์ซึ่งนักเรียนรู้สึกว่าเป็นความรุนแรงถ้าถูกให้ทำงานที่หนักจนเกินไปโดยเฉพาะถ้าการต้องทำงานนั้นๆ ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าชั้นเรียนนักเรียนบางกลุ่มจะรู้สึกว่าตนเองถูกกระทำรุนแรงและถ้านักเรียนคนนั้นเป็นเด็กที่รักการเรียนจะยิ่งรู้สึกว่าตนได้รับความรุนแรงจากครูซึ่งการลงโทษด้วยวิธีการดังกล่าวที่พบบ่อยในโรงเรียน เช่น การทำความสะอาดบริเวณต่างๆ ของโรงเรียนโดยเฉพาะห้องน้ำ การเก็บขยะ การถางหญ้า เป็นต้น

“บางคนใช้ไปขัดห้องน้ำทั่วโรงเรียน เก็บขยะเป็นร้อยชิ้น ถางหญ้าหน้าโรงเรียน อย่างมาสายก็โดนแล้ว ผมว่ามันหนักนะ บางทีไม่ได้เข้าเรียนเลยเรียนไม่ทันเพื่อน”(รันนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.6)

การลงโทษผ่านการใช้วาจาและสีหน้าท่าทาง

จากการศึกษายังพบว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียนที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน คือการใช้คำพูดหรือวาจาที่รุนแรงไม่ว่าจะเป็นการด่าทอ เสียดสี กระแทบกระเทียบ ประชดประชันและการประจานต่อหน้าสาธารณะรวมทั้งการแสดงสีหน้า ท่าทางที่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าตนเองกำลังถูกทำร้ายจิตใจ เช่น การมองด้วยแววตาดุถูกเหยียดหยาม เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความรุนแรงที่บางครั้งผู้กระทำเองก็ได้ตระหนักหรือคาดไม่ถึงว่าสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดผลกระทบต่อความรู้สึกของเด็กที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่น การหนีเรียน การหลบหน้าครู การไม่ตั้งใจเรียน เป็นต้น

“ครูบางคนพูดไม่ดีเลย ชอบด่าแรงๆ ก็รู้ว่าบางเรื่องมันก็น่าด่าอยู่หรอก แต่ด่าที่เดียวทั้งห้องรับกันไปเต็มๆ ยิ่งครูบางคนก็ชอบพูดประชด อย่างฉลาดแบบเธอเนี่ยสงสัยไม่ต้องเรียนแล้วมั้ง” (นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.5)

“ครูเขาอาจจะไม่ได้ตั้งใจเด็กมันร้ายพูดดีๆ ไม่รู้เรื่องหรอกไอ้พวกนี้ต้องด่าขนาดด่ายังทำหุทวนลมเลย เราก็อ่านตอนเป็นเด็กเรายังไม่ชอบให้ครูด่าเลยแต่บางทีก็ทนไม่ไหวบอกตัวเองใจเย็น ใจเย็น เจอไอ้ห้องสี่ที่ไรสติแตก เด็กดีๆ มันก็พูดทำไมครูด่าแรงจัง” (ครูสมปอง)

จากที่กล่าวมาความรุนแรงทางกายและวาจาตั้งกล่าวนั้นเป็นความรุนแรงที่เห็นได้อย่างชัดเจนและก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อนักเรียนทั้งนี้จากการศึกษาผู้วิจัยยังพบว่ามี ความรุนแรงอีกลักษณะหนึ่งที่ค่อยๆ ก่อตัวขึ้นอย่างเงียบๆ ซึ่งสะท้อนทั้งจากมุมมองของเด็กและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นความรุนแรงที่เรียกว่า “ความรุนแรงแฝงหรือความรุนแรงเงียบ” สถานการณ์ของความรุนแรงเงียบที่เกิดขึ้นจะเป็นลักษณะของการกระทำที่กระทบต่อสิทธิที่เด็กพึงได้รับแต่ไม่ได้รับ เช่น การที่ครูใช้เวลาในการเรียนการสอนเพื่อทำงานของตนเอง การไม่สนใจเด็กโดยอ้างเหตุผลต่างๆ เช่น เด็กมีความบกพร่องเองในการเรียนและพฤติกรรม มีกฎห้ามตีเลยไม่สามารถลงโทษด้วยวิธีอื่นได้จึงใช้การไม่สนใจหรือปล่อยปละละเลย เป็นต้น ความรุนแรงเงียบที่เกิดขึ้นส่งผลต่อเด็กทั้งนี้เด็กรู้ตัวและสะท้อนออกว่าตนเองไม่ได้รับสิ่งที่ตนพึงได้รับตามสิทธิทำให้ตนขาดโอกาสในการเรียนรู้โดยมองว่าส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของตนรวมถึงอาจกระทบกระเทือนต่อสภาพจิตใจของเด็กอาจทำให้เด็กเกิดความเศร้า ไม่สบายใจ คับข้องใจจากการกระทำของครูได้

“ครูงานเยอะมาสอนไม่ทันก็มีกว่าจะเดินมาจากห้องพักครู มาถึงตึกก็ใกล้หมดเวลาแล้ว ก็ไม่มาสอนก็มี ที่นี้ก็เล่นกันสบายเลย แต่หนูอยากเรียนมากกว่าเพราะจะไปสอบโควต้าแล้วยังไม่ค่อยรู้เรื่องเลยมันเสียโอกาส ไม่มีเงินไปกวดวิชาด้วย” (นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.6)

ส่วนความรุนแรงเงียบที่เด็กไม่รู้ตัว สะท้อนจากมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กที่เห็นว่าเมื่อเด็กตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ได้รับสิทธิที่พึงได้รับในโรงเรียนแล้วแม้เด็กมองว่าเป็นเรื่องปกติแต่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่าเด็กกำลังได้รับความรุนแรงเงียบอยู่ ซึ่งอาจสะสมความรุนแรงไว้นจนส่งผลกระทบต่อความคิด พฤติกรรมและจิตใจของนักเรียน

“...พอห้ามตีเด็ก ครูก็เลยไม่อยากแตะต้องเด็กเพราะเคยมีกรณีผู้ปกครองมาร้องเรียนก็เลยไม่ยุ่งเกี่ยวกับอีก จะทำอะไรก็ทำไปยั้งห้องท้ายๆ นะไม่อยากเรียนครูก็ปล่อยตามใจเดินเร่รอนรอเวลากลับบ้าน มันเสียเวลามาเรียนจริงๆ ” (คุณสุชาติคณะกรรมการสถานศึกษาคนหนึ่ง)

นอกจากนี้ในมุมมองของผู้ปกครองมองว่าการลงโทษของครูควรมีจริยธรรมควบคู่ไปด้วย ไม่ควรลงโทษเด็กด้วยอารมณ์และการลงโทษแต่ละครั้งควรมีการชี้แจงเหตุผลให้เด็กทราบความผิดของตนเองด้วย ส่วนการยกเลิกการตีนั้นอาจนำไปสู่การกระทำความรุนแรงกับนักเรียนในรูปแบบอื่นที่อาจสร้างความเจ็บปวดให้แก่เด็กนักเรียนอย่างแยบยลยิ่งขึ้นโดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นแล้วทำให้เด็กไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเต็มที่

“เราน่าจะแก้ที่ครูมากกว่า เพราะถ้าครูไม่มีจริยธรรม แม้จะยกเลิกการใช้ไม้เรียว ครูอาจจะลงโทษเด็กด้วยวิธีอื่นๆ ที่รุนแรงเช่น การดุด่าโดยใช้คำที่รุนแรง หยาดคาย หรือลงโทษโดยใช้วิธีรุนแรงอื่นๆ ได้ ยิ่งถ้าครูปล่อยเด็ก ไม่สนใจ ก็ยังเป็นความรุนแรงที่น่ากลัว”(คุณนนท์วัน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นม.3)

2) ความรุนแรงระหว่างนักเรียนกับนักเรียน

สำหรับความรุนแรงระหว่างนักเรียนด้วยกันเองนั้นสามารถเกิดขึ้นได้เพื่อนวัยในหลายลักษณะซึ่งถ้าพิจารณาในกลุ่มย่อยแล้วยังสามารถแบ่งลงไปได้อีก เช่น เป็นความรุนแรงระหว่างเดียวกันหรือระดับชั้นเดียวกัน ระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้อง ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ระหว่างนักเรียนที่เป็นกลุ่มแก๊งค์ กับนักเรียนคนเดียว เป็นต้น ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนกับนักเรียนที่พบจากการศึกษาครั้งนี้มีหลายลักษณะด้วยเช่นกัน ดังนี้

การทะเลาะวิวาท

สำหรับความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนกับนักเรียนนั้นการทะเลาะวิวาทถือว่าเป็นเรื่องปกติที่สามารถพบเห็นได้ไม่เว้นแต่ละวัน ซึ่งการทะเลาะเบาะแว้งกันนั้นสำหรับนักเรียนแล้วถือว่าเป็นไปตามพัฒนาการของช่วงวัยที่กำลังอยู่ในช่วงของวัยรุ่นที่มีการพัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและอารมณ์ที่ไม่คงเส้นคงวาล้วนมีส่วนสนับสนุนให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อกันได้ง่าย ยิ่งการที่มีนักเรียนจำนวนมากมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสถานที่เดียวกันโอกาสที่จะเกิดความไม่เข้าใจกัน การกระทบกระทั่งกันจึงเป็นเรื่องธรรมดา

“ไอ้เรื่องทะเลาะกันเนี่ยมีให้เห็นทุกวัน ตามมาลงโทษไม่ไหวแล้ว เรื่องเล็กๆน้อยๆมันก็ตีกัน แต่แป๊บเดียวก็หายมันไม่โกรธกันนานหรอก วัยนี้อารมณ์มันแปรปรวน ครูก็คอยดูอย่าให้มันรุนแรงมากถึงขั้นหัวแตกเลือดตกยางออก เดี่ยวพ่อแม่เอาเรื่อง”(ครูสมชาย)

ในเรื่องของการทะเลาะวิวาทนี้พบว่ามีทั้งลักษณะที่ทะเลาะกันโดยใช้วาจาต่อกันด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ และลุกลามไปสู่การทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกันทั้งในรูปแบบของการใช้กำลังและการใช้อาวุธร่วมด้วย ถ้าเป็นการทะเลาะวิวาทระหว่างนักเรียนเพศเดียวกัน เช่น นักเรียนชายด้วยกันส่วนใหญ่มักจะเป็นการใช้กำลังต่อสู้กัน เช่น เตะ ต่อย ถีบ เป็นต้น แต่ถ้าเป็น

นักเรียนหญิงด้วยกันมักจะใช้วิธีการด่าคำหยาบและถำรุนแรงมากขึ้นก็จะถึงขั้นใช้กำลัง เช่น ตบกระชากผม เป็นต้น ในขณะที่การทะเลาะระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิงนั้นมักจะใช้รูปแบบของไปชักชวนสมัครพรรคพวกของตนเองมาช่วยกัน จนเกิดการรุมทำร้ายกันในลักษณะของกลุ่มแก๊งค์

“ถ้าเป็นผู้หญิงก็ตบกัน ผู้ชายก็ต่อยตามธรรมดาแบบแมนๆ แต่ถ้าทะเลาะข้ามสายพันธุ์ก็จะไปตามแก๊งค์ตัวเองมาพวกใครมากใครใหญ่ก็ชนะไปตามฟอร์ม”(จินนักเรียนคนหนึ่งชั้น ม.3)

ล้อเลียนปมด้อย

อีกหนึ่งรูปแบบความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนด้วยกันเองและเป็นปรากฏการณ์ของความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นประจำในโรงเรียน การล้อเลียนปมด้อยของนักเรียนเป็นการล้อเลียนถึงคุณลักษณะของบุคคลหนึ่งซึ่งมีลักษณะทางร่างกาย จิตใจ หรือบุคลิกภาพที่ค่อนข้างแตกต่างจากนักเรียนทั่วไปซึ่งทั้งนี้อาจเป็นด้านบวกหรือลบก็ได้ในความเป็นจริงแต่จะเป็นด้านลบเสียส่วนใหญ่อันเนื่องมาจากการตีความของผู้ที่ทำการล้อเลียน

รูปแบบของการล้อเลียนปมด้อยมีหลายลักษณะซึ่งการล้อเลียนโดยส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อจิตใจโดยตรง ถำร้ายแรงยิ่งกว่านั้นการล้อเลียนปมด้อยอาจนำไปสู่ความรุนแรงต่อตัวผู้กระทำและผู้ถูกกระทำได้ สิ่งที่คุณล้อเลียนมักจะนำมาเป็นประเด็นในการล้อคือ ด้านลักษณะทางร่างกายเช่น อ้วน ดำ เตี้ย ขี้เหร่ มีสิ่ว เป็นต้น ส่วนทางด้านความสามารถ เช่น โง่ หรือ ขี้แพ้ เป็นต้น ทางด้านบุคลิกภาพเช่น ขี้อาย พูดติดอ่าง เบี่ยงเบนทางเพศ (ตุ๊ด กระเทย ทอม) เป็นต้น นอกจากนี้ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจก็มักจะถูกนำมาล้อเลียนเช่น การล้อเลียนอาชีพพ่อแม่ เป็นต้น

การล้อเลียนปมด้อยจะมีลักษณะแตกต่างกันไป อาจขึ้นอยู่กับสถานะของผู้ล้อเลียน เช่น ถ้าผู้ที่ล้อเลียนเป็นเพื่อนร่วมห้องที่รู้จักกัน การล้อเลียนปมด้อยก็อาจเป็นไปในลักษณะการใช้คำพูดที่รุนแรง ใช้คำไม่สุภาพแต่ถ้ากับเพื่อนต่างห้องหรือไม่รู้จักกันก็มักเป็นรูปแบบที่ไม่ล้อเลียนโดยตรงหากแต่จะเป็นการซุบซิบนินทาหรือกล่าวเล่นเพื่อความสนุกสนาน

“ถ้าเป็นเพื่อนในห้องหรือล้อกันได้เลยชินแล้วมีคนหนึ่งถูกล้อประจำเพราะมันตัวดำมากดำแบบถ่านเลยนะจารย์ เวอร์ไปหน่อยก็ดำอะ แล้วมันชอบทาแป้ง เราก็เลยล้อกันว่าเหมือนอีกาจำศีล (หัวเราะ) พูดไม่ชัดเหมือนติดอ่างเวลาพูดหน้าห้องเพื่อก็อ้างบางที่ครูยังขำเลย”(นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้น ม.5)

“ไม่รู้จักเราก็ออบนินทาไปอย่างพีม.4ที่มีแฟนอยู่ ม.5นะไม่รู้เป็นแฟนกันได้ไงใครๆ เขาก็พูดกันผู้ชายชะหล่อเลยผู้หญิงขี้เหร่จัด ไม่สวยเลยเป็นสิ่วด้วย หนูแอบบ่นนินทากันประจำเวลาเจอเดินด้วยกันที่ร้านค้าหน้าโรงเรียน”(พำนนักเรียนหญิงกลุ่มหนึ่งชั้น ม.2)

ส่วนใหญ่ในหมู่นักเรียนหญิงจะใช้คำพูดเสียดสี เยาะเย้ย ล้อเลียน และการไม่ยอมรับเข้ากลุ่ม เป็นเครื่องมือกีดกันเพื่อนที่เขาตัดสินว่าแตกต่างจากมาตรฐานซึ่งก็นับเป็นความรุนแรงที่ทำให้เด็กผู้หญิงกระทำรู้สึกสูญเสียด้านจิตใจ มองไม่เห็นคุณค่าของตัวเองและกลายเป็นปมด้อยติดตัวไปจนถึงผู้ใหญ่เหมือนกัน ซึ่งการไม่ยอมรับเข้ากลุ่มนั้นถือว่าเป็นพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการล้อเลียนปมด้อยด้วย

“ถ้าไม่สว่นะไม่ให้เข้ากลุ่มหรือกเสียสถาบันจิตจืดจืดหมด กลุ่มเราจะมีการคัดเลือก ถ้าไม่สว่นจะต้องมาปรับปรุงตัวไม่งั้นต้อออก”(แนนนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.3)

สำหรับกลุ่มนักเรียนชายด้วยกันจากข้อมูลที่ได้ศึกษาพบว่ามี การล้อเลียนกันน้อย ส่วนมากนักเรียนชายมักจะล้อเลียนนักเรียนหญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออยู่กันเป็นกลุ่มนักเรียนชายจะทวีความกล้าหาญในการล้อเลียนยิ่งขึ้น ยิ่งถ้าล้อเลียนแล้วได้ผล เช่น นักเรียนหญิงแสดงอารมณ์โกรธ ต่ำทอกลับ ยิ่งสร้างความสนุกสนานและเพิ่มอัตราความถี่ในการล้อเลียนยิ่งขึ้นและพบว่านักเรียนในระดับมัธยมต้นจะมีพฤติกรรมการล้อเลียนปมด้อยมากกว่านักเรียนในระดับมัธยมปลาย

“ไอ้ย ถ้ามันอยู่กันเป็นกลุ่มนะชอบล้อใครเดินผ่านนะมันล้อหมดและพี่ยิ่งถ้าเรต่ำทอกลับนะมันยิ่งชอบเหมือนแบบโรคจิตอะพี่ยิ่งเราโกรธมันยิ่งเอาใหญ่เลย แต่ถ้าอยู่คนเดียวนะไม่กล้าล้อหรือโอพวกนี้อาศัยพวกมาก”(โบว์นักเรียนหญิงชั้นม.4)

“เด็กม.ต้นเยอะ คะนองปาก เล่นกันสนุกปาก เอาพ่อแม่มาล้อเรียน บางคนล้อเพื่อนว่า พ่อเขาทำงานเก็บของเก่า เด็กที่ถูกล้อก็อายมาเล่าให้ครูฟัง”(ครูสมศักดิ์)

การข่มขู่รีดไถเงิน

การข่มขู่รีดไถเงินในโรงเรียนนั้น เด็กที่ชอบข่มขู่รีดไถ มักจะแสดงพฤติกรรมด้วยการนั่งรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ช่างพูดช่างแซว ทำตัวเรียกร้องความสนใจเหมือนเป็นกลุ่มอิทธิพล พอมีเด็กที่เป็นเหยื่อเดินผ่านมาก็จะไถเงินโดยอ้างว่าจะไปซื้อน้ำ ซื้อขนม ส่วนเหยื่อนั้นพบว่ามักเป็นเด็กที่ถูกเลี้ยงดูมาอย่างทะนุถนอม ทำทางอ่อนแอ พูดน้อยหรือไม่ค่อยพูดจึงมักตกเป็นเบี้ยล่างของเด็กพวกนี้พบว่าเด็กบางคนแม้บ้านมีฐานะดีแต่ก็ชอบข่มขู่รีดไถเพื่อนมาตั้งแต่เล็กจนโตเพราะใช้เงินเปลืองจนเคยตัว เลิกเรียนก็ไปห้าง เล่นเกมส์ กินโน่นกินนี่กับเพื่อนเป็นกลุ่ม พอสัปดาห์นึงไปมักพบว่าเป็นเด็กที่พ่อแม่แยกกันอยู่หรืออยู่ด้วยกันแต่ไม่มีเวลาให้ลูกหรือทะเลาะกันเป็นประจำโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กพวกที่เติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่เห็นว่าการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ เด็กที่เคยถูกคนที่ตัวโตกว่า แข็งแรงกว่า ข่มขู่ใช้อำนาจกับเขาอย่างไม่ถูกต้องชอบธรรม มันจะถูกเก็บสะสมไว้ภายในใจไปเรื่อยๆ จนเมื่อถึงจุดหนึ่งเขาก็จะถ่ายทอดความรู้สึกนั้นออกมาด้วยการใช้อำนาจและอิทธิพลเป็นเครื่องมือในการประกาศศักดา ทำตัวข่มขู่รีดไถเงินจากเด็กอื่นๆ เพื่อทดแทนความรู้สึกที่ถูกกระทำมาในอดีต สิ่งเหล่านี้ถ้าไม่รีบแก้ไข

จะติดเป็นนิสัยไปจนโต เพราะเด็กที่เกเรชอบข่มขู่รีดไถมาตั้งแต่เล็ก มีแนวโน้มที่จะก่ออาชญากรรมใหญ่ๆ ได้ในอนาคต

“มีทั้งที่อยู่ห้องเดียวกัน และอยู่คนละห้องแต่รู้จักกัน ก็มักจะนั่งรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ๆ พอมีเด็กเดินมาก็ไถเงิน 5 บาท 10 บาท 20 บาท บางทีเป็นร้อยๆ บอกว่าซื้อน้ำ ซื้อขนม เรื่องของเรื่องคือพวกเยอะ ถ้าพวกน้อยจะไม่กล้าทำหรอก” (พลอยนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.1)

“ในห้องเรียน เด็กพวกนี้จะช่างแสบ เรียกร้องความสนใจ พอช่วงพักหรือเลิกเรียน ก็จะมารวมตัวกันโดยอัตโนมัติทันที ชอบ เล่นเกม ดูหนังฟังเพลง กินนั่นกินนี่ สุดท้ายต้องใช้เงิน เมื่อไม่พอก็ต้องรีดไถ” (ครูสมฉัตร)

การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งการละเมิดต่อทรัพย์สิน และการละเมิดทางเพศ

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอีกระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเองคือในเรื่องของการละเมิดต่อทรัพย์สินและการละเมิดในเรื่องเพศซึ่งที่ผ่านมามีอาจจะไม่รุนแรงมากนัก กล่าวคือความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อทรัพย์สินส่วนใหญ่เป็นเพียงเรื่องข้าวของเครื่องใช้ที่มีค่าเกิดการสูญหาย หรือมีเพื่อนนักเรียนทำให้เสียหายเช่น นักเรียนนำอุปกรณ์การเรียนที่มีราคาแพงมาแล้วถูกเพื่อนขโมย หรือเงินหาย เป็นต้น

“ของหายมีเกือบทุกวันแต่ก็เป็นของเล็กๆ น้อย จะมีใหญ่หน่อยก็มอเตอร์ไซด์หาย แต่ก็ได้อคืนนะ เด็กนักเรียนเพื่อนกันนี่แหละเอาไปเฉยเลย พอใช้เสร็จก็เอามาคืน”(ครูสมใจ)

ส่วนการละเมิดทางเพศระหว่างนักเรียนด้วยกันเองมักเป็นการลวนลามระหว่างชายหญิง เช่น ผู้ชายที่ไปแอบชอบนักเรียนหญิงต่างชั้นเรียนก็จะไปคอยแอบมอง เดินตามหรือให้กลุ่มเพื่อนคอยไปพูดแซวซึ่งเด็กที่ถูกกระทำมองว่าเป็นความรุนแรงที่สร้างความไม่สบายใจให้กับตนเองและที่นากลัวคือกลัวว่าจะเกิดเหตุการณ์ที่ร้ายแรงขึ้นถ้านักเรียนคนนั้นไม่ลดละความพยายามและทำทุกวิถีทางตนเองก็จะไม่มีความสุขที่จะเรียนหนังสือเพราะต้องคอยระวังซึ่งจะส่งผลกระทบยาวต่อการไม่ยอมมาโรงเรียน

“ที่โรงเรียนมีบ่อยไปตามจับเขาเห็นเขาหน้าตาดีหน่อย ถ้าผู้หญิงเขาไม่เล่นด้วยไอ้พวกนี้พวกมากก็จะตามตื้อเคยมีเด็กมาบอกไม่ยอมมาโรงเรียนเลยกลัว ตอนกลับบ้านจะเจอญาติไหมครูเราก็นึกว่ามันพูดกันเล่นๆ ที่ไหนได้เรื่องจริง เดินตามเขาไปถึงบ้านผู้ปกครองต้องมาบอกครู”(ครูสมศรี)

ความรุนแรงในรูปแบบดังกล่าวนี้ถึงแม้ว่าจะถูกมองว่าเป็นยังไม่มีเหตุการณ์ที่รุนแรงมากนักเกิดขึ้นแต่ในสายตาของเด็กนักเรียน ครู และผู้ปกครองบางคนมองว่าเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังอย่างมากเนื่องจากเหตุการณ์เหล่านี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำความรุนแรงในระดับที่สูงขึ้น เป็นการปลูกฝังนิสัยการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ผู้ที่ถูกละเมิดย่อมได้รับความทุกข์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ส่วนตัวผู้ละเมิดก็มีแนวโน้มที่จะก่อเหตุที่รุนแรงขึ้นถ้าไม่ได้รับการดูแลควบคุมจากผู้ใหญ่หรือถูกชักจูงจากสภาพแวดล้อมของสิ่งยั่วยุต่างๆ ให้ก่อเหตุได้ง่ายขึ้น

“พวกนี้ต้องดูให้ดีถ้าอาจเป็นหวัชโมยแต่เล็กแต่น้อยโตขึ้นก็จะขโมยของคนอื่น นี่อาจจะลามไปถึงของอาจารย์ด้วยนะ”(ครูสมใจ)

การชักพาสู่ยาเสพติด

ปัจจุบันนี้ยาเสพติดได้ระบาดเข้าไปสู่รั้วโรงเรียนหลายแห่ง ที่แพร่ระบาดมากที่สุดในช่วงนี้คือยาบ้า และรองลงมาก็จะเป็นบุหรี่ปั๊พพวกยัดใส่ยาบ้า ผงขาว(เฮโรอีน) และกัญชาสาเหตุสำคัญที่เด็กนักเรียนที่ติดยาเสพติดก็คือ สภาพของครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นและฐานะของครอบครัวยากจน ทำให้เด็กและครอบครัวต้องหันมาขายยาเสพติดเป็นอาชีพเสริม รวมถึงกลุ่มของคนที่มีอิทธิพลเข้ามามีบทบาทในการนำยาเสพติดเข้าสู่โรงเรียนโดยการใช้เด็กนักเรียนที่ติดยาเสพติดให้นำยาเสพติดมาขาย โดยให้ส่วนแบ่งจากการขายในรูปของตัวเงินหรือยาที่ใช้ไวส์เพพ กลุ่มหรือเพื่อนก็มีอิทธิพลต่อการเสพยาของเด็กนักเรียนมาก ถ้าเด็กอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยา ก็จะเกิดการชักชวนให้ทดลอง เด็กมักจะมีถูกยัดเยียดความคิดที่ว่าถ้าจะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มได้จะต้องทำตัวเหมือนๆ กับกลุ่ม หรือบางทีเด็กอาจถูกชักจูงให้เสพยาและขายยาเสพติดโดยการชักชวนจากรุ่นพี่ หรือศิษย์เก่า เป็นต้น

“เข้ามาชวนให้เด็กเสพยาพวกรุ่นพี่ที่มีสังคมข้างนอกมากๆ ติดต่อกับคนภายนอกเอามาให้เด็กลอง มีคนหนึ่งขายด้วยนะเพิ่งโดนจับไปตอนนี้อยู่สถานพินิจ ตำรวจมาจับถึงโรงเรียนเลย นี่ก็ไม่ว่ามาชวนเด็กๆ ไปติดก็คน ครูก็กำลังดูกันอยู่”(ครูสมใจ)

เนื่องด้วยยาเสพติดทุกชนิดมีผลกระทบโดยตรงต่อร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพและสุขภาพ ตัวยาบางตัว เช่น แอมเฟตามีน หากมีการใช้อย่างต่อเนื่องในระยะยาวจะส่งผลกระทบต่อระบบจิตและประสาทส่วนกลาง ทำลายสมองโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ทำให้ผู้เสพยามีความสับสน กังวลใจและนอนไม่หลับรวมถึงสาเหตุของพฤติกรรมความรุนแรงต่างๆ เมื่อเด็กเสพยาแล้วจึงขาดสติ พอไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ก็ทำให้เกิดการกระทำความรุนแรงขึ้นได้โดยง่ายไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงภายในโรงเรียนเดียวกัน หรือต่างโรงเรียน ในบางกรณีเด็กที่ขายยาบางคนอยากเลิกขายแต่ก็ไม่สามารถเลิกได้เพราะถูกขู่และกระทำทารุณกรรมต่างๆ จากเพื่อนหรือจากกลุ่มที่มีอิทธิพลเนื่องจากกลัวความผิดที่ถูกขยายผลและสาวมาถึงต้นตอ เด็กบางคนก็ต้องออกจากโรงเรียน นับว่าการเสพยาหรือการขายยาเสพติดในโรงเรียนนอกจากจะผิดกฎหมาย ก่อให้เกิดความรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจต่อเด็กและผู้ปกครองแล้ว ยังถือว่าเป็นการทำลายอนาคตที่สำคัญของชาติอย่างใหญ่หลวง

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเองนั้นสามารถเกิดได้หลากหลายรูปแบบทั้งที่เป็นเรื่องเล็กน้อยตั้งแต่การด่าทอกัน การล้อเลียน

การทำเลาะวิวาท การข่มขู่รีดไถ ไปจนถึงขั้นการชักพาเข้าสู่การใช้ยาเสพติด นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่าระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นจะแปรไปตามระดับชั้นการศึกษาที่เด็กมีวัยแตกต่างกันด้วย ดังจะเห็นได้จากเด็กในระดับมัธยมต้นที่เพิ่งผ่านช่วงวัยของเด็กประถมที่ยังรักความสนุกสนาน และมีความเป็นเด็กอยู่ค่อนข้างมาก เรื่องของความรุนแรงที่ปรากฏให้เห็นมักเป็นเรื่องราวการใช้วาจาเป็นหลัก เช่น การล้อชื่อพ่อแม่ การล้อปมด้อยและการทะเลาะเบาะแว้ง ความรุนแรงที่เกิดขึ้น มักเกิดจากการเล่นหยอกล้อกันโดยความรุนแรงเหล่านั้นมักคลี่คลายไปเองจากการเล่นและการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่วนเด็กที่โตขึ้น คือ เด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ถือว่าเป็นช่วงวัยรุ่นที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ความรุนแรงที่ปรากฏจะมีลักษณะที่รุนแรงขึ้นทั้งในระดับความรุนแรงและความซับซ้อนแบบยลของวิธีการที่ใช้ในการกระทำความรุนแรงต่อกันที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การชกต่อยกัน การยกพวกตีกันทั้งไม่มีอาวุธและมีอาวุธ เช่น ไม้หน้าสาม สนับมือ ปืน ระเบิดขวด เป็นต้น ส่วนที่มาของการกระทำความรุนแรงนั้นจะมีความซับซ้อนมากกว่าเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เช่น เรื่องชู้สาว เรื่องศักดิ์ศรี เรื่องการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เป็นต้น

3) ความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนและมีการดึงคนนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง

จากความรุนแรงทั้งสองรูปแบบทั้งที่เป็นความรุนแรงระหว่างครูกับนักเรียนและความรุนแรงระหว่างนักเรียนด้วยกันเองแล้วความรุนแรงอีกรูปแบบที่พบจากการศึกษาครั้งนี้คือความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนด้วยกันซึ่งอาจจะเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกัน หรือระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง และจากความรุนแรงนั้นได้มีการดึงคนนอกเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยซึ่งจากปรากฏการณ์ที่ผ่านมาในรอบครั้งที่มีความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนด้วยกันเองแผ่ขยายวงกว้างออกไปสู่บุคคลภายนอกซึ่งเป็นชนวนสำคัญที่ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น

สำหรับบุคคลภายนอกในที่นี้หมายถึงบุคคลที่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงหรือผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงไปชักชวนเข้ามาเมื่อตนเองเกิดเรื่องราวทะเลาะวิวาทหรือเกิดความไม่พอใจหรือไม่พอใจใครในโรงเรียนหรือในบางกรณีบุคคลภายนอกก็เข้ามาเกี่ยวข้องเองโดยไม่ได้มีการชักชวนทั้งจากผู้กระทำและผู้ถูกกระทำซึ่งในกรณีเช่นนี้มักจะเป็นการเข้ามาจากการไต่ยินหรือรับทราบเรื่องราวความขัดแย้งแล้วอยากเข้ามาช่วยเหลือหรือแสดงให้เห็นว่านักเรียนคนนั้นมีพรรคพวกซึ่งบางครั้งเข้ามาเพื่อข่มขู่ให้เกรงกลัวเท่านั้น เช่น เพื่อนต่างโรงเรียน ศิษย์เก่า หรือญาติพี่น้องของนักเรียนที่มีเรื่องราวความรุนแรง เป็นต้น

“วันก่อนมีรถกระบะเข้ามาเลย มากันเต็มท้ายรถเข้ามาถึงสนามบอลแล้วเราเปิดประตูไว้ ตอนแรกนึกว่าคนมาติดต่อปกติที่ไหนได้ผู้ชายเป็นกลุ่มเราสังเกตเห็นไม่ชอบมาพากลเพราะเมื่อวานเพิ่งมีเรื่องต่อยกันที่สนามบอลวันรุ่งขึ้นก็เลยพาพวกมา กะจะมารุมเด็กเรา เลยรีบโทรไปตามตำรวจมามันถึงยอมออกไป”(เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของโรงเรียน)

“เพื่อนผมไม่ชอบหน้าพี่คนหนึ่ง หน้ามันกวนตีนมาก มันไปตามเพื่อนที่เรียนเทคนิคมา ดักรอหน้าโรงเรียนเลย คราวนี้ไอพี่คนนั้นไม่กล้าหือเลย”(จอมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.5)

2. ใช้เกณฑ์ผลที่เกิดขึ้นจากความรุนแรง

เมื่อพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นพบว่าสามารถจำแนกได้เป็นสามรูปแบบคือ **ความรุนแรงต่อร่างกาย ความรุนแรงต่อจิตใจ และความรุนแรงต่อเพศ** ดังนี้

1) ความรุนแรงต่อร่างกาย

จากการศึกษาพบว่าเมื่อถามถึงรูปแบบของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยส่วนใหญ่ให้นักเรียนมักมองความรุนแรงในลักษณะที่เป็นรูปธรรมสามารถเห็นชัดเจนนั้นคือความรุนแรงต่อร่างกายโดยเน้นไปในเรื่องของอาการบาดเจ็บต่างๆ ที่ก่อให้เกิดอาการบาดเจ็บต่อร่างกายไม่ว่าจะบาดเจ็บเล็กน้อยหรือสาหัสก็ตามโดยมองว่ามีทั้งความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กด้วยกันเองทั้งที่เป็นเพื่อนรุ่นเดียวกันและระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้อง เช่น การตบตีกัน การชกต่อย การยกพวกตีกัน และการทำร้ายร่างกายจนถึงขั้นเสียชีวิต เป็นต้น

“หัวแตกเลยอาจารย์วันก่อนก็ตีกันเอาไม้คัมแฝก มาเลย ทะเลาะกันที่ไรมีเลือดทุกที่ยังบางคนนะพวกมิดัดเตอร์มาด้วย ต้องเอาไว้เผื่อ ก่อน เพราะบางคนมันเตะต่อยเก่งมาก คนที่โดนอ่วมเลย หยอหน้าข้าวต้มไปหลายวัน ” (แทนนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.3)

นอกจากนี้เด็กยังมองว่ามีความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับเด็กด้วย ซึ่งมักปรากฏในรูปแบบการลงโทษทางวินัย เช่น การตี การใช้แรงงาน การทรมานร่างกายด้วยวิธีการต่างๆ อาทิ การยืนกลางแดด การวิดพื้น เป็นต้น

“ครูให้ลูกนั่งหลายทีมากเมื่อยเลย มันหนักเกินไป วิ่งรอบสนามบอลก็เหนื่อยแทบตาย มาสายแค่เนี่ย” (โบว์นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.4)

2) ความรุนแรงต่อจิตใจ

ในมุมมองของเด็กนั้นได้ให้ความหมายของความรุนแรงต่อจิตใจว่าเป็นสภาพที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อความรู้สึก ก่อให้เกิดความอับอาย ความเบื่อหน่ายและความเครียด ถือเป็นความรุนแรงที่กระทำผ่านมาทางด้านการใช้วาจาและการแสดงออกของผู้ที่นักเรียนมี

ปฏิสัมพันธ์ด้วยไม่ว่าจะเป็นระหว่างนักเรียนกับนักเรียนหรือระหว่างนักเรียนกับครูแล้วแต่สร้างความเจ็บปวดต่อจิตใจของนักเรียนผู้ถูกกระทำทั้งสิ้น และถ้าความรุนแรงนั้นได้รับการสะสมให้เพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ความบีบคั้นหรือความกดดันทางจิตใจนี้จะส่งผลเสียตามมาอีกมากวันหนึ่งเมื่อความอดทนหมดสิ้นความเสียหายอย่างใหญ่หลวงย่อมสามารถเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อความรุนแรงต่อจิตใจที่พบจากการศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะของการล้อปมด้อยระหว่างนักเรียนด้วยกันด้วยกัน การที่ครูนำความผิดของเด็กมาประจานต่อหน้าสาธารณะ ความเครียดหรือความไม่สบายใจที่เกิดจากการเรียนการสอน เป็นต้น

“การทำร้ายกันด้วยวาจาหนูว่ามันแรงกว่าตีกันอีก ครูพูดประจานเราต่อหน้าเสาธงยังเจียมหน้าอายมาก ๆ หนูไม่ชอบเลย เพื่อนก็จะมองว่าเราไม่ดี เขาไม่ได้ล้อเราแค่ตอนโดนประจานนะ แต่พอเห็นเราบางทีก็ซุบซิบกัน แบบนินทาอะ หนูเคยนะโดนดูหน้าเสาธงเรื่องมาสายบ่อย ๆ ครูก็พูดแรง ๆ ใจเราก็กังเครียด แต่ก็ยังสายเหมือนเดิม(หัวเราะ) แต่หนูก็ไม่ชอบอยู่ดีบอกตรง ๆ มันทำร้ายจิตใจอะ ยิ่งมาโดนเพื่อนหรือเด็กแซวตอกย้ำ ยิ่งเจ็บใจเข้าไปใหญ่ ”(โบว์ นักเรียนคนหนึ่งชั้นม.4)

“เพื่อนมันชอบล้อว่าตัวดำ ขี้เหร่ หัวหยิกเหมือนนิโกร อะไรประมาณเนี่ยพี่ ยังกะมันดูดีนักนี่ ล้อกันอยู่ได้ถ้าหนูทนไม่ไหวจะตอแยแหมหน้าแตกเลย ไม่กลัวหรอก”(สมั่นนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.3)

นอกจากนี้ในมุมมองของอาจารย์ท่านหนึ่งมองว่าความรุนแรงต่อจิตใจบางครั้งผู้ที่กระทำความรุนแรงยังไม่รู้ตัวเลยว่าตนเองได้สร้างความรุนแรงที่ส่งผลต่อจิตใจของนักเรียนครูบางคนมีบุคลิกภาพแบบสนุกสนานเฮฮา ก็มักพูดล้อเล่นกับนักเรียนแต่บังเอิญว่าสิ่งที่พูดเล่นนั้นไปตรงกับจุดที่เป็นปมในใจหรือปมด้อยของนักเรียนทำให้นักเรียนรู้สึกว่าการทำร้ายจิตใจตนเองและมีความรู้สึกที่ไม่ดีกับครูท่านนั้นทำให้เกิดช่องว่างของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

“เด็กบางคนไม่ชอบครูเลยนะอย่างครูคนหนึ่งฮาตลอด ก็จะชอบล้อเล่นกับเด็กแต่ดันไปเจอคนเซนต์ซีทีพี กลายเป็นว่าไปทำให้เด็กเจ็บใจ อับอาย เลยโกรธครูไปเลย”(ครูสมสุข)

3) ความรุนแรงต่อเพศ

สำหรับรูปแบบของความรุนแรงต่อเพศนี้เป็นการมองจากประสบการณ์ ความรู้ ความเชื่อที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับมาจากการเรียนรู้ถ่ายทอดมาจากสื่อต่างๆ ทั้งสื่อบุคคลและสื่อมวลชนว่าเป็นความรุนแรงอีกรูปแบบหนึ่งที่สามารถพบเห็นหรือเกิดขึ้นได้ในโรงเรียนที่นอกจากความรุนแรงต่อร่างกาย และต่อจิตใจ นักเรียนยังมีโอกาสประสบกับความรุนแรงอีกรูปแบบหนึ่งคือความรุนแรงทางเพศในโรงเรียน ซึ่งเป็นปัญหาที่ดูเหมือนจะรุนแรงมากขึ้นในปัจจุบัน แม้จะไม่มีข้อมูลที่เป็นระบบมาสนับสนุนในเรื่องนี้มากพอแต่ก็พอจะอนุมานได้จากเหตุการณ์ที่เป็นข่าวทางสื่อต่างๆ เฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรงทางเพศที่ครูกระทำต่อนักเรียนหญิงทั้งในรูปของการข่มขืน

หรือในรูปของการใช้เล่ห์กลหวานล่อมด้วยสิ่งแลกเปลี่ยนและเมื่อเกิดขึ้นแล้วโดยมากเด็กมักจะ
ไม่รายงานให้พ่อแม่ ผู้ปกครองได้ทราบนอกจากนี้ความรุนแรงทางเพศระหว่างนักเรียนด้วย
กันเองก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่คุณมองข้ามรวมถึงการใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหาความรักในรูปแบบต่างๆ
เช่น ทำร้ายร่างกายกัน ฆ่าตัวตาย หรือฆ่าคนรักที่ตกลงกันไม่ได้ เป็นต้น

ในรั้วโรงเรียนเด็กนักเรียนหญิงจำนวนมากเผชิญความรุนแรงทางกายภาพ ถูกกลั่น
แค้นหรือถูกเหยียดหยาม บางคนถูกเขียนตีท้ายใต้กฎระเบียบข้อบังคับ เด็กหญิงบางคนถูก
ล่วงละเมิดทางเพศโดยเพื่อนนักเรียน หรือถูกยืมข้อเสนอให้มีเพศสัมพันธ์ กับครูเพื่อแลกกับ
คะแนนสูงๆ หรือแม้แต่ถูกข่มขืนในห้องพักเจ้าหน้าที่ ความรุนแรงทางเพศได้ส่งผลกระทบด้าน
ลบต่อผู้หญิงที่ถูกกระทำต่อครอบครัว ต่อสังคมที่เกี่ยวข้องอย่างมากเพราะต้องได้รับความ
ทรมานจากการบาดเจ็บร่างกาย อาจต้องติดเชื้อเอช ไอ วี ส่วนผลกระทบระยะยาวที่พบบ่อยคือ
ความพิการ ความผิดปกติด้านจิตใจ กลายเป็นคนซึมเศร้า และถ้าผู้ถูกกระทำรุนแรงอยู่ใน
วัยเรียน ผลกระทบทางลบย่อมส่งผลถึงการเรียนรู้ขาดสมาธิ ขาดความกระตือรือร้นอาจต้อง
ประสบปัญหาอยู่ยากจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์

“หนูเคยดูข่าวที่มีครูข่มขืนอะไรกับเด็กนักเรียนเพื่อแลกกับเกรดดี อันนี้ก็ถือว่าเป็นความ
รุนแรงทางเพศนะ”(โบว์นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.4)

“นักเรียนถูกเพื่อลวนลาม ข่มขืน หรือล่อลวงไปก็เป็นความรุนแรงอีกแบบหนึ่ง แบบนี้
อันตรายมากบางคนต้องออกจากโรงเรียน อับอาย ที่ร้ายแรงก็มีติดเอดส์ อยากจะฆ่าตัวตาย”
(ครูสมฤดี)

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งเป็นการให้ข้อมูลในระดับความคิดเห็นของนักเรียนและ
ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความรุนแรงต่อเพศแต่ทั้งนี้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นปรากฏการณ์จริงที่
เกิดขึ้นผลจากการศึกษาในภาคสนาม ณ โรงเรียนแห่งนี้ ปรากฏรูปแบบของความรุนแรงต่อเพศ
นั้นส่วนใหญ่เป็นการลวนลามกันแบบหยอกล้อระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง การแอบมี
เพศสัมพันธ์กันในห้องเรียนช่วงพักกลางวันหรือหลังเลิกเรียน ทั้งนี้สิ่งหนึ่งที่เป็นเสียงสะท้อน
จากครูในโรงเรียนคือการที่มีนักเรียนหญิงบางกลุ่มโดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในระดับ
มัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีปัญหาในเรื่องชู้สาวอย่างมาก กล่าวคือ เป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจ
ในเรื่องการมีแฟน มีประวัติการก่อเหตุทะเลาะวิวาทเพื่อแย่งแฟนกันซึ่งฝ่ายชายนั้นมีทั้งที่เป็น
นักเรียนในโรงเรียนเดียวกันและนักเรียนชายต่างโรงเรียนนอกจากนี้เพื่อนในกลุ่มยังเคยมี
ประวัติต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเนื่องจากตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์

“จะมีกลุ่มเด็กผู้หญิงอยู่กลุ่มหนึ่งพวกนี้สนใจเรื่องเพศมาก วันๆ คลุกอยู่กับเรื่องการหาแฟน แต่งตัวถือกระ หวี แป้งตลอด หน้าเนียนขาวนวลตลอดเวลา เคยมีปัญหาเพื่อนในกลุ่มต้องออกกลางคัน ท้อง แอบไปมีอะไรกันในห้องเรียน”(ครูสมจุล)

อีกหนึ่งปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อเพศที่เกิดขึ้นและเป็นที่น่าตกใจคือการที่เด็กที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์บางคนเป็นเด็กดี เด็กที่ตั้งใจเรียนแต่เกิดเหตุทำให้ตนเองพลาด เช่น ถูกเพื่อนล้อลง อยากรู้ อยากลองหรือไม่มีประสบการณ์จึงขาดการป้องกันเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

“นักเรียนบางคนนะประวัติ ตั้งใจเรียน แต่พลาดไปแล้ว เด็กพวกนี้ไม่โชกโชกใจ ไม่รู้จักป้องกันเลยท้อง ไม่เหมือนไอ้พวกกลุ่มจัดจ้านนั้นมันรู้จักป้องกันตัวเอง นี่ก็เป็นความรุนแรงเด็กนำเสนอสาร ต้องออกจากโรงเรียน ครูก็สงสาร ก็บอกว่าคลอดแล้วก็กลับมาเรียนแต่เด็กเขาก็อาย เลิกเรียนกันหมดหรือไม่ก็ย้ายบ้านออกไปอยู่ที่อื่นเลย”(ครูหมวดสังคมคนหนึ่ง)

นอกจากนี้ยังมีการกระทำความรุนแรงทางเพศกับกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศอีกด้วยซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้จะตกเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ถูกเพื่อนๆ ล้อหรือกลั่นแกล้งซึ่งในความเป็นจริงแล้วในกลุ่มเพื่อนด้วยกันนั้นมักเป็นการหยอกล้อเล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้นโดยไม่รู้ว่สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างบาดแผลหรือปมในใจให้แก่ผู้ที่ถูกกระทำ ถ้านักเรียนที่ถูกล้อมีการควบคุมอารมณ์ที่ดีก็จะไม่เกิดปัญหาอะไรหากแต่ในบางกรณีผู้ที่ถูกล้อไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ เกิดความโมโหหรือน้อยเนื้อต่ำใจ ก็จะเป็นชนวนให้เกิดความบาดหมางหรือความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรงต่อไป

“โดนประจำอ๊เพื่อนที่ชอบล้อ ก็ทำไม่อะคนมันชอบแบบนี้ช่วยไม่ได้เกิดมาสวยนี่ละ ตอนโดนล้อแรกๆ ก็โกรธนะ หลังๆ ซักซนอยากล้อก็ล้อไปดิ มีปัญญาเป็นแบบฉันทหรือเปล่า”(นักเรียนชาย(คล้ายหญิง)คนหนึ่งชั้นม.2)

“ก็พวกที่เป็นตุ๊ดโง่พี่เพื่อนก็จะล้อว่าอ๊ตุ๊ด ตุ๊ด ตุ๊ด หรือไม่ก็มีพี่คนหนึ่งตัวใหญ่มากทั้งอ้วนทั้งดำเพื่อนก็จะชอบล้อว่าเป็นกระเทยควาย หุ่นไม่ไห้แต่ใจรัก เขาก็จะโดนล้อกันแบบนี้บางที่ด่ากันเลยนะมันเหมือนไปล้อเลียนเขา ใครอยากจะเป็นแบบนี้เนอะ”(เจนนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.5)

3. ใช้เกณฑ์วิธีการก่อความรุนแรง

เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ของช่องทางหรือวิธีการใช้ความรุนแรง สามารถจำแนกวิธีการใช้ความรุนแรงได้สามวิธีการ ดังนี้

1) ความรุนแรงที่มาจากการใช้ร่างกายหรือพลังทางกาย

วิธีการนี้รูปแบบนี้เป็นการใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความรุนแรง ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีดังต่อไปนี้

การแสดงสีหน้าท่าทางที่ยั่วให้เกิดความมาขัดแย้งหรือความไม่พอใจ เป็นการแสดงออกทางร่างกายที่เป็นการยั่วผู้อื่นให้โกรธเพื่อก่อให้เกิดความรุนแรงตามมา เช่น 1) การจ้องมองหน้าผู้อื่นด้วยอาการดูถูกเหยียดหยาม คือ การมองตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าหรือการจ้องมองตั้งแต่เท้าจรดศีรษะ หรือการจ้องดูผู้อื่นด้วยอาการที่ไม่เป็นมิตร เช่น ครูจ้องมองดูนักเรียน นักเรียนที่มีฐานะดีจ้องมองนักเรียนที่ฐานะด้อยกว่าหรือการที่นักเรียนรุ่นพี่จ้องมองหน้านักเรียนรุ่นน้องตรงๆ นานๆ เป็นต้น 2) การชี้หน้าคือการชี้หน้าผู้อื่นด้วยอาการที่ไม่เป็นมิตร เช่น การที่นักเรียนบางคนต้องการต้องการทำต้อยนักเรียนอีกคนหนึ่งจึงชี้หน้าทำต้อย เป็นต้น 3) การยกมือยกเท้าทำท่ายผู้อื่น คือการยกกำปั้น ข้อศอกหรือยกเท้าเพื่อทำท่ายให้ผู้อื่นโกรธ เช่น นักเรียนยกมือกำหมัดเตรียมที่จะชกนักเรียนคนอื่นๆ หรือนักเรียนบางคนเดินไปก็แก้งยักสะท้านให้นักเรียนคนอื่นเพื่อยั่วให้โกรธ เป็นต้น

“แค่ทำหน้าไม่พอใจหรือแสดงสีหน้าดูถูกกันเดี๋ยวมันก็โกรธแล้วมันเหมือนเป็นการทำท่าย เคยมีเด็กคนหนึ่งเพื่อนมันยกเท้าให้โกรธจัดเลยเป็นเหตุต่อยกัน ยิ่งพวกแก๊งค์เด็กผู้ชายนะแค่มองหน้ามันก็ทำต้อยกันแล้ว” (ครูสมฉัตร)

การใช้วัยวะร่างกายทำร้ายผู้อื่นให้บาดเจ็บ เป็นความรุนแรงที่เกิดจากการใช้อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย เช่น มือ เข่า ศอก เป็นต้น ทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับบาดเจ็บเช่น 1) การใช้มือและเล็บทำร้ายผู้อื่น เช่น นักเรียนหญิงหยิกผมนักเรียนหญิงอีกคนหนึ่ง นักเรียนหญิงตบตีกับนักเรียนหญิงด้วยกัน สำหรับครูการใช้ร่างกายทำความรุนแรง เช่น ใช้เล็บหยิกแขนนักเรียนที่ทำผิดหรือขัดคำสั่งหรือใช้ เป็นต้น 2) การชกต่อยด้วยกำปั้น เช่น นักเรียนคนหนึ่งชกเพื่อนนักเรียนอีกคนหนึ่งด้วยความโกรธ เป็นต้น 3) การเตะหรือถีบด้วยเท้า เช่น นักเรียนรุ่นพี่แก้งเตะหรือกระโดดถีบนักเรียนรุ่นน้อง เป็นต้น 4) การใช้ศอกถองผู้อื่น เช่น นักเรียนโกรธเพื่อนจึงใช้ข้อศอกถองเพื่อนที่หน้า เป็นต้น

ตอนอยู่ม.3 ผมทะเลาะกับเพื่อนศอกกลับมันปากแตกเลย มันก็สู้ชนะกระโดดถีบผมยังกับกำลังภายใน เซเลย เพื่อนห้ามกันใหญ่”(กฤษนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

“ครูชอบหยิกผมนักเรียนดื้อ ยิ่งครูผู้หญิงนะ ชอบหยิก มันก็ไม่เจ็บหรอกแต่เสียวกลัวสะดือหลุดถ้าเป็นครูผู้ชายบางที่ชอบชกที่หลังก็เหมือนเล่นๆ ชูๆ ให้อ้วนะบางที่ก็เจ็บจริง”(จอมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.5)

การใช้อาวุธหรือวัตถุสิ่งของที่เป็นอาวุธทำร้ายผู้อื่น เป็นการก่อเหตุความรุนแรงโดยการหยิบถืออาวุธหรือหยิบถือวัตถุสิ่งของที่เป็นอาวุธไปทำร้ายผู้อื่น เช่น 1) การหยิบถืออาวุธ ได้แก่ มีด ไม้หน้ำสาม ปืนปากกา หรือระเบิดขวด เป็นต้น ทำร้ายผู้อื่น เช่น นักเรียนใช้มีดคัตเตอร์ทำร้ายนักเรียนคนอื่น ใช้ไม้ตีให้ได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น 2) การหยิบถือวัตถุสิ่งของที่ใช้เป็นอาวุธ ได้แก่ ก้อนหิน ท่อนไม้ เป็นต้น ทำร้ายผู้อื่น เช่น นักเรียนใช้หินปาทำร้ายนักเรียนคนอื่น ครูใช้ชอล์กหรือปากกาขว้างใส่นักเรียนที่ไม่ฟังคำสั่ง เป็นต้น

“อาจารย์เห็นนะที่โดนพักการเรียนก็จะเป็นกลุ่มที่เอาอาวุธมาโรงเรียนเมื่อเทอมที่แล้ว มีเอาปืนปากกามาบอกว่าเพื่อนที่เทคโนให้พกไว้ป้องกันตัว บางคนเอาไม้หน้ำสามมา ฟาดใส่หน้าเพื่อนเข้าให้แย่งผู้หญิงกัน”(ครูสมสุข)

“เอาหินนะแหละข้างทุ่งนาขว้างใส่มันเลยหยิบอะไรได้ก็เอานั่นแหละพี่”(แพรวนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

2) ความรุนแรงที่มาจากการใช้วาจา

วิธีการใช้ความรุนแรงทางวาจา หมายถึงการใช้วาจาหรือคำพูดทำให้เกิดความรุนแรง ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามียังต่อไป

การพูดโกหก หมายถึงการพูดเท็จเพื่อประโยชน์ของตนเอง และทำให้คนอื่นเดือดร้อน เช่น นักเรียนคนหนึ่งทำผิดแต่กลับพูดโยนความผิดไปให้เพื่อนอีกคนหนึ่ง นักเรียนไม่ได้ทำการบ้านแต่บอกครูว่าเพื่อนยืมสมุดการบ้านตนเองไปแล้วลืมเอามาคืนทำให้ตนเองไม่มีส่งซึ่งเป็นการพูดโกหกเพื่อให้ตนเองพ้นผิดและเพื่อนต้องโดนครูลงโทษหรือเรียกไปสอบถาม เป็นต้น

การพูดส่อเสียด หมายถึงการพูดยุยงให้คนอื่นแตกกัน เป็นการพูดเอาความข้างหนึ่งไปบอกอีกข้างหนึ่งเพื่อให้ทะเลาะกัน ไม่สามัคคีกัน เช่น นักเรียนหญิงแอบเอาเรื่องส่วนตัวของเพื่อนคนหนึ่งไปบอกเพื่อนอีกคนหนึ่งเพื่อให้เพื่อนทะเลาะกันหรือระแวงกัน เป็นต้น

การพูดคำหยาบ หมายถึงการใช้คำหยาบคายด่าทอผู้อื่น เพื่อให้โกรธ เจ็บใจ หรือเกิดความอับอายขายหน้า เช่น นักเรียนใช้คำหยาบต่างๆ อุปมาเป็น หมา วัว ควาย เป็นต้น ด่าเพื่อนอีกคนหนึ่ง ครูด่านักเรียนด้วยความโกรธว่านักเรียนนั้น ไร้เงา หรือโง่เป็นวัวเป็นควาย เป็นต้น

การพูดเพื่อเจ้า หมายถึงการพูดเรื่องที่ไร้สาระ ฟุ้งซ่าน ไม่เป็นประโยชน์ใดๆ แต่สร้างความรำคาญให้ผู้อื่น เช่น นักเรียนหญิงพูดเรื่องแฟชั่นหรือเรื่องที่ไร้สาระ น่ารำคาญให้เพื่อนคนอื่นฟังบ่อยๆ เป็นต้น

“ที่โรงเรียนนี้เน้นการใช้คำพูดนี้ถือว่าสุดๆเด็กพูดไม่เพราะเลย ด่ากัน ทุบกัน ทุบมึงนี้ธรรมดา มาก บางคนก็ข้างพูดเหลือเกินยู่ให้เพื่อนแตกกันทะเลาะกันมาเยอะแล้ว ส่วนมากเป็นผู้หญิงแต่ ถ้าคำหยาบนี้เป็นเหมือนกัน ไอ้เด็กที่ดีๆ บางคนรับไม่ได้เลยนะ พูดหยาบกันมาก เราก็พยายาม สอนแต่มันพูดกันจนชิน”(ครูสมใจ)

จะเห็นว่าความรุนแรงที่มาจากการใช้วาจาที่มีให้เห็นในหลายลักษณะทั้งพูดโกหก พูด คำหยาบ พูดส่อเสียด เพ้อเจ้อ ซึ่งเป็นการทำร้ายผู้อื่นโดยใช้คำพูดเป็นอาวุธที่นักเรียนหลายคน รู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติที่พบเห็นได้ตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียน ทั้งนี้การใช้ความรุนแรงผ่าน การใช้วาจาบางครั้งสร้างความเจ็บปวดต่อจิตใจให้แก่ผู้ที่ถูกกระทำอย่างมากและมากกว่าการ กระทำต่อร่างกายเสียอีก และยิ่งถ้าเป็นความรุนแรงทางวาจาที่มาจากครูผู้สอนแล้วนักเรียนส่วนใหญ่โดยเฉพาะนักเรียนที่ค่อนข้างเรียนดีหรือมีความประพฤติดีจะรู้สึกว่าเป็นการกระทำที่ รุนแรง เช่น การถูกครูดูหรือด่า หรือครูเผลอใช้ถ้อยคำไม่สุภาพดูด่าไม่ว่าจะดูด่านักเรียนผู้นั้น โดยตรงหรือดูด่าเพื่อนร่วมชั้นคนอื่น ๆ แต่ตนเองอยู่ในเหตุการณ์ด้วยก็รู้สึกว่านั้นคือความรุนแรง ที่เกิดขึ้น

“วันนั้นครูด่าทั้งห้องเป็นชั่วโมง ครูโมโหเผลอพูดคำไม่เพราะ เราก็ตกใจไม่เคยโดนด่า แบบนี้ พ่อกับแม่ยังไม่เคยด่าแบบนี้เลย”(นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.5)

3) ความรุนแรงที่มาจากทั้งทางกายและทางวาจา

วิธีการใช้ความรุนแรงทั้งทางกายและทางวาจา หมายถึง การใช้ร่างกายร่วมกับวาจา ทำให้เกิดความรุนแรง ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามิดังต่อไปนี้

การแสดงสีหน้าท่าทางพร้อมกับใช้วาจาต่อ ทูถูก หรือเหยียดหยามผู้อื่น
เพื่อให้เกิดความรุนแรงตามมา เช่น 1) การจ้องมองหน้าผู้อื่นด้วยอาการดูถูกพร้อมกับพูดดู ถูกเหยียดหยาม เช่น นักเรียนรุ่นพี่จ้องมองหน้านักเรียนรุ่นน้องด้วยอาการเหยียดพร้อมกับพูด ด่าด้วยคำหยาบคาย เป็นต้น 2) การชี้หน้าผู้อื่นพร้อมกับพูดด่าหรือดูถูกผู้อื่น เช่น นักเรียนหญิง จ้องมองหน้าเพื่อนนักเรียนหญิงพร้อมกับพูดคำดูถูกต่างๆ เป็นต้น 3) การยกมือยกเท้าทำร้าย ผู้อื่นพร้อมทั้งพูดทำร้าย ยั่วยุ หรือ ทำให้โกรธ เช่น นักเรียนยกก้านทำท่าจะชกพร้อมกับทำ ชกนักเรียนอีกคนหนึ่ง นักเรียนหญิงยกมือทำท่าจะตบพร้อมกับด่านักเรียนหญิงอีกคนหนึ่ง เป็นต้น

การใช้คำพูดที่หยาบคาย ดูถูก เหยียดหยามผู้อื่น พร้อมกับทำร้ายผู้อื่นด้วย
อวัยวะของตนหรือด้วยอาวุธวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เช่น 1) การใช้คำพูดหยาบคาย ดูถูก ด่าทอ กัน และทำร้ายซึ่งกันและกันด้วยอวัยวะของตน เช่น นักเรียนคนหนึ่งกล่าวดูถูกเพื่อนอีกคนหนึ่ง

ในห้องเรียนเพื่อให้เกิดความอับอาย จึงเกิด การโต้เถียงกัน และการชกต่อยซึ่งกันและกัน เป็นต้น 2) การใช้คำพูดหยาบคาย ดูถูก ต่ำกัน และทำร้ายซึ่งกันและกันด้วยอาวุธหรือวัตถุสิ่งของที่เป็นอาวุธ เช่น นักเรียนหญิงโต้เถียงกันและใช้ปากกาที่มแทงทำร้ายกัน เป็นต้น 3) การใช้คำพูดหยาบคาย ดูถูก ต่ำกัน และทำร้ายซึ่งกันและกันด้วยอวัยวะของตนหรืออาวุธ วัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น นักเรียนพูดหยอกล้อกันเล่นในห้องจนเกินพอดีทำให้โกรธกันจึงชกต่อยกันหรือใช้ไม้บรรทัดตีกันจนบาดเจ็บ เป็นต้น

“เริ่มจากต่ำกันก่อน ต่อมาก็ต่บกันพี่ ประจำแหละ เห็นบ่อย ต่ำกันแรงๆ สู้ไม่ได้ก็ต่บเลย พวกนี้ปากจัด แรงก็เยอะ ตบเก่ง” (แนนนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.3)

3. ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชน : จุดเกิดเหตุในฐานะพื้นที่ผลิตซ้ำความรุนแรง

จากการศึกษาบริบทของโรงเรียน ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของโรงเรียน สถานที่ตั้งของโรงเรียน อาณาบริเวณ อาคารสถานที่ต่างๆ รวมถึงสภาพแวดล้อม และบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน อันมีผลต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน ในฐานะของผู้ถูกกระทำและผู้กระทำเอง โดยเฉพาะยังได้ทราบถึงจุดเกิดเหตุความรุนแรงซึ่งจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนในโรงเรียนตลอดจนครูอาจารย์และบุคคลที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่าหากจะให้กล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงลงไปว่าความรุนแรงต่อเด็กที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้นเกิดที่ใด ณ บริเวณใด ในช่วงเวลาใด คงไม่สามารถบอกอย่างชัดเจนได้ว่าส่วนใหญ่เกิดในห้องเรียนหรือส่วนใหญ่เกิดในห้องน้ำ หรือที่ไหน หากแต่ความรุนแรงนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ในโรงเรียน แต่ที่น่าสังเกตคือ **จุดเกิดเหตุเหล่านี้มักจะมีประวัติการเกิดความรุนแรงซ้ำๆ อยู่เรื่อย ๆ และเป็นความรุนแรงในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน** ซึ่งจากการศึกษาสามารถแบ่งสถานที่เกิดเหตุความรุนแรงได้เป็น สองแหล่งหลักๆ ดังนี้ **สถานที่ทั่วๆ ไปในโรงเรียน** เช่น ในห้องเรียน ทางเดิน สนามกีฬา โรงอาหาร เป็นต้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมักเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้น กระทั่งกันหรือโดยบังเอิญ เช่น เด็กเดินชนกันแล้วเกิดความไม่พอใจกันหรือเขม่นหน้ากันทำให้เกิดความไม่พอใจจนกลายเป็นความบาดหมางและกระตุ้นให้เกิดการกระทำที่รุนแรงเป็นลำดับต่อมาซึ่งสถานที่ทั่วไปนี้มักเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น

“เกิดขึ้นได้ทุกที่ในโรงเรียนนั่นแหละ เดินมาเจอกัน ที่ราวบรรได มองหน้ากัน ไม่ชอบหน้ากันก็ทะเลาะกันแล้ว มันเกิดได้หมดจะเจาะจงลงไปคงยาก” (ครูสมชาย)

สถานที่ลับตาหรือสถานที่ที่ไม่มีคนพลุกพล่านมากนัก เช่น หลังโรงเรียน หอพักน้ำ แปลงเกษตรของโรงเรียน ความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นนั้นจะเป็นเหตุการณ์ที่เฉพาะเจาะจงมีการนัดหมายล่วงหน้าเพื่อมาพบกัน เช่น การนัดต่บกันของนักเรียนหญิง การทำต่บกันของนักเรียนชาย เป็นต้น ในสถานที่ดังกล่าวนี้จะเป็นบริเวณที่กลุ่มผู้ใช้ความรุนแรงมักจะใช้เป็นสถานที่ประจำหรือเคยเห็นว่ามีการใช้สถานที่แห่งนี้เพื่อการแสดงออกซึ่งความรุนแรงอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากจะเป็นบริเวณที่ลับตาครูและการก่อเหตุอื่นๆ จะมีเจตนาชัดเจนโดยมีการนัดหมายและเตรียมการล่วงหน้า

“เด็กมันกลัวครูเห็นมันก็จะนัดกันเอาที่ลับตาคน เคยมีนัดต่บกันกลุ่มใหญ่เลยมันเขียนจดหมายไปนัดกันหลังเลิกเรียนตรงแปลงเกษตรให้มาเจอกัน ตรงนั้นคนจะไม่ค่อยเดินไปหรือไม่กินในห้องน้ำเพราะกว่าภารโรงจะมาปิดห้องน้ำมันก็ต่บกันซะละแล้ว”(ครูสมปอง)

จะเห็นได้ว่าจุดเกิดเหตุความรุนแรงทั้งสองแห่งเป็นสถานที่ที่อยู่ภายในบริเวณโรงเรียนเท่านั้น ทั้งนี้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นบางอย่างอาจเกิดขึ้นในสถานที่ภายนอกโรงเรียนแล้วแผ่ขยายเข้ามาสู่โรงเรียนรวมถึงเกิดความรุนแรงในโรงเรียนแล้วขยายไปสู่จุดเกิดเหตุภายนอกโรงเรียน เช่น เกิดการทะเลาะวิวาทกันภายในโรงเรียนแล้วมีการนัดหมายไปใช้กำลังกันนอกโรงเรียนหรือมีเรื่องทะเลาะกันมาจากข้างนอกโรงเรียนแล้วมาทะเลาะกันต่อช่วงที่อยู่ในโรงเรียน

“โน่นโทรนัดไปต่บกันที่หมู่บ้านแถวๆ วัดโน่น ครูก็ไม่รู้เรื่องมีเด็กไปเห็นเขามาเล่าให้ฟังรู้สึกว่าจะเป็นวันเสาร์ เราก็ดูไม่ทั่วถึงบางที่ก็มีเรื่องกันตั้งแต่โรงเรียนแล้วแต่ทำอะไรไม่ได้เดียวครูรู้ ก็นัดไปต่บกันที่อื่นแทน กองเชียร์ก็ตามไป”(ครูสมใจ)

“อย่างเพื่อนผมนี่เคยมีเรื่องกับรุ่นพี่มาก่อนตอนนั้นอยู่คนละโรงเรียน มันดันย้ายมาอยู่โรงเรียนนี้ด้วยก็ยังมาหาเรื่องกันอีกไม่รู้มันทะเลาะกันมาเรื่องอะไร”(ตัมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้น ม.2)

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงช่วงเวลาที่เกิดความรุนแรงนั้นพบว่าสามารถเกิดขึ้นได้ทุกช่วงเวลาทั้งในห้องเรียนไม่ว่าจะเป็นขณะที่มีการเรียนการสอนหรือไม่มีการเรียนการสอนก็ตาม และยังเกิดนอกห้องเรียน เช่น เวลารับประทานอาหารกลางวัน หลังเลิกเรียน ช่วงงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานกีฬา กิจกรรมที่จัดตามวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น

“มันบอกไม่ได้ว่าเกิดตอนไหนนะ เท่าที่เห็นเวลาครูสอนยังทะเลาะกันเลย เวลาว่างกิจกรรมของโรงเรียนก็เหมือนกันครูจะไม่ค่อยได้ตามควบคุม อย่างงานกีฬาใครเป็นนักกีฬาก็แข่งไป หรือก็เดินไปไ้พวกที่ไม่ทำอะไรก็ว่างบางที่ก็ออกไปก่อเหตุทะเลาะกัน แอบไปสูบบุหรี่ป้าง”(ครูสมชาย)

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

จากการศึกษามุมมองของความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนทั้งจากตัวนักเรียนเองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนนั้นสามารถพิจารณาได้สามลักษณะคือ **เด็กและเยาวชนที่ตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง เด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะผู้กระทำ ความรุนแรง และ เด็กและเยาวชนที่เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง** ทั้งนี้ในการศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงลักษณะของความรุนแรงที่เกิดขึ้นว่าเด็กและเยาวชนตกอยู่ในฐานะใด เพื่อที่จะได้เกิดความเข้าใจว่าปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องนั้นมีเรื่องใดบ้าง

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเมื่อเด็กและเยาวชนในฐานะผู้ถูกกระทำ หรือที่เรียนกันว่า “เหยื่อของความรุนแรง”

สำหรับปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง ทั้งต่อร่างกาย จิตใจ และต่อเพศ นั้นเกิดจากปัจจัยเหล่านี้คือ

1) จากตัวเด็กนักเรียนเอง

เด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะของนักเรียนและตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงนั้น เพราะต่างก็มีที่มาจากครอบครัวและบริบทโดยรอบที่ต่างกัน ลักษณะทางกายภาพของร่างกายจึงต่างกัน อุปนิสัยใจคอที่ถูกหล่อหลอมมาจากคนรอบข้างที่ต่างกันจึงแตกต่างกัน สาเหตุต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เด็กต้องตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงอย่างหลีกเลี่ยงได้ยากซึ่งปัจจัยที่มาจากตัวเด็กนักเรียนเองนั้น แบ่งเป็น **ลักษณะทางกายภาพของร่างกายและบุคลิกภาพที่อ่อนแอ ลักษณะชวนหมั่นไส้หรือน่ารำคาญแบบเจ้าตัวเอง ยังไม่รู้ การมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทั้งหลาย และการมีประวัติต่างพร้อยมักถูกตีตราหรือควบคุม**

ลักษณะทางกายภาพของร่างกายและบุคลิกภาพที่อ่อนแอ นักเรียนมีลักษณะทางกายภาพและมีบุคลิกที่อ่อนแอนี้ เกิดจากความพิการส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายที่เป็นมาแต่กำเนิด เช่น ตาเหล่ ปากแหว่ง แขนขาลีบ ร่างกายเล็กกว่าเพื่อน ๆ เป็นต้นหรือความพิการที่เกิดจากอุบัติเหตุ เช่น นิ้วขาด ขาหัก แขนหัก หรือ ตาบอด เป็นต้น ลักษณะกายภาพและบุคลิกที่อ่อนแอเหล่านี้จะทำให้เด็กเกิดปมด้อย ไม่กล้าแสดงออก เก็บตัวเงียบ บางทีก็ทำให้เพื่อนนักเรียนบางคนนำไปล้อเลียน เป็นเรื่องตลกขบขัน หรือเพื่อนที่ตัวโตกว่าแข็งแรงกว่าก็อาจจะ

ชมเหงเด็กที่ตัวเล็กกว่า หรืออ่อนแอกว่าซึ่งการกระทำต่างๆ เหล่านี้ เป็นความรุนแรงที่เกิดแก่เด็กและเยาวชนในฐานะของผู้ถูกระทำความรุนแรง

“อย่างหนูตัวเล็กเพื่อนก็ชอบล้อว่าไอ้เตี้ย ไอ้เตี้ย แล้วก็ไอ้เฮียยย ไปเลยพี่ เพื่อนหนูอีกคนเขาเหมือนเป็นเด็กออทิสติก ยังไงที่อยู่ม.2 ก็จะไม่โดนเพื่อนแกล้ง เอากระเป๋ามาไปซ่อน โดนผลักแล้วก็วิ่งหนี ยิ่งถ่วงให้ด้วยเพื่อนมันยิ่งช้ากันใหญ่”(ทรายนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้น ม.2)

ลักษณะชวนหมั่นไส้หรือน่ารำคาญแบบเจ้าตัวเองยังไม่รู้

เด็กบางคนมีลักษณะที่น่าหมั่นไส้หรือน่ารำคาญ เช่น เด็กบางคนชอบเดินโยกตัว เดินแบบนักเลง ชอบพูดเสียงดัง หรือ บางทีมีกลิ่นตัวแรง เป็นต้น ซึ่งลักษณะเหล่านี้มักเป็นที่รังเกียจของเพื่อนๆ ในโรงเรียน ทำให้ไม่มีใครอยากเข้าใกล้หรืออยากเข้าไปคุยด้วย และอาจจะถูกตำหนิตีเยียนจากเพื่อนคนอื่นๆ ซึ่งถือเป็นความรุนแรงที่เด็กเหล่านี้ถูกระทำจากเพื่อนๆ ในโรงเรียน

“ก็หน้าตาไม่เป็นแบบนี้เองไม่ได้กวตืนสักหน่อย มันบอกหน้าผมกวน เข้ามาต่อเลยเลย ยังไม่ทันทำอะไรเลย วูบกลางอากาศ”(โอมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

“ไอ้หมิ่นใจพี่ ไม่อยากอยู่ใกล้เลย สงสัยไม่อาบน้ำ”(ฝ่ายนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.5)

การมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทั้งหลาย

เด็กนักเรียนบางคนอาจจะมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นที่รังเกียจจากเพื่อนในโรงเรียนเช่น มีนิสัยก้าวร้าว ชอบใช้กำลังตัดสินปัญหา ชอบชกต่อยทะเลาะวิวาทโดยใช้อารมณ์ตนเองเป็นใหญ่ ไม่ยอมรับฟังเหตุผล ซึ่งมักเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น พ่อทะเลาะกับแม่เป็นประจำ เด็กบางคนก็มีนิสัยขี้โมย ชอบลักเล็กขโมยน้อย มักเกิดกับเด็กที่มาจากครอบครัวยากจน หรือบางทีก็เกิดจากเด็กที่มีนิสัยไม่ดี ได้ตัวอย่างไม่ดีจากเพื่อนขี้โมย ชอบลักเล็กขโมยน้อยจนติดเป็นนิสัย เด็กบางคนก็มีนิสัยชอบจับผิด ชอบมองคนในแง่ร้าย มีนิสัยชอบนินทาหรือชอบพูดคำหยาบ พูดลามก เด็กบางคนชอบพูดล้อเลียนให้เพื่อนทะเลาะกัน เอาความขำนี้ไปบอกข้างโน้น เอาความขำโน้นไปบอกข้างนี้ เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้มักเป็นที่รังเกียจของเพื่อนๆ ในโรงเรียน ทำให้มีเพื่อนน้อย ไม่ค่อยมีใครอยากคบด้วยเพราะการคบเพื่อนแบบนี้มักจะเดือดร้อนใจหรือได้รับความลำบากใจและอาจถูกมองในแง่ร้ายตามไปด้วย สิ่งเหล่านี้ก็ถือเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ตัวนักเรียนเป็นผู้สะท้อนความรู้สึกออกมาว่าตนเองอยู่ในฐานะของผู้ถูกระทำความรุนแรง เพราะเพื่อนไม่คบครูก็ชอบลงโทษ

แต่ทั้งนี้ในมุมมองของครูนั้นเห็นว่าการที่นักเรียนคิดแบบนี้มันไม่ถูกต้องเสมอไป อาจมีส่วนจริงที่ว่าเขารู้สึกว่าเข้าได้รับความรุนแรงจากการที่เพื่อนไม่ยอมคบหาสมาคมด้วย แต่กลับลืมนึกไปว่าเป็นเพราะตนเองมีพฤติกรรมอย่างไร

“เด็กมันชอบบอกว่าครูทำรุนแรงกับมัน ก็ไม่ดูตัวเอง ทำตัวดีแค่ไหน บางคนขโมยของเพื่อน ขอบพูดคำหยาบ ครั้นนี้ไม่เคยใช้เลยกับครูก็ไม่เคยมีทางเสียง ผงมันเข้าตาตัวเองไม่เห็นความผิดตัวเอง”(พระอาจารย์สอนวิชาจริยธรรมรูปหนึ่ง)

การมีประวัติต่างปร้อยมักถูกตีตราหรือควบคุม

นอกจากนี้เด็กบางคนอาจจะมีประวัติที่ไม่ดีมาก่อน เช่น เคยลักขโมยของและถูกจับได้ เคยเสพยาบ้า เคยเล่นการพนันในโรงเรียน หรือเคยทำร้ายเพื่อนจนบาดเจ็บ เป็นต้น เด็กนักเรียนเหล่านี้มัก ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์บนมาก่อน บางคนทำผิดร้ายแรงต้องถูกไล่ออกจากโรงเรียนอื่น เมื่อมาเข้าเรียนในโรงเรียนใหม่ก็就会被ตีตราหรืออยู่ในความควบคุมของครูฝ่ายปกครอง ที่ต้องถูกเฝ้าดูพฤติกรรมหรือถูกเพ่งเล็งเป็นพิเศษ มีการรายงานผลพฤติกรรมเป็นช่วงๆ ทำให้เด็กเหล่านี้เป็นที่น่ารังเกียจจากเพื่อนๆ ไม่มีใครอยากคบด้วย เมื่อเกิดปัญหาใดๆ แล้วยังหาคนผิดไม่ได้ เด็กเหล่านี้ก็อาจจะถูกกล่าวหาหรือถูกปรักปรำว่าเป็นผู้กระทำผิดนั้นๆ ทั้งๆ ที่ตัวเองก็ไม่ได้ทำ ต้องกลายเป็นจำเลยของสังคมโรงเรียนไปโดยปริยาย เด็กและเยาวชนเหล่านี้จึงอาจรู้สึกอึดอัดใจ รู้สึกโดดเดี่ยว ไม่มีความเป็นอิสระเพราะถูกเพ่งเล็งตลอดเวลา จนเกิดอาการเก็บกด หรือเครียด ซึ่งถือเป็นความรุนแรงที่เด็กเหล่านี้ถูกกระทำจากเพื่อนๆ และครูในโรงเรียน

“ผมเป็นห้องทับลีโงอาจารย์ ครูไม่ค่อยสนใจหรอก ใช้แต่แรงงานยกโต๊ะ เก้าอี้ เวลาโรงเรียนจะมีการประเมินเขาก็ให้หยุดเรียนเลยไม่ต้องมากลัวมาทำให้โรงเรียนเสีย เขามองเราไม่ดีก็แค่เรียนไม่เก่ง อย่างมี ของหายถูกเพ่งเล็งก่อนเลย”(เจ้านักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

นอกจากนี้เด็กนักเรียนที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยดีกับครูทำให้ครูมองภาพลบของเด็ก จึงทำให้เด็กเหล่านั้นตกเป็นผู้ต้องสงสัยเมื่อเกิดเหตุการณ์ของหายขึ้นในโรงเรียน

“โทรศัพท์มือถือของเพื่อนหาย วันนั้นพอตีผมกลับบ้านไปก่อน ครูเลยคิดว่าผมเอาไป แล้วมาพูดกับผมเหมือนว่าผมเป็นคนเอาไปเอง โถ่ สรุปลแล้วพอจับคนทำได้ก็ไม่เห็นมาพูดอะไรกับผมเลย”(พลนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.1)

2) จากบริบทโรงเรียน

นอกจากสาเหตุที่เกิดจากตัวนักเรียนเองแล้ว สาเหตุอีกอย่างหนึ่งก็คือเกิดจากบริบทของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนเป็นสถานที่ที่เด็กใช้ชีวิตเป็นส่วนใหญ่ในแต่ละวัน การแสดงออกซึ่ง

พฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กจึงมีโอกาที่จะเกิดขึ้นในโรงเรียน รวมทั้งความรุนแรงอื่นๆ ด้วย ในประเด็นนี้ได้พิจารณาถึงเด็กที่อยู่ในฐานะของผู้ถูกระทำโดยมีโรงเรียนอันประกอบด้วย การเรียนการสอน ครูอาจารย์ และเพื่อนนักเรียนที่อยู่ในฐานะของมูลเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่อเด็กนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น **หลักสูตรการเรียนการสอน และ บทบาทของครู**

หลักสูตรการเรียนการสอน

จากการศึกษาพบว่า สิ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่อเด็กอย่างหนึ่งคือการที่โรงเรียนมีนโยบายที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศทางด้านวิชาการเป็นหลักทำให้โรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลงานที่เห็นเป็นรูปธรรม เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมเพื่อใช้ในการประเมินตัดสินคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งจะมีผลต่อเกียดยศชื่อเสียง รวมทั้งงบประมาณที่จะได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาล จึงทำให้โรงเรียนบางแห่งจัดการเรียนการสอน หรือจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาวิชาการมากเกินไป เด็กบางคนไม่สามารถรับได้ทั้งหมด รวมทั้งระบบการประเมินผลการเรียนในปัจจุบันนี้ที่มีการทดสอบ หรือการสอบวัดความรู้หลายต่อหลายครั้งในหนึ่งภาคเรียน เช่น การสอบวัดผลระดับชาติ (NT) การสอบ โอเน็ต (O-net) เอเน็ต (A-net) ทำให้เด็กเกิดความเครียดและวิตกกังวล ในขณะที่เด็กบางคนบางมุมมองเห็นว่าโรงเรียนได้กระทำ ความรุนแรงต่อเด็กนักเรียน ในลักษณะของการให้เด็กฝึกปฏิบัติมากเกินไปทำให้เด็กเสียโอกาส หรือเวลาในการเรียนภาควิชาการ หรือภาคทฤษฎีอย่างเต็มที่ รวมทั้งในหลักสูตรการเรียนการสอนแบบใหม่ที่มีการยกเลิกการบรรจุบางรายวิชา เช่น วิชาจริยธรรม วิชาหน้าที่พลเมือง เป็นต้น ออกจากหลักสูตร ทำให้เด็กไม่ได้รับการอบรมขัดเกลาในเรื่องของศีลธรรมคุณธรรมเท่าที่ควร

“เรียนหนักเกินไป เครียด เดี่ยวก็มีสอบอะไรก็ไม่รู้มากมาย ปวดหัวจะแย่ ครูก็มากดดันให้เราทำคะแนนให้ได้ดี เดี่ยวก็มาประเมินนั่นประเมินนี่เยอะเยอะไปหมด”(เด็กนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.6)

“เดี๋ยวนี้การสอนศีลธรรมในโรงเรียนไม่ค่อยมีแล้ว เด็กก็ได้เรียนแต่วิชาการ ที่เด็กเราก็ไม่ได้เก่งอะไรแล้วต้องมาเรียนแบบนี้สงสารเด็กเหมือนกัน มันก็เหมือนทำร้ายเด็กนะ สอบแข่งกับใครก็ได้”(ครูหมวดสังคมคนหนึ่ง)

นอกจากนี้การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในบางรายวิชา อย่างเช่น ภาษาต่างประเทศที่มีการจ้างครูชาวต่างชาติมาสอนนักเรียนนั้นบางครั้งเป็นการสร้างความเครียดให้แก่นักเรียนอย่างมาก นักเรียนไม่สามารถสื่อสารกับครูชาวต่างชาติได้เนื่องจากครูไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ ทำให้นักเรียนซึ่งมีทักษะทางด้านภาษาที่ไม่ดีนักหรือบางคนถึงขั้นที่อาจกล่าวได้ว่าไม่มีทักษะทางด้าน

ภาษาต่างประเทศเลยตกอยู่ในภาวะเรียนไม่รู้เรื่อง ไม่ทันเพื่อน และนำไปสู่การไม่เข้าเรียน ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้เด็กตกอยู่ฐานะของผู้ถูกกระทำรุนแรงโดยไม่รู้ตัวนั่นคือการทำให้โอกาสในการเรียนรู้ ทั้งๆ ที่เป้าหมายของโรงเรียนนั้นต้องการพัฒนาศักยภาพทางด้านภาษาให้แก่นักเรียนแต่ในสภาพความเป็นจริงแล้วกลับทำร้ายเด็กนักเรียนบางกลุ่มโดยไม่รู้ตัว การจัดหลักสูตรที่นำครูต่างชาติมาสอนโดยขาดการคำนึงถึงพื้นฐานของนักเรียนที่ยังไม่แน่นพอในเรื่องภาษาทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่นเรื่องของความสัมพันธ์กับครูชาวต่างชาติที่นักเรียนมักแสดงกิริยามารยาทที่ไม่เหมาะสมด้วย การไม่เข้าชั้นเรียน เป็นต้น

“พอถึงคาบภาษาอังกฤษไม่อยากจะเรียนเลย ฟังไม่รู้เรื่อง พูดก็ไม่ได้เมื่อมือจะตาย ขนาดเรียนกับครูคนไทยยังตกแล้วตกอีก กับฝรั่งจะไปคุยรู้เรื่องได้ไง ไม่เข้าเรียนดีกว่า”(รณนักรเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.6)

ครูกับบางบทบาทที่เอื้อต่อความรุนแรง

บทบาทของครูในฐานะผู้ทำหน้าที่ผู้อบรมสั่งสอนนักเรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขนั้นในบางบทบาทก็เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงในโรงเรียน ทั้งที่โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ครูมีภาระงานเพิ่มขึ้นมากนอกเหนือจากการสอนแล้วยังมีภาระงานด้านเอกสารต่างๆ เช่น การจัดเตรียมแผนการสอน การทำผลงานทางวิชาการ การทำงานวิจัย การทำประกันคุณภาพ ทำให้ครูเกิดความเครียดและส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียน การดูแลเอาใจใส่นักเรียนรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูเองก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดกับด้วยเช่นกัน เช่น ปัญหาในเรื่องการแบ่งพรรคแบ่งพวกของครูที่แบ่งเป็นกลุ่มๆ แต่ละกลุ่มก็มีความคิดเห็น ความชอบต่างกัน เมื่อครูบางกลุ่มไม่ลงรอยกันก็จะขาดการทำงานประสานกันหรือขาดการทำงานร่วมกันในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ทำให้โรงเรียนเกิดความเสียหายและผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงคือตัวนักเรียน จากเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้เด็กไม่ได้รับการดูแลอย่างเต็มที่หรือไม่ได้รับความรู้อย่างเต็มที่เนื่องจากครูไม่มีเวลาสอนหรือสอนได้ไม่เต็มที่ถือเป็นความรุนแรงแฝงหรือความรุนแรงเงียบที่เกิดขึ้นจากการที่นักเรียนไม่ได้รับสิ่งที่ควรจะได้รับตามสิทธิที่เด็กพึงจะได้รับ

“ครูมัวแต่ทำแฟ้มสะสมงาน เตรียมทำนวัตกรรมการสอนของตัวเองไม่ได้เข้าสอนเด็กเลย ปลอมยให้หนึ่งทำงานกันในห้องให้ทบทวนบทเรียนแล้วบอกว่าให้เด็กเป็นศูนย์กลาง ยังเข้าใจผิดกันอยู่เด็กก็ลำบาก มันจะทบทวนยังงี้พอว่างมันก็นั่งเล่นนั่งคุยกันแล้ว”(ครูฝ่ายบริหารท่านหนึ่ง)

“ตัวครูเองแต่ละกลุ่มสาระก็ไม่ถูกกัน เวลาทำงานก็ไม่ร่วมมือ เธอเอาแบบนั้น ฉันไม่เอา ฉันก็ไม่ทำ อยากทำก็ทำไป เด็กก็รับกรรมไป”(ครูสมศรี)

นอกจากความรุนแรงเจียบดังกล่ามาแล้วในส่วนของบทลงโทษของครูยังมีบางมุมมองที่เห็นว่าเป็นการกระทำรุนแรงต่อเด็กได้ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่น บางครั้งครูลงโทษเด็กไปตามหน้าที่โดยไม่รู้ว่าการกระทำนั้นอาจส่งผลให้เกิดความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงต่อร่างกายหรือจิตใจของเด็กก็ตามซึ่งล้วนมองครูในฐานะของผู้กระทำทั้งสิ้นเพราะครูถือเป็นผู้มีอำนาจมีหน้าที่ในการดูแลควบคุมนักเรียน และมูลเหตุอีกประการหนึ่งที่เกิดจากตัวครูก็คือ เจตคติของครูต่อความรุนแรงที่กระทำต่อเด็กโดยเฉพาะในเรื่องการลงโทษ ที่ครูบางคนมองว่าการลงโทษบางอย่างสามารถกระทำได้และนักเรียนก็น่าจะยอมรับได้หากนักเรียนกระทำความผิดจริง

“การลงโทษแรงเกินไปบางทีครูก็ไม่รู้ ให้อยู่กลางแดดนานๆ เด็กก็เป็นลม เขาสุขภาพไม่ดีอยู่แล้วถ้าครูลงโทษแบบนี้ก็ไม่ไหว ครูเขาคิดว่ามันไม่รุนแรง มีสิทธิลงโทษได้ แต่ผลที่มันเกิดขึ้นทำให้เด็กได้รับอันตราย”(ครูสมศักดิ์)

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเมื่อเด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะผู้กระทำ

นอกจากเด็กและเยาวชนจะตกอยู่ในฐานะของเหยื่อความรุนแรงแล้วประเด็นหนึ่งที่สำคัญที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้ก็คือเด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะผู้กระทำความรุนแรงหรือผู้ก่อเหตุความรุนแรงตั้งแต่ความรุนแรงในระดับเล็กน้อยที่ไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียมากนัก ไปจนถึงขั้นการก่อเหตุความรุนแรงที่ก่อให้เกิดผลเสียหายหรือเกิดความสูญเสียอย่างมากมาย ซึ่งทั้งนี้ปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ตัดสินใจแสดงพฤติกรรมหรือแสดงการกระทำที่จัดว่าเป็นความรุนแรงนั้นมีหลายปัจจัยซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีทั้ง **ตัวนักเรียนเอง ครอบครัวของนักเรียน เพื่อนร่วมโรงเรียน สื่อ และชุมชน** ดังนี้

1) ตัวนักเรียนเอง

เนื่องจากโรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนที่เปิดรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งนักเรียนสามารถสมัครเข้าเรียนได้โดยไม่ต้องผ่านการตรวจวัดคุณสมบัติ ไม่มีการสอบข้อเขียน ไม่มีการสอบสัมภาษณ์ใดๆ ทั้งสิ้นไม่ว่านักเรียนจะเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 หรือ ปีที่ 4 หรือแม้แต่การขอเข้าเรียนกลางคันในระหว่างภาคเรียน เด็กก็สามารถเข้าเรียนได้หมด ไม่มีการสอบคัดเลือก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ในโรงเรียนนี้มีเด็กนักเรียนที่หลากหลายและเมื่อมารวมอยู่ด้วยกันในพื้นที่โรงเรียนโอกาสที่จะเกิดความรุนแรงจึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและปัจจัยที่มาจากตัวนักเรียนเองก็คือ **ความคิด**

และพฤติกรรมของเด็กซึ่งความรุนแรงต่อเด็กที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้น มูลเหตุส่วนหนึ่งมาจาก ตัวเด็กและพฤติกรรมของเด็กเองซึ่งจากการศึกษาพบว่าเมื่อเด็กอยู่ในช่วงวัยที่แตกต่างกันก็ ย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และความคิดความรู้สึก ซึ่งเป็นมูลเหตุที่มาจากภายในตัวของเด็กเอง เช่น ความดื้อความชนของวัย โดยเฉพาะในวัยเด็ก เล็ก ความแปรปรวนทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น ความอยากรู้อยากลอง การขาดวุฒิภาวะในการ กลั่นกรองเรื่องต่างๆ ทั้งการคบเพื่อนและการรับสื่อต่างๆ ซึ่งเด็กจะแสดงออกของพฤติกรรมใน ลักษณะต่างๆ เช่น การไม่ทำการบ้านหรืองานส่งครู การมาเรียนสายหรือการไม่เข้าชั้นเรียน การล้อชื่อพ่อแม่ การจ้องหน้าแล้วเขม่นกัน หรือการเดินชนกันแล้วเกิดความไม่พอใจกันจนเป็น เหตุให้เกิดการชกต่อยกัน การยกพวกตีกัน การหึงหวงกันด้วยเรื่องของชู้สาว เป็นต้น มูลเหตุ อีกประการหนึ่งที่มาจากตัวเด็กที่ส่งผลต่อการกระทำที่รุนแรงคือการมีเจตคติต่อความรุนแรงใน ลักษณะที่เห็นว่าความรุนแรงเป็นเรื่องปกติธรรมดาสามารถทำได้โดยไม่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ เหมาะสม ยิ่งกว่านั้นกลับมองว่าเมื่อทำแล้วจะได้รับผลที่ดีกลับมา เช่น การได้รับการยอมรับ หรือได้รับการเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีจากเพื่อนๆ

“เด็กเขาพูดกันต้องให้รู้ว่าใครเป็นใคร มาหยามศักดิ์ศรีกันได้ไง อย่างรุ่นพี่รุ่นน้องนี้ไม่ ยอมกันเลย จะไม่เทียบรุ่นมองหน้าหาเรื่องนี้ไม่ได้เลย ยิ่งพอทำได้แล้วมีคนมาชื่นชมยิ่งเอาใหญ่ ยิ่งว่าข้าแน่ข้าเก่ง มันเชื่อกันผิดๆ”(ครูสมปอง)

“เด็กสมัยนี้ไม่ค่อยมีวุฒิภาวะ อารมณ์ร้อน ใช้กำลังตัดสิน เห็นwingไล่ตีกัน ไปปรับ วัฒนธรรมความรุนแรงมาจากไหนก็ไม่รู้”(คุณนันทนาผู้ปกครองนักเรียนคนหนึ่งชั้นม.1)

นอกจากนี้ในส่วนของการคิดต่างของเด็กนักเรียนก็อาจเป็นชนวนของความขัดแย้งที่ นำไปสู่ความรุนแรงได้ เด็กนักเรียนอาจขัดแย้งกันในเรื่องการทำกิจกรรม เช่น เด็กบางคนเสนอ ความเห็นอย่างหนึ่ง แต่เพื่อนคนอื่นไม่เห็นด้วย แม้ต่างก็มีเหตุผลสนับสนุน แต่ความที่มีปฏิสัมพันธ์ใน ตนเองอยากเอาชนะคนอื่นก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่เป็นชนวนนำไปสู่ความขัดแย้งและเกิดความ รุนแรงตามมา

“หนูชอบดาราเกาหลีเพื่อนมันไม่ชอบก็ชอบมาว่าเราบ้าดาราไม่เห็นเกี้ยวเลย หนูเอา ซีดีมาดูมันก็มาคอยว่าเราเวอร์ก็ชอบจริงๆ ไม่ได้ทำตามแฟชั่นสักหน่อย เลยเลิกคบกับมันเลย ดี ไม่ได้จะตอบให้มาว่าได้ไง”(พ่านักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

นอกจากนี้มูลเหตุหนึ่งที่เกิดจากตัวนักเรียนเองคือการที่นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ ความรุนแรงโดยมองว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้เป็นการแสดงออกซึ่งความมี อำนาจที่เหนือกว่าและคิดว่าเมื่อตนเองกระทำแล้วจะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

“ทำไมจะไม่ไม่ได้จารย์วันก่อนทะเลาะกันผมต๋อยเขาให้เพื่อนมันยังบอกเลยว่าเท่
มาก ไม่เห็นมีใครว่าใครๆ ที่เขาเป็นแมนก็ทำกันทั้งนั้น”(จอมนักเรียนคนหนึ่งชั้นม.5)

2) ครอบครัวของนักเรียน

ครอบครัว ถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดในการขัดเกลา และพัฒนาพื้นฐานบุคลิกภาพ
ของเด็ก ด้วยการอบรมเลี้ยงดูให้มีความรักความเอื้ออาทรให้ความช่วยเหลือพร้อมทั้งปลูกฝัง
คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ สร้างเสริมเจตคติ และถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคม
ให้แก่สมาชิกในครอบครัวเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการการแสดง
บทบาททางสังคมของสมาชิกในสถาบันอื่นๆ ต่อไปซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า **ครอบครัวคือ
แหล่งบ่มเพาะความรุนแรงอย่างไม่ตั้งใจ** เนื่องจากการอยู่ร่วมกันในครอบครัวนั้น สมาชิกทุก
คนในครอบครัวต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ทั้งต่อตนเองและต่อสมาชิกในครอบครัว ถ้าทุกคนมี
ความรับผิดชอบในการเป็นสมาชิกครอบครัวที่ดีก็จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวและการมี
สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวจะเป็นปัจจัยเกื้อหนุน และทำให้คนในครอบครัวมีความรัก ความ
ผูกพันมีความเข้าใจกันและช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันซึ่งดัชนีชี้วัดที่สะท้อนความความ
อบอุ่นและความเข้มแข็งในครอบครัวสามารถวัดได้จากสององค์ประกอบหลัก คือ การทำ
บทบาทหน้าที่และการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวทั้งสององค์ประกอบนี้จะต้องดำเนินการ
พัฒนาไปพร้อมๆ กันเพื่อให้เกิดผลต่อความสุขของคนในครอบครัวได้อย่างแท้จริงแต่หาก
สถาบันครอบครัวอ่อนแอก็จะเกิดปัญหาครอบครัวซึ่งจะส่งผลกระทบทั้งต่อคุณภาพชีวิตของ
สมาชิกในครอบครัว และคุณ ภาพชีวิตโดยรวมของสังคม และในขณะเดียวกัน ปัญหาสังคม
โดยรวมก็จะย้อนกลับไปกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตครอบครัวอีกด้วย

การทำบทบาทหน้าที่ที่ไม่สมบูรณ์ของครอบครัวยังสามารถเอื้อให้ครอบครัวกลายเป็น
แหล่งความรุนแรง หรือหล่อหลอมให้เด็กหรือเยาวชนเกิดพฤติกรรมที่ชอบใช้ความรุนแรงได้
ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น 1) พ่อแม่ขาดทักษะในการอบรมสั่งสอนเด็กซึ่งมักเกิดจากคู่พ่อ
แม่ที่มีอายุน้อย การมีลูกขณะที่วุฒิภาวะทางร่างกายและอารมณ์ยังไม่พร้อมจึงไม่สามารถเลี้ยงดู
สั่งสอนเด็กที่เกิดมาได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพได้ 2) ลักษณะและบุคลิกภาพของพ่อแม่ที่
ชอบทะเลาะและทำร้ายร่างกายกัน ซึ่งอาจเนื่องมาจากการติดการพนัน ติดเหล้าหรือยาเสพติด
ก็สามารถบ่มเพาะพฤติกรรมความรุนแรงให้เกิดขึ้นกับเด็กได้ง่าย เพราะเป็นแบบอย่างที่ไม่
เหมาะสม เด็กรับรู้พฤติกรรมเหล่านี้อย่างใกล้ชิดจนเกิดเป็นความเคยชินกับเหตุการณ์ความ
รุนแรงที่เห็นอยู่เป็นประจำจนคิดว่าเป็นเรื่องปกติ 3) ฐานะของครอบครัวที่ยากจน ทำให้เกิด
ความกดดันและความตึงเครียด การที่พ่อหรือแม่ขาดรายได้ประจำทำให้รายได้ไม่พอกับ

ค่าใช้จ่าย ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ขัดสน เด็กจึงขาดการดูแลเอาใจใส่ที่ดีหรือถูกปล่อยปละละเลย 4) ครอบครัวที่ไม่สงบสุขขาดความสัมพันธ์ที่ดีและขาดความอบอุ่นในครอบครัว การที่พ่อแม่ที่มุ่งหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวจนห่างเหิน ไม่มีเวลาที่จะอยู่ร่วมกันกับลูก ทำให้ขาดการแสดงความรัก ความผูกพันต่อกันหรือการที่พ่อแม่ไม่ชอบรับฟังเหตุผลของลูก ชอบดุด่าลูกจนเกินกว่าเหตุทำให้เด็กไม่อยากจะอยู่ใกล้พ่อแม่เกิดความเก็บกดจนต้องปลดปล่อยออกมาในรูปแบบของความรุนแรงภายนอกเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น 5) พ่อแม่ที่มีประวัติเคยถูกกระทำรุนแรงหรือถูกทอดทิ้งมาก่อนในวัยเด็กทำให้มีปัญหาด้านอารมณ์ โกรธง่ายหรือมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม ชอบกระทำรุนแรงต่อลูกส่งผลให้เด็กมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมความรุนแรงต่อผู้อื่นได้ 6) ลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่เหลือผู้ปกครองเพียงคนเดียวเนื่องจากการหย่าร้าง เมื่อเกิดมีการสมรสใหม่ การที่มีบุคคลแปลกหน้าเข้ามาสู่ครอบครัวอาจมีความเสี่ยงของเด็กที่จะถูกกระทำทารุณกรรมโดยสมาชิกใหม่ของครอบครัวได้ เช่น การล่วงละเมิดทางเพศ หรือการมีลูกใหม่ของพ่อหรือแม่ทำให้เด็กเกิดความกดดัน หรืออิจฉาริษยา บ่มเพาะให้เกิดความรุนแรงขึ้นภายในจิตใจของเด็กจนต้องแสดงออกมาโดยทางพฤติกรรม 7) เด็กที่เลี้ยงยาก หงุดหงิดง่าย ร้องไห้บ่อย นอนยาก อาจจะเป็นเหตุให้เกิดการลงโทษหรือกระทำรุนแรงจากพ่อแม่ที่ไม่พอใจหรือรำคาญในพฤติกรรมของเด็ก จนไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ถึงกับต้องมีการทำร้ายทุบตี เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบนี้ เมื่อโตขึ้นก็มักจะมองโลกแง่ร้ายและก้าวร้าว จนสามารถบ่มเพาะนิสัยชอบมีพฤติกรรมรุนแรงกับผู้อื่นได้ 8) การที่พ่อแม่คาดหวังกับเด็กมากเกินไปจนเกินความสามารถที่แท้จริงของเขา ขาดความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก เมื่อไม่พอใจก็มีการลงโทษ บ่อยครั้งเข้าเด็กก็ต้องระบายออกในรูปแบบของพฤติกรรมความรุนแรงต่อผู้อื่นด้วยเช่นเดียวกัน

จากสาเหตุดังกล่าวเป็นความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เช่น **ปัญหาทางด้านอารมณ์** เด็กและเยาวชนที่มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว จะมีปัญหาทางด้านอารมณ์ โดยเฉพาะการเก็บกด มีการรับสภาพความรุนแรงเข้าไปในจิตใจ เกิดความสับสนทางด้านอารมณ์ เช่น มีความรู้สึกรักผู้ใช้ความรุนแรงต่อครอบครัวในฐานะพ่อ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่เข้าใจว่าทำไมผู้เป็นพ่อต้องใช้ความรุนแรงในครอบครัว จนกระทั่งเกิดความโกรธและเกลียดขึ้นในใจอันเป็นความสับสนทางอารมณ์ที่พยายามหาคำตอบหรือทางออกให้กับปัญหาไม่ได้ นอกจากนี้เด็กอาจมีความรู้สึกกังวลใจ ขาดความมั่นใจในตนเอง เกิดความหดหู่ เศร้าใจ อันนำไปสู่ปัญหาโรคซึมเศร้าและมีแนวโน้มฆ่าตัวตายได้ง่าย **ปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคม** เด็กและเยาวชนที่มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว จะมีปัญหา

ทางด้านการปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยาก โดยเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะชอบเก็บตัวเงียบคนเดียว ไม่ชอบในการคบค้าสมาคมกับเพื่อน ซึ่งอาจเกิดจากความหวาดกลัวความรุนแรงที่เคยประสบจากครอบครัว ทำให้ไม่กล้าไว้วางใจสมาชิกคนอื่นๆ ในโรงเรียนหรือในสังคม เจตคติเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง เด็กและเยาวชนที่ครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงโดยเฉพาะครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงอย่างต่อเนื่องจะส่งผลต่อการรับรู้และเจตคติต่อการใช้ความรุนแรงว่าเป็นพฤติกรรมปกติธรรมดาในสังคม และในบางครั้งยังเห็นว่าการใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติต่อผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่มีความเหมาะสม รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีโอกาสสูงที่จะใช้ความรุนแรงในครอบครัวต่อไป เนื่องจากพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นพฤติกรรมที่มักจะมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งได้เสมอ

จากที่กล่าวมานี้ ครอบครัวถือเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูและขัดเกลาให้เด็กเป็นสมาชิกของสังคม บุคคลจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางครอบครัวส่วนหนึ่งจากการศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้สะท้อนให้เห็นว่าการที่เด็กมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรุนแรง เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว การทะเลาะวิวาทและพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ต่างๆ ส่วนหนึ่งมีมูลเหตุมาจากปัญหาครอบครัวของนักเรียน เช่น มีผู้ปกครองเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ดื่มเหล้า เล่นการพนัน ทำงานหนักจนไม่มีเวลาให้ลูก ลูกจึงไม่มีที่พึ่งที่ปรึกษา บางครอบครัวพ่อเสียชีวิต แม่ไม่อยู่บ้านไปทำงานที่อื่น ทั้งภาระการเลี้ยงดูไว้กับปู่ย่าตายายซึ่งไม่สามารถดูแลเด็กได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่เป็นเหมือนมูลเหตุแฝงไม่ว่าจะเป็นครอบครัวที่มีฐานะยากจนที่ต้องทำมาหากินเพื่อเลี้ยงปากท้องให้อยู่รอดหรือแม้แต่ครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยที่ผู้ปกครองมักใช้เวลาส่วนใหญ่ในการแสวงหาทรัพย์สินเพื่อความมั่นคงจนละเลยการดูแลให้ความอบอุ่นแก่ลูก เหล่านี้ล้วนเป็นมูลเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก รวมทั้งพฤติกรรมความรุนแรงด้วยเช่นกัน นอกจากสภาพครอบครัวแล้ว วิธีการที่ผู้ปกครองใช้ในการอบรมเลี้ยงดูลูกก็มีส่วนให้เด็กมีพฤติกรรมที่ก่อความรุนแรงได้ เช่น กรณีที่ครอบครัวเลี้ยงดูแบบลงโทษรุนแรง เผด็จการและมีสัมพันธภาพที่ไม่ดีในครอบครัวอาจจะส่งผลให้เด็กมองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เป็นเด็กเก็บกดและมีพฤติกรรมก้าวร้าวอันอาจนำมาซึ่งการกระทำความรุนแรงได้

“บ้าตามใจลูกมาก ลูกก็เอาแต่ใจ ทุกคนก็เอาแต่ใจหมด ฉันต้องเก่งกว่าคนอื่นเมื่อก่อนโดนตีก็ไม่โกรธ เดี่ยวนี้เตะนิดหนอยก็ฟ้องพ่อแม่ พ่อแม่โกรธก็มาต่อว่าอาจารย์ มาโรงเรียนก็ต่อจะตายพ่อแม่เชื่อลูกตนเอง ” (ครูฝ่ายแนะแนวคนหนึ่ง)

“หนูย้ายตามแม่มาทำงานเฝ้าสวนมะม่วงที่นี่ นี่ก็ไม่ว่าจะต้องออกอีกหรือเปล่า โนครู
ไล่ออกก็ไม่ใช่ไรยังงี้ก็ต้องย้ายโรงเรียนอีกอยู่ดี”(โธ่ นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

นอกจากนี้การพ่อแม่ไม่ได้ช่วยด้วย เมื่อเวลามีการบ้าน พ่อแม่ก็ช่วยสอนให้ไม่ได้ ส่วน
ปู่ย่าตายายเองก็ไม่มีความรู้ทำให้เด็กประสบปัญหาในสภาพที่เรียนไม่ทันเพื่อน เรียนไม่รู้เรื่อง
เกิดสภาพที่เด็กชอบหนีเรียน ขณะเดียวกัน เมื่อพ่อแม่ไม่อยู่ การอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิด การ
เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับเด็กจึงไม่มีปรากฏให้เด็กเห็น เด็กหลายรายจึงเลียนแบบพฤติกรรมของ
คนอื่น เช่น รุ่นพี่ที่เรียนจบไปแล้ว การไปทำงานกรุงเทพฯ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่
เหมาะสม เช่น พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความรุนแรง หรือพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น

“เด็กส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ ส่วนหนึ่งพ่อแม่ อยู่กับตายายบ้าง แล้วใครจะไปคอย
ดูแลไหว คนแก่ทั้งนั้น วันก่อนไปเยี่ยมบ้านเด็ก นำส่งสาร ไม่มีใครสอนการบ้าน ยายจะไปตาม
เคี้ยวข้าวยังงี้เด็กมันก็เที่ยวซี้ ที่นี้ก็เสียเด็กได้ง่าย เคยไปติดยาอยู่พักหนึ่ง” (ครูประจำชั้นคน
หนึ่ง)

3) เพื่อนร่วมโรงเรียน

โรงเรียนจัดเป็นสถาบันหนึ่งที่แตกต่างจากสถาบันครอบครัว ที่นอกเหนือจากการใช้
ชีวิตอยู่ในบ้านที่มีพ่อแม่ญาติพี่น้องคอยเลี้ยงดูเอาใจใส่ แนะนำสั่งสอนในสิ่งต่างๆ ในสังคมของ
โรงเรียน นอกจาก นักเรียนจะต้องพบกับครูอาจารย์ที่คอยแนะนำสั่งสอนวิชาความรู้ต่างๆ แล้ว
ยังต้องพบเจอกับบุคคลอื่นๆ ได้แก่ เพื่อนนักเรียนทั้งชายและหญิง พ่อค้า แม่ค้า พนักงาน และ
ภารโรง เป็นต้น ซึ่งบุคคลต่างๆ เหล่านี้ต่างก็มีส่วนสำคัญกับการเรียนรู้ ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ
ตลอดจนการแสดงออกของนักเรียนทั้งสิ้น

จากบริบทของโรงเรียนที่ทำให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ถูกระทำความรุนแรงดังที่กล่าว
มาแล้ว โรงเรียนยังเป็นปัจจัยที่ทำให้นักเรียนอยู่ในฐานะของผู้ถูกระทำความรุนแรงได้อีกด้วย
เช่น โรงเรียนบางแห่งมีกฎระเบียบมากจนเกินไปจนเด็กนักเรียนรู้สึกอึดอัดใจหรือรู้สึกเหมือนอยู่
ในสถานกักกันจึงเกิดอาการต่อต้าน ขัดขืน หรือกล้าที่จะทำผิดกฎระเบียบนั้นๆ การเรียนการ
สอนที่มากเกินไป ครูผู้สอนให้การบ้านจนเกินพอดีหรือบางที่ครูก็ทำตัวให้เป็นตัวอย่างไม่ดีแก่
เด็ก เช่น กินเหล้า สูบบุหรี่ หรือเล่นการพนันให้เด็กเห็น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยหนึ่ง
ที่ทำให้เด็กอยู่ในฐานะผู้ถูกระทำความรุนแรงได้ซึ่งถือว่าเป็น**เพื่อนเป็นตัวแบบความรุนแรงของ
นักเรียนที่อยู่ในฐานะของผู้ถูกระทำความรุนแรง**

จากการสังเกตโดยการมีส่วนร่วมของผู้วิจัย และจากการสัมภาษณ์นักเรียนในโรงเรียน
บัวศึกษาทำให้ทราบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความรุนแรงกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนนั้น

เกิดจากการเลียนแบบเพื่อนที่ไม่ดี ซึ่งเพื่อนที่ไม่ดีในที่นี้ หมายถึงเพื่อนนักเรียนที่มีความประพฤติไม่ดีต่างๆ รวมไปถึงนักเรียนรุ่นพี่ที่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่นักเรียนรุ่นน้องอีกด้วย

โดยปกตินักเรียนซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนนั้น ต่างก็มาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน จากสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน เมื่อได้เข้ามาเรียนในโรงเรียนเดียวกัน เรียนชั้นเดียวกัน ในห้องเรียนเดียวกัน กิน อยู่ วิ่งเล่นในสถานที่เดียวกันและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ทำให้เกิดพฤติกรรมที่หล่อหลอมเป็นอันเดียวกัน ซึ่งความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน นักเรียนรุ่นพี่กับนักเรียนรุ่นน้องได้ทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมซึ่งกันและกัน การเลียนแบบพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความรุนแรงกับนักเรียนนั้น เกิดจากการเลียนแบบค่านิยมผิดๆ ในสังคมที่ถ่ายทอดมาสู่เด็กนักเรียนโดยช่องทางต่างๆ ทั้งจากบุคคลทั้งหลายในสังคม จากช่องทางสื่อสารต่างๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ เมื่อค่านิยมผิดๆ เหล่านี้ได้ถ่ายทอดออกสู่สาธารณชนทั้งหลาย โดยปราศจากการกลั่นกรองที่ดีของผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมืองทำให้เด็กและเยาวชนได้รับสิ่งเหล่านี้โดยเข้าใจว่าค่านิยมต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่ทำหาย น่าลองเป็นสิ่งที่ทำให้เก๋หรือเท หรือเป็นแฟชั่นใหม่ๆ ที่ทันสมัย จึงได้เลียนแบบพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งได้ก่อให้เกิดความรุนแรงในโรงเรียนในเวลาต่อมา

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากนักเรียนในโรงเรียนบัวศึกษา ที่ถือเป็นตัวแบบของความรุนแรงโดยการใช้กำลัง ได้แก่ นักเรียนบางคนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว มักใช้กำลังในการตัดสินปัญหาต่างๆ เช่น นักเรียนชายบางคนเมื่อขัดใจกับเพื่อนหรือมีความเห็นไม่ตรงกันกับเพื่อน ก็จะชกต่อยกันหรือทำร้ายกันด้วยอาวุธ ซึ่งสาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะเข้าใจผิดคิดว่าการใช้กำลังเป็นการแสดงออกของลูกผู้ชายที่เป็นแมน หรือมีความเชื่อว่าลูกผู้ชายนั้น “ยอมหักแต่ไม่ยอมงอ” คือ ยอมต่อสู้ให้แตกหักแต่ไม่ยอมอ่อนข้อให้ใคร บางครั้งก็จะคำนึงถึงศักดิ์ศรีของสถาบัน เมื่อได้รับการดูถูกดูแคลนจากนักเรียนต่างสถาบันก็จะยกพวกนักเรียนตีกัน เป็นต้น

ตัวแบบความรุนแรงอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเล่นการพนันและการเสพสิ่งเสพติดในโรงเรียน ซึ่งการเล่นการพนันนั้น ได้แก่ การเล่นไฮโล หรือเล่นหวยใต้ดิน เป็นต้น เด็กนักเรียนมักได้แบบอย่างนี้มาจากผู้ใหญ่ที่บ้าน เมื่อไปโรงเรียนก็อาจจะได้แบบอย่างไม่ดีนี้จากนักเรียนรุ่นพี่ ส่วนการเสพสิ่งเสพติดในโรงเรียนนั้น เช่น การสูบบุหรี่ เสพยาบ้า ดื่มสุรา เหล้า เบียร์ เป็นต้นโดยเฉพาะการสูบบุหรี่และการดื่มเหล้า นั้น เด็กบางคนอาจเข้าใจผิดคิดว่าการสูบบุหรี่และการดื่มเหล้าเป็นแสดงออกถึงความเป็นผู้ใหญ่ น่าเกรงขาม และเป็นความโก้เก๋ น่าทำตาม ซึ่งจากการสังเกตพบว่า นักเรียนมักแอบไปสูบบุหรี่ในห้องน้ำหรือในที่ลับตาครูอาจารย์ บางทีก็

แอบไปดื่มเหล้าในที่ลับตาคนหลังเลิกเรียน แม้ว่าทางโรงเรียนจะได้ห้ามปรามและชี้ให้เห็นโทษภัยของบุหรีและเหล้าแก่นักเรียน และมีบทลงโทษที่ค่อนข้างแรงแต่นักเรียนบางคนก็ยังแอบไปสูบบุหรีและดื่มเหล้าซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้มักจะได้แบบอย่างจากนักเรียนรุ่นพี่ โดยนักเรียนรุ่นพี่อาจจะชวนนักเรียนรุ่นน้องให้ลองหัดสูบบุหรีหรือดื่มเหล้า หรือนักเรียนรุ่นน้องเมื่อเห็นนักเรียนรุ่นพี่สูบบุหรีและดื่มเหล้าได้ก็อยากทำตามบ้าง บางทีก็ได้แบบอย่างนี้จากเพื่อนนักเรียนด้วยกันเอง ด้วยความอยากรลอง หรือความอยากรู้อยากเห็น นอกจากนี้นักเรียนอาจจะได้แบบอย่างจากผู้ใหญ่ เช่น พ่อ ญาติผู้ใหญ่ เพื่อนใกล้บ้านหรือจากครูอาจารย์ที่สูบบุหรีและดื่มเหล้าอีกด้วย ซึ่งการสูบบุหรีและการดื่มเหล้านี้ถือเป็นความรุนแรงอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นแก่นักเรียนในฐานะของผู้กระทำ ทำให้เสียเงินเสียทองซื้อบุหรีและเหล้า เสียสุขภาพ และเสียการเรียนทำให้กลายเป็นคนติดบุหรีติดเหล้าเบียร์ตั้งแต่ยังเยาว์วัยอันจะกลายเป็นปัญหาของสังคมในที่สุด

นอกจากการสูบบุหรีและการดื่มเหล้าแล้ว ยังมีความรุนแรงที่น่ากลัวยิ่งกว่านั้นก็คือ การเสพยาเสพติดที่รุนแรงทั้งหลาย ได้แก่ การเสพยาบ้า ยาอี ฉีดเฮโรอีน หรือการดมสารระเหย เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้แพร่เข้ามาในโรงเรียนจากบุคคลที่ไม่ปรารถนาดีที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงพิษภัยที่จะเกิดแก่ลูกหลานของสังคมไทยที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในวันหน้า การแพร่ระบาดของยาเสพติดเหล่านี้ เริ่มจากผู้ไม่หวังดีแนะนำชักชวนให้นักเรียนลองเสพยาโดยให้ลองเสพฟรีๆหรือขายในราคาถูก เริ่มให้เสพยาจากยาขนาดอ่อนๆ ก่อน แล้วจึงเพิ่มขนาดยาให้มากขึ้น แรงขึ้น จนในที่สุดนักเรียนก็จะติดยาเสพติดดองแอม แล้วจึงขายยาเสพติดในราคาที่แพงยิ่งๆ ขึ้น นักเรียนที่ติดยาเสพติดเหล่านี้ทำให้เกิดความรุนแรงแก่เพื่อนนักเรียนในโรงเรียนได้ง่ายเพราะขาดสติและควบคุมตัวเองไม่ได้ อาจมีการทำก่ออาชญากรรม มีการร้ายร่างกาย การลักขโมยเงินจากเพื่อน ครู หรือผู้ปกครองเพื่อนำไปซื้อยามาเสพ จึงเป็นปัญหาใหญ่ของโรงเรียนและสังคมส่วนรวม

“เขายุ่ม.3โดนจับไปแล้วเสพยาบ้าและมีขายด้วย เห็นว่าชอบขโมยของเพื่อนด้วย เคยมาชวนผมบังคับให้เอายาไปให้พี่คนหนึ่งตรงร้านค้า ผมกลัวไปฟ้องครูแต่มีเพื่อนผมคนอื่นเอาไปให้”(ดอมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.3)

การเลียนแบบพฤติกรรมการแต่งตัวตามค่านิยมในสังคม เช่น การแต่งตัวเลียนแบบดาราหรือตามแบบวัยรุ่นตะวันตก เป็นต้น ก็เป็นต้นแบบความรุนแรงในโรงเรียนอีกอย่างหนึ่งดังจะเห็นได้จากการไว้ทรงผมแปลกๆ เช่น ในปัจจุบันที่คนนิยมชมชอบดาราเกาหลีก็จะไว้ทรงผมแบบพระเอกหรือนางเอกเกาหลีหรือบางครั้งคนในสังคมกำลังนิยมดาราฝรั่งหรือค่านิยมฝรั่ง

ก็จะแต่งผมแต่งตัวตามแบบฝรั่งผมแดง ย้อมผมสีแดงหรือสีทอง เป็นต้น ซึ่งค่านิยมเหล่านี้จะเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ตามกระแสสังคมที่จะถ่ายทอดมาถึงเด็กและเยาวชนในโรงเรียน โดยเมื่อนักเรียนบางคนแสดงพฤติกรรมตามค่านิยมเหล่านี้ออกมา เช่น การแต่งทรงผมแบบดาราดังหรือใช้ของราคาแพงๆ แบบดารา เป็นต้น ก็จะมีการลอกเลียนแบบในหมู่เพื่อนฝูงในโรงเรียน ซึ่งการเลียนแบบพฤติกรรมการแต่งตัวแต่งกาย รวมทั้งการใช้สินค้าราคาแพงๆ ยี่ห้อดังๆ ตามค่านิยมในสังคมนี้ถือเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนในฐานะของผู้กระทำโดยนักเรียนเหล่านี้จะต้องเสาะแสวงหาและติดตามค่านิยมเหล่านี้ให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และพยายามแต่งผมแต่งกายและใช้ของแพงๆ ตามค่านิยมนั้นๆ ซึ่งต้องใช้เงินใช้ทองจำนวนมาก บางครั้งได้ก่อให้เกิดการลักขโมยทรัพย์สินของเพื่อนนักเรียนหรือขโมยของครูไปขายเพื่อเอาไปซื้อเสื้อผ้าหรือเครื่องใช้ยี่ห้อดังๆ ที่ตนเองอยากได้ บางครั้งนักเรียนด้วยตนเองก็เกิดการอิจฉาริษยากันเพราะเห็นเพื่อนบางคนแต่งตัวได้เท่กว่า สวยกว่าหรือใช้ของราคาแพงกว่าตน เป็นต้น

“ปิดเทอมปุ๊บก็ไปตัดผมทรงใหม่ตามเพื่อน แต่ผมหนูน้นยาวซ้ำ ทรงเกาหลีสวยนะ พอยาวไม่ทันก็โดนครูตำมาโรงเรียนไม่ได้โดดเรียนซะเลย เพื่อนมันชอบเกาหลีสื่อผ้าแฟชั่น อยากได้บ้าง ต้องแอบเอาเงินแม่มาซื้อ”(นักเรียนชาย(คล้ายหญิง)คนหนึ่งชั้นม.2)

“ก็มีพี่ของครูหาย เด็กมันขโมยไป เรามาจับได้ มันเห็นเพื่อนมีก็อยากมีบ้าง ไปหมั่นใส่ เขาเห็นเพื่อนที่เขารู้จักมีฐานะเขาของดีๆ มาใช้ก็ไม่ชอบหน้า หาเหตุกวนใส่เขาอีก ถ้ามึงเพื่อนอยู่ด้วยนะยิ่งเอาใหญ่มันทำตามๆ กัน รุ่นพี่รุ่นน้องเหมือนกันเลย”(ครูสมชาย)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเพื่อนนักเรียนหรือนักเรียนรุ่นพี่ที่ทำตัวไม่ดีหรือทำตัวไม่เหมาะสมนี้ จึงถือเป็นตัวแบบความรุนแรง เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ใกล้ชิดกับเด็กนักเรียนมากที่สุด เพื่อนถือว่าเป็นกลุ่มอ้างอิงที่มีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติและพฤติกรรมของบุคคลโดยเฉพาะนักเรียน โอกาสที่เด็กจะเลียนแบบเพื่อนหรือรุ่นพี่ที่เขาคิดว่าเป็นต้นแบบหรือเป็นฮีโร่ สำหรับเขาอาจไม่ได้คำนึงว่าการกระทำที่ได้เลียนแบบเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เพราะเห็นเพียงแค่การกระทำที่ได้รับการยอมรับ นิยมชื่นชมจากคนรอบข้างกลายเป็นฮีโร่แบบผิดๆ เพื่อนจึงถือว่าเป็นมูลเหตุหนึ่งกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงโดยผ่านการเลียนแบบ

“ลูกชายผม เขาจะดูรุ่นพี่เป็นตัวอย่างรุ่นพี่ทำอะไรเด็กก็จะเกิดการเลียนแบบ เพื่อนชวนสูบบุหรี่ไหลดลไปมาดูกัน”(คุณนันทสุทธิ์ผู้ปกครองนักเรียนชายชั้นม.2)

นอกจากพฤติกรรมการเลียนแบบในเรื่องการเล่นพนันและการเสพยาเสพติดแล้ว เด็กยังมีการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีอื่นๆ อีกด้วยทั้งได้แบบอย่างจากเพื่อน จากรุ่นพี่หรือแม้กระทั่งจากรุ่นน้อง เช่น การไปซิ่งรถจักรยานยนต์ เป็นแก๊งค์เด็กแว้น การหนีเรียน หรือไม่เข้าชั้นเรียนกระทั่งการท้าทายต่อกันเพื่อแสดงความเป็นลูกผู้ชาย เป็นต้น

“มีรุ่นพี่ไปคนหนึ่งออกไปแล้วซื้อรถมาใหม่ผมเคยไปดูนี้เขาก็นำไปแข่งกันวันเสาร์ เทห์มาก คันละหลายหมื่น”(จิมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.3)

นอกจากนี้ในเรื่องของการรวมตัวของนักเรียนเพื่อตั้งเป็นกลุ่มเป็นแก๊งค์นั้น ในสายตาของครูมองว่าเป็นสิ่งแฝงไปด้วยความรุนแรง กล่าวคือ การที่นักเรียนรวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มนั้นมีเป้าหมายประการหนึ่งที่สำคัญคือเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนเองมีสังกัด มีกลุ่มมีพรรคมีพวก ยิ่งกลุ่มมีสมาชิกมากเท่าไรยิ่งเป็นการแสดงให้เห็นความยิ่งใหญ่ หรือในภาษาที่นักเรียนชอบพูด คือประกาศศักดาหรือแสนยานุภาพซึ่งครูมองว่าเป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อแสดงอิทธิพลอะไรบางอย่างผ่านสัญลักษณ์ของกลุ่ม เช่น การใส่เสื้อทีมที่มีการสกรีนลายที่เป็นสัญลักษณ์แบบเดียวกันเพื่อแสดงความเป็นสมาชิกกลุ่ม การติดสติ๊กเกอร์ที่กระเป๋านักเรียน เป็นต้น ในเรื่องของกลุ่มแก๊งค์ในโรงเรียนนี้ครูส่วนใหญ่มองว่าสามารถเอื้อให้เด็กเสี่ยงต่อการกระทำความรุนแรงต่อผู้อื่นได้ง่าย โดยเฉพาะกับนักเรียนที่อ่อนแอกว่ามักจะถูกรังแกในรูปแบบต่างๆ เช่น ทำร้ายร่างกายหรือรีดไถเงินซึ่งในโรงเรียนเท่าที่ผู้วิจัยได้รับการบอกกล่าวและจากการสังเกตในเรื่องของสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นสมาชิกกลุ่มพบว่ามีกลุ่มหรือแก๊งค์ที่เห็นชัดเจนอยู่หลายแก๊งค์ด้วยกัน มีทั้งแก๊งค์ใหญ่ที่มีสมาชิกจำนวนมากกระจายไปในทุกระดับชั้น เช่น แก๊งค์ที่ใช้ชื่อว่า FREEDOM จะเป็นแก๊งค์ขนาดใหญ่ที่สุดในโรงเรียนและจะรับสมาชิกเฉพาะนักเรียนชายเท่านั้น ส่วนแก๊งค์จิ๊ดจิ๊ด ก็จะเป็นแก๊งค์ที่รับสมาชิกเฉพาะนักเรียนหญิงเท่านั้น เป็นต้น ซึ่งในเรื่องของการตั้งแก๊งค์ในโรงเรียนนี้ครูมองว่าเป็นสิ่งที่เอื้อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เป็นการสร้างความรุนแรงได้ง่ายเนื่องจากการอยู่กันเป็นกลุ่มจะทำให้เด็กกล้ากระทำในสิ่งต่างๆ มากขึ้น รวมไปถึงการกระทำสิ่งที่ไม่ดีๆ อย่างเช่น การรังแกเพื่อน การใช้ยาเสพติด การหนีเรียนยกทั้งกลุ่ม เป็นต้น

“เด็กพวกนี้ถ้าอยู่คนเดียวมันไม่กล้าหรอก บางคนนะขี้อาย ไม่ค่อยพูด พออยู่เป็นกลุ่มนะแววครู แววเพื่อนได้ตลอด เพื่อนชวนโดดเรียนมันก็โดด ไอพวก FREEDOM ใครๆ ก็รู้จัก ที่กระเป๋าคะแปะสติ๊กเกอร์ บางกลุ่มมีรอยสักเหมือนกันเลย”(ครูสมใจ)

อย่างไรก็ตามสำหรับเด็กๆ บางคน กลุ่มแก๊งไม่ใช่ความรุนแรง และความรุนแรงก็ไม่ได้เกิดจากกลุ่มแก๊ง พฤติกรรมต่างๆ ที่กลุ่มแก๊งทำเป็นพฤติกรรมที่เด็กมองเรื่องความเป็นกลุ่มก้อนเพื่อนพ้อง

“ไถ่จารย์ตั้งเป็นแก๊งค์โรงเรียนไหนก็มีทั้งนั้นแหละ ไม่ได้ทำอะไรผิดซุกหนอย ก็แค่ให้รู้ว่าพวกเดียวกัน ใครอยากสมัครเราก็คือรับหมดแหละ”(ต้นนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

การที่เด็กไม่ได้มองพฤติกรรมดังกล่าวเป็นความรุนแรงนั้นอาจพิจารณาได้จากปัจจัยของความเป็นเมือง กลุ่มแก๊งค์คล้ายกับเป็นวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่หรือของวัยรุ่นเมืองบางอย่างที่มีอยู่แล้ว การทะเลาะตอแยตีบางครั้งก็เริ่มต้นจากการเล่น หยอกเย้าที่เด็ก ๆ รู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติแต่หากสิ่งใดกระทบต่อจิตใจ ต่อความรู้สึกแล้วพวกเขาจึงจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องรุนแรง

4) สื่อกับการไหลผ่านของความรุนแรง

ในปัจจุบันเด็กนักเรียนสามารถจะเข้าถึงสื่อต่างๆ ได้ง่ายไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทรายการโทรทัศน์ นิตยสารประเภทต่างๆ หนังสือการ์ตูน คอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะสื่อที่เป็นที่นิยมมากที่สุดในปัจจุบัน คือ อินเทอร์เน็ต ซึ่งมีเว็บไซต์ต่างๆ มากมาย และสื่อทางโทรศัพท์มือถือ การเผยแพร่ความรู้ในเรื่องราวต่างๆ ข่าวสารรวมทั้งความบันเทิงต่างๆ นั้น สามารถส่งผ่านทางสื่อเหล่านี้ไปยังเด็กและเยาวชนได้อย่างรวดเร็วและมีการส่งต่อกันได้อย่างแพร่หลายในเวลาอันรวดเร็ว

เนื่องด้วยโลกสมัยนี้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วคงไม่มีใครอยากเป็นคนล้าสมัย หรือไม่ทันเหตุการณ์จึงเป็นธรรมดาที่เด็กจะติดตามสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะทางตาและหูซึ่งเป็นช่องทางที่เด็กๆ สามารถจดจำและบันทึกไว้ในสมองได้ง่ายที่สุด การได้เสพสื่อความรุนแรงซ้ำๆ บ่อยๆ ในที่สุดก็จะเกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบสิ่งนั้นๆ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องปกติ ในที่สุดก็จะถูกหล่อหลอมให้เป็นพวกเดียวกับสิ่งต่างๆ เหล่านั้นโดยเริ่มจากตัวเองไปถึงเพื่อนจากสองคน สามคน กลุ่มย่อย รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่หนีไม่พ้นโรงเรียนซึ่งเป็นที่รวมของเด็กกลุ่มใหญ่ที่สุดในวัยศึกษา

ในสังคมปัจจุบัน สื่อประเภทภาพยนตร์หรือละครหลังข่าวตามช่องต่างๆ มักนิยมใช้ความรุนแรง และเรื่องเพศเป็นจุดขายซึ่งจะสังเกตได้ว่าภาพยนตร์หรือละครเรื่องใดที่แสดงถึงสองเรื่องทีกล่าวมานี้ ก็จะได้รับคามนิยมมาก มีเรตติ้งสูงในหมู่เด็กๆ ไม่เว้นแม้หนังสือการ์ตูนที่แฝงความลามก สื่อให้เห็นความรุนแรงทางเพศ เมื่อเด็กได้ดูก็จะนำไปพูดคุยกันและปฏิบัติตาม โดยเฉพาะเด็กเล็กๆ ที่ยังขาดวิจารณญาณและการไตร่ตรอง เพราะเห็นว่าสิ่งที่ได้เห็น ได้ดู ได้ฟังนั้น เป็นสิ่งที่เท่ห์ ทันสมัย แม้สิ่งที่ได้เสพไปนั้นจะเป็นจุดเริ่มต้นของความรุนแรงแต่ด้วยวัยที่ยังอายุน้อย ขาดประสบการณ์เพราะยังอยู่ในวัยเรียน การที่เด็กได้บริโภคสิ่งต่างๆ เหล่านี้จากสื่อทุกๆ วันเป็นปกติโดยไม่สนใจว่าสื่อเหล่านั้นจะมีเนื้อหา เหมาะสมหรือไม่ ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งที่ได้เสพเข้าไปนั้นมันดีหรือไม่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำหรือจะมีผลเสียหยากระทบถึงใครหรือไม่แต่

เมื่อเห็นว่าถ้าได้ทำแล้วทำให้เกิดความสนุกสนานบันเทิง ไม่ตกยุค สมัย หรือที่เรียกกันว่า “อินเทอร์เน็ต” ก็จะได้รับการยอมรับหรือได้รับการยกย่องในกลุ่มเพื่อนฝูงก็จะเกิดพฤติกรรมเลียนแบบกันไปจนเห็นว่าเป็นเรื่องปกติซึ่งความรุนแรงที่ลอกเลียนมานั้นอาจจะทวีระดับเพิ่มขึ้นไปอีกทีละเล็กละน้อยแบบไม่รู้ตัวเพราะคิดว่าเป็นเรื่องปกติ ยอมรับได้ เมื่อทำตามๆ กันไปโดยเพิ่มระดับขึ้นเพื่อต้องการการยอมรับของกลุ่ม ก็จะเกิดเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมได้ในอนาคต

“เด็กดูละครหลังข่าว ตัวดีเลยแหละเนี่ย เป็นตัวแบบของพฤติกรรมต่างๆ อย่างเรื่องซู้สาวพวกนี้คิดว่าเป็นแฟชั่นเลยต้องมีแฟน แย่งชิงกัน ตบกัน เหมือนนางเอกนางร้ายในทีวี แต่เราก็ดูนะชอบด้วย แต่เด็กมันยังไม่รู้เท่าทัน ทำตามสื่อ นี้อย่างไม่รวมอินเทอร์เน็ต มือถือ มันใช้กันรุ่นใหม่ๆ แพงๆ ทั้งนั้น เข้าถึงเด็กง่าย”(ครูสมจุล)

จะเห็นได้ว่าสื่อได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรุนแรงในปัจจุบันอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นจากผลงาน วิจัยที่ผ่านมา หรือจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อต่างๆ พบว่า สื่อเป็นตัวการสำคัญที่มีผลต่อความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์เช่น วิทยุ โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต จะเป็นแบบอย่าง หรือ เป็นตัวแบบแก่เด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยค้นหาเอกลักษณ์แห่งตนซึ่งเด็กอาจคิดว่าบุคคลที่ทำงานเกี่ยวกับสื่อ นั้นเป็นคนเก่ง มีความสามารถ เด็กจะยึดตัวบุคคลและเอาเป็นแบบอย่าง นอกจากนั้นการนำเสนอภาพความรุนแรงของสื่อมวลชนที่บ่อยครั้ง ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมทำให้เด็กซึมซับและมองเรื่องความรุนแรงเป็นแฟชั่นจนเห็นว่าเป็นที่เรื่องธรรมดา และเกิดการเลียนแบบขึ้นได้ อีกประการหนึ่ง การที่เด็กเลียนแบบตามสื่อก็เพราะเห็นว่า สื่อสามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารบางอย่างที่ครูหรือครอบครัวนั้นไม่สามารถควบคุมหรือสอนตนเองได้ เช่นเรื่องเพศสัมพันธ์ เรื่องการใช้อำนาจเหนือผู้ที่ด้อยกว่าซึ่งเด็กที่ขาดการไตร่ตรองหรือขาดการชี้แนะที่ถูกต้องก็อาจเชื่อและแสดงพฤติกรรมตามที่ตนได้รับรู้มา

“เด็กทำระเบิดขวด บอกว่าดูจากสื่อ เข้าไปในเน็ต มีบอกหมด มันก็ทำตามเอามาที่โรงเรียนตีระฆังไปก่อน”(ครูสมศักดิ์)

“ที่ทำให้เกิดความรุนแรง น่าจะเป็นสื่อ เรื่องความรุนแรงในต่างประเทศนำเสนอเยอะมาก แต่บ้านเรานำเสนอหน้าหนึ่งด้วยซ้ำ เด็กวัยรุ่นมีเรื่องชกต่อย ชอบเลียนแบบ เด็กมาโรงเรียนบางครั้งก็เลียนแบบสื่อ ส่งเสียงโหวกเหวก เด็กผู้หญิงแต่งตัวแบบ เกาหลี ญี่ปุ่น เลียนแบบตามสื่อ ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย สื่อทุกวันนี้ ชีตีสลามกระจาย หาง่าย นี่ในทีวีก็สอนให้เห็น

แล้วเสื้อแดงเสื้อเหลือง เด็กมันก็ทำตามผู้ใหญ่ยังรุนแรงเลย ที่วิกิประกอบเข้ากันเข้าไป" (คุณนันทพรผู้ปกครองนักเรียนคนหนึ่ง)

5) ชุมชนอีกหนึ่งมูลเหตุจากสิ่งแวดล้อมภายนอก

ชุมชนเป็นหรือกลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีการคบค้าสมาคมกัน และมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์และมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ชุมชนนี้เป็นการรวมตัวกันตั้งแต่ระดับครอบครัวไปถึงระดับหมู่บ้านและใหญ่กว่าระดับหมู่บ้านซึ่งผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจะมีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน และมีการดำรงรักษาคุณค่าและมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาที่สามารถถ่ายทอดไปยังลูกหลานอีกด้วย

มูลเหตุหนึ่งของความรุนแรงที่นอกเหนือจากตัวเด็กเอง ครอบครัว โรงเรียนและสื่อต่างๆ แล้ว ชุมชนยังถือเป็นส่วนหนึ่งของมูลเหตุที่ก่อให้เกิดความรุนแรง กล่าวคือ เมื่อเด็กอยู่ในชุมชนที่มีสภาพหรือวิถีชุมชนที่เอื้อให้เด็กซึมซับความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติของคนในชุมชน ซึ่งบางครั้งชุมชนก็ได้ตระหนักว่าสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นปกตินั้นจะเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กบางคนคิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสามารถปฏิบัติได้จนนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นได้

“แถวนี้เมื่อก่อนไม่เจริญขนาดนี้ พอมีโรงงานมาตั้งแถวๆ ชุมชนที่ได้ก็อยู่ คนก็มากขึ้น คนทำงานโรงงาน ทำก่อสร้างมาปลูกเพิงอยู่เด็กมันก็เห็นประจำผู้หญิงผู้ชายทะเลาะกันข้างบ้านมันซึมซับมาไม่รู้ตัวเห็นว่าความรุนแรงเป็นเรื่องธรรมดาที่มันเห็นจนชิน”(ครูสมปอง)

และจากลักษณะของชุมชนที่นักเรียนโรงเรียนนี้อาศัยอยู่ส่วนใหญ่เป็นชุมชนของกลุ่มคนชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยมานานหลายร้อยปีมีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีอะไรก็ช่วยเหลือกันเต็มที่ คนที่นี้ยังมีการประกอบอาชีพทำนา ทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์เลี้ยงปลา และทำเครื่องปั้นดินเผาขาย และมีวัฒนธรรมประเพณีหลายอย่างที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่น ประเพณีทางศาสนา การละเล่นต่างๆ และประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าว และในประเพณีนั้นๆ ล้วนแต่มีอบายมุขเข้ามาปะปน เช่น เล่นการพนัน การดื่มเหล้า เป็นต้น เมื่อคนในชุมชนดื่มเหล้าจนเมามาแล้วก็มักจะทะเลาะชกต่อยกันเป็นประจำจึงเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่เด็กและเยาวชนซึ่งการดื่มเหล้านี้เป็นสิ่งที่ยอมรับกันในชุมชนแห่งนี้ เด็กที่นี้จึงคุ้นกับการเห็นผู้ใหญ่ดื่มเหล้าเป็นประจำ และเด็กบางคนก็ดื่มเหล้าด้วย เพราะถือเป็นเรื่องปกติ เด็กนักเรียนที่ดื่มเหล้าจึงเป็นต้นเหตุความรุนแรงต่างๆ ในโรงเรียนอยู่ในฐานะของผู้กระทำความรุนแรง

“แถวนี้ยังมีลงแขกเกี่ยวข้าว มีแต่อบายมุข เหล้าต่างๆ เด็กก็เห็นจนชิน มองว่าเป็นเรื่องปกติ กินเหล้า เล่นไฟ” (ครูสมฤดี)

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเมื่อเด็กและเยาวชนอยู่ในฐานะของทั้งผู้ถูกระทำและผู้กระทำ

จากปัจจัยสำคัญที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เคยผ่านประสบการณ์ทั้งจากการเป็นเหยื่อของความรุนแรงและการเป็นผู้ลงมือกระทำความรุนแรงเอง นั้นพบว่ามีสามลักษณะได้แก่ **เริ่มต้นจากการเป็นผู้ถูกระทำและต่อมากลายเป็นผู้กระทำ ความรุนแรงเสียเอง เริ่มต้นจากการเป็นผู้กระทำความรุนแรงและต่อมากลายเป็นผู้ถูกระทำ และการกระทำความรุนแรงต่อตนเองโดยไม่รู้ตัว** ซึ่งทั้งสามลักษณะนี้มีปัจจัยของการกระทำความรุนแรงดังต่อไปนี้

1) เริ่มต้นจากการเป็นผู้ถูกระทำและต่อมากลายเป็นผู้กระทำความรุนแรงเสียเอง

เด็กและเยาวชนที่เริ่มต้นจากการเป็นผู้ถูกระทำความรุนแรงนั้น พบว่าเกิดจากสาเหตุหลายประการ ตั้งแต่ตัวเด็กเองที่มีลักษณะทางกายภาพหรือมีบุคลิกภาพที่อ่อนแอ โดยเด็กอาจจะพิการส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือเด็กตัวเล็กกว่าเด็กคนอื่นๆ จึงถูกระทำความรุนแรงด้วยการถูกล้อเลียนจากเพื่อนหรือถูกรังแกจากเด็กที่ตัวโตกว่า เด็กที่มีบุคลิกที่น่าหมั่นไส้ หรือน่ารำคาญก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการถูกระทำความรุนแรงโดยไม่รู้ตัวบางทีเด็กก็มีพฤติกรรมที่ไม่น่าพึงประสงค์ต่างๆ เช่น มีนิสัยก้าวร้าว ชกต่อยกับเพื่อน ชอบจับผิด ก็เป็นมูลเหตุของการถูกระทำความรุนแรงเช่นกัน เด็กที่มีประวัติที่ไม่ดีมาก่อน เช่น เคยขโมยของ แล้วถูกทำทัณฑ์บน เคยเสพยาบ้า เป็นต้น นอกจากนี้สาเหตุยังเกิดจากบริบทของโรงเรียน ตั้งแต่การจัดการเรียนการสอนไม่ดี จัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาวิชาการมากเกินไป มีการสอบประเมินผลบ่อยๆ หลายครั้งจนทำให้เด็กเครียดกับการเรียน และครูผู้สอนบางครั้งก็รับภาระงานเยอะจนไม่ค่อยมีเวลามาสอนนักเรียน และการลงโทษเด็กนักเรียนที่ทำผิดระเบียบวินัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกระทำความรุนแรง กลายเป็นเด็กที่น่ารังเกียจ ไม่มีใครอยากเข้าใกล้หรืออยากพูดคุยด้วย บางทีก็ถูกล้อเลียนจนเกิดปมด้อย หรือถูกเอารัดเอาเปรียบจากเพื่อนหรือนักเรียนที่โตกว่า บางครั้งเมื่อเกิดปัญหาแล้วยังหาคนผิดไม่ได้ เด็กพวกนี้ก็จะถูกเพ่งเล็งหรือถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทำผิดกลายเป็นจำเลยของสังคมโดยตัวเองไม่ได้กระทำ

การที่เด็กได้ตกเป็นเหยื่อของผู้ถูกระทำความรุนแรงได้ก่อให้เกิดปมด้อยขึ้นในใจ ขาดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเรียนหนังสือหรือทำอะไรให้สำเร็จ ยิ่งเมื่อทำอะไรไม่สำเร็จก็จะยิ่ง ทุกข์ใจและยิ่งตอกย้ำความรุนแรงในใจให้เพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นความเก็บกด เก็บอารมณ์ เมื่อถึงจุดๆ หนึ่งที่เด็กทนรับสภาพไม่ได้ ก็อาจแสดงอาการประชดตัวเองด้วยการทำผิดต่างๆ เสียเองไม่ยอมเข้าเรียน การหันเข้าหาสิ่งเสพติดต่างๆ เช่น เสพยาบ้า ตี๋มเหล้า เป็นต้น หรือ แสดงอาการก้าวร้าวกับเพื่อนๆ เป็นคนเจ้าอารมณ์แม้ใครพูดดีๆ ก็โกรธง่าย หรืออาจแสดง อาการหลุดโลก โดยการแสดงพฤติกรรมแปลกๆ เช่น ทำตัวสกปรก แต่งตัวแปลกๆ โดยไม่ สนใจใครว่าเพื่อนหรือครูจะว่าอะไร หรือรังเกียจตัวเองอย่างไร เป็นต้น กลายเป็นปัญหาของ เพื่อนและครูในโรงเรียน

“เมื่อก่อนน้องเขาเรียนร้อยนะมาโรงเรียนตั้งใจเรียนดี พอถูกเพื่อนแกล้งบ่อยๆทีนี้เริ่มรู้ คนแล้ว ใครทำอะไรไม่ได้เลย ด่ากลับทันที เปลี่ยนไปเยอะ”(ครูประจำชั้นคนหนึ่ง)

2) เริ่มต้นจากการเป็นผู้กระทำความรุนแรงและต่อมากลายเป็นผู้ถูกระทำ

เด็กนักเรียนที่เริ่มต้นจากการเป็นผู้กระทำความรุนแรงนั้น พบว่าเกิดจากสาเหตุหลาย ประการ ได้แก่ ตัวเด็กนักเรียนเองที่มีความคิดและพฤติกรรมไม่เหมาะสม โดยเด็กอาจจะดื้อและ ซน มีความแปรปรวนทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น มีความอยากเห็น อยากรู้ อยากลองหรืออยาก แสดงออกให้คนอื่น ๆ ยอม รับผิดชอบ เด็กมาจากครอบครัวที่มีปัญหา เช่น พ่อแม่แยกทางกัน ขาดความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ครอบครัวยากจน พ่อติดเหล้า ดื่มบุหรี เล่นการพนัน หรือ พ่อแม่ทะเลาะกันเป็นประจำและมีการ ทำร้ายกัน นอกจากนี้ยังเกิดจากโรงเรียนที่เด็กเรียน โดย ได้แบบอย่างที่ไม่ดีจากครูไม่ดี หรือได้แบบอย่างที่ไม่ดีจากเพื่อนหรือรุ่นพี่ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความรุนแรงอาจจะเกิดจากการรับข้อมูลจากสื่อต่างๆ ที่มัก เสนอภาพของความรุนแรงให้เห็นบ่อยๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หรือการโหลดสื่อที่ไม่ เหมาะสมผ่านโทรศัพท์ เป็นต้น ซึ่งมักเสนอเรื่องราวต่างๆโดยปราศจากการกลั่นกรองและ รับผิดชอบจากผู้ใหญ่ ทำให้เด็กเห็นแบบอย่างไม่ดี แล้วเข้าใจว่าเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นแฟชั่น หรืออินเทรนด์และอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเป็นผู้กระทำความรุนแรงก็คือเด็กได้แบบอย่างจาก ประเพณีหรือวัฒนธรรมที่ไม่ดีจากชุมชนที่ตนอยู่ เช่น ประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าว ที่มีการตี๋ม เหล้า เป็นต้น

จากสาเหตุต่างๆ ดังที่กล่าวนี้ ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กกลายเป็นผู้ที่กระทำ ความรุนแรงในโรงเรียน เช่น เด็กมีนิสัยก้าวร้าว ชอบชกต่อย ทำร้ายเพื่อนเพราะติดนิสัยนี้มา จากครอบครัวที่พ่อแม่ทำร้ายแม่และลูกๆ หรือได้แบบอย่างจากสื่อที่มักเสนอภาพความรุนแรง

เป็นต้น เด็กบางคนชอบลักขโมยเพราะติดนิสัยที่ไม่ดีจากเพื่อนหรือเด็กบางคนชอบสูบบุหรี่ หรือ ชอบดื่มเหล้าเพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่เท่ มีความเป็นผู้ใหญ่หรือได้แบบอย่างจากผู้ใหญ่ เป็นต้นซึ่ง เด็กนักเรียนที่แสดงพฤติกรรมเหล่านี้ออกมาถือเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อเพื่อนและผู้อื่น จัดเป็นปัญหาใหญ่ของโรงเรียนที่ต้องได้รับการแก้ไข

อย่างไรก็ตาม แม้เด็กจะแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงต่างๆ เหล่านี้ออกมาก็จริง แต่ก็อาจจะ ได้รับการต่อต้านจากเพื่อนคนอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นการลงโทษ โดยเพื่อน ๆ อาจจะไม่ยอมรับ ไม่พูด ไม่คุยด้วย และครูผู้สอนหรือครูฝ่ายปกครองก็อาจจะเรียกมาตักเตือนหรือทำโทษ เช่น อาจจะนำ เด็กมาเขียนตีต่อหน้าเสาธงในตอนเช้าเพื่อให้รู้จักเข็ดหลาบ บางครั้งอาจจะเรียกผู้ปกครองมาว่ากล่าว หรือจำหน่ายเด็กคนนี้ออกจากโรงเรียน ต้องไปหาที่เรียนใหม่และถ้าเด็กกระทำความรุนแรงที่เข้าข่ายผิดกฎหมายบ้านเมือง เช่น ขยายยาบ้าในโรงเรียน หรือ ทำร้ายเพื่อนนักเรียน จนถึงแก่ชีวิต เป็นต้น ก็ต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะต้องมาดำเนินการต่อไป การกระทำของนักเรียนคนอื่น ๆ ที่แสดงอาการต่อต้าน หรือการกระทำของครูที่ลงโทษนักเรียนที่ทำ ผิด หรือการที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้ามาแก้ไขปัญหานั้น เป็นต้น เหล่านี้ถือเป็นการตอบสนองความรุนแรงต่อนักเรียนที่กระทำความรุนแรงนั่นเอง

“สมน้ำหน้าอยากทำคนอื่นก่อนดีนัก ชอบแกล้งเพื่อนเป็นประจำ เขาก็จำไว้ชั้ วันหลังเขา เอาพี่ชายมาจัดการเลย”(สัมภาษณ์หญิงคนหนึ่งชั้นม.3)

3) การเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อตนเอง

จากการศึกษาพบว่า การที่เด็กเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อตนเองนี้เป็นภาวะที่เด็กคนเดียวเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำในเวลาเดียวกัน และที่สำคัญคือผู้ที่กระทำก็คือตัวเองซึ่ง อาจกล่าวง่ายๆ ว่าเป็น “การทำร้ายตัวเอง” ซึ่งปัจจัยของความรุนแรงแบบนี้จากการศึกษาพบว่า มี 3 ลักษณะ ได้แก่ นักเรียนที่เคยเป็นผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงมาก่อนแล้ว เด็กเคยเป็นผู้ที่กระทำความรุนแรงมาก่อน และนักเรียนที่กระทำความรุนแรงต่อตนเองโดยไม่รู้ตัว ดังนี้

การที่นักเรียนเคยเป็นผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงมาก่อน แล้วกลายเป็นผู้ที่กระทำความรุนแรงต่อตนเองนั้น ก็เพราะว่าเด็กที่เคยถูกกระทำความรุนแรงนั้น บางครั้งไม่สามารถ หลบเลี่ยงจากการที่ตนเป็นเป็นเหยื่อของผู้ถูกกระทำความรุนแรงได้ และเมื่อไม่มีใครที่สามารถ จะช่วยแก้ปัญหานี้ได้เลยจึงทำให้เด็กเครียดและอยากทำประชดตนเอง ด้วยการทำร้ายตัวเอง เช่น กินยาเกินขนาด ชกกำแพง เป็นต้น บางครั้งเมื่อต้องการจะเรียกร้องความสนใจให้ผู้ใหญ่ ช่วยก็อาจจะเอาผิดกริดข้อมือตัวเองเพื่อให้รู้ว่าตนเองกำลังมีความทุกข์และต้องการความช่วยเหลือจริงๆ เป็นต้น

“มีนะกะพวกที่โหดเพื่อนล่อลวงไปทำมิดีมิร้าย รับสภาพไม่ได้ก็มีกินยาจะฆ่าตัวตาย พ่อมาเห็นก่อนช่วยห้ามทัน”(ครูสมสุข)

ส่วนการที่นักเรียนเคยเป็นผู้ที่กระทำความรุนแรงมาก่อน แล้วกลายมาเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อตนเองนั้น เกิดจากการที่เด็กเองเมื่อไปทำความรุนแรงกับผู้อื่นแล้วผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือทำให้คนอื่นเดือดร้อนและตนเองก็เดือดร้อนจากการกระทำนั้นๆ ด้วย ซึ่งก็เหมือนกับการกระทำความรุนแรงให้เกิดขึ้นกับตนเองทางอ้อม และบางครั้งเมื่อเด็กกระทำความรุนแรงต่อคนอื่นจนเกิดความเสียหายมากๆ เช่น การที่เด็กตีแม่หรือเสพยาบ้าแล้วขาดสติไปทำร้ายเพื่อน ลักษณะโมทรพัสสินของผู้อื่นเมื่อตนเองได้สติก็อาจจะรู้สึกสำนึกผิดคิดว่าตนได้กระทำผิดอย่างที่ไม่น่าให้อภัยจึงคิดทำร้ายตนเองเพื่อต้องการจะหนีความผิด หรือเพื่อต้องการชดใช้ความผิดนั้นๆ เป็นต้น

“เพื่อนหนูอะพี่ ตีตเล้า ช่วงปิดเทอมพอเมามันไปชนหน้าเพื่อนเข้าให้ นอนโรงพยาบาลไปหลายวัน สงสัยชกแรง พอมันได้สติมันโกรธใหญ่เพราะเป็นเพื่อนรักกันไง คราวนี้รู้สึกผิดเลย ทำตัวไม่ดีเลย นี่กว่าจะเลิกเหล้า เมาหนักกว่าเดิมอีก ยังกับตัวโง่ในละคร”(โบว์นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.4)

ลักษณะสุดท้ายคือนักเรียนที่กระทำความรุนแรงต่อตนเองโดยไม่รู้ตัวในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนที่มีภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่แปรปรวน นักเรียนในกลุ่มนี้มีมักมีการแสดงพฤติกรรมที่เป็นการทำร้ายตัวเอง โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการอะไรบางอย่างที่แม้แต่ตนเองและคนรอบข้างก็ไม่สามารถคาดเดาได้อย่างถูกต้องในทุกกรณีเช่น บางครั้งอาจเกิดจากภาวะการถูกบีบคั้นจากครอบครัวหรือเกิดจากความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจหรือเกิดจากสภาวะอารมณ์ที่แปรปรวน แล้วนำไปสู่การกระทำความรุนแรงต่อตนเอง เช่น การกรีดข้อมือเพื่อประท้วงอะไรบางอย่าง การเก็บตัวเงียบไม่พูดไม่ว่ากับใคร อดอาหาร เป็นต้น

“เด็กที่ทำร้ายตัวเองก็มีนะอาจารย์ไม่ใช่มีแต่ในละครอย่างเมื่อปีที่แล้วมีคนหนึ่งอยู่ดีก็เก็บตัวเงียบไม่มีใครรู้ว่าเป็นอย่างไร ขว้างปลาไม่กินผอม ครูเรียกมาถาม ตามไปถึงที่บ้าน ที่บ้านก็พื้นฐานไม่มีใครรู้ว่าเป็นอะไร ถามกว่าจะบอก นี่กว่าต้องเลิกเรียนแล้ว สุดท้ายเขาบอกว่าอารมณ์ไม่ดี”(ครูสมชาย)

นอกจากนี้เด็กบางกลุ่มยังมีพฤติกรรมการกระทำความรุนแรงต่อตนเองอย่างไม่รู้ตัวคือการทำให้ตัวเองเสียสิทธิบางอย่างในฐานะของนักเรียนคนหนึ่งของโรงเรียนที่พึงได้รับสิทธินั้นๆ เช่น สิทธิในการได้รับการอบรมสั่งสอนจากครู สิทธิในการใช้ประโยชน์จากสื่อและอุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น โดยเด็กเหล่านี้จะมีพฤติกรรมที่ไม่เข้าชั้นเรียนและไม่ตั้งใจเรียน เวลา

โรงเรียนมีกิจกรรมเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ให้ทั้งด้านวิชาการและด้านวิชาชีพเด็กนักเรียนกลุ่มนี้มักไม่เข้าร่วมเป็นประจำ สิ่งเหล่านี้เป็นอีกหนึ่งปัจจัยของการทำความรุนแรงต่อตนเองด้วยฝีมือของตัวเอง

“โรงเรียนก็พยายามหากิจกรรมพิเศษมาให้ ก็ยังไม่สนใจ ไม่เข้าร่วม บังคับก็แล้วก็ยังโดดออกไปอีก เวลาเรียนก็ไม่ตั้งใจเรียน แล้วมันจะไปสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ยังไง ทำร้ายตัวเองไม่รู้เมื่อไหร่จะสำนึก”(ครูหมวดสังคมคนหนึ่ง)

ส่วนที่ 2 โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำ

ในการศึกษาโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนเป็นการศึกษาการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างของโรงเรียน ดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนจึงเป็นการวิเคราะห์บรรทัดฐานความสัมพันธ์และความแตกต่างของบุคคลต่างๆ ในโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างระหว่างครูกับนักเรียน ครูกับครู และครูกับผู้บริหารรวมถึงนักเรียนกับบุคลากรของโรงเรียนว่ามีลักษณะอย่างไร เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไรในการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในโรงเรียนนั้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้ง ครู ผู้บริหารและนักเรียนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนไม่เพียงแต่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังมีผลต่อนักเรียนซึ่งมีการฝ่าฝืนบรรทัดฐานและถูกลงโทษทางวินัย ปฏิกริยาของนักเรียนที่มีต่อการลงโทษ ไม่เพียงแต่จะตอรอง หลบครูเท่านั้น ในการตอรอง หลบหนีครู ยังเกี่ยวเนื่องกับการหนีเรียนไปมั่วสุมกับกลุ่มเพื่อนซึ่งอาจนำมาซึ่งการสร้างหรือก่อเหตุความรุนแรงได้

ข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้นำมาวิเคราะห์และตีความ โดยผู้วิจัยได้ยึดหลักการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมจากมุมมองของนักเรียนซึ่งมีวิถีชีวิตอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนซึ่งแบ่งการนำเสนอเป็นสามประเด็น คือ **โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนกับความรุนแรง และโครงสร้างเชิงอำนาจกับความรุนแรง** ดังนี้

1. โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนกับความรุนแรง

พื้นที่ในโรงเรียนซึ่งประกอบไปด้วยนักเรียนและบุคลากรฝ่ายต่างๆ ที่มาใช้ชีวิตร่วมกันในโรงเรียนทั้งด้านการเรียนการสอน การบริหารจัดการและการดำเนินชีวิตส่วนตัวต่างๆ ภายใต้สภาพภาพของการเป็นครู นักเรียนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ย่อมเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึง

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบบรรทัดฐานของโรงเรียนและการจัดระเบียบความแตกต่างระหว่างสถานภาพและบทบาทของบุคคลอื่นมีความเกี่ยวข้องกับการปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนจากการศึกษาถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนพบว่าในโรงเรียนมีโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

การนำเสนอปรากฏการณ์ด้านระบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นการเสนอภาพเหตุการณ์ที่สะท้อนความสัมพันธ์แนวดิ่งของครูกับนักเรียนในแง่มุมต่างๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องวิถีชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องการควบคุมการแต่งกายและทรงผม ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องการเรียนการสอนและกิจกรรมของโรงเรียน ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องวิถีชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน

นับแต่ตื่นนอนนักเรียนต้องเผชิญกับกฎระเบียบของโรงเรียนที่ตามไปควบคุมถึงที่บ้าน เช่น ทุกเช้านักเรียนต้องรีบตื่นเข้าลูกรู้ขึ้นอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน แต่งกายตามระเบียบของโรงเรียนและมาถึงโรงเรียนให้ทันเวลาตามที่โรงเรียนกำหนด ต้องถือกระเป๋านักเรียนใส่หนังสือมาเรียน จะเดินตัวเปล่าหรือถือเฉพาะสมุดหรือหนังสืออย่างเดียวเข้าโรงเรียนไม่ได้ เมื่อมาถึงโรงเรียนจะต้องเดินเข้าโรงเรียนทางประตูที่กำหนดเท่านั้นซึ่งโรงเรียนกำหนดกฎระเบียบให้มีการเข้าออกทางเดียว ผ่านพนักงานรักษาความปลอดภัยที่คอยดูแลเรื่องการจราจรหน้าโรงเรียนและความปลอดภัยให้กับนักเรียนตลอดจนควบคุมดูแลไม่ให้นักเรียนหนีไม่เข้าชั้นเรียนหรือทะเลาะวิวาทกัน นอกจากนี้จะมีครูเวรคอยดูแลนักเรียนที่หน้าประตูโรงเรียนบริเวณซุ้มพระ

“ต้องตื่นแต่เข้าบ้านใกล้ ถ้ามาโรงเรียนไม่ทันเข้าแถวต้องโดนเก็บขยะ ถ้าชวยก็จะเจอครูฝ่ายปกครองจดชื่อ สายบ่อๆ ก็เรียนแม่มาพบ”(โบว์นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.4)

“ที่หน้าประตูจะมี คนคอยโบกจราจรและดูนักเรียนไม่ให้หนีเรียน บางคนโดดลงจากรถนักเรียนเลยก็มี” (ครูสมปอง)

ถ้านักเรียนมาถึงโรงเรียนก่อนเวลาเปิดอาคารเรียน นักเรียนจะต้องนั่งรอที่หน้าตึกใต้อาคารหรือที่โตะม้าหินด้านล่างเพราะภารโรงจะเปิดประตูตึกและประตูห้องเรียนเวลา 7.00 น. เมื่อถึงเวลา 7.45 น. นักเรียนต้องไปเข้าแถวบริเวณสนามบาสเก็ตบอลหน้าอาคารเรียน ซึ่งบริเวณที่ใช้ในการเข้าแถวค่อนข้างแคบเพราะมีรถยนต์หลายคันของครูจอดอยู่รอบบริเวณดังกล่าวด้วย

หลังการเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระและกล่าวคำปฏิญาณตนแล้ว นักเรียนจะต้องนั่งอยู่กลางแดดเพื่อร่วมกิจกรรมอบรมสั่งสอนหน้าเสาธงซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของครูฝ่ายปกครอง หรือครูเวรประจำวัน เว้นเสียแต่ว่าบางวันผู้อำนวยการโรงเรียนจะมีเรื่องสำคัญที่จะต้องพูดคุยหรือบอกเล่าเรื่องราวบางอย่างให้แก่ นักเรียน ผู้อำนวยการก็จะทำหน้าที่ในการอบรมหน้าเสาธง เช่น ในกรณีที่มีกิจกรรมพิเศษ เช่น วันเปิดโรงเรียนที่จะต้องมีการเตรียมจัดนิทรรศการในฐานะโรงเรียนที่จะให้โรงเรียนน้องคือโรงเรียนระดับประถมศึกษามาเยี่ยมชมหรือช่วงของการเตรียมงานประเมินโรงเรียนในฝัน ผู้อำนวยการก็จะทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหรือชี้แจงนักเรียนด้วยตนเอง

หากนักเรียนมาถึงโรงเรียนสายกว่าเวลาเข้าแถวก็就会被ครูเวรหน้าประตูสอบถามถึงสาเหตุของการมาสายและถ้าพิจารณาแล้วว่าไม่มีเหตุผลสมควรก็就会被ลงบันทึกเป็นประวัติการมาสาย และบางครั้งถ้าสายเป็นหมู่คณะหรือเป็นนักเรียนกลุ่มเดิมที่มาสายเป็นประจำก็就会被ลงโทษตรงบริเวณหน้าประตูทันที ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ลุกนั่ง วิ่งรอบสนามหรือในบางกรณีก็就会被ลงโทษให้เก็บขยะบริเวณโดยรอบโรงเรียนหรือทำความสะอาดบริเวณต่างๆ ของโรงเรียน เช่น ห้องน้ำ อาคารเรียน ใต้ถุนอาคารหรือแม้แต่การขุดรกร่องน้ำ ถางหญ้า เป็นต้น ซึ่งลักษณะของการลงโทษขึ้นอยู่กับประวัติการมาสายเหตุผลที่นักเรียนนำมาเป็นข้ออ้าง

แต่สำหรับนักเรียนที่มาสายเป็นประจำที่ถูกบันทึกชื่อหรือหมายหัวไว้แล้วนั้นก็就会被เชิญผู้ปกครองมาพบเพื่อรับทราบและทางโรงเรียนจะทำทัณฑ์บนนักเรียนคนนั้นไว้และถ้ากระทำผิดอีกก็就会被ลงโทษทางวินัยที่หนักขึ้นตามที่กฎระเบียบของโรงเรียนกำหนดไว้ เช่น การพักการเรียนหรือการหมดสิทธิ์สอบ เป็นต้น

“ใครมาสายบ่อยๆ ครูก็จะจดชื่อไว้แล้วตามผู้ปกครองมาพบ หรือใครที่ทำผิดระเบียบบ่อยๆ ครูก็จะหมายหัวขึ้นบัญชีไว้ถ้าทำผิดอีกก็โดนพักการเรียน”(จอมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้น ม.5)

เมื่ออบรมหน้าเสาธงเรียบร้อยแล้ว นักเรียนก็จะแยกย้ายกันเดินขึ้นห้องเรียนเพื่อเข้าเรียนในคาบแรกซึ่งจะเริ่มต้นการเรียนในเวลา 8.30 น.และคาบต่อๆ ไปจนถึงเวลา 11.50 น.ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นักเรียนทั้งโรงเรียนตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ต้องพักรับประทานอาหารซึ่งโรงเรียนมีขนาดเล็กและบางครั้งไม่เพียงพอเมื่อนักเรียนลงมาพร้อมๆ กันซึ่งครูเวรก็ต้องทำหน้าที่คอยดูแลบริเวณโรงอาหารด้วยและพยายามปรับเวลาการพักรับประทานอาหารให้ไม่ตรงกันระหว่างนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแต่ทั้งนี้ในทางปฏิบัติแล้วมักไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้เนื่องจากทางโรงเรียนมีการปรับตารางเวลาเรียนหลาย

ต่อหลายครั้งโดยเฉพาะในช่วงที่ต้องมีการเตรียมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทางโรงเรียนจะปรับเวลาเรียนให้เหลือน้อยลงในแต่ละคาบเพื่อให้มีเวลาเหลือช่วงเย็นซึ่งจะใช้เป็นคาบของการเตรียมกิจกรรมรวมทั้งการปล่อยนักเรียนในช่วงเวลาพักนั้น ครูบางท่านมีปล่อยเร็วหรือปล่อยช้ากว่าเวลาทำให้นักเรียนมักพักรับประทานอาหารในช่วงเวลาที่ตรงกัน

“ตอนนี้โรงเรียนเตรียมกิจกรรมประเมิน ตารางเรียนปรับใหม่หมดแล้ว ปรับไปปรับมา ปล่อยนักเรียนลงมาทานข้าวพอมันก็ไม่มีที่นั่งอีก”(ครูหมวดสังคมคนหนึ่ง)

นักเรียนมีเวลาพักกลางวันประมาณ 1 ชั่วโมง ก่อนเข้าห้องเรียนทางโรงเรียนจะมีกิจกรรมรวมเด็กไว้ที่ได้อาคาร 1 เพื่อนั่งสมาธิพร้อมกัน สำหรับภาคบ่าย นักเรียนชั้นมัธยมต้นต้องเข้าเรียนจนสิ้นสุดคาบเรียนคาบสุดท้ายเวลา 15.10 น. ดังนั้นหากห้องเรียนใดมีคาบว่างและไม่มีเรียนการสอนในช่วงบ่าย นักเรียนจะเดินเตร็ดเตร่อยู่ในโรงเรียน จนถึงเวลาเข้าแถวเล็กเรียนจึงจะทยอยเดินกลับออกไป ซึ่งจากจุดที่เข้าแถวถึงหน้าประตูโรงเรียนระยะทางประมาณ 800 เมตร จะมีรถรับส่งนักเรียนจอดเรียงรายอยู่นับสิบคันตลอดทางเดินจนถึงหน้าประตูทางเข้าระหว่างที่นักเรียนแยกย้ายกันเดินกลับบ้าน ครูเวรซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรองผู้อำนวยการซึ่งอดีตเคยเป็นครูฝ่ายปกครองมาก่อนคอยควบคุมดูแลแถวซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องออกนอกโรงเรียนเมื่อถึงเวลาปล่อยกลับบ้าน เว้นเสียแต่ว่านักเรียนมีกิจกรรมพิเศษ ที่ต้องใช้เวลาล้างเลิเรียน เช่น การจัดบอร์ด การซ้อมการแสดงต่าง ๆ ซึ่งจะต้องขออนุญาตเป็นรายกรณีไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้นักเรียนกลับบ้านเย็น หรือไปเที่ยวเล่นที่อื่น ไม่ยอมขึ้นรถรับส่งกลับบ้าน รวมทั้งเป็นการช่วยรักษาความปลอดภัยให้กับนักเรียนอีกด้วย การที่นักเรียนทุกคนจะต้องกลับบ้านตามเวลาที่โรงเรียนกำหนดนั้นเพื่อให้นักเรียนสามารถกลับบ้านได้สะดวกขึ้น เนื่องจากถ้านักเรียนไม่กลับบ้านพร้อมรถรับส่ง แล้วนักเรียนจะไม่มีรถกลับบ้าน ระยะทางระหว่างโรงเรียนถึงจุดที่มีรถโดยสารนั้นค่อนข้างไกล ถ้านักเรียนไม่นั่งรถรับส่งออกมาก็จะไม่มีรถออกไปยังตัวอำเภอซึ่งเป็นจุดที่มีรถโดยสาร การรอรถแท็กซี่หรือรถจักรยานยนต์รับจ้างเป็นสิ่งที่ลำบากยิ่ง เพราะนาน ๆ จะมีรถแท็กซี่หรือรถจักรยานยนต์ผ่านมาสักคันหนึ่งดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องคอยควบคุมดูแลนักเรียนตั้งแต่เริ่มเข้าสู่โรงเรียนจนถึงเวลากลับออกจากโรงเรียน นักเรียนบางกลุ่มจึงรู้สึกว่าคุณครูเข้ามาดูแลตนเองมากเกินไปจนไม่มีอิสระ แม้กระทั่งการกลับบ้าน นักเรียนบางคนนำรถจักรยานหรือรถจักรยานยนต์มาโรงเรียนแต่โรงเรียนก็ไม่อนุญาตให้นำเข้ามาจอดในรั้วโรงเรียน เด็ก ๆ จึงต้องอาศัยจอดไว้ตามร้านค้า และที่ว่างเปล่าแถวหน้าโรงเรียน

“ครูนะมาอยู่กับทุกเรื่องแหละพี่ตั้งแต่เข้ามาโรงเรียนตอนเช้าเลย มีใครไปตามที่บ้าน ด้วยนะไม่รู้อะไรกันนักหนา(หัวเราะ) เอารถมอเตอร์ไซด์มาจอดที่โรงเรียนก็ได้แล้วจะเข้ามายังงี้

โรงเรียนไม่มีรถเมล์ผ่านซักหนอยก็ต้องเอาไปจอดไว้หน้าโรงเรียนตรงที่ว่างๆ หรือไม่ก็ฝากร้านค้า”(โอมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

เหล่านี้คือกฎระเบียบที่นักเรียนต้องเผชิญอยู่ตลอดเวลา จนครูและนักเรียนบางคนกล่าวว่า ระเบียบมากจนทำให้นักเรียนเครียด

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าการจัดตารางสอนของโรงเรียนในนักเรียนบางชั้นเรียน โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมปลาย มักมีคาบว่างติดต่อกัน 2-3 คาบซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีเวลาว่างมากจนเกินไปและเมื่อไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ก็จะเกิดการจับกลุ่มมั่วสุมตามห้องน้ำ ใต้ถุนอาคาร ตู้โทรศัพท์สาธารณะ และตามมุมอับของโรงเรียน ซักชวนกันหนีออกไปมั่วสุมหน้าโรงเรียน

“พื้.6 ครูไม่ค่อยสอนแล้ว บางคนได้โควตาแล้ว แต่อีกเยอะที่ยังไม่มีที่เรียน ความจริงก็น่าจะเรียนนะ พอว่าก็จับกลุ่มคุยกัน บางคนก็ไปอยู่ตามห้าง”(เจ้านักเรียนคนหนึ่งชั้นม.4)

การมีคาบว่างหลายคาบติดต่อกัน โดยไม่มีการจัดการให้บรรลุเป้าหมายที่แน่นอน เช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าแม้โรงเรียนจะมุ่งหวังให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อการพัฒนาตน ทบทวนบทเรียน ทำการบ้าน ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนมัธยมปลายที่กำลังเตรียมตัวเพื่อก้าวเข้าสู่การเรียนในระดับอุดมศึกษา หากแต่สภาพแวดล้อมและการบริโภคสื่อต่างๆ รอบๆ ตัวนักเรียนตกอยู่ภายใต้กระแสของความทันสมัยและธุรกิจบันเทิง นักเรียนบางกลุ่มจึงใช้เวลาว่างไปกับการทำกิจกรรมของวัยรุ่น เช่น การนำหนังสือดารา นักร้องเกาหลีมาจับกลุ่มสนทนากัน การใช้โทรศัพท์มือถือที่สามารถฟังเพลง MP3 ได้ ในการโหลดเพลง และนั่งฟังเป็นกลุ่ม การดูคลิปวิดีโอต่างๆ เป็นต้น บางกลุ่มมีการกระโดดข้ามรั้วลวดหนามออกนอกโรงเรียนไปนั่งจับกลุ่มสูบบุหรี่ตามริมคันนาหรือข้างคลองหรือออกไปมั่วสุมกันอยู่ตามศูนย์การค้า

สิ่งเหล่านี้คือปรากฏการณ์ที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนซึ่งมีผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โดยที่นักเรียนมองกฎระเบียบบางอย่างของโรงเรียนที่มีต่อวิถีชีวิตของนักเรียนว่าโรงเรียนละเมิดสิทธิ เช่น การที่โรงเรียนจำกัดช่วงเวลาในการรับประทานอาหารกลางวัน จำกัดเวลาในการเข้าห้องเรียน จำกัดเวลาในการออกจากโรงเรียนเพื่อกลับบ้าน เป็นต้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นการที่นักเรียนต้องเผชิญกับกฎระเบียบหลายเรื่องตลอดทั้งวัน โดยที่นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นหรือร่วมในการปรับปรุงกฎระเบียบของโรงเรียน ส่วนการควบคุมให้นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบซึ่งหมายความว่ารวมถึงการถูกลงโทษทางวินัย อย่างเข้มงวดก็เป็นเรื่องของครูทั้งหมด วิถีชีวิตของนักเรียนใน

โรงเรียนเป็นเช่นนี้ มีผลทำให้นักเรียนบางคนเครียด มีความรู้สึก และความสัมพันธ์ในทางลบกับครู ทำให้เกิดระยะห่างทางสังคม ระหว่างครูกับนักเรียน ครูและนักเรียนไม่เข้าใจกัน ขาดความใกล้ชิด เอื้ออาทรต่อกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเรื่องการควบคุมการแต่งกายและทรงผมของนักเรียน

การควบคุมการแต่งกายของนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญของโรงเรียน เหตุการณ์ที่สะท้อนความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในเรื่องนี้คือ การที่ครูคอยควบคุมดูแลเรื่องการแต่งกายของนักเรียนให้เป็นไปตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจนในข้อกำหนดระเบียบการปกครองโรงเรียน ว่าด้วยเครื่องแต่งกายและทรงผมของนักเรียนและมีการประกาศให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบด้วยการให้อ่านจากเอกสารคู่มือนักเรียน และจากการปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ ซึ่งระเบียบว่าด้วยการแต่งกายนักเรียนนั้น โรงเรียนได้กำหนดไว้

สำหรับการควบคุมให้นักเรียนทำตามระเบียบว่าด้วยการแต่งกาย จากการศึกษาพบว่าโรงเรียนมีการควบคุมให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานด้านการแต่งกายด้วยการอบรมสั่งสอนและจูงใจให้นักเรียนปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่วันที่แรกที่โรงเรียนรับนักเรียนเข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมัธยมศึกษาปีที่ 4 นั่นคือการปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ในช่วงเปิดเรียนภาคต้น ประมาณเดือนพฤษภาคมของทุกปีจะมีการชี้แจงให้ความรู้ความเข้าใจกฎระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน มีการจัดทำคู่มือนักเรียนชี้แจงแนวทางการปฏิบัติและกำหนดวิธีการลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืน โรงเรียนจะแจกคู่มือให้นักเรียนให้ผู้ปกครองและนักเรียนนำไปศึกษาและปฏิบัติ มีการอบรมสั่งสอนในห้องเรียน หน้าเสาธง และที่ประตูทางเข้าโรงเรียนในช่วงเช้านก่อนเข้าโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียน

การควบคุมเรื่องการแต่งกายของนักเรียนนั้น โรงเรียนถือเป็นเรื่องจริงจัง และให้ความสำคัญกับการควบคุมให้นักเรียนทำตามกฎระเบียบที่โรงเรียนกำหนดไว้ โดยทุกเช้าตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ครูเวร 2-3 คนจะยืนประจำ ณ ประตูทางเข้าโรงเรียนเพื่อตรวจตราดูนักเรียนที่แต่งกายผิดระเบียบ เช่น กางเกงนักเรียนชายใช้ผ้าผิดระเบียบ กระโปรงนักเรียนหญิงสั้นหรือยาวเกินไป เป็นต้น และใช้เครื่องใช้ที่ผิดระเบียบ เช่น ติดก๊ีบ สายสร้อยแฟชั่นที่ผิดระเบียบ เป็นต้น และเมื่อพบนักเรียนที่กระทำผิดระเบียบครูก็จะลงโทษด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ตักเตือน ตี ริมสิ่งของ ทามกลางเสียงป่นและร้องขอไม่ให้ยี้ตของนักเรียน

“เสื้อนักเรียนถ้าใส่ตามที่ครูชอบนะพี่ ตัวเบอเรอเบอร่า ไม่สวย อย่างผมเราก็ชอบ มาแล้วพยายามรวบไว้ครูก็รู้ว่าผิดระเบียบก็โดนด่าอีก ก็บ๊ายๆก็ติดไม้ได้โดนริบ”(โบว์ นักเรียนหญิงชั้นม.4)

“กางเกงมันเหมือนเป็นผ้ายีนส์แม่ตัดให้มันผิดระเบียบ แต่ผมชอบไม่ต้องซักบ่อยครู เขาก็ยัดให้อาผ้าแดงมาใส่แทนอายจะตาย”(แทนนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.3)

เมื่อพิจารณาถึงวิถีคิดของนักเรียนและวิถีคิดของครูเดียวกันเรื่องบรรทัดฐานของโรงเรียน เรื่องเครื่องแต่งกายและสิ่งของเครื่องใช้ของนักเรียน ซึ่งทางโรงเรียนได้กำหนดกฎระเบียบการลงโทษไว้ชัดเจน แต่กลับพบว่าในทัศนะของนักเรียนเองนั้นมองว่า กฎระเบียบบางอย่างน่าจะยืดหยุ่นได้ ไม่ควรลงโทษรุนแรงกับนักเรียนที่ฝ่าฝืนเรื่องนี้เป็นการละเมิดสิทธิ เช่น การยึดโทรศัพท์มือถือ หรือสิ่งมีค่าอื่นๆ เช่น สร้อย แหวน เป็นต้น ซึ่งทำให้นักเรียนกับครูมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกันแต่ทั้งนี้ก็เป็นเพียงทัศนะของนักเรียนเท่านั้น ให้ขณะที่ครูเองมองว่า สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนบรรทัดฐานการแต่งกายของโรงเรียนที่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่นักเรียนต้องเคารพกฎกติกาตลอดช่วงเวลาที่ดำรงสภาพการเป็นนักเรียน ณ โรงเรียนแห่งนี้

“หนูไม่ค่อยชอบครู...ที่มายืนหน้าประตูชอบยึดของอย่างเพิ่งเจาะหูมาใหม่กลัวรูตันก็เลยใส่ต่างหูมาก่อนครูบอกว่าสวยแต่ผิดระเบียบ ก็ยึดไปอีกมันน่าจะแค่บอกให้ถอด ก็ชี้แจงไปเอาคืน เช้งเวลาเจอก็เดินหนีเลย”(ฟ้า นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

การที่ครูไม่เข้าใจนักเรียน และเลือกใช้วิธีการลงโทษที่ครูให้ความหมายว่า เป็นการลงโทษเพื่อให้นักเรียนหยุดพฤติกรรมฝ่าฝืนบรรทัดฐาน โดยไม่คำนึงถึงผลอย่างอื่นที่ตามมาจากการลงโทษนั้น เช่น การเขียนตึกนักเรียนที่ไม่ถือกระเป๋านักเรียนมาโรงเรียนที่ประตูทางเข้าหน้าโรงเรียนในตอนเช้าเพื่อให้นักเรียนทำตามระเบียบ คือนักเรียนทุกคนต้องถือกระเป๋านักเรียนมาโรงเรียน วิธีนี้มีผลต่อพฤติกรรมที่ตามมา เช่น นักเรียนยืมกระเป๋าของเพื่อน ที่มาก่อนโดยส่งให้ด้านข้างโรงเรียนมาถือเพื่อเดินผ่านครูเวรในตอนเช้า นักเรียนที่ไม่มีกระเป๋าก็จะกระโดดข้ามรั้วหลังโรงเรียนเพื่อหลบครูเวรหรือในเรื่องของการยึดสิ่งของมีค่าที่โรงเรียนห้ามนักเรียนนำมาโรงเรียน อย่างต่างหู หรือสร้อย นักเรียนจะต้องถอดออกก่อนตอนที่ต้องเดินผ่านหน้าประตูโรงเรียนที่มีครูเวร แต่พอผ่านประตูมาได้ก็จะแอบใส่เหมือนเดิม

สิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัดประการหนึ่งคือกลุ่มเด็กที่ไม่ใช่นักเรียนห้องเก่งหรือเรียกกันว่าห้องคิงส์ ซึ่งจะเป็นห้องท้ายๆ เช่น ห้อง 3 หรือห้อง 4 มักจะเป็นกลุ่มที่ถูกจับตามองหรือถูกเพ่งเล็งเป็นพิเศษ ดังนั้นวิธีการหนึ่งที่เด็กนักเรียนที่มักทำผิดกฎระเบียบนำมาใช้คือ การมีเพื่อน

ห้องเก่งไว้แล้วให้ช่วยพาเข้าโรงเรียน หรือฝากของมีค่าหรือของที่ครูห้ามนำมาโรงเรียน อย่างเช่นโทรศัพท์มือถือให้เพื่อนห้องเก่งถือเข้ามาก่อนเพื่อหลบเลี่ยงครูเวร

“ผมก็ฝากเพื่อนถือเข้าไปก็ได้แล้ว ค่อยไปเอาในโรงเรียนก็ได้ไม่ต้องยัดแล้ว ผมมีเพื่อน อยู่ห้องคิงส์ครูไม่ค่อยตรวจเขา สบายเลย ”(เทมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.5)

เหล่านี้ล้วนแต่เป็นวิธีการที่นักเรียนนำมาใช้เพื่อฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน และ ป้องกันไม่ให้ตนเองถูกลงโทษซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างครูบางคนกับนักเรียนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อำนาจเผด็จการของครูเป็นลักษณะของการใช้อำนาจต่อนักเรียนโดยมีสถานภาพของครูเป็นตัวควบคุม นั้นหมายความว่า ครูไม่เพียงแต่จะมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน ขัดเกลา ควบคุม หรือสนับสนุนให้นักเรียนทำตามบรรทัดฐานของโรงเรียนเท่านั้น ครูยังมีอำนาจอย่างอิสระและผูกขาดในการลงโทษนักเรียนฝ่าฝืนกฎระเบียบ แต่ทั้งนี้ยังมีครูบางคนที่อาศัยอำนาจดังกล่าว กระทำต่อนักเรียนตามสิทธิที่คิดว่าตนเองมี โดยไม่มองผลที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน หลังจากการใช้อำนาจนั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องการเรียนการสอนและกิจกรรมของโรงเรียน

ครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนบัวศึกษาจะเป็นข้าราชการซึ่งจะมีเพียงแค่บางส่วนที่เป็น อาจารย์พิเศษ นอกจากนี้เราจะสามารถเห็นความแตกต่างระหว่างครูอีกหลายด้านด้วยกัน และ จากความแตกต่างเหล่านี้เองเป็นจุดที่ทำให้ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนมีหลากหลายรูปแบบ

นักเรียนโดยส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคุณครูโดยเฉพาะกับครูที่ทำงานในโรงเรียนนี้มาเป็นเวลานานคือประมาณ 4 ปีขึ้นไป เพราะว่าคุณครูที่ดูแลแต่ละชั้นมีโอกาที่จะใกล้ชิดเด็กมากเช่น ครูประจำชั้นทุกคนต้องไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ด้วยเหตุนี้เองทำให้คุณครูเข้าใจเด็กนักเรียนแต่ละคนมากขึ้นและในทางกลับกันเด็กนักเรียนก็จะเกิดความสนิทสนมกับคุณครูมากขึ้นด้วย สำหรับครูใหม่ที่เพิ่งเข้ามาสอนในโรงเรียนนี้ได้ไม่นานนักก็จะมีระดับความสนิทสนมกับเด็กน้อยกว่า และยังมีครูบางท่านที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเด็กได้จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนครูอยู่บ่อยครั้ง

ความสัมพันธ์โดยทั่วไปสามารถแบ่งออกได้เป็นสองด้านได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงบวก และความสัมพันธ์เชิงลบ

ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างนักเรียนกับครูนั้นก็จะเป็นในแง่มุมของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันกล่าวคือ คุณครูยังช่วยดูแลจัดการเรื่องทุนการศึกษาให้กับเด็กนอกเหนือจากบทบาท

ทางด้านการสอนแล้ว ครูยังเป็นทีปรึกษาหลักให้กับพ่อแม่ของนักเรียนด้วยโดยสังเกตได้จากการที่คุณครูมีเบอร์โทรศัพท์มือถือของผู้ปกครองทุกคนและผู้ปกครองหลายคนก็โทรศัพท์เข้ามาปรึกษากับครูอยู่บ่อยครั้ง

ส่วนความสัมพันธ์เชิงลบนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ จากการสัมภาษณ์นักเรียนกลุ่มหนึ่งพบว่านักเรียนกลุ่มนี้ถูกกระทำจากครูแตกต่างจากนักเรียนห้องอื่นที่เป็นห้องเด็กเรียนดี โดยครูจะไม่ไว้วางใจให้ทำงานสำคัญๆ โดยเฉพาะด้านวิชาการซึ่งจากพฤติกรรมของครูทำให้นักเรียนกลุ่มนี้รู้สึกขาดโอกาสในการเรียนรู้ แต่งานที่เด็กกลุ่มนี้ได้รับมอบหมายส่วนใหญ่จะเป็นงานที่ใช้แรงงาน เช่น ถางหญ้าหรือยกโต๊ะเก้าอี้ เป็นต้น จึงทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีกับครูบางท่านและรู้สึกขาดความมั่นใจในตนเอง

“ถ้างานใช้แรงงานนะอาจารย์ เขาใช้ห้องผมตลอดยกโต๊ะ เก้าอี้ บอร์ด อย่างมีงานนิทรรศการเนี่ยตามมาก่อนเลยห้องผม เขาเห็นว่าเราไม่เก่งมั้งต้องใช้กำลัง ส่วนวิชาการเข้าให้ห้องคิงส์” (ต้นนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าครูบางท่านเห็นว่าเด็กห้องท้ายๆ เช่น ห้อง3 ห้อง 4 ไม่มีศักยภาพในการเรียนรู้ทางด้านวิชาการเนื่องจากในวันที่โรงเรียนมีกิจกรรมพิเศษ ผู้วิจัยได้ยินครูสองคนพูดคุยกันถึงนักเรียนของตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำไม่น่ามาเรียนที่นี่ควรจะไปเรียนสายอาชีพมากกว่าและครูยังสะท้อนว่าเด็กกลุ่มนี้ไม่ค่อยสนิทเพราะไม่เข้าเรียนทำให้ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนเป็นไปในทิศทางที่ไม่ดีนักซึ่งการมองนักเรียนว่าไม่มีศักยภาพนี้เองทำให้ในการเรียนการสอนให้แก่เด็กกลุ่มนี้เป็นไปอย่างไม่เต็มที่

“อย่างเด็กพวกนี้ไม่น่ามาเรียนที่นี่เลย น่าจะไปเรียนสายอาชีพมากกว่า เรียนไปก็ไม่ได้ ไหว น่าจะเรียนในสิ่งที่ตัวเองถนัด ไม่สนิทกับเด็กด้วยมันไม่ค่อยเข้าเรียน ก็ไม่รู้จะสอนยังไง” (ครูสมศรี)

นอกจากนี้จากการลงความเห็นของเด็กทุกระดับชั้นผู้วิจัยได้ข้อมูลว่ามีครูท่านหนึ่งซึ่งเป็นครูที่นักเรียนไม่พึงพอใจมากที่สุดและมีหลายเหตุการณ์ที่ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ถูกดูถูกจากครูท่านนี้เช่น ครูผู้นี้ให้นักเรียนตอบคำถามในห้องเรียนแต่เมื่อนักเรียนตอบผิด ครูก็ต่อว่าและทำน้ำเสียงดูถูกอย่างรุนแรงซึ่งเป็นสาเหตุทำให้นักเรียนผู้ที่ถูกดูถูกจากเพื่อนในห้องเพราะนักเรียนคนนี้เพิ่งเข้ามาอยู่ในห้องเด็กเรียนเก่งในปีนี้อเอง นักเรียนคนนี้ก็เลยไม่ได้รับการยอมรับเข้ากลุ่มเด็กเก่ง

“ครูอ้อเธอ ใ้จารย์ เวลาตอบผิดครูจะทำเสียงแบบนี้เด็กก็ไม่กล้าตอบดิ หนูไม่ชอบเลย ดุเกินไป เดี่ยวจารย์ก็เจอ”(ทรายนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

นอกจากนี้ครูบางท่านได้เล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับครูที่เคยย้ายเข้ามาใหม่และได้ลาออกไปแล้วอันเนื่องมาจากเด็กไม่สนใจเรียน พุดจาหยาบคายใส่ครูและทำเหมือนกับครูไม่มีตัวตน ดังนั้นครูที่ไม่สามารถปรับเข้ากับสถานการณ์เหล่านี้ได้จึงต้องลาออกไปซึ่งจากความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างครูกับนักเรียนมาจากประสบการณ์ที่แต่ละฝ่ายได้เคยเผชิญและนำมาซึ่งความอคติ และจากที่เด็กนักเรียนและคุณครูได้สะท้อนความคิด ความรู้สึกที่มีต่อกันและกัน ทำให้เห็นถึงความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อทั้งสองฝ่าย

“ครูมาใหม่บางคนปรับตัวไม่ได้รับเด็กเราไม่ไหว ครูสาวๆหน้าอ่อนๆก็พากันลาออกไป เด็กมันแรงถ้าเอามันไม่อยู่ก็ต้องออกไปสอนที่อื่น”(ครูสมใจ)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าระบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นความสัมพันธ์ที่ครูใช้กฎระเบียบในเรื่องต่างๆ อย่างเข้มงวด ไม่ค่อยนึกถึงจิตใจของนักเรียน เป็นการควบคุมวิถีชีวิตในแต่ละวันของนักเรียน ตั้งแต่เรื่องการมาโรงเรียน การแต่งกาย การเรียนการสอน ซึ่งทางโรงเรียนมีการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการอบรมสั่งสอนและประกาศให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบด้วยการอ่านจากเอกสารคู่มือนักเรียน และโดยการปฐมนิเทศนักเรียนเข้าใหม่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ในช่วงต้นปีการศึกษาซึ่งเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดค่อนข้างมากและเป็นสิ่งที่โรงเรียนกำหนดรายละเอียดเพิ่มขึ้นเองโดยขยายจากระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

วิถีชีวิตของนักเรียนซึ่งถูกจัดให้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของโรงเรียนโดยนักเรียนถูกจัดตารางเรียนให้เข้าแถวเข้าเวลา 07.45 น. เมื่อเข้าแถวเสร็จเรียบร้อยต้องอบรมหน้าเสาธงหรือที่เรียกกันว่าโฮมรูมทุกวันแม้ว่าจะต้องเผชิญกับแสงแดดที่ร้อนจ้า อาหารและเครื่องดื่มนักเรียนสามารถซื้อรับประทานได้เฉพาะช่วงเวลาก่อนเข้าเรียนและช่วงพักกลางวันเท่านั้น

การควบคุมการแต่งกายของนักเรียนโรงเรียนถือเป็นเรื่องสำคัญโดยทุกเข้าตู่จะมีครูเวรยืนตรวจการแต่งกายของนักเรียนที่บริเวณประตูทางเข้าโรงเรียนและมีการลงโทษนักเรียนผู้ฝ่าฝืนระเบียบด้วยวิธีการต่างๆซึ่งนักเรียนบางกลุ่มรู้สึกว่าเป็นการเผด็จการ อาจกล่าวได้ว่าบรรทัดฐานของโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องการควบคุมวิถีชีวิตของนักเรียน การแต่งกายและทรงผมรวมทั้งเรื่องการเรียนการสอนเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างครูกับนักเรียน การควบคุมนักเรียนลักษณะนี้ก่อให้เกิดการทำทนายระเบียบ เกิดการยอมรับการฝ่าฝืนระเบียบเป็นแรงผลักดันให้นักเรียนให้ความหมายของการฝ่าฝืนกฎระเบียบของตนเองว่าเป็นสิ่งที่ชอบ

ธรรม นำไปสู่การหาทางออกด้วยการหลบครุ แอบเดินเข้าโรงเรียนด้วยการกระโดดและรอดรั้ว ลวดหนาม การหลบซ่อนอยู่ในห้องน้ำไม่ยอมเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ตอนเช้า จะเห็นว่า เมื่อพ้นจากสายตาคูณักเรียนจะฝ่าฝืนทันที

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในเรื่องการเรียนการสอนนั้นพบว่าส่วนใหญ่ครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์กันในแบบผู้ควบคุมกับผู้ถูกควบคุมเนื่องจากโรงเรียนให้อำนาจทั้งหมดแก่ครูผู้สอนในการกำหนดรายละเอียดของวัตถุประสงค์ในการสอน การจัดกิจกรรม สื่อการเรียน การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนแต่ละรายวิชาให้เป็นไปตามหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการและตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่รายวิชา มีผลให้ระบบความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในการเรียนการสอนเป็นระบบความสัมพันธ์แนวดิ่งที่ครูเป็นผู้มีอำนาจในการสอนอย่างเด็ดขาด เป็นผู้สอน ให้คะแนน ให้เกรดโดยครูบางคนจะให้ความสำคัญกับเด็กที่เรียนดี เรียนเก่งเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนที่เรียนอ่อนบางคนจะถูกดูต่ำและถูกลงโทษเมื่อฝ่าฝืนระเบียบหรือไม่ตั้งใจเรียน ซึ่งบรรทัดฐานในการสอนของครูบางคนเป็นแรงผลักดันให้นักเรียนให้ความหมายกับการลงโทษของครูว่าไม่ยุติธรรม ครูมักเพ่งเล็งและลงโทษนักเรียนที่เรียนอ่อนหนักกว่านักเรียนที่เรียนดีเมื่อระดับการฝ่าฝืนกฎเท่ากัน

2) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนในโรงเรียนแห่งนี้จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีรูปแบบหลากหลายซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นกลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ช่วยเหลือ

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่ารุ่นน้องส่วนใหญ่พูดจาดีกับรุ่นพี่ และรุ่นพี่ก็ให้การดูแลน้องพอสมควรซึ่งสะท้อนจากการที่โรงเรียนเตรียมการแสดงเพื่อวันประเมินโรงเรียนที่ใกล้จะมาถึง รุ่นพี่ค่อนข้างเอาใจใส่รุ่นน้องเป็นอย่างดี ตั้งใจสอนการรำเกือบทั้งวันจนรุ่นพี่เสียงแหบ รุ่นน้องก็เชื่อฟังรุ่นพี่และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กนักเรียนชั้นมัธยมต้นทำให้เห็นว่าเมื่อเวลารุ่นน้องที่รู้จักกันมีการทะเลาะวิวาทกับใคร รุ่นพี่ก็มักจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเช่น เข้าไปว่ากล่าว ตักเตือนคนนั้นหรือเข้าไปร่วมทะเลาะด้วย

“เด็ก ๆ สนทนกันในกลุ่มเดียวกันถ้ามีอะไรเกิดขึ้นมันช่วยกันเต็มที่อย่างทะเลาะกันยังตามไปร่วมด้วยเลย”(แพรวนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

ความสัมพันธ์แบบการยอมรับในอำนาจ

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นอาจแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ตีระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้องแต่ในอีกแง่มุมหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงอำนาจของรุ่นพี่ที่เรียกว่าระบบ Seniority คือรุ่นพี่เป็นใหญ่ รุ่นน้องอาจเกรงกลัวหรือเกรงใจรุ่นพี่จึงแสดงออกถึงความนบนอบเช่น การก้มหัวทักทายอย่างสุภาพ เมื่อพบรุ่นพี่ตามทางเดิน เป็นต้น ซึ่งอำนาจที่เกิดขึ้นในโรงเรียนมีส่วนทำให้เกิดความรุนแรงขึ้นจากคำบอกเล่าของเด็กนักเรียนคนหนึ่งกล่าวว่า “ผมแค่มองหน้ารุ่นพี่นิดเดียว รุ่นพี่ก็เข้ามาชกหน้าผมเลย เพื่อนผมก็ไม่กล้าเข้ามาช่วย” จากคำกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่ารุ่นน้องส่วนใหญ่ยอมรับอำนาจของรุ่นพี่ไปโดยปริยายแม้ว่าเด็กคนนั้นอาจเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการประพடுத்தันต่อรุ่นพี่โดยตรงหรืออาจมีประสบการณ์กับรุ่นพี่ทางอ้อมก็ได้เช่น เห็นเพื่อนเกรงใจก็เลยทำตาม เป็นต้น นอกจากนี้แต่ละกลุ่มมักจะมีหัวหน้ากลุ่มซึ่งจากการสัมภาษณ์เด็กนักเรียนได้ข้อมูลว่านักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการแต่งตั้งหัวหน้ากลุ่มอย่างเป็นทางการซึ่งอาจเป็นการยอมรับที่ลักษณะความเป็นผู้นำของคนหนึ่งในกลุ่มนั้นๆ จึงทำให้คนภายนอกมองว่าบุคคลนั้นเป็นหัวหน้ากลุ่มและเป็นผู้ที่หลายคนมักจะเห็นด้วยกับความคิดของเขาและจากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มคนหนึ่งทางผู้วิจัยพบว่าเด็กที่มีลักษณะเป็นผู้นำคนนี้มีความคิดที่เป็นผู้ใหญ่มีความมุ่งมั่นและรู้ตัวว่าตัวเองชอบและไม่ชอบอะไรอย่างชัดเจน เช่นจากคำพูดที่ว่า “อยากเรียนนิติศาสตร์เหมือนพี่ชอบเรียนสังคมมาก”

ความสัมพันธ์แบบการยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนที่เกเรด้วยกัน

ความสัมพันธ์ประเภทนี้เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นท่ามกลางนักเรียนที่ถูกตีตราว่าเป็นเด็กเกเรจากทั้งครู เจ้าหน้าที่ หรือนักเรียนด้วยกันและความสัมพันธ์เช่นนี้ได้รวมถึงการเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆ ด้วยรูปแบบนี้จะสามารถพบเห็นได้ทั่วไปจากการสังเกตพบว่าเด็กนักเรียนหลายคนมักจะยอมรับความคิดเห็นของบุคคลหนึ่งในกลุ่มและจะแสดงพฤติกรรมเชิงลบที่คล้ายกันเช่น จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าในตอนเช้าก่อนจะเข้าแถวหน้าเสาธงจะเห็นเด็กหลายกลุ่มรวมตัวกันอยู่ที่ร้านก๋วยเตี๋ยวใกล้โรงเรียนโดยเด็กจะนำรถจักรยานยนต์ไปจอดไว้ข้างร้านเพราะเนื่องจากโรงเรียนไม่อนุญาตให้นำรถจักรยานยนต์เข้ามาในโรงเรียนซึ่งบทสนทนาของนักเรียนก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับการชักชวนกันเข้าโรงเรียนช้าหรือเป็นการนัดกันไปเที่ยวหลังเลิกเรียน เป็นต้น จากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มและพฤติกรรมต่างๆ ของกลุ่มนักเรียนที่ถูกมองว่าเป็นเด็กเกเรสะท้อนให้เห็นว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างแน่นแฟ้นและเมื่อเด็กเหล่านี้ได้รวมตัวกันทำให้เด็กเกิดความมั่นใจและเชื่อว่าจะสามารถทำอะไรก็ได้โดยไม่คำนึงถึงกฎระเบียบและพลังกลุ่มเหล่านี้ก็นำมาซึ่งความรุนแรงในโรงเรียน

ความสัมพันธ์แบบการยอมรับกันในกลุ่มเด็กเก่ง เด็กดีด้วยกัน

ลักษณะความสัมพันธ์แบบนี้จะเป็นในรูปของการร่วมมือกันไม่ว่าจะเป็นทางด้านกิจกรรมหรือด้านวิชาการ ซึ่งการที่เด็กที่ถูกมองว่าเป็นเด็กดีมาอยู่รวมกันจะทำให้เห็นถึงเจตคติที่คล้ายคลึงกัน จะมีเล็กละเอียดที่แตกต่างกัน ดังนั้นเด็กประเภทนี้จะมีความภูมิใจในความเก่งของตนเองซึ่งสะท้อนผ่านคำพูดเช่น “หนูอยู่ห้อง 1 ค่ะครูเขาให้หนูมาช่วยจัดเค้าโครงงาน วันนี้ครูให้นักเรียนห้อง 1 และ ห้อง 2 มาเท่านั้นค่ะ” และนอกจากความร่วมมือกันของกลุ่มเด็กเก่งนี้เรายังสามารถเห็นความขัดแย้งอยู่บ่อยครั้งซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์จากข้อมูลว่าเด็กที่ถูกมองว่าเก่งหรือเด็กดีเหล่านี้มีการแข่งขันกันในกลุ่มตนเองและระหว่างกลุ่มซึ่งจากการสัมภาษณ์ว่าที่ประธานนักเรียนคนใหม่ของโรงเรียนบัวศึกษาบอกว่า “เมื่อวานเพื่อนที่ลงแข่งเพื่อชิงตำแหน่งประธานนักเรียนโทรมาถามนโยบายของหนูแต่หนูก็ไม่ได้บอกเขาไปหรอกนะ”

ความสัมพันธ์ในเชิงไม่ยอมรับความแตกต่างระหว่างกลุ่มหรือตัวบุคคล

เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในทุกระดับชั้นเช่นมีเด็กพิเศษคนหนึ่งซึ่งทางโรงเรียนจัดให้นั่งเรียนกับเด็กปกติ นักเรียนในห้องจะไม่ค่อยสนใจเด็กพิเศษคนนี้ถึงแม้ว่าเด็กคนนี้จะพยายามเรียกร้องความสนใจและการยอมรับจากเพื่อนเท่าไรก็ตามจะเห็นได้ว่าเด็กคนนี้ไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ

“มีเด็กคนหนึ่งเขาเป็นเด็กพิเศษนะ แต่เพื่อนๆ ไม่ค่อยยอมรับให้เข้ากลุ่มบอกว่าเขาผิดปกติ กลางวันก็จะเดินคนเดียว”(ครูสมใจ)

นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนที่กำหนดให้เด็กนักเรียนมีการย้ายห้องเรียนในกรณีที่สามารถทำเกรดเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ที่กำหนดก็จะได้ย้ายไปอยู่ห้องแรกๆ ที่เป็นห้องเด็กเรียนดี ซึ่งเสียงสะท้อนจากเด็กกลุ่มที่ถูกย้ายไปอยู่ห้องเด็กเรียนเก่งต่างรู้สึกว่ตนเองถูกกดดันจากครูและเพื่อนๆ ครูจะคาดหวังว่าเด็กห้องนี้สามารถเรียนรู้ได้เร็วจึงผ่านบทเรียนไปไวเป็นเหตุทำให้เด็กที่ไม่เข้าใจไม่กล้าที่จะถาม เพื่อนในห้องคนอื่นๆ ก็จะไม่ยอมรับเข้ากลุ่มซึ่งทำให้เด็กเหล่านี้เกิดความเครียดและไม่อยากเรียนวิชานั้นๆ

“โห จารย์หนูได้ย้ายไปอยู่ห้องหนึ่ง เข้าไม่ค่อยยอมรับให้พวกหนูเข้ากลุ่มหรอก เขาก็อยู่กับพวกเขา เวลาเรียนเขาเข้าใจกันหนูไม่รู้เรื่องก็ไม่กล้าถามเดี๋ยวก็หาว่าโง่อีก” (โธ่ นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

ความสัมพันธ์เชิงชู้สาว

ความสัมพันธ์อีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงที่พบในโรงเรียนคือความสัมพันธ์ในรูปแบบของแฟนหรือคู่รักซึ่งความสัมพันธ์นี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่

ก่อให้เกิดความรุนแรงในโรงเรียน กล่าวคือ นักเรียนมักจะทำร้ายร่างกายและจิตใจของอีกฝ่ายหนึ่งอันเนื่องมาจากคนกลางคนเดียวคือผู้ชายหรือผู้หญิงที่เป็นต้นตอของความรักและที่มักปรากฏให้เห็นคือ “รักสามเส้า” มีการหึงหวงแย่งชิงกัน จนเป็นที่มาของความไม่พอใจ ไม่ชอบหน้าซึ่งกันและกัน และนำไปสู่การทำร้ายร่างกายกัน เช่น นัดต่บกัน หรือพาพวกมารุมทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่งจากคำพูดของเด็กนักเรียน “ผู้หญิงเธอ...ส่วนใหญ่ถ้าต่บกันก็จะต่บกันเรื่องผู้ชายอย่างเดียวแหละ” ทำให้เห็นถึงสาเหตุที่นักเรียนหญิงใช้กำลังและวาจาทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง

3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู

จากการศึกษาพบว่าวิถีชีวิตของครูกับครูนั้นมีความสัมพันธ์กันในแนวราบ จากการจัดระเบียบทางสังคมของโรงเรียนที่มีการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน มีการจัดครูเป็นกลุ่มแยกตามหมวดวิชา ครูแต่ละหมวดมีห้องพักแยกกันไปตามอาคารต่างๆ ครูส่วนใหญ่มักทำกิจกรรมต่างๆ เช่น รับประทานอาหารเช้าและอาหารกลางวันในห้องพักครู เตรียมการสอนนักเรียน ตรวจการบ้าน รวมทั้งพักผ่อนในช่วงที่ว่างจากการสอน การทำงานของแต่ละหมวดจะแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน ต่างคนต่างทำงานของตนไม่ค่อยได้ร่วมคิดร่วมทำด้วยกัน เว้นเสียแต่ว่าจะมีกิจกรรมของโรงเรียนที่ต้องอาศัยความร่วมมือของครูและบุคลากร

“ไม่ค่อยได้คุยกับครูหมวดอื่นสักเท่าไร งานเยอะกันหมด แต่ละหมวดก็งานเยอะยิ่งช่วงนี้เตรียมงานประเมินโรงเรียนด้วยไม่ได้ว่างเลย จะมีก็ตอนทานข้าวกลางวันที่เจอกัน ไข่จะออกไปกินก๋วยเตี๋ยวด้วยกันเหมือนสมัยก่อนก็ยาก งานมันเยอะ”(ครูฝ่ายแนะแนวคนหนึ่ง)

และเนื่องจากแต่ละกลุ่มสาระกันเรียนรู้แยกห้องพักรู้กันซึ่งบางหมวดวิชาอยู่กันคนละตึก จากสภาพทางกายภาพของโรงเรียนบัวศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของคุณครูจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมสอนเด็กในฐานะของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม จึงทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสใกล้ชิดกับครูหลายท่าน ผู้วิจัยพบว่าครูส่วนใหญ่จะใกล้ชิดสนิทสนมกันกับครูที่อยู่ในหมวดเดียวกันและส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก หัวหน้าหมวดจะเป็นที่เคารพรักและครูหลายคนก็จะยอมรับฟังความคิดเห็นของหัวหน้าหมวด หัวหน้าหมวดจะดูแลครูในหมวดของตนเองอย่างทั่วถึงเช่น ซื้อข้าวและขนมมาให้ทานบ่อยๆ เป็นที่ปรึกษาด้านการเงินด้วย แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้เห็นว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างหมวดวิชาอันเนื่องมาจากการทำงานที่ผิดวัตถุประสงค์ของหมวดวิชาหนึ่ง เช่น ตามคำสั่งของต้นสังกัดมีงบประมาณลงมาเพื่อให้พัฒนาหลักสูตรหนึ่งแต่พองบประมาณลงมาแล้วกลับนำไปใช้ในอีกกลุ่มสาระหนึ่งแต่ก็ไม่พบความขัดแย้งที่รุนแรงมีเพียงการพูดบ่นให้เพื่อนในห้องพักรู้ด้วยกันฟังเท่านั้น

“ก็สนิทกันอยู่แค่สามสี่คนนี่แหละ หมวดอื่นก็คุยกันบ้างช่วงไปอบรมด้วยกันต่างจังหวัดโน่นแหละ หรือเข้าค่ายลูกเสือถึงจะได้คุยกันมากหน่อย มีคิดไม่ตรงกันก็บ่อย แต่ก็ของหมวดอื่นนะแย่งบประมาณกันก็มีรับคำสั่งมายังไงไม่รู้ลงไปผิตหมวด”(ครูสมฉัตร)

4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียนนั้นพบว่าในโรงเรียนมีการจัดระเบียบความแตกต่างค่อนข้างชัดเจนในการแยกบุคลากรออกเป็นกลุ่มเป็นพวกตามภาระงานและหน้าที่ที่รับผิดชอบ ทำให้ผู้ที่ทำงานทางด้านการบริหารคือผู้ที่มีอำนาจค่อนข้างสูงในการตัดสินใจแทบทุกเรื่องในโรงเรียน ระบบความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารโรงเรียนเป็นความสัมพันธ์ในแนวดิ่งจากผู้บริหารและผู้ที่ผู้บริหารมอบอำนาจสั่งการตรงสู่ครูผู้ปฏิบัติ ผู้บริหารและผู้ที่ได้รับมอบอำนาจคือผู้ที่มีอำนาจสูงในการจัดสรรทรัพยากรและแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆ ในโรงเรียนให้กับคณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง

“ฝ่ายบริหารจะมีหลายคน มีผอ.และก๊อรงฝ่ายต่างๆ ก็จะแบ่งงานกันทำ ฝ่ายบริหารเขาจะเป็นคนสั่งการลงมา ครูก็ทำตามกันไปแต่ก็ดีตั้งแต่ผอ.คนใหม่มาลงมาดูแลเต็มทั้งงานชัดเจนไม่ซ้อนทับกันวันครูก็ทำตามได้ง่าย”(ครูสมชาย)

หลายเสียงสะท้อนจากครูเกี่ยวกับผู้อำนวยการของโรงเรียนคนปัจจุบันนั้นเห็นว่ามีความมุ่งมั่นอย่างสูงในการพัฒนาโรงเรียนให้ก้าวหน้าทั้งด้านวิชาการและกิจกรรม ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการพบว่าผู้อำนวยการมีโครงการมากมายที่ต้องเริ่มทำหรือสานต่อเพื่อให้โรงเรียนนี้สามารถยกระดับขึ้นสู่มาตรฐานตามที่กระทรวงต้องการ นอกจากนี้จากที่ได้สัมภาษณ์ครูหลายคนได้ข้อมูลจากมุมมองของครูต่อผู้อำนวยการว่าเป็นคนขยันขันแข็งอย่างมาก จริงจังกับงานที่ทำและบางครั้งเป็นจะดูเป็นคนเครียดง่ายถ้าไม่สามารถทำงานให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้

“ผอ. มาทุกวัน วันเสาร์เห็นมากกว่าโรงเรียนอีกวันอาทิตย์ก็เห็นมารดน้ำต้นไม้ด้วย”(ครูประจำชั้นคนหนึ่ง)

นอกจากนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยจะเห็นว่าเกือบทุกเช้าผู้อำนวยการจะพูดสอนเด็กนักเรียนหน้าเสาธงเกี่ยวกับเรื่องระเบียบวินัย พอเลิกแถวก็จะเห็นผู้อำนวยการยืนคุยกับบุคลากรของโรงเรียนอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งจากพฤติกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาโรงเรียน

จากที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลก็สามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เหมือนทั้งหัวหน้าและเพื่อนร่วมงานคือผู้อำนวยการจะเข้ามาถามไถ่ถึงงานของครูอยู่เสมอ และมาดูแลตรวจตราว่ามีอะไรขาดเหลือหรืองานมีจุดที่ต้องแก้ไขอย่างไรบ้าง

ส่วนทางครูก็ยอมรับความคิดเห็นของผู้บริหาร ส่วนความคิดเห็นเชิงลบต่อผู้บริหารของครูและบุคลากรทางผู้วิจัยไม่พบแต่อย่างใด

5) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับบุคลากรของโรงเรียน

นอกจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนกับครูและนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเองแล้วในรั้วโรงเรียนยังมีความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับบุคลากรของโรงเรียนอีกด้วย เช่น เจ้าที่รักษาความปลอดภัย พนักงานขับรถโรงเรียน นักการภารโรง แม่ค้าขายอาหารในโรงอาหาร เป็นต้น ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรเหล่านี้เนื่องจากเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือนักเรียนในขณะที่ยังดำเนินชีวิตอยู่ในโรงเรียน

“เขาก็คือช่วยเหลือดีนะลุงที่เป็นคนขับรถทำให้ครูกับผอ.ไปห้องน้ำดับก็ไปตามมาเปลี่ยนให้ได้ไม่ค่อยเรื่องมากถ้าแกว่างแกใจดีชอบคุยกับเด็กๆ”(เจนนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.5)

ในขณะเดียวกันสำหรับนักเรียนบางกลุ่มแล้วโดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียนต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่ค่อยชอบบุคลากรหรือหน้าที่ของโรงเรียนเนื่องจากจะเข้ามาควบคุมดูแลและคอยรายงานความประพฤติของตนให้ครูฝ่ายปกครองทราบ เช่น กรณีของอาสาสมัครที่มาช่วยดูแลนักเรียนที่หน้าประตูเข้าออกของโรงเรียน เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่ทำหน้าที่ตรวจตราความเรียบร้อยของนักเรียนรวมทั้งทำโทษเด็กด้วยเช่น ตัดผมนักเรียนชายหรือเขียนรายชื่อเด็กส่งฝ่ายปกครอง เป็นต้น และจากการสัมภาษณ์พบว่านักเรียนหลายคนไม่พอใจพนักงานรักษาความปลอดภัยคนเก่าเพราะเนื่องจากชอบใช้คำพูดไม่ดีกับนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ค่อยชอบ ส่วนบุคลากรด้านอื่นๆ เช่น แม่ค้าพ่อค้าที่ขายอาหารและเครื่องดื่มในโรงอาหาร ก็มีบ้างที่มีปากเสียงกับเด็กซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกิดจากการดักอาหารให้น้อย อาหารไม่อร่อย ตักอาหารลัดคิวให้ครูและนักเรียนที่สนิทก่อน รวมทั้งแสดงอารมณ์หงุดหงิดใส่นักเรียนเมื่อนักเรียนเร่งรื้อให้ตักอาหารให้เร็วขึ้นเนื่องจากใกล้หมดเวลาพักกลางวันแล้ว

“ยามหน้าประตูชอบรายงานครูฝ่ายปกครอง ทำไรผิดนิดเดียวก็โดนแล้ว อุตสำหรับลบก็ยังไม่เห็นอีก เข้าใจผิดก็มีนี่กว่าผมเอารถมอไซค์มาจอดในโรงเรียนความจริงไม่ใช่รถผมเลยแต่คล้ายกัน ก็เอาไปบอกครูผมก็โดนด่าดิ นี่ยังดีนะคนเดิมนะแกๆ ไม่ชอบเลยพูดไม่ดี ชอบด่าเด็กออกไปได้ก็ดี”(เจนนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

“น้องเขาก็คือมาบ่นเรื่องกับข้าวไม่อร่อยเลย แม่ค้าใจร้อน ตักข้าวให้น้อยด้วยเด็กกินไม่อิ่ม ทีหลังก็เลยให้ห่อข้าวไปกิน”(คุณนันทสิทธิ์ผู้ปกครองนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

สรุปโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนเป็นแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมาชิกฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนมีต่อกันทั้งในด้านของการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างซึ่งมีผลต่อระบบความสัมพันธ์ของคนในโรงเรียนคือ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ครูบางคนใช้อำนาจเผด็จการโดยขาดความชอบธรรม ขาดความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดมีผลต่อการทำลายและฝ่าฝืนกฎระเบียบของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนเป็นความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ นักเรียนต่างใกล้ชิดและรู้จักกันดี โดยเฉพาะในระดับชั้นเดียวกัน และในนักเรียนที่อยู่กลุ่มแก๊งค์เดียวกันซึ่งมีผลให้เกิดการชักชวนกันฝ่าฝืนกฎระเบียบและมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกขึ้นในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบแบบตามสายงานหรือหน้าที่ความรับผิดชอบที่ค่อนข้างเป็นอิสระจากกันในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูแบ่งงานกันทำและติดต่อสัมพันธ์กันตามสถานภาพเพื่อการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีลักษณะของความเป็นทางการ ครูทำหน้าที่เฉพาะอย่างตามที่ได้รับมอบหมาย สุดท้ายความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน เช่น นักการภารโรง พนักงานรักษาความปลอดภัย แม่ค้าในโรงอาหาร เป็นต้น เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างคิดว่าตนมีอำนาจเหนือกว่าโดยเป็นการมองแบบเข้าข้างตนเอง เช่น นักเรียนมองว่าบุคลากรเป็นลูกจ้างของโรงเรียนต้องคอยอำนวยความสะดวกให้ ส่วนบุคลากรก็อาจมองว่าตนเองเป็นเจ้าของหน้าที่สามารถดูแลควบคุมให้เด็กทำตามได้โดยอาศัยอำนาจที่ได้รับมอบหมายจากครูและผู้บริหารที่มีอำนาจมากกว่านักเรียนในการควบคุมดูแล จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนมีผลให้เกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างผู้ที่มีสถานภาพและบทบาทแตกต่างกันซึ่งส่งผลต่อปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนได้

2. โครงสร้างเชิงอำนาจกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

การนำเสนอโครงสร้างเชิงอำนาจกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็นสองประเด็น คือ **อำนาจกับลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ** **อำนาจกับกฎระเบียบของโรงเรียน และอำนาจกับสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล**

1) อำนาจกับลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ

จากลักษณะพื้นที่ด้านกายภาพของโรงเรียนมีส่วนสำคัญที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงขึ้นในโรงเรียนได้ดังนี้

อำนาจของครูกับพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง

อำนาจของครูกับพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงนี้เป็นอำนาจของครูในพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนโดยอำนาจในที่นี้จะเกิดจากบทบาทและหน้าที่ของครู และนักเรียนก็มีบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นศิษย์ที่ดี ที่ตั้งใจเชื่อฟังคำสอนของครู ซึ่งจากการศึกษาพบว่าครูมีอำนาจในพื้นที่ดังเช่น **ห้องเรียน** เป็นสถานที่ที่ครูให้การสั่งสอนแนะนำความรู้ต่าง ๆ แก่นักเรียน ซึ่งทั้งครูและนักเรียนต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ของตนเองซึ่งครูสามารถใช้อำนาจที่เกิดจากบทบาทและหน้าที่ของตนที่บางครั้งอาจทำให้เกิดความรุนแรงแก่นักเรียนได้ โดยการลงโทษแก่นักเรียนในกรณีที่นักเรียนไม่ทำตามบทบาทหน้าที่ของตน เช่น การเข้าเรียนสาย ไม่ส่งการบ้านหรือไม่สนใจฟังครูสอน เป็นต้น **ห้องของครูฝ่ายปกครอง** เป็นสถานที่ของครูฝ่ายปกครองที่ทำหน้าที่ดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน และใช้เป็นสถานที่สำหรับสอบสวน หรือลงโทษนักเรียนในกรณีที่กระทำความผิด **หน้าเสาธง** เป็นที่ตั้งของเสาธงชาติที่นักเรียนจะมาตั้งแถวเคารพธงชาติในตอนเช้า และใช้เป็นทีประกาศข่าว อบรมสั่งสอนนักเรียน และชี้แจงกฎระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียนซึ่งบางครั้งก็ใช้เป็นทีลงโทษนักเรียน ด้วยการให้นักเรียนมายืนโชว์ตัวเมื่อทำผิด และอาจ มีการลงโทษด้วยการตีให้อับอายเพื่อไม่ให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนคนอื่น ๆ ซึ่งพื้นที่หน้าเสาธงนี้เป็นพื้นที่ที่นักเรียนที่เรียนเด่นพฤติกรรมดีส่วนใหญ่มองว่าเป็นพื้นที่แห่งเกียรติยศ ในขณะที่นักเรียนบางกลุ่มมองว่าเป็นพื้นที่แห่งความอับยศที่ใช้เป็นที่ประจานความผิดของนักเรียนซึ่งบางครั้งสร้างความเจ็บปวดและตราบาปให้แก่นักเรียนอย่างที่สุดจนมีคำกล่าวจากนักเรียนกลุ่มหนึ่งว่า “แดนประหารไว้สำหรับตัดหัวเสียประจาน”

“...ครูก็ปลื้มกันใหญ่อย่างรุ่นพี่ห้องทับหนึ่งไปรับรางวัลหรือสอบติดมหาลัยครูก็เอามาชื่นชมส่วนที่แย่ๆ ก็ถูกด่าไปตามระเบียบ ”(แพรวนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

“เด็กที่มาขอทุนกับเราก็มีระเบียบให้ฟังว่าหลังจากครูประจานหน้าเสาธงตอนเช้าเด็กเขาไม่ชอบเลย เรื่องไปถึงพ่อแม่ก็โดนด่าซ้ำอีก มันทำให้เด็กอายแต่บางทีไม่ทำก็ไม่ได้ก็เห็นใจครูเหมือนกันอยากจะให้ลาบจำ”(ครูคนหนึ่งที่ได้รับผิดชอบเรื่องการให้ทุนเด็ก)

ซึ่งจากการสังเกตของตัวผู้วิจัยเองขณะที่เป็นครูเวรช่วยคุมแถวในตอนเช้าซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นการเคารพธงชาติ สวดมนต์ และกล่าวคำปฏิญาณตนแล้ว นอกจากหน้าเสาธงจะเป็นสถานที่ที่ครูใช้ในการอบรมสั่งสอนนักเรียน แล้วยังเป็นสถานที่กล่าวสรรเสริญเชิดชูเกียรติครูและนักเรียนที่สร้างคุณงามความดีทำชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนแล้วในบางวันยังใช้เป็นสถานที่หรือเวทีในการลงโทษนักเรียนผ่านการประกาศให้เพื่อนๆ นักเรียนในโรงเรียนได้รับทราบพร้อมยื่น

โชว์ตัวอย่างชัดเจนซึ่งนักเรียนที่เคยผ่านประสบการณ์การลงโทษแบบนี้กล่าวว่า นี่คือการประจานซึ่งรุนแรงและเจ็บปวดกว่าลงโทษด้วยการตีหลายเท่า

“ โออาจารย์ผมว่านะเหมือนที่ตัดหัวเสียประจานเลย โคตรอาย น้องๆมันก็นั่งมองกันเต็มไอ้เราก็โดนด่าอยู่หน้าเสาธง เรายืนเดັกมันนั่งเห็นกะจะอาย อายก็อาย โกรธก็โกรธ เอาไปตีที่ห้องพักรูหรือด่าที่ห้องยังดีกว่า ”(โอมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

“บางวันนั่งกลางแดดเป็นครึ่งชั่วโมงฟังครูประกาศชมรุ่นเพื่อน พอเสร็จก็ประกาศด่าเพื่อนหนูอีก ชมๆ ด่าๆ หนูก็ร้อนร้อน เช้ง”(ฝ่ายนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.5)

อำนาจของเพื่อนนักเรียนด้วยกันกับพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง

อำนาจของนักเรียนกับพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงนี้เป็นอำนาจของนักเรียนด้วยกัน ทั้งรุ่นพี่รุ่นน้อง และรุ่นเดียวกันที่มีใช้พื้นที่ของโรงเรียนเป็นสถานที่สร้างความรุนแรงเนื่องจาก รู้สึกว่าพื้นที่ในจุดนั้นเป็นอาณาเขตของตนเองหรือของพรรคพวกตนเองซึ่งจากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่การแสดงอำนาจจะมาจากนักเรียนรุ่นพี่เสียมากกว่าเป็นการแสดงความเหนือกว่าทั้งทางด้านระดับชั้นเรียนและพลังทางกายที่อาศัยพื้นที่บางส่วนในโรงเรียนเป็นแหล่งแสดงอำนาจอันเป็นการกระทำรุนแรงต่อผู้อื่นโดยเฉพาะกับนักเรียนรุ่นน้องดังต่อไปนี้ เช่น

ที่ตั้งของชมรมหรือกลุ่มต่างๆ ในโรงเรียน เป็นสถานที่ทำการของชมรมหรือกลุ่มต่างๆ ของนักเรียน ซึ่งตามปกติหัวหน้าชมรมหรือหัวหน้ากลุ่มต่างๆ รวมทั้งคณะกรรมการกลุ่มซึ่งมักจะเป็นนักเรียนรุ่นพี่ โดยมีนักเรียนรุ่นน้องเป็นสมาชิกซึ่งนักเรียนรุ่นน้องมักให้ความสนใจรุ่นพี่ในสถานที่แห่งนี้ เมื่อนักเรียนรุ่นพี่ขอร้องให้นักเรียนรุ่นน้องช่วยทำกิจกรรมอะไรก็ต้องช่วยกันทำ บางครั้งนักเรียนรุ่นพี่ก็เอาเปรียบนักเรียนรุ่นน้องโดยใช้งานรุ่นน้องหนักเกินไปทำให้ต้องกลับถึงบ้านค่ำหรือดึกหรือบางทีเมื่อเกิดความไม่พอใจหรือเกิดอารมณ์ขุ่นมัวกับนักเรียนรุ่นน้องคนใดก็อาจจะใช้คำพูดที่ไม่ดีต่างๆ เป็นต้น

“ตอนนั้นโรงเรียนมีกีฬาสี่ พี่ม.ปลายเขาก็เรียกไปซ้อมเชียร์เย็นแล้วยังไม่ได้กลับบ้านเลย ต้องไปซ้อมตรงด้านหลังโรงเรียนเป็นห้องประจำของพวกพี่เขา หนูมีธุระแม่ให้รีบกลับบ้าน เขาก็บอกว่ายังกลับไม่ได้ ดุจะตายพวกนี้ ถ้าออกมาก่อนเขาจะขี้นไปบอกครูแม่สิว่าน้องๆ ไม่ช่วย”(แนนนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.3)

สนามกีฬาของโรงเรียน เช่น สนามวอลเลย์บอล สนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล เป็นต้น เป็นสถานที่สำหรับเล่นกีฬาของนักเรียนซึ่งนักเรียนรุ่นพี่อาจจะจองใช้บ่อยๆ บางทีก็ใช้ครั้งละนานๆ โดยไม่เกรงใจนักเรียนรุ่นน้อง บางทีก็มาแย่งนักเรียนรุ่นน้องใช้ทำให้ผิดใจกัน นักเรียนรุ่นน้องจนทะเลาะวิวาทกันที่สุดในที่สุด

“ต่อยกันประจำที่สนามบอล แย่งกันเล่น ไอ้รุ่นพี่ก็ผูกขาดแข่งกันเป็นทีมพอน้องๆ ขอลเล่นบ้างมันไล่พัดกันซะ พวกนี้ชอบบงการ ยิ่งกลุ่มใหญ่เพื่อนเยอะยิ่งกล้า น้องๆ ก็ไม่มีที่เล่นสงสัยต้องถมที่นาข้างๆ ทำสนามบอลเพิ่ม(หัวเราะ)” (ครูสมชาย)

ห้องน้ำ เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่รุ่นพี่ใช้ในการแสดงอำนาจที่เหนือกว่ากับนักเรียนรุ่นน้อง โดยห้องน้ำมีลักษณะเป็นห้องเรียงติดกันหลาย ๆ ห้อง มีทั้งห้องน้ำหญิงและห้องน้ำชาย โดยเฉพาะห้องน้ำชายถูกใช้เป็นแหล่งมั่วสุมสูบบุหรี่ของนักเรียนรุ่นพี่ ไม่เข้าเรียนก็หลบครมมาอยู่ในห้องหรือบางทีก็มีการไถเงินนักเรียนรุ่นน้อง เป็นต้น ส่วนห้องน้ำหญิงมักถูกใช้เป็นสถานที่หลบครมและเข้ามาแต่งตัวแต่งหน้าทาปากของนักเรียนหญิงซึ่งจะมีกลุ่มประจำที่นั้งอยู่บริเวณหน้าห้องน้ำ พอครูเดินผ่านก็จะหลบเข้าไปด้านใน โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มิเรียนจะแอบมาหลบที่นี้และถ้ามีนักเรียนกลุ่มอื่นมาใช้ห้องน้ำช่วงนี้ก็มักจะถูกไล่ให้ไปใช้ที่อื่น

“มีกลุ่มพี่ผู้หญิงที่บ้าตาราเกาหลีมากชอบแอบมานั่งที่นี้ เคยมาเห็นบ่อย เขาแอบหนีครมมาอย่างคาบกิจกรรมชุมนุมเขาก็จะไม่เข้ากันมาแต่ตัวคุยโทรศัพท์ หน้าขาวอกยังกะลิง เอายาอุทัยทาปากแดง ไม่เห็นสวยเลย เหมือนกันทั้งกลุ่ม พอจะไปใช้ห้องน้ำก็บอกสวมเต็มไล่ให้ไปใช้ที่อื่น นี่กว่าตัวเองเป็นรุ่นพี่มั้ง”(พ่่านักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

บริเวณม้านั่งหิน เป็นม้านั่งหินที่ทางโรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้นักเรียนและครูใช้สำหรับนั่งพักผ่อนตามอัธยาศัยในช่วงเวลาพักหรือบางรายวิชาที่ต้องลงมาใช้พื้นที่เรียนด้านล่าง ซึ่งม้านั่งหินถูกจัดวางไว้ใกล้ๆ อาคารเรียน ซึ่งนักเรียนรุ่นพี่มักใช้เป็นพื้นที่แสดงอำนาจซึ่งจะจองใช้งานเฉพาะกลุ่มของตนเป็นประจำ ห้ามนักเรียนรุ่นน้องใช้หรือถ้าจะใช้ต้องไม่ให้ตรงกับที่ตนเองจะใช้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดวัตถุประสงค์ของโรงเรียนที่มีไว้เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันโดยมิให้นักเรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งผูกขาดการใช้

“ผมเคยมารับลูกกลับบ้านตอนกลางวัน แม่ป่วย มานั่งรออยู่ตรงม้านั่ง ตรงที่เป็นสวนหย่อม เด็กนักเรียนมาจากไหนไม่รู้มาถึงนั่งเลยไม่เห็นหัวผู้ใหญ่เราต้องหลบเลย ถามลูกเขาบอกว่าที่ประจำไอ้กลุ่มเนี่ยใครไปนั่งไม่ได้หรอกชอบมาไล่”(ผู้ปกครองนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.3)

พื้นที่หลังอาคารเรียน เป็นพื้นที่ซีเมนต์และพื้นที่สนามหญ้า ซึ่งมีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่นและมีพุ่มไม้ดอกเล็กๆ สวยงาม ซึ่งนักเรียนรุ่นพี่มักจองใช้งานบ่อยๆ บริเวณสวนหย่อมข้างอาคารเรียน 1, 2 เป็นสวนหย่อมเล็กๆ ปลูกไม้พุ่มเป็นทิวแถว เป็นที่ที่นักเรียนรุ่นพี่มาจองใช้งานเป็นประจำ และเวลามีรุ่นน้องมานั่งก็มักโดนไล่และมักโดนหาเรื่องชวนทะเลาะวิวาท

“สงสัยนี่ก็เป็นทีป็นนิคมมั้ง มีดอกไม้สวยร่มรื่นพี่แกก็ยึดเลย ไม่ใช่สวนหลวงร.เก้า นะ มานั่งชมวิวกันอยู่ได้ เราก็ต้องเดินผ่านมั่งดิมาไล่เฉยเลย(ทรายนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

นอกจากนี้ โรงอาหารก็เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่เป็นพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการใช้อำนาจซึ่งโรงอาหารที่โรงเรียนนี้ค่อนข้างคับแคบ เป็นร้านค้าขายอาหารให้แก่ครูและนักเรียนทั้งโรงเรียน ซึ่งนักเรียนมักแย่งกันซื้ออาหารในตอนพักเที่ยง แม้มีการเข้าแถวซื้ออาหารก็จริง แต่ก็มึนักเรียนบางคนแอบลัดคิว ไม่เข้าคิวซื้ออาหารตามปกติ ขึ้นอยู่กับว่าโอกาสจะอำนวยแค่ไหน ความคับข้องใจเกิดขึ้นในช่วงเวลารับประทานอาหารกลางวัน เป็นการเชื่อมต่อปฏิบัติการของอำนาจด้วยว่าพื้นที่สำหรับทานอาหารในโรงเรียนรวมทั้งเวลาที่ให้สำหรับทานอาหารกลางวัน เป็น

ปัญหาของเด็กส่วนมากที่อยู่ในโรงเรียนนี้เด็กบอกว่าที่นั่งไม่พอและถึงแม้อาจารย์จะพยายามจัดที่เฉพาะไว้ให้กับเด็กในแต่ละระดับชั้นได้นั่งรวมกัน ทั้งพยายามจะเลี่ยงการใช้เวลาพักกลางวันของเด็กในแต่ละระดับไม่ให้ตรงกันเพื่อลดปัญหาของพื้นที่สำหรับการรับประทานอาหาร ก็ยังไม่สามารถที่จะจัดการได้ เนื่องจากความกว้างของเด็กที่อาจจะตรงกับเวลาพักของอีกระดับชั้นหนึ่ง เป็นเพราะเด็กมีจำนวนมากเกินกว่าสถานที่ที่จะรับได้ การแก้ปัญหาจึงยังไม่ปรากฏผลใดๆ ขึ้น จะเห็นว่าการแบ่งพื้นที่สำหรับแต่ละระดับชั้นนั้นเป็นการแบ่งไปอย่างนั้นเอง ในความจริงแล้ว นักเรียนไม่สามารถที่จะนั่งอย่างนั้นได้บางทีเด็กบางกลุ่มรับประทานอาหารอิ่มแล้วก็ยังนั่งคุยนั่งเล่นกันอยู่ไม่ยอมลุกจากโต๊ะทำให้เด็กคนอื่นไม่มีที่นั่งซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มแก๊งค์ที่มีอิทธิพลในโรงเรียน

“ที่โรงอาหารเกิดเรื่องประจำพวกรุ่นพี่กลุ่มเดิมนั้นแหละไม่ค่อยแบ่งที่ให้น้องแล้วเขาก็ไม่ค่อยมีเรียนกันไง พอครูไม่ได้สอนหรือเลิกเร็วกว่าเขาก็มานั่งก่อนแล้วได้ซื้อข้าวกินก่อน ผมลงมาที่นั่นก็ไม่มี กินเสร็จก็ไม่ลุกไปนั่งคุยนั่งอยู่ได้ พอครูมาไล่ให้ก็มาตำเราหาว่าเป็นต้นเหตุให้เขาโดนตำ” (โธ่ นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.2)

“ผมไม่ลงไปทานข้าวหรอกครับไม่มีที่นั่ง ลงไปกับข้าวก็เหลือน้อย ไม่อร่อยด้วย กินขนมเอา บางวันแม่ก็เอาข้าวใส่ถุงมากินเอง มีเพื่อนหลายคนครับอาจารย์ กินกันบนห้องเรียนเลยอิม แล้วค่อยลงไปกินน้ำข้างล่าง กินอิมกว่าด้วยแม่ค้าที่โรงเรียนให้น้อย”(นักเรียนชายกลุ่มหนึ่งชั้นม.2ที่นำข้าวกลางวันมารับประทานเอง)

การใช้อำนาจของครูไม่สามารถจะครอบคลุมได้ในทุกเวลารวมทั้งพื้นที่ในโรงอาหารเป็นเสมือนพื้นที่ที่เป็นเขตแดนของเด็กนักเรียนแต่ละกลุ่ม เป็นมุมนิสระที่ปลอดจากอำนาจของครูได้ แม้จะในช่วงเวลาหนึ่งระหว่างวันก็ตาม ดังนั้นการบังคับให้เด็กต้องสละพื้นที่นี้ จึงกลายเป็นปัญหาที่ทำให้เด็กเกิดการ ทะเลาะหรือนำพาไปสู่เรื่องของการใช้กำลังเมื่อเกิดการปะทะกันในเรื่องของพื้นที่อาณาเขตส่วนตนนี้ส่งผลให้เด็กที่อยู่ในโรงเรียนนี้เกิดความหวาดระแวงที่จะเกิดเรื่องที่อาจจะทำให้ใครไม่พอใจได้ ต้องระแวงระวังหลีกเลี่ยงที่จะต้องปะทะกับเพื่อนที่อยู่ในโรงเรียนด้วย ถ้าไม่มีพวกเขาจะเป็นอันตรายมาก เด็กๆ จึงต้องมีพวกเพื่อนหรือคนรู้จักที่กว้างขวางสามารถเข้าไปช่วยแก้ไขคลี่คลายปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างไม่ตั้งใจได้ บางทีแค่มองหน้ากันหรือบางทีลักษณะของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน ใบหน้าอาจมีลักษณะบางอย่างที่อาจชวนให้คนมองคิดว่าเป็นคนหยิ่ง หรือ กวนอารมณ์คนอื่น โต๊ะกระแทกกันก็จะมีเรื่องกันแล้ว

“ ตอนเช้าเรียนม.1 วันแรกๆ เวลาหนูไปซื้อข้าวที่โรงอาหารก็ต้องระวังคนเยอะแย่งกันซื้อ หนูเคยเอากระเป๋าวางไว้แล้วไปซื้อน้ำ กว๊ยเตี๋ยวหนูก็ตั้งอยู่ที่มาจากไหนไม่รู้หยิบของหนูวางกับพื้นแล้วนั่งเฉยเลย งง เลย เพื่อนหนูบอกอย่าไปยุ่งให้ไปนั่งที่อื่นเตี๋ยวโดนตบ”(พลอย นักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.1)

ปัญหาของพื้นที่ที่ถูกใช้ในโรงอาหารยังมีได้หมดไปเพราะเวลาของการรับประทานอาหารจะถูกจัดให้มีความเหลื่อมล้ำกันก็จริงแต่เมื่อเด็กที่ลงมาที่หลังจะต้องพยายามหาที่นั่ง

โดยเฉพาะเมื่ออาจารย์ปล่อยเรียนช้ากว่ากำหนด เวลาส่วนหนึ่งจะถูกใช้ไปสำหรับการหาโต๊ะที่นั่ง ด้วยข้อจำกัดของเวลาที่มีเพียงแค่นั่งคาบ หรือ 50 นาทีเท่านั้นสำหรับการรับประทานอาหาร ซึ่งดูเหมือนเป็นเวลาที่มาก แต่หากคำนึงถึงเวลาที่ต้องใช้ไปสำหรับการหาที่นั่งและต้องหมดไปกับการเข้าแถวเพื่อรอคิวในการซื้ออาหารแล้ว บางครั้งเด็กก็เลือกที่จะทนหิว เพราะหากขึ้นไปเรียนไม่ทันก็จะเป็นตราบาปติดตัวในเรื่องของความไม่รักษาเวลาที่ครูจะมองว่านักเรียนไม่มีความรับผิดชอบ หรือไม่ตรงต่อเวลาโดยที่เด็กไม่มีสิทธิจะโต้แย้งใดๆ ฉะนั้นการไม่ตรงต่อเวลาสำหรับนักเรียนเป็นเรื่องที่อาจถูกอาจารย์ ใช้ไปในความหมายที่อาจจะพาดพิงไปถึงเรื่องอื่นที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาอีกได้ เช่น เป็นเด็กดื้อ ไม่ตั้งใจเรียน เป็นต้น

“พักเที่ยงแบบเดียวกว่าจะเดินลงจากตึกชั้นสามชั้นสี่ กว่าหาที่นั่งได้ก็หมดเวลาแล้ว เพราะถ้าเข้าเรียนช้าก็โดนครูตำหนิก็เลยไม่กล้ากินบางวิชาครูคุมมากเข้าช้าโดนตี โดนด่าก็เอาไปกินตอนเย็นแทน”(ตัมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.2)

นอกจากนี้สถานที่ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเด็กจำนวนแปดร้อยกว่าคนในโรงเรียนที่มีขนาดพื้นที่ไม่มากนัก และแม้ว่าโรงเรียนจะพยายามสร้างตึกเรียนเพิ่มแล้ว ยังกลายเป็นลูกโซ่แห่งปัญหาที่ส่งผลถึงเรื่องการผัดเจิบกับเพื่อนที่อยู่ในโรงเรียนเดียวกัน ที่ต้องแย่งพื้นที่พักผ่อน ทานอาหาร เป็นต้น ความกังวลใจของเด็กเกิดขึ้นในทุกวัน ที่ต้องคอยระวังว่าวันนี้จะมีเรื่องกับใครที่โรงอาหาร ที่สวนหย่อม ม้านั่งหิน ดังนั้นครูจึงมีหน้าที่ที่ต้องคอยช่วยเหลือสนับสนุนให้นักเรียน รู้จักที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมให้ได้ มีใช้การคอยจับผิดเพื่อแสดงอำนาจให้เด็กต้องสยบยอมต่อข้อกำหนดที่สร้างขึ้นในโรงเรียน

“อาจารย์นี่แหละต้องคอยช่วยเด็กต้องคอยกันจัดเวลาปล่อยเด็กให้ดี หรือไม่ก็ลงไปดูซิว่าที่นั่งเด็กพอไหม เราสร้างตึกสร้างอาคารเพิ่ม เก้าอี้ม้าหินก็สั่งมาเพิ่ม ต้องดูให้เด็กได้ใช้ทั่วถึง มันซื้อข้าวแล้วเอามานั่งกินได้นี้”(ครูฝ่ายบริหารคนหนึ่ง)

อำนาจของเจ้าหน้าที่ในโรงเรียนกับพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง

อำนาจของเจ้าหน้าที่หรือพนักงานโรงเรียน กับพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงนี้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ในโรงเรียน เช่น เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ภารโรง พนักงานรักษาความปลอดภัย เป็นต้น ในพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงต่อนักเรียนผ่านการใช้อำนาจของบุคคลดังกล่าวซึ่งจากการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่ในโรงเรียนมีอำนาจในพื้นที่ ดังเช่น ห้องสมุด เป็นสถานที่ให้นักเรียนมาอ่านหนังสือ และค้นคว้าข้อมูลทำรายงานต่างๆ ซึ่งบางครั้งเจ้าหน้าที่ให้การบริการไม่ดี มีความล่าช้า หรืออาจใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมกับนักเรียนและบริเวณป้อมยามก็เช่นกันเป็นสถานที่ทำงานของพนักงานดูแลความปลอดภัย บางที่ใช้คำพูดไม่เหมาะสมกับนักเรียน หรือพูดบ่นพิมพ์ในกรณีที่นักเรียนกลับบ้านช้าและตนเองต้องพลอยกลับบ้านช้าไปด้วย เป็นต้น

“ห้องสมุดไม่ค่อยอยากเข้าทำอะไรให้แกจงเป็นห้องส่วนตัวไปเลยบางทีหาหนังสือไม่เจอ ไปถามก็โดนด่า ถือว่าเป็นเจ้าของห้องหรือไง ของโรงเรียนชัดๆ เวลาอยู่นอกห้องสมุดไม่เห็นดูแล พอเข้าห้องสมุดปั๊บดูทันทีแล้วใครจะกล้าเขอะ” (จอมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.5)

“ยามคนก่อนชอบนั่งอยู่ในป้อมทำเป็นตำรวจเลย เรากลับซำก็โดนด่า พูดก็ไม่เพราะ ถามนิดหน่อยชอบตะคอก ออกไปได้ก็ดี คนใหม่นี้ก็ดีขึ้นแต่ขี้บ่น” (เจ้านักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

จะเห็นได้ว่าพื้นที่กับความรุนแรงในโรงเรียนที่เห็นเด่นชัดในโรงเรียนแห่งนี้ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกันของเวลาและสถานที่ที่ยังคงเป็นการเชื่อมต่อกันของพื้นที่ทางอำนาจที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนของนักเรียน สถานที่ภายในโรงเรียนซึ่งดูเหมือนหนึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตที่ไม่น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้หรือเรื่องราวในโรงเรียนของเด็กนักเรียนได้แต่กลับกลายเป็นปัจจัยสำคัญของการดำรงชีวิตภายในโรงเรียนที่เสี่ยงต่อการถูกกระทำความรุนแรง

2) อำนาจกับกฎระเบียบของโรงเรียน

กฎระเบียบของโรงเรียนเป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับนักเรียนที่ต้องยึดถืออย่างเคร่งครัดระหว่างที่ดำรงสถานภาพของการเป็นนักเรียนโดยมีครูคอยกำกับดูแลและใช้อำนาจผ่านกฎระเบียบต่างๆ ได้อย่างชอบธรรมและคำว่า “การใช้อำนาจได้อย่างชอบธรรม” นี้เองที่เป็นที่มาของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั่นคือมีเสียงสะท้อนจากนักเรียนบางกลุ่มว่าการใช้กฎระเบียบบางอย่างในโรงเรียนที่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่ตนเองได้รับความรุนแรงโดยผ่านการใช้อำนาจของครูซึ่งบางครั้งสร้างความรุนแรงต่อนักเรียนทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา

วิถีชีวิตของนักเรียนจะอยู่ภายใต้กฎระเบียบของโรงเรียนตลอดเวลา อาทิ กฎระเบียบเรื่องการแต่งกายและทรงผม การมาโรงเรียนและการขาดเรียน เช่น เมื่อนักเรียนขาดเรียนเกิน 7 วัน โดยไม่แจ้งสาเหตุให้โรงเรียนทราบและโรงเรียนได้ติดต่อกับผู้ปกครองไม่น้อยกว่า 3 ครั้งแล้ว แต่ไม่ได้รับคำตอบรับ โรงเรียนจะจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนของโรงเรียนและนักเรียนที่ขอพักการเรียนนั้น เมื่อครบกำหนดเวลาขอพักการเรียนแล้วไม่มารายงานตัวขอกลับเข้าเรียนภายใน 15 วัน โรงเรียนจะจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนของโรงเรียนนอกจากนี้นักเรียนที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับสภาพนักเรียน โรงเรียนจะเชิญผู้ปกครองไปร่วมพิจารณาหาทางแก้ไข หากยังฝ่าฝืนประพฤติอยู่อีก จนสุดวิสัยที่โรงเรียนจะช่วยเหลือได้ก็จะจำหน่ายออกจากทะเบียนของโรงเรียน

“ถ้าเด็กไม่มาโรงเรียนติดต่อกันอาทิตย์หนึ่งทางโรงเรียนจะโทรไปตามเรื่อยๆ หรือไปดูที่บ้าน ถ้ายังติดต่อดูกไม่ได้อาจจะต้องให้ออก แต่ถ้ามีเหตุจำเป็นจริงๆ ก็จะเป็นกรณีๆ ไป” (ครูสมใจ)

กฎระเบียบและพื้นที่ในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ต่อการใช้อำนาจในการควบคุมดังที่กล่าวมาแล้วในประเด็นของอำนาจกับพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้อต่อความรุนแรง กล่าวคือ เมื่อเด็กไม่สามารถจะปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบของโรงเรียนได้ สถานที่ที่ใช้สำหรับการเข้าแถวในตอนเช้า ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการลงโทษเด็กที่ไม่เชื่อฟังและไม่ทำตามกฎระเบียบของโรงเรียน

“คนที่มาช้าจะถูกประจาน ถูกยืนหน้าเสาธง มันทำให้รู้สึกแย่มากๆ คือ ทุกคนมอง แล้วก็ถูกหักคะแนน ทำทัณฑ์บน ล้างส้วม เก็บขยะ โอ้ยเยอะแยะ เบื่อ” (สัมนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้น ม.3)

การเข้าแถวตอนเช้าและก่อนกลับบ้านเป็นสนามการฝึกความอดทนเพื่อให้นักเรียนเกิดความเคยชินต่อระเบียบปฏิบัติในโรงเรียน ที่ต้องดำรงอยู่ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะร้อน จะหนาว พื้นจะเปียกจากฝนตกก็เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติเพื่อรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การแสดงศักยภาพของอำนาจจำต้องมีประสิทธิภาพเพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจของการควบคุม ทั้งการตัดสินใจลงโทษทางวินัยสำหรับเด็กที่ไม่ทำตามหรือทำไม่ได้ไม่ติดมาตรฐานของกฎระเบียบในโรงเรียน จะถูกนำมาแสดงให้เพื่อนนักเรียนด้วยกันเห็นเพื่อมีให้เอาเป็นเยี่ยงอย่างและการประกาศเกียรติคุณ ให้เด็กที่ทำตามกฎ ทำความดีหรือทำชื่อเสียงให้โรงเรียนก็จะได้รับการประกาศชื่อให้เพื่อนๆ ได้ยกย่องและชื่นชม จึงเป็นกระบวนการของการควบคุมที่เด็กทุกคนจะต้องถูกปลูกฝังอยู่เสมอ การใช้เวลาในช่วงเช้าจึงเป็นการตอกย้ำให้นักเรียนระลึกถึงสิ่งที่ต้องทำหรือสมควรจะต้องทำในโรงเรียน นอกจากนี้การลงโทษทางวินัยในบางครั้งสร้างความคับข้องใจให้นักเรียนที่ถูกลงโทษเนื่องจากกระบวนการของการใช้อำนาจควบคุมโดยมิได้แจ้งเหตุผลของความผิดให้ชัดเจนทำให้นักเรียนบางกลุ่มไม่ยอมรับการลงโทษ และรู้สึกว่าการทำนั้นเป็นการนำกฎระเบียบมาเป็นข้ออ้างเพื่อให้การลงโทษนั้นมีความชอบธรรมเท่านั้น ซึ่งเมื่อนักเรียนไม่ยอมรับในการลงโทษนั้นย่อมทำให้การเลิกพฤติกรรมต่างๆ ที่ครูมองว่าไม่เหมาะสมนั้นเป็นไปได้ยาก

“โรงเรียนมีกฎระเบียบวางไว้ชัดเจน นักเรียนต้องเคร่งครัดกับกฎใครทำดีก็ชื่นชม อาศัยเวลาเข้าแถวนั้นแหละถึงจะรับทราบทั่วกัน ถ้าประกาศช่วงอื่นก็ไม่มีใครสนใจ ส่วนพวกทำผิดเราก็ต้องลงโทษ แต่ก็เห็นด้วยนะว่าบางครั้งเราลงโทษไปแต่ไม่ได้บอกละเอียดว่าเด็กผิดอย่างไร และต้องแก้ไขอย่างไร เด็กมันก็ไม่เข้าใจ มองไม่เห็นตัวเองผิด”(ครูสมสุข)

ด้วยความแตกต่างของประสบการณ์และปัจจัยแวดล้อมของนักเรียนทำให้นักเรียนบางกลุ่มต้องการดำรงอยู่ในสังคมโรงเรียนอย่างภาคภูมิใจดังนั้นการไม่ได้รับการยอมรับจากอาจารย์ในโรงเรียน จึงไม่ใช่เป็นหนทางสุดท้ายที่นักเรียนจะแสดงออก หนทางของนักเรียนกลุ่มนี้จึงเป็นการหันเหไปหากกลุ่มเพื่อนที่เข้าใจตัวเอง ซึ่งเป็นอีกทางออกหนึ่งของนักเรียน ลักษณะของการดำรงตนของนักเรียนจึงเกิดขึ้นโดยมิได้สนใจต่อกฎระเบียบที่ถูกกำหนดขึ้นโดยไม่ความสนใจผู้มีอำนาจเหนือกว่าอย่างครู เด็กจึงมีวิธีการแสดงออกอย่างหลากหลายเพื่อแสดงความเก่งของตนให้เพื่อนยอมรับ ดังนั้นคุณลักษณะที่ถูกตีตราว่าเป็นเด็กดี เด็กร้ายกาจของโรงเรียนจึงยังคงอยู่

และพร้อมที่จะแสดงความเป็นตัวตนของตนเองออกมาผ่านการกระทำพฤติกรรมต่างๆ ที่ท้าทายต่อกฎระเบียบเพื่อให้เกิดการยอมรับในกลุ่มเพื่อน

“เด็กบางคนทำผิดวินัยบ่อยๆ เรียนก็ไม่เก่ง เขาก็จะหันเหไปเอาดีทางอื่น ทำตัวให้เด่นให้เป็นที่สนใจ อย่างผู้ชายก็จะไปสักมาเต็มหลังเลย บอกว่าเท่ที่สุดสุดยันต์เก๋ายอดเพื่อนๆ ก็จะมองว่าเจ๋ง หรือบางทีก็ไปเอามอเตอร์ไซด์คันใหญ่ๆ มาขับโชว์ แอบเอาไปจอดไว้ที่ร้านค้า เย็นๆ ก็ขับโชว์เพื่อน กลายเป็นความเท่”(ครูสมใจ)

การฝ่าฝืนต่อกฎระเบียบของโรงเรียนเป็นการแสดงความเป็นตัวตนหรือเอกลักษณ์บางอย่าง เพื่อคงไว้ซึ่งพื้นที่ของความภาคภูมิใจที่อยากได้รับการยอมรับ เมื่อคุณลักษณะของตนถูกกดทับไว้ ไม่ได้รับความเอาใจใส่หรือความเข้าใจ การแสดงออกของเด็กก็จะเกิดขึ้น โดยมีได้คำนึงถึงความผิดชอบ ชั่ว ดี หรืออาจจะขัดต่อคุณธรรมจริยธรรมที่ตนเองเรียนรู้มา พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นความต้องการยอมรับความเป็นตัวตนที่กระทำอย่างหลบซ่อนจากผู้คุมกฎด้วยวิธีการอันหลากหลาย

“ถ้าครูห้ามเอามอเตอร์ไซด์เข้ามาในโรงเรียนผมก็เอาไปจอดฝากไว้ที่ร้านค้าหน้าโรงเรียนก็ได้ แค่นี้เองไม่ได้เอาเข้ามาสักหน่อย หรือถ้าครูยืนหน้าประตูรอตรวจทรงผมตอนเช้า เราก็มายายๆ บอกท้องเสียก็รอดแล้ว”(โอมนักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.4)

ดังนั้นการไม่ได้พบเด็กทำความผิดต่อข้อกฎระเบียบของโรงเรียนไม่ใช่สิ่งที่น่ายินดีเนื่องจากปรากฏการณ์นี้กลับกลายเป็นการปลุกฝังให้เด็กรู้จักที่จะหลบหลีกต่อกฎเกณฑ์ปฏิบัติด้วยวิธีการต่าง ๆ นานาที่นับวันจะทวีความแยบยล และซับซ้อนยิ่งขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษและเป็นการท้าทายอำนาจของกฎระเบียบที่โรงเรียนกำหนดไว้ ซึ่งนานวันสิ่งเหล่านี้มีโอกาที่จะหล่อหลอมเป็นความเคยชินกลายเป็นนิสัยติดตัวกระทั่งเมื่อนักเรียนเหล่านี้โตขึ้นการนำวิธีการเหล่านี้ไปใช้ในสังคมต่อไป

“เด็กยังหาวิธีการแปลกๆ มาใช้ไม่ให้ครูรู้ โทกหักเก่งขึ้น หาทางทุกทางที่จะไม่ให้ถูกจับได้ อย่างเด็กคนหนึ่งก็ไม่เคยถูกจับได้เลยนะ รู้ก็รู้ว่าแอบสูบบุหรี่ในโรงเรียนแต่ครูก็จับไม่เคยได้”(ครูสมสุข)

3) อำนาจกับสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

เนื่องด้วยความแตกต่างทางด้านสถานภาพและบทบาทของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในโรงเรียนทำให้บุคคลบางกลุ่มใช้ความเหนือกว่าทางด้านสถานภาพในการใช้ความรุนแรงหรือผ่านการแสดงอำนาจที่ไร้ซึ่งความชอบธรรมซึ่งจากการศึกษาพบผลที่น่าสนใจดังนี้

อำนาจกับสถานภาพระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง

อำนาจกับสถานภาพระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงนี้เป็นอำนาจที่เกิดจากสถานภาพที่แตกต่างกันระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงต่อนักเรียน โดยอำนาจในที่นี้เกิดสถานภาพของความเป็นครูซึ่งจะมีบทบาทและหน้าที่อยู่ภายใน

ตัวโดยบทบาทของครูก็คือการปฏิบัติตามหน้าที่ของครูและหน้าที่ของความเป็นครูก็คือการอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน และในทำนองเดียวกัน สถานภาพของความเป็นนักเรียนก็มีบทบาทและหน้าที่อยู่ในตัวเช่นกันโดยบทบาทของนักเรียนก็คือการปฏิบัติตามหน้าที่ของนักเรียน ซึ่งหน้าที่ของนักเรียนก็คือการตั้งใจศึกษาหาความรู้ เชื่อฟังคำสอนของครูอาจารย์ และทำตัวเป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ทั้งหลาย

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจที่เกิดจากสถานภาพระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน จะพบว่า สถานภาพเหล่านี้ล้วนแต่มีบทบาทและหน้าที่เป็นของตนเอง ซึ่งทั้งครูผู้สอนและนักเรียนต้องปฏิบัติไปตามบทบาทและหน้าที่นั้นๆ และอำนาจที่เกิดขึ้นก็เกิดจากการปฏิบัติไปตามบทบาทและหน้าที่นั้นๆ นั่นเอง เมื่อครูผู้สอนปฏิบัติไปตามบทบาทและหน้าที่ของความเป็นครูก็จะมีอำนาจในการสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียนและสามารถลงโทษแก่นักเรียนที่กระทำผิด ได้แก่ ไม่ตั้งใจเรียน ไปโรงเรียนสายหรือเข้าเรียนสาย ไม่ส่งการบ้านตรงเวลาหรือทำผิดกฎระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน เป็นต้น และมีบทลงโทษหนักเบาไปตามลำดับซึ่งถือเป็นความรุนแรงที่ครูผู้สอนกระทำต่อนักเรียนที่เป็นเด็กและเยาวชนในโรงเรียนโดยเฉพาะการลงโทษผ่านการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรม

“ครูมีอำนาจเหนือกว่าอยู่แล้วจะทำอะไรกับนักเรียนก็ได้บางทีจับผิดนักเรียนตั้งแต่หน้าประตูโรงเรียนเลย บางคนเพิ่งเข้ามาใหม่เป็นครูใหม่แท้ๆ มาถึงก็สั่งโน่นสั่งนี่บางอย่างมันก็เกินไป ก็รู้แหละว่าครูมีสิทธิแต่บางเรื่องมันเกินไป เป็นครูต้องใจดีซิ”(โบว์นักเรียนหญิงคนหนึ่ง ชั้นม.4)

อำนาจกับสถานภาพระหว่างครูฝ่ายปกครองกับนักเรียนที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง

อำนาจกับสถานภาพระหว่างครูฝ่ายปกครองกับนักเรียนที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงนี้เป็นอำนาจที่เกิดจากสถานภาพที่แตกต่างกันระหว่างครูฝ่ายปกครองกับนักเรียนที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงต่อนักเรียน ดังได้กล่าวมาแล้วว่าสถานภาพนักเรียนจะมีบทบาทและหน้าที่เป็นของตนเองซึ่งบทบาทของนักเรียนก็คือการปฏิบัติตามหน้าที่ของนักเรียนโดยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและอยู่ในความดูแลเอาใจใส่ของครูผู้สอนที่ปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของครูผู้สอนซึ่งอยู่ในเรื่องของการศึกษาหาความรู้

สำหรับในเรื่องของการปกครอง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการรักษาระเบียบวินัย หรือกฎกติกาต่างๆ ของโรงเรียนนั้น เป็นอำนาจของครูฝ่ายปกครองที่มีสถานภาพในการมีบทบาทและมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของโรงเรียนเพราะโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่

ประกอบไปด้วยบุคคลต่างๆ มากมายตั้งแต่ครูอาจารย์ นักเรียน เจ้าหน้าที่และพนักงาน ตลอดจนบุคคลต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยระเบียบวินัยมาควบคุมเพื่อให้บุคคลทั้งหลายสามารถปฏิบัติตามสถานภาพตามบทบาทหน้าที่ของตนได้โดยสงบเรียบร้อย

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจที่เกิดจากสถานภาพของครูฝ่ายปกครองที่ทำให้เกิดความรุนแรงต่อนักเรียน พบว่าอำนาจของครูฝ่ายปกครองเกิดจากบทบาทและหน้าที่ของตนเองซึ่งจะมีความรุนแรงต่อนักเรียนมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจของครูฝ่ายปกครองเองว่ามีความเคร่งครัดในระเบียบวินัยของโรงเรียนมากน้อยขนาดไหน และยังขึ้นอยู่กับบริบทอื่นๆ ของโรงเรียนโดยเฉพาะความประพฤติของนักเรียน ถ้าหากนักเรียนส่วนใหญ่ตั้งใจเรียนและปฏิบัติตามกฎวินัยของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด ไม่บกพร่อง ครูฝ่ายปกครองก็อาจจะไม่ต้องใช้อำนาจในการดูแลรักษากฎระเบียบมากซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงที่เกิดกับนักเรียน แต่ถ้าหากนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจเรียน มีการทำผิดกฎระเบียบบ่อยๆ และสร้างปัญหาให้กับโรงเรียนมากๆ ครูฝ่ายปกครองก็จะใช้อำนาจในการควบคุมดูแลมากซึ่งก็จะสร้างความรุนแรงให้กับนักเรียนมากเช่นเดียวกัน

“กับครูฝ่ายปกครองนะไม่ค่อยถูกกันหรอก มีครูที่ไหนไม่มีพวกหนูหรอก น่ากลัวกว่าครูคนอื่นอีก แกจะถือไม้เรียวกับบันไดเลื่อนไว้ตัดผมเด็ก ใครโดนครูฝ่ายปกครองเรียกก็หนาวแล้ว แกมีสิทธิยึดของเด็กได้หมด คนนี้ยังดีนะ คนก่อนดุดมาก” (มุกนักเรียนหญิงคนหนึ่งชั้นม.5)

อำนาจกับสถานภาพระหว่างนักเรียนรุ่นพี่กับนักเรียนรุ่นน้องที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง

อำนาจกับสถานภาพระหว่างนักเรียนรุ่นพี่กับนักเรียนรุ่นน้องที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงนี้เป็น อำนาจที่เกิดจากสถานภาพที่แตกต่างกันระหว่างนักเรียนรุ่นน้องกับนักเรียนรุ่นพี่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงซึ่งสถานภาพของนักเรียนรุ่นน้องกับนักเรียนรุ่นพี่นี้ต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ของความเป็นนักเรียนเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันที่สถานภาพการเป็นนักเรียนในชั้นที่ต่างกัน โดยนักเรียนรุ่นพี่จะเรียนในชั้นเรียนสูงกว่านักเรียนรุ่นน้องทำให้มีบทบาทและหน้าที่ต่างกันในเรื่องการเป็นต้นแบบความประพฤติและการดูแลช่วยเหลือซึ่งนักเรียนรุ่นพี่จะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนรุ่นน้องคอยช่วยเหลือแนะนำแต่สิ่งที่ดีแก่น้องในขณะเดียวกันนักเรียนรุ่นน้องก็ต้องทำตัวให้สมกับเป็นรุ่นน้องโดยการให้ความเคารพนักเรียนรุ่นพี่และปฏิบัติในสิ่งที่ดีตามรุ่นพี่

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจที่เกิดจากสถานภาพระหว่างนักเรียนรุ่นพี่กับนักเรียนรุ่นน้อง พบว่านักเรียนรุ่นพี่มีอำนาจที่ทำให้เกิดความรุนแรงแก่นักเรียนรุ่นน้องเพราะมีอำนาจตาม

สถานภาพมากกว่านักเรียนรุ่นน้องในฐานะที่เรียนชั้นสูงกว่าและมีอายุมากกว่าซึ่งในโรงเรียนแห่งนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่เด็กส่วนใหญ่รับทราบและยอมรับว่ารุ่นพี่มีอำนาจเหนือกว่าตน

“ใครๆ เขาก็รู้เราเป็นน้องใหม่จะไปสู้รุ่นพี่ได้ยังไง เขาไม่ค่อยไปยุ่งกันหรอก จะมีก็สมัครไปเข้าแก๊งค์เขา”(ตัมน์นักเรียนชายคนหนึ่งชั้นม.2)

โดยความรุนแรงนี้เกิดจากนักเรียนรุ่นพี่ประพฤติตัวไม่ดี เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่รุ่นน้อง เช่น แต่งตัวไม่เรียบร้อย สบบุหรี่ หรือ ดื่มเหล้า เป็นต้น บางทีก็ชักชวนให้นักเรียนรุ่นน้องไปทำในสิ่งผิดๆ เช่น ชวนหนีโรงเรียนหรือชวนไปเล่นการพนัน เป็นต้น และนักเรียนรุ่นน้องก็สามารถสร้างความรุนแรงให้แก่ นักเรียนรุ่นพี่ได้เช่นเดียวกัน ในกรณีที่นักเรียนรุ่นพี่ทำตัวไม่ดี เกะกะเกร หรือเอารัดเอาเปรียบรุ่นน้องมากเกินไป เช่น การแย่งม้านั่งหินทุกวัน โดยไม่ให้รุ่นน้องนั่ง ซึ่งอาจเป็นที่มาของการทะเลาะวิวาทกันได้ เป็นต้น

“เคยมีรุ่นพี่มาชวนให้ไปเล่นไพ่ เลยโรงเรียนไปไม่ไกล มันบังคับให้น้อง ม.ต้นมันบังคับให้ไปดูต้นทางให้ เจ้านี้ก็กลัวรุ่นพี่จะเหลือเกินก็ไปกับเขา แม่มาตามทีโรงเรียนไม่เจอ”(ครูสมปอง)

อำนาจกับสถานภาพระหว่างนักเรียนรุ่นเดียวกันที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง

อำนาจกับสถานภาพระหว่างนักเรียนรุ่นเดียวกันที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงนี้หมายถึงอำนาจที่เกิดจากสถานภาพระหว่างนักเรียนรุ่นเดียวกันที่เหมือนกันเพราะเรียนชั้นเดียวกัน และอายุใกล้เคียงกัน แต่ก็ยังมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคลที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงซึ่งเมื่อพิจารณาถึงอำนาจที่เกิดจากสถานภาพระหว่างนักเรียนรุ่นเดียวกันแล้วจะพบว่าความแตกต่างกันระหว่างบุคคลในเรื่องของความรู้ความสามารถ รวมถึงฐานะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันนั้น อำนาจที่เกิดจากความแตกต่างกันในสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความรุนแรงแก่กันและกันได้โดยนักเรียนบางคนที่จะเรียนเก่ง มีหน้าตาดี หรือรวยกว่านักเรียนคนอื่น เป็นต้น ความแตกต่างเหล่านี้อาจเป็นเหตุให้นักเรียนคนอื่นๆ เกิดความอิจฉา ริษยาและหาทางกลั่นแกล้งนักเรียนคนนั้น เป็นต้น

“นักเรียนที่อยู่ในห้องเดียวกันที่มีฐานะดีกว่าที่บ้านรวยแม่ขายที่ได้เงินมาสร้างบ้านหลังใหญ่โตก็จะ ใช้จ่ายดีๆ เอามาโชว์เพื่อนที่โรงเรียน เพื่อนอยากได้บ้างยังถ้าไม่ค่อยถูกกันนะเด็กที่รวยก็ชอบดูถูก มาฟ้องบ่อยไ้เรื่องข่มกันในห้องเนี่ย”(ครูสมฉัตร)

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

เมื่อโรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านหลอมเด็กและเยาวชนเพื่อฝึกฝนอบรมให้เป็นทั้งคนดีและคนเก่งและเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่จะเกิดอะไรขึ้นหากโรงเรียนกลายเป็นสถานที่เกิดเหตุความรุนแรงในหลากหลายรูปแบบโดยผ่านภัยเงียบที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียน ดังนั้นการวิจัยเรื่องโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางครั้งนี้จึงสนใจค้นหาคำตอบเพื่อทำความเข้าใจถึงความหมาย รูปแบบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน และเพื่อทำความเข้าใจถึงโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำโดยผ่านมุมมองและประสบการณ์ของตัวนักเรียนเองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ความหมาย รูปแบบ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

ความหมายและรูปแบบของความรุนแรงในโรงเรียน จากมุมมองของนักเรียน ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่าเป็นการกระทำจากบุคคลต่าง ๆ ตั้งแต่ครู นักเรียน เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนที่ทำร้ายนักเรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งความรุนแรงทางเพศ ซึ่งการทำร้ายร่างกายเป็นการทำให้ร่างกายบาดเจ็บ ตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อยจนถึงขั้นเสียชีวิต เช่น การหยิก ตะบอง ตบตี ทำร้ายด้วยอาวุธ เป็นต้น ส่วนการทำร้ายจิตใจเป็นการทำให้เด็กกระทบกระเทือนจิตใจ เช่น การทอดทิ้ง ล้อเลียน ดูถูกเหยียดหยาม ประจาน ดุด่า ชู ตะคอก กักขังหน่วงเหนี่ยว เพิกเฉย เป็นต้น ซึ่งบางครั้งอาจจะได้รับความเสียหายมากกว่าทางร่างกาย ส่วนความรุนแรงทางเพศนั้นนักเรียนมองว่าเป็นเรื่องชั่วช้า การแย่งแฟนกันของนักเรียนผู้หญิง สำหรับครูได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่าเป็นการกระทำรุนแรงต่อร่างกายและจิตใจได้รวมไปถึงการกระทำที่กระทบต่อสิทธิของเด็ก เช่น ทำให้เด็กขาดโอกาสในการเรียนรู้อย่างเต็มที่อันเนื่องมาจากการขาดแคลนบุคลากรครูทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ การที่ครูไม่มีเวลาสอนเด็ก ขาดอุปกรณ์การเรียน การปล่อยปละละเลย ไม่เอาใจใส่ดูแลเด็กเท่าที่ควรซึ่ง

ถือว่าเป็นความรุนแรงแฝงหรือความรุนแรงเงียบ ส่วนพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียน ได้ให้ความหมายว่า เป็นการทำให้เด็กได้รับความกระทบกระเทือนทั้งทางร่างกายและจิตใจจากการไปโรงเรียนโดยเกิดจากการกระทำของเพื่อนหรือครูในโรงเรียน รวมไปถึงการที่เด็กไม่ได้รับสิทธิที่พึงได้รับในฐานะของนักเรียนคนหนึ่ง เช่น การที่ครูสอนเด็กไม่เต็มที การที่ห้ามครูลงโทษเด็กด้วยการตีที่จะเอื้อให้ครูปล่อยปละละเลยไม่สนใจเด็ก เป็นต้น ในส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาได้ให้ความหมายของความรุนแรงไว้ว่าเป็นลักษณะของการทะเลาะวิวาท ชกต่อยตบตีกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียนหรือความรุนแรงระหว่างครูกับนักเรียน เช่น ครูลงโทษนักเรียนเกินกว่าเหตุ ครูลงนามเด็ก เป็นต้น

โดยสรุปความหมายของความรุนแรงในโรงเรียนจากมุมมองของนักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา ส่วนใหญ่มีการให้ความหมายที่สอดคล้องกันคือมองว่าความรุนแรงเป็นการกระทำใดๆ แก่ นักเรียน ในลักษณะที่ทำให้เกิดความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่นักเรียนรวมทั้งความรุนแรงทางเพศ และความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิของเด็กและเยาวชนที่สมควรได้รับในฐานะของนักเรียนคนหนึ่งโดยตัวนักเรียนเองสามารถเป็นได้ทั้งผู้ถูกกระทำและผู้กระทำความรุนแรงซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความรุนแรงขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO). 1995) ที่ได้นิยามความรุนแรงไว้ว่า หมายถึงการจงใจใช้กำลังหรืออำนาจทางกายเพื่อข่มขู่หรือกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ ตาย หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจหรือเป็นการยับยั้งการเจริญงอกงามหรือการกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการและขาดการได้รับในสิ่งที่สมควรจะได้รับ

ส่วนรูปแบบของความรุนแรงนั้นจากการศึกษาพบว่าความรุนแรงในโรงเรียนสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และรูปแบบของความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนสามารถจำแนกได้หลาย รูปแบบด้วยกันขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่นำมาใช้จากข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ 1) ใช้เกณฑ์ของบุคคลที่ถูกกระทำและเป็นผู้กระทำเป็นเกณฑ์ มี 3 ลักษณะ คือ ความรุนแรงระหว่างครูกับนักเรียน ตั้งแต่ว่ากล่าวตักเตือน ทำกิจกรรม ทำทัณฑ์บน พักการเรียน และให้ออก ความรุนแรงระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ได้แก่ การทะเลาะวิวาท ล้อเลียนปมด้อย การข่มขู่รีดไถ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลรวมทั้งการละเมิดทรัพย์สินและการละเมิดทางเพศ การชักพาสู้ยาเสพติดซึ่งสอดคล้องกับที่สมบัติ ตาปัญญา (2549) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยในสองเรื่องคือการสำรวจปัญหาการรังแกกันของนักเรียน และการสำรวจทัศนคติต่อการสร้างวินัยและพฤติกรรมในการสร้างวินัยของครูต่อนักเรียนผลการวิจัยพบว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีในโรงเรียนนั้นมีสองรูปแบบด้วยกัน คือความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียน

กับนักเรียนในลักษณะของการรังแกกันและความรุนแรงระหว่างครูกับครูกับนักเรียนในรูปแบบของการลงโทษทางวินัย ส่วนอีกหนึ่งรูปแบบที่พบจากการศึกษาครั้งนี้คือความรุนแรงระหว่างนักเรียนที่มีการดึงคนนอกเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งหมายถึงความรุนแรงระหว่างนักเรียนแต่ได้แผ่ขยายออกไปสู่บุคคลภายนอกทั้งนี้เนื่องจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการทะเลาะวิวาทหรือจากการไม่พอใจซึ่งกันและกันหรือกระทบทั้งกันนั้นเมื่อไม่สามารถแสดงออกและจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองก็มักจะมีการดึงคนอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องและส่วนใหญ่มักจะเป็นคนที่อยู่นอกโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับนักเรียนที่เป็นคู่กรณีกัน 2) ใช้เกณฑ์ผลที่เกิดขึ้นจากความรุนแรง ได้แก่ ความรุนแรงต่อร่างกาย เช่น ตบตี ชกต่อย ยกพวกตีกัน เป็นต้น ความรุนแรงต่อจิตใจ เช่น ล้อเลียนปมด้อย ประจานความผิดเรียนหนัก เป็นต้น ความรุนแรงทางเพศ เช่น การข่มขืน ลวนลาม เป็นต้น 3) ใช้เกณฑ์วิธีการก่อความรุนแรง ได้แก่ การใช้กำลังทางกาย เช่น การแสดงสีหน้าท่าทางขู่ให้โกรธ การทำร้ายด้วยอวัยวะหรืออาวุธต่างๆ การใช้วาจา ได้แก่ พุดปด พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ พุดเพื่อเจ้อ การใช้กำลังทางกายและวาจา เช่น การแสดงสีหน้าท่าทางขู่พร้อมกับคำด่า การใช้คำหยาบพร้อมกับทำร้ายด้วยอวัยวะและอาวุธ

นอกจากนี้รูปแบบของความรุนแรงยังเกี่ยวข้องกับจุดเกิดเหตุในฐานะพื้นที่ที่ก่อให้เกิดความรุนแรง ได้แก่ 1) สถานที่ทั่วๆ ไปในโรงเรียน เช่น ในห้องเรียน ทางเดิน สนามกีฬา โรงอาหาร เป็นต้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมักเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นกะทันหันหรือโดยบังเอิญ เช่น เด็กเดินชนกันแล้วเกิดความไม่พอใจกันหรือเขม่นหน้ากันทำให้เกิดความไม่พอใจจนกลายเป็นความบาดหมางและกระตุ้นให้เกิดการกระทำที่รุนแรงเป็นลำดับต่อมา ซึ่งสถานที่ทั่วไปนี้มักเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้นและ 2) สถานที่ลับตาหรือสถานที่ที่ไม่มีคนพลุกพล่านมากนัก เช่น หลังโรงเรียน ห้องน้ำ แปลงเกษตรของโรงเรียน ความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นนั้นจะเป็นเหตุการณ์ที่เฉพาะเจาะจง มีการนัดหมายล่วงหน้าเพื่อมาพบกัน เช่น การนัดตบกันของนักเรียนหญิง การทำต่อยกันของนักเรียนชาย เป็นต้น ในสถานที่ดังกล่าวนี้จะเป็นบริเวณที่กลุ่มผู้ใช้ความรุนแรงมักจะใช้เป็นสถานที่ประจำหรือเคยเห็นว่ามีการใช้สถานที่แห่งนี้เพื่อการแสดงออกซึ่งความรุนแรงอยู่บ่อยครั้งเนื่องจากจะเป็นบริเวณที่ลับตาครูและการก่อเหตุอื่นๆ จะมีเจตนาชัดเจนโดยมีการนัดหมายและเตรียมการล่วงหน้า

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

เมื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน พบว่าสามารถพิจารณาได้จาก 3 ลักษณะ ได้แก่

1. เด็กและเยาวชนที่ตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว เกิดจากปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่

- 1) ปัจจัยจากตัวเด็กนักเรียนเอง เช่น นักเรียนมีลักษณะทางกายภาพ และมีบุคลิกที่อ่อนแอ ซึ่งมาจากร่างกายพิการมาแต่กำเนิด เช่น ตาเหล่ ปากแหว่ง เป็นต้น หรือพิการจากอุบัติเหตุ เช่น นิ้วขาด แขนหัก ตาบอด เป็นต้น ซึ่งสาเหตุเหล่านี้อาจทำให้เด็กเกิดปมด้อย ไม่กล้าแสดงออก และอาจถูกล้อเลียนจากเพื่อนๆ เด็กมีลักษณะน่าหมั่นไส้หรือน่ารำคาญ เช่น ชอบพูดเสียงดัง หรือมีกลิ่นตัวแรง เป็นต้น เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทั้งหลาย เช่น มีนิสัยก้าวร้าว ชอบชกต่อย หรือ ชอบลักขโมย เป็นต้น เด็กที่มีประวัติต่างพร้อยมาก่อน เช่น เคยลักขโมย เคยเสพยาบ้าหรือเคยเล่นการพนัน เป็นต้น ซึ่งเด็กเหล่านี้มักจะถูกเพ่งเล็งหรือถูกควบคุมเป็นพิเศษ
- 2) ปัจจัยจากบริบทของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนจัดการเรียนการสอนไม่ดี เรียนหนักเกินไปทำให้เด็กเครียดหรือบางที่เกิดจากครูที่มีภารกิจเยอะ ไม่มีเวลามาสอนจึงปล่อยปละละเลยเด็ก ซึ่งจัดเป็นความรุนแรงแฝงหรือเป็นความรุนแรงเงียบซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับแนวคิดที่ว่าด้วยความรุนแรงโครงสร้างที่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคนที่มียตำแหน่งที่แตกต่างกันในโครงสร้างนั้น ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเอารัดเอาเปรียบผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าในกระบวนการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. 2545: 144-148) เป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างแบบยลโดยไม่ได้ปรากฏผลหรือหลักฐานที่ชัดเจนว่าส่งผลต่อร่างกายหรือจิตใจหากแต่เป็นความรุนแรงที่ทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวนักเรียนอย่างไม่รู้ตัวและจะสะสมเป็นผลกระทบที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ หรือครูทำโทษนักเรียนเกินกว่าเหตุ ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นมูลเหตุที่ทำให้เด็กเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรง

2. เด็กและเยาวชนที่อยู่ในฐานะของผู้กระทำความรุนแรง ได้แก่ 1) ปัจจัยจากตัวเด็กนักเรียนเอง ที่มีความคิดและพฤติกรรมต่างกัน มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ ความคิดและความรู้สึก หรือการขาดวุฒิภาวะในการกลั่นกรองเรื่องต่างๆ ทั้งการคบเพื่อนและการรับสื่อต่างๆ ซึ่งมีผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมก่อเหตุความรุนแรงซึ่งในโรงเรียนนั้นการก่อเหตุความรุนแรงถือได้ว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎระเบียบและบรรทัดฐานของโรงเรียนทั้งนี้การฝ่าฝืนดังกล่าวนั้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์จะเห็นได้ว่านักเรียนมีการตีความและให้นิยามกับการฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมในโรงเรียนที่แตกต่างกันเมื่อนักเรียนได้มีปฏิสังสรรค์ระหว่างนักเรียนที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือกระทำความรุนแรงด้วยกันก็จะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล และตีความสัญลักษณ์ต่างๆ เช่น กฎระเบียบ การลงโทษ การควบคุมของโรงเรียน และเมื่อนักเรียนที่อยู่ในฐานะของผู้กระทำความรุนแรงมีการตีความว่ากฎระเบียบของโรงเรียนบางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมบางอย่างเข้มงวดจนเกินไป ส่งผลให้นักเรียนเห็นว่าตนเองสามารถที่จะฝ่าฝืนได้ และเมื่อกฎระเบียบยิ่งเข้มงวดมากขึ้นเท่าไร นักเรียนก็จะยิ่งหาวิธีการที่แบบยลมากขึ้นในการฝ่าฝืนกฎนั้นโดยไม่ให้ถูกลงโทษซึ่งบลูเมอร์ (Blumer. 1969: 2-5) เห็นได้ว่าแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เป็นการมองภาพรวม

ทั้งผู้กระทำ การกระทำ และความหมายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นั่นคือนักเรียนอยู่ในฐานะของผู้กระทำ การกระทำคือการฝ่าฝืนกฎซึ่งโดยนัยนี้การฝ่าฝืนกฎเป็นสิ่งที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงในเวลาต่อมาและการให้ความหมายกับการฝ่าฝืนกฎว่าสามารถกระทำได้ ย่อมทำให้เกิดการกระทำความรุนแรงได้อีก 2) ปัจจัยจากสภาพครอบครัวของเด็กนักเรียน ซึ่งบางครอบครัวเป็นแหล่งบ่มเพาะความรุนแรง อันเกิดจากพ่อแม่ขาดทักษะในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน และเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี เช่น ทะเลาะวิวาทกันกัน ด่าทอด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ เป็นต้น ทำให้นักเรียนซึมซับสิ่งเหล่านี้และหล่อหลอมเป็นบุคลิกภาพและมีปัญหาทั้งทางด้านอารมณ์ การปรับตัวเข้ากับสังคมและมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ความรุนแรงอันจะส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ความรุนแรงในการดำเนินชีวิตทั้งที่บ้านและโรงเรียน 3) ปัจจัยจากโรงเรียน เช่น มีกฎระเบียบ มากเกินไป หรือการเลียนแบบเพื่อนไม่ดี เป็นต้น 4) ปัจจัยจากการรับสื่อต่าง ๆ ที่มักเสนอภาพของความรุนแรง และ 5) ปัจจัยจากชุมชนที่มีวัฒนธรรมประเพณีไม่เหมาะสม เช่น ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวที่มีการดื่มเหล้าเป็นประจำทำให้นักเรียนซึมซับสิ่งเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นต้น

3. เด็กและเยาวชนที่เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำความรุนแรง ได้แก่ 1) เด็กที่เริ่มต้นจากการเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรงแต่ต่อมากลายเป็นผู้กระทำความรุนแรงเสียเองเพราะการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงนั้นทำให้เด็กเกิดปมด้อย ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ทำอะไรก็ไม่สำเร็จ จึงประชดตัวเองด้วยการทำผิด ๆ เสียเลย เช่น มีพฤติกรรมก้าวร้าว ดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่ เป็นต้น 2) เด็กที่เริ่ม ต้นจากการเป็นผู้กระทำความรุนแรงแต่ต่อมากลายเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรง ก็เพราะการทำตัวที่ไม่ดีนั้นทำให้ได้รับการต่อต้านหรือได้รับการลงโทษจากเพื่อน รุ่นพี่ ครูหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เป็นต้น และ 3) เด็กเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อตนเอง ได้แก่ เด็กที่เคยเป็นผู้ที่ถูกกระทำ ความรุนแรงมาก่อนแล้วประชดด้วยการทำร้ายตัวเอง เด็กที่เคยเป็นผู้ที่กระทำ ความรุนแรงมาก่อน แล้วเกิดสำนึกผิดเสียใจ จึงทำร้ายตัวเอง และ เด็กที่กระทำ ความรุนแรงต่อตนเอง เป็นเด็กที่มีภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่แปรปรวนเพราะถูกบีบคั้นจากอะไรบางอย่าง เช่น ความบีบคั้นจากครอบครัว น้อยเนื้อต่ำใจ จึงทำร้ายตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้ในส่วนของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนนั้นจะเห็นว่ามี ความเกี่ยวข้องกับมูลเหตุต่าง ๆ ทั้งที่มาจากตัวเด็กเองที่อยู่ทั้งในฐานะของผู้ถูกกระทำและในฐานะของผู้กระทำ ความรุนแรงและมูลเหตุที่มาจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งมูลเหตุที่มาจากครอบครัวที่เป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุดเป็นแหล่งบ่มเพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งอย่างตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม มูลเหตุจากชุมชนซึ่งในที่นี้อาจกล่าวอ้างถึงโรงเรียนในฐานะของชุมชนทางการศึกษาซึ่งเป็นสถานที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงทั้งที่ มาจากการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน บทบาทของครู เพื่อนร่วมโรงเรียนที่ลวนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความรุนแรงที่เกิดขึ้น มูลเหตุจากสื่อมวลชน และมูลเหตุจากสังคมซึ่งหมายถึงโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการของชุมชนที่อยู่รายล้อมเด็กและเยาวชนนั้นก็ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับแนวคิดมนุษย นิเวศวิทยาของบรอนเฟนเบรนเนอร์ (Bronfenbrenner, 1979) ที่เห็นว่าการที่บุคคลมีพฤติกรรมใด ๆ

นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับของตัวเด็กกับโครงสร้างในระดับจุลภาคซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับตัวที่สุดและให้ประสบการณ์โดยตรง หน่วยแรกที่สุด คือ ครอบครัว ที่พ่อแม่และลูก มีปฏิสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังมีหน่วยอื่นอีก เช่น ครอบครัวของญาติ ศูนย์เลี้ยงดูแลเด็ก ห้องเรียน ที่โรงเรียน เป็นต้น จนถึงโครงสร้างในระดับมหภาคซึ่งเป็นระบบใหญ่ที่สุดของสังคม ซึ่งเป็นที่รวมทุกระบบให้เกี่ยวเนื่องกัน เป็นระบบวัฒนธรรมใหญ่ และวัฒนธรรมย่อยของสังคม นอกจากนี้ปัจจัยของความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นยังกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่ามีความเกี่ยวข้องกับระบบปฏิสัมพันธ์ซึ่งเป็นระบบสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงระบบจุลภาคต่างๆ ให้สัมพันธ์กัน เช่น ความสัมพันธ์ ระหว่างญาติพี่น้อง ระหว่าง ครอบครัวและโรงเรียน เด็กที่มีปัญหาที่บ้านจะไปสร้างปัญหาที่โรงเรียน เด็กจากครอบครัวอ่อน มักจะเป็นเด็กเรียนร้อยที่โรงเรียน เป็นต้น

2. โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

ความรุนแรงต่อเด็กที่แฝงอยู่ในโครงสร้างสังคมของโรงเรียนเป็นภัยเงียบ โดยอาจจะมาในรูปแบบของการจัดระเบียบบรรทัดฐานและการจัดระเบียบความแตกต่างซึ่งเป็นไปตามโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และโครงสร้างเชิงอำนาจ ดังนี้

โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับระเบียบบรรทัดฐานของโรงเรียนและการจัดระเบียบความแตกต่างระหว่างสถานภาพ บทบาทหน้าที่ของบุคคล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนตามความสัมพันธ์ทั้ง 5 คู่ ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ครูใช้กฎระเบียบในเรื่องต่างๆ อย่างเข้มงวดเป็นการควบคุมวิถีชีวิตในแต่ละวันของนักเรียนตั้งแต่การมาโรงเรียน การแต่งกายและทรงผมซึ่งทางโรงเรียนได้กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในเอกสารคู่มือนักเรียนโดยมีการปฐมนิเทศนักเรียนเข้าใหม่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 และการเรียนการสอนและกิจกรรมในโรงเรียนซึ่งครูบางคนอาจใช้อำนาจเผด็จการโดยขาดความชอบธรรม ขาดความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดอันมีผลต่อการทำทนายและการฝ่าฝืนกฎระเบียบของนักเรียนดังนั้นครูจึงต้องใช้การควบคุมทางสังคมเพื่อทำให้นักเรียนยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการควบคุมทางสังคมที่เห็นว่าการควบคุมนักเรียนนั้นมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดกับแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ จะมีการจัดระเบียบแบบแผนที่แน่นอนและมีความต่อเนื่อง นั่นคือบรรทัดฐานของสังคม อันได้แก่กฎระเบียบต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อการควบคุม

และเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อกันในสังคม (Broom; Selznich; & Darroch. 1981: 55-56) การจัดระเบียบสังคมที่วุ่นวายนี้ ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้เพราะความเข้าใจร่วมกันของคนส่วนใหญ่ที่ยึดถือปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นแบบแผนที่ยึดถือปฏิบัติกันทั่วไป ดังนั้น การควบคุมทางสังคมในโรงเรียนก็คือ การทำให้นักเรียนยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียนนั่นเอง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนนักเรียนซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบปฐมนิเทศ มีความใกล้ชิดและรู้จักกันดี ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์แบบการยอมรับอำนาจระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้อง ความสัมพันธ์แบบการยอมรับกันในกลุ่มนักเรียนเกรดด้วยกัน ความสัมพันธ์แบบการยอมรับกันในกลุ่มเด็กเก่งเด็กดีด้วยกัน ความสัมพันธ์ในเชิงไม่ยอมรับความแตกต่างระหว่างกลุ่มหรือตัวบุคคล และความสัมพันธ์ในเชิงชั่วสาว ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันนี้เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกันนั้นเกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อและการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา การคล้อยตามหรือการมีความเห็นขัดแย้งระหว่างกลุ่มเพื่อนนักเรียนด้วยกันนั้นย่อมส่งผลต่อการแสดงออกของนักเรียนซึ่งรวมถึงการกระทำความรุนแรงด้วย ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนจะเป็นไปในทิศทางที่ดี หรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งการปฏิสัมพันธ์เป็นสิ่งที่แต่ละคนสร้างขึ้น เพราะโดยทั่วไปที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ นั้นจะพัฒนาการตีความของตนเองขึ้น หรือเรียกว่ามีการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน เริ่มตั้งแต่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างธรรมดา มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยที่ไม่จำเป็นต้องเกิดการเห็นพ้องต้องกัน ในขณะที่บางคนมีการแลกเปลี่ยนการตีความกัน เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงความจริงโดยการตอรองในบางเรื่องเสมอๆ ซึ่งสามารถเลื่อนไหลได้โดยปัจเจกบุคคลที่มองเห็นสิ่งต่างๆ แตกต่างกัน การกระทำของคนจึงขึ้นกับพื้นฐานของการตีความและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่มีระหว่างกันในรูปของความสัมพันธ์ (Bogdan; & Biklen. 1992: 36) 3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบแบบตามสายงานหรือหน้าที่ความรับผิดชอบ และค่อนข้างเป็นอิสระจากกันในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยครูมีการแบ่งงานกันทำ ติดต่อกันตามสถานภาพเพื่อการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ 4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวดิ่งที่ผู้บริหาร คือ ผู้ที่มีอำนาจในการจัดสรรทรัพยากร และแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆ ในโรงเรียนให้กับคณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารนี้เองมีส่วนเกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยเฉพาะในด้านของการใช้อำนาจสั่งการที่ส่งผ่านจากผู้บริหารสู่ครูและส่งต่อไปยังนักเรียน กล่าวคือเมื่อผู้บริหารสั่งการสิ่งใดลงมา เช่น กฎระเบียบต่างๆ ครูคือผู้ที่ทำหน้าที่นำกฎเหล่านั้นไปบังคับใช้กับนักเรียน หากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูไม่เป็นไปในแนวทางที่ดี

แล้วย่อมมีผลต่อการไม่ยอมรับของครูและเพิกเฉยต่อภาระต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงในกรณีที่นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ผู้บริหารจะมีอำนาจในการสั่งการให้ครูทำหน้าที่ลงโทษนักเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการควบคุมหรือการลงโทษทางวินัยที่ครูจะต้องดำเนินการ 5) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน เช่น นักการภารโรง พนักงานรักษาความปลอดภัย แม่ค้าในโรงอาหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างคิดว่าตนมีอำนาจเหนือกว่าโดยมองแบบเข้าข้างตัวเอง เช่น นักเรียนมองว่าบุคลากรเป็นลูกจ้างของโรงเรียนที่ต้องคอยอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ตน ส่วนบุคลากรก็อาจมองว่าตนเองเป็นเจ้าหน้าที่ที่สามารถดูแลควบคุมให้เด็กนักเรียนทำตามได้โดยอาศัยอำนาจที่ได้รับมอบหมายจากครูและผู้บริหารที่มีอำนาจเหนือกว่านักเรียน จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโรงเรียนมีผลทำให้เกิดระยะห่างทางสังคมระหว่างผู้ที่มีสถานภาพและมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันซึ่งจะส่งผลต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นแก่นักเรียนในโรงเรียน

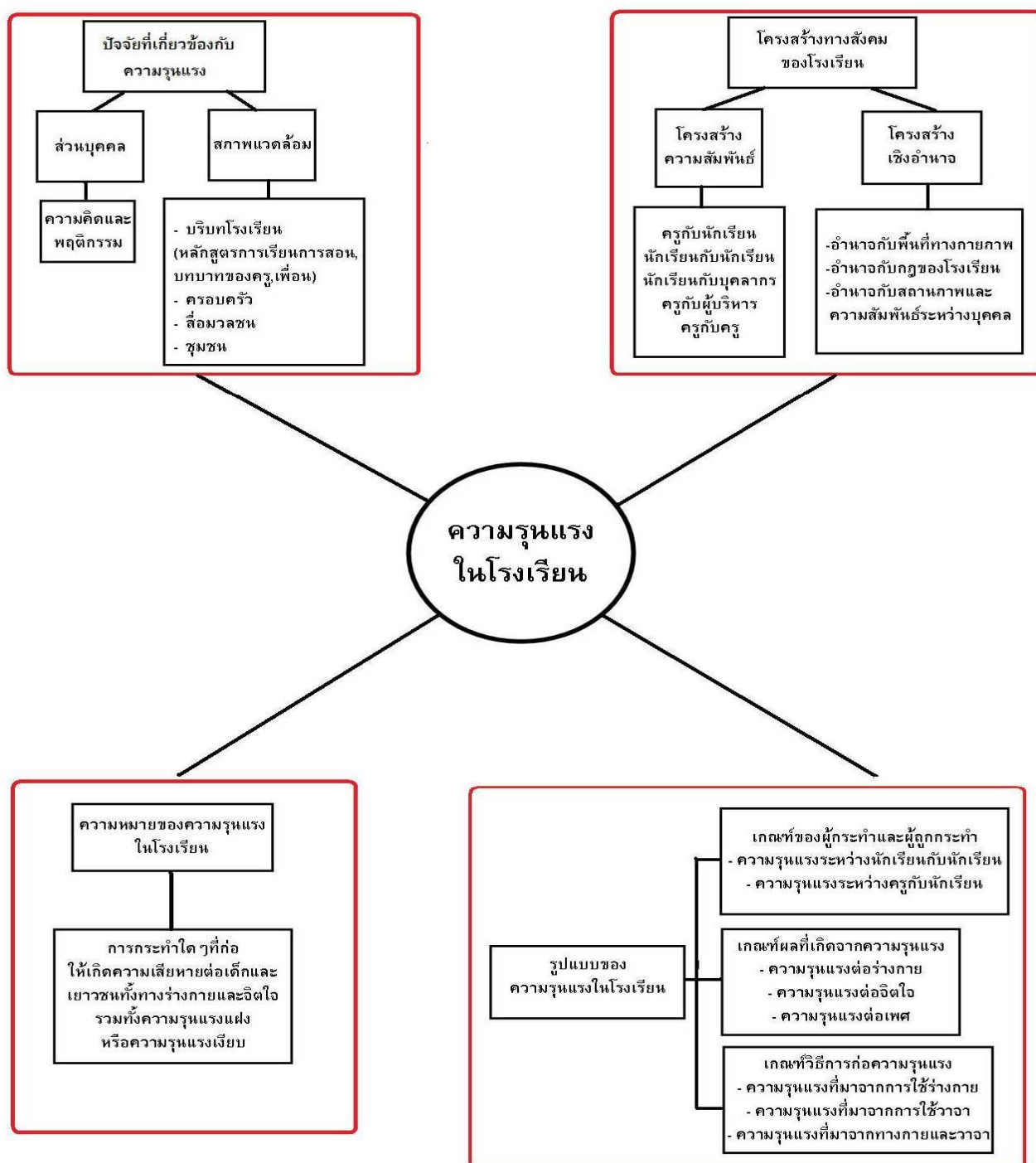
โครงสร้างเชิงอำนาจกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

สำหรับโครงสร้างเชิงอำนาจกับความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียนนี้ เป็นโครงสร้างเชิงอำนาจที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) อำนาจกับลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ จากการศึกษาพบว่าอำนาจของบุคคลต่างๆ นั้นเกิดจากบทบาทและหน้าที่ของตนเองและมีส่วนสัมพันธ์กับพื้นที่ของโรงเรียนที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงซึ่ง อำนาจของครูกับพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง เช่น ในห้องเรียน ครูจะมีอำนาจในการสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียนและสามารถลงโทษนักเรียนที่ทำผิดระเบียบวินัย เช่น ไม่ส่งการบ้าน เข้าเรียนสายหรือไม่เข้าชั้นเรียน เป็นต้น หน้าเสาธง ก็เช่นกัน เป็นที่ตั้งเสาธงชาติซึ่งนักเรียนจะมาตั้งแถวเพื่อเคารพธงชาติในตอนเช้า เป็นที่อบรมสั่งสอน และชี้แจงกฎระเบียบของโรงเรียน ซึ่งบางครั้งเล็กก็ซ้ำ แดดก็ร้อนและบางทีก็ใช้เป็นที่ลงโทษนักเรียนที่ทำผิด อำนาจของนักเรียนกับพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง เช่น ที่ตั้งของชมรมหรือกลุ่มต่างๆ ซึ่งหัวหน้าและกรรมการชมรมมักเป็นนักเรียนรุ่นพี่ๆ ที่รุ่นน้องจะให้ความเกรงใจเมื่อรุ่นพี่สั่งให้ช่วยอะไรก็ต้องช่วยบางทีทำให้ต้องกลับบ้านดึก สนามกีฬาของโรงเรียน ม้านั่งหิน หรือพื้นที่หลังอาคารเรียนต่างๆ ก็เป็นสถานที่ที่นักเรียนรุ่นพี่มักจะมาจองใช้งาน หรือผูกขาดการใช้งานซึ่งเป็นเหตุให้นักเรียนรุ่นน้องๆ อึดอัดใจหรือโกรธ อำนาจของเจ้าหน้าที่โรงเรียนกับพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง เช่น ในห้องสมุด เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมีอำนาจในการให้นักเรียนยืม-คืนหนังสือ ซึ่งบางครั้งก็ใช้คำพูดที่ไม่ดี บอ้ยยาม เป็นที่ทำการของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย บางวันนักเรียนกลับบ้านช้าก็จะบ่นพึมพำหรือต่อว่านักเรียน เป็นต้น 2) อำนาจกับกฎระเบียบของโรงเรียน เป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับนักเรียนที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในระหว่างที่ดำรงสถาน ภาพเป็นนักเรียน โดยมี

ครูคอยกำกับดูแล และใช้อำนาจผ่านกฎระเบียบต่างๆ ได้อย่างชอบธรรม เช่น เมื่อนักเรียนแต่งกายหรือไว้ทรงผมไม่ถูกต้องก็จะถูกครูทำโทษ นักเรียนที่ขาดเรียนเกิน 7 วันโดยไม่แจ้งสาเหตุและโรงเรียนติดต่อผู้ปกครองไม่ได้ 3 ครั้ง ก็จะถูกจำหน่ายชื่อออกจากโรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้สามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องอำนาจมาอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวได้นั้นคือ การกระทำความรุนแรงเพื่อการคงไว้ซึ่งอำนาจในระบบโรงเรียนนั้นจะสำเร็จได้ยากหากขาดพื้นที่ที่เอื้อต่อปฏิบัติการของอำนาจ คือ หนึ่งลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของโรงเรียน และสองพื้นที่ของกฎเกณฑ์และวินัยที่บังคับใช้ในการเข้าจัดการทำกับร่างกาย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2543: 32-33) และ 3) อำนาจกับสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นอำนาจที่เกิดจากความแตกต่างทางด้านสถานภาพและความสัมพันธ์ของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในโรงเรียนทำให้บุคคลบางกลุ่มใช้ความเหนือกว่าทางด้านสถานภาพและความสัมพันธ์ในการใช้ความรุนแรง บางทีก็ใช้อำนาจโดยไร้ซึ่งความชอบธรรม ซึ่งได้แก่ อำนาจจากสถานภาพครูผู้สอนที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงต่อนักเรียน เช่น การลงโทษนักเรียนที่ไม่ตั้งใจเรียน มาสาย หรือไม่เข้าชั้นเรียน เป็นต้น อำนาจจากสถานภาพของครูฝ่ายปกครองที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง เช่น ครูฝ่ายปกครองสามารถทำโทษนักเรียนที่ประพฤติผิดกฎระเบียบของโรงเรียนได้ เช่น นักเรียนที่แต่งกายผิดระเบียบ สบบุหรี่ยัดดมเหล้า เป็นต้น ซึ่งการใช้อำนาจของครูฝ่ายปกครองนั้นหากใช้ด้วยความชอบธรรมก็จะเป็นการควบคุมดูแลนักเรียนในสถานภาพของครูที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีที่จะอบรมขัดเกลาให้เด็กนักเรียนเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่ดีงาม ในขณะที่การใช้อำนาจของครูฝ่ายปกครองถ้าขาดความชอบธรรมแล้วก็จะเอื้อให้เกิดการใช้ความรุนแรงกับเด็กนักเรียนอย่างไม่รู้ตัวหรืออาจจะเป็นการใช้อำนาจด้วยความแบายลภายใต้อำนาจที่ตนเองมีเนื่องจากการมีสถานภาพและตำแหน่งที่เหนือกว่า อำนาจจากสถานภาพนักเรียนรุ่นพี่ที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงต่อนักเรียนรุ่นน้อง เกิดจากนักเรียนรุ่นพี่เรียนในชั้นสูงกว่ารุ่นน้องตัวโตกว่าและอายุมากกว่าจึงทำให้รุ่นน้องเกรงใจและไม่กล้าขัดคำสั่งรุ่นพี่ และอำนาจจากสถานภาพของนักเรียนรุ่นเดียวกันที่เอื้อให้เกิดความรุนแรงต่อนักเรียนด้วยกัน แม้สถานภาพจะเท่าเทียมกัน แต่ก็ยังแตกต่างกันในเรื่องความรู้ความสามารถ รูปร่างหน้าตา และฐานะครอบครัว เป็นต้น ซึ่งนักเรียนที่เรียนเก่งกว่า หน้าตาดีกว่าหรือรวยกว่าอาจจะพุดชมเพื่อนนักเรียนที่ด้อยกว่าหรือนักเรียนที่ด้อยกว่าอาจจะอิจฉาริษยา และหาทางกลั่นแกล้งเพื่อนนักเรียนที่เด่นกว่า เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างของสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นมีผลต่อการใช้อำนาจที่มีอยู่ในการกระทำความรุนแรงกับนักเรียนได้โดยเฉพาะครูซึ่งมีอำนาจที่ได้รับอย่างชอบธรรมจากโรงเรียนที่สามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ภายใต้ความถูกต้องเหมาะสมและประเด็นทางด้านจริยธรรมหรือจรรยาบรรณในวิชาชีพครู ส่วนรุ่นพี่หรือเพื่อนนักเรียนรุ่นเดียวกันนั้นความแตกต่างของสถานภาพก็เอื้อให้เกิด

การใช้อำนาจในการกระทำความรุนแรงได้เช่นกันทั้งนี้เนื่องจากด้วยช่วงวัยที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยกันย่อมทำให้เกิดความแตกต่างทางความคิด การกระทบกระทั่ง การชิงดีชิงเด่น ซึ่งล้วนแล้วแต่นำมาซึ่งการกระทำความรุนแรงได้ทั้งสิ้น

ดังนั้นจะเห็นว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่ค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้เน้นเผยให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงภายใต้บริบทของโรงเรียนที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมของโรงเรียนทั้งโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและโครงสร้างเชิงอำนาจที่ล้วนแล้วแต่เอื้อให้เกิดความรุนแรงรวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นสามารถจำแนกให้เห็นทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องเมื่อเด็กและเยาวชนอยู่ในฐานะของผู้ถูกระทำในฐานะผู้กระทำและที่อยู่ทั้งในฐานะของผู้ถูกระทำและผู้กระทำซึ่งแต่ละปัจจัยนั้นมีความเชื่อมโยงกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในหลากหลายรูปแบบทั้งความรุนแรงต่อร่างกาย ต่อจิตใจ ต่อเพศหรือแม้แต่ความรุนแรงแฝงหรือความรุนแรงเงียบที่นับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นและเป็นเสมือนแหล่งบ่มเพาะความรุนแรงที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงในรูปแบบอื่นๆ ที่ร้ายแรงและมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นซึ่งปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นหากมองตามสภาพปัญหาแล้วจะเห็นว่าความรุนแรงในพื้นที่โรงเรียนนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาเพียงลำพังหากแต่มีบริบทที่แวดล้อมเกี่ยวข้องกับเด็ก ๆ แต่ละคนทั้งในระดับชุมชน ครอบครัว รวมไปถึงโรงเรียนซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่เด็กและเยาวชนมักแสดงออกถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่แห่งนี้มากที่สุด บางคนได้รับความกดดันจากสภาพในครอบครัวก็มีการแสดงออกในด้านความรุนแรงที่โรงเรียน บางคนเกิดปมด้อยเนื่องจากสภาพสังคม ชุมชน หรือได้เห็นตัวอย่างที่ไม่ดีจากชุมชนที่ตนอยู่อาศัยก็แสดงออกที่โรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นสถานที่ซึ่งรองรับปัญหาต่าง ๆ ดังนั้นปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นครั้งนี้จึงนับได้ว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ในเชิงวิชาการผ่านการศึกษาเฉพาะกรณีของโรงเรียนแห่งหนึ่งที่เป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกระทำที่เกิดขึ้นในบริบทหนึ่งของสังคมไทยซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปเป็นแผนภาพของปรากฏการณ์ความรุนแรงในโรงเรียนได้ดังนี้

ภาพประกอบ 5 แสดงปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เด็กและเยาวชนถูกกระทำในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

ระดับโรงเรียน

1. จากการศึกษาพบว่าในรั้วโรงเรียนมีความรุนแรงเกิดขึ้นในหลากหลายรูปแบบทั้งความรุนแรงต่อร่างกาย ต่อจิตใจ ต่อเพศ รวมถึงความรุนแรงแฝงหรือความรุนแรงเงียบที่ทำให้นักเรียนไม่ได้รับสิทธิที่พึงได้รับในฐานะนักเรียนคนหนึ่งซึ่งความรุนแรงนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง นักเรียนกับครู และนักเรียนกับบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียนซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้สร้างความเสียหายและความเจ็บปวดให้แก่นักเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้นโรงเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอนควรตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและให้ความสำคัญกับรูปแบบของความรุนแรงที่เกิดขึ้นตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเพื่อให้การแก้ไขปัญหานั้นเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง รู้ว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีใครเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง และเกิดขึ้นในสถานการณ์ใด ที่ไหนบ้างซึ่งโรงเรียนจะได้สามารถดำเนินการป้องกันและแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ ทั้งการทำงานในเชิงรับคือการแก้ไขเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วด้วยเมตตาจิตไม่ซ้ำเติมเด็กที่ถูกกระทำและไม่ตอกย้ำตีตรานักเรียนที่ก่อเหตุใช้การลงโทษทางวินัยที่สร้างสรรค์และไม่รุนแรง และการทำงานในเชิงรุกคือ การป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์นักเรียนด้วยกัน และนักเรียนกับครูและบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องโดยใช้รูปแบบของกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความสามัคคี มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและเพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติยิ่งขึ้นทางโรงเรียนควรประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ให้เด็กและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องร่วมเล็งเห็นความสำคัญและให้คุณค่าให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสามัคคีในโรงเรียนรวมทั้งเป็นการสร้างมิตรภาพแก่นักเรียนให้มีความรู้สึกและมีจิตใจที่ดีต่อกัน เช่น การเล่นกีฬา ดนตรี การจัดอบรมคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้นรวมทั้งปรับกระบวนการจัดการภายในระบบโรงเรียนเพื่อให้เกิดการจัดการในการมีกิจกรรมต่างๆ หลังเลิกเรียนอันจะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการริเริ่มสร้างสรรค์ การให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในทางบวกและสร้างสรรค์ การเป็นพี่เลี้ยงของรุ่นพี่รุ่นน้องเพื่อสร้างตัวแบบที่ดีระหว่างกัน ผ่านการดำเนินงานในลักษณะของสภานักเรียนให้นักเรียนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงานร่วมประเมินผล และร่วมรับผลของการดำเนินงานนั้นด้วยกัน ก็จะสร้างความรัก ความผูกพันทั้งต่อนักเรียนด้วยกันต่อครูอาจารย์ในโรงเรียน

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้นมีหลายปัจจัยด้วยกันที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโรงเรียน ทั้งทางด้านพื้นที่ทางกายภาพโรงเรียนควรมีการปรับปรุงอาคารสถานที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรง เช่น ตามมุมอับหรือลับตาคน ห้องน้ำ โรงอาหาร พื้นที่รกร้างหลังโรงเรียน เป็นต้น เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนใช้เป็นแหล่งมั่วสุมหรือก่อเหตุความรุนแรง ด้านการจัดการเรียนการสอนควรมีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนใน

กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนโดยนำพื้นฐานความรู้ของนักเรียนมาพิจารณา ร่วมกับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนด้านความเป็นเลิศทางวิชาการเพียงอย่างเดียว ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยเฉพาะครูผู้สอนกับนักเรียนในเรื่องการลงโทษทางวินัยนั้น ครู ควรให้ความสำคัญกับการเลือกใช้วิธีการลงโทษอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการเสริมสร้างวินัยเชิงบวกให้แก่นักเรียน และเมื่อทำการลงโทษควรมีการคาดโทษและชี้แจงความผิดของนักเรียนทุกครั้ง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการลงโทษโดยไม่ใช้อารมณ์ และครูต้องหลีกเลี่ยงการลงโทษนักเรียนผ่านการใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรมเพราะนั่นหมายถึงการสร้างตราบาปให้แก่เรียนอันจะนำมาสู่การต่อต้านและการฝ่าฝืนกฎระเบียบและการทำลายอำนาจของครูซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความรุนแรงอย่างไม่สิ้นสุด

3. โรงเรียนควรมีการร่วมมือกับนักจิตวิทยาในการแก้ปัญหาและป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียนโดยการจัดอบรมครูแนะแนว ครูประจำชั้น และครูฝ่ายปกครองให้เข้าใจสภาพของผู้เรียนรวมถึงวิธีการแก้ปัญหาและการลงโทษที่ถูกต้องเหมาะสมรวมทั้งควรส่งเสริมความร่วมมือหรือความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดของครูกับผู้ปกครองเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงร่วมกันรวมทั้งควรมีช่องทางสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กสู่โรงเรียนและจากโรงเรียนสู่ผู้ปกครองเพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนดูแลและแก้ไขพฤติกรรมเด็กโดยเฉพาะเด็กกลุ่มเสี่ยงใช้ความรุนแรงรวมถึงให้ผู้ปกครองมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิเด็ก และวิธีการลงโทษเด็กที่ไม่เกินกว่าเหตุเพื่อปกป้องเด็กไม่ให้ถูกกระทำความรุนแรงภายในโรงเรียน

ระดับครอบครัว

1. ควรส่งเสริมและผลักดันให้พ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยเฉพาะการสร้างความปลอดภัยในครอบครัว ปลูกฝังความเชื่อ และค่านิยมให้บุตรหลานรักเพื่อนมนุษย์ ไม่สร้างความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นให้เวลากับบุตรหลานและเผื่อระวังให้อยู่ในสายตาโดยไม่เข้มงวดจนเกินไป และให้อิสระตามสมควร แต่ทั้งนี้ไม่ควรปกป้องบุตรหลานตนเองจนเกินความพอดี และควรฟังคำเตือนหรือคำบอกเล่าของผู้อื่นเกี่ยวกับการกระทำบุตรหลานอย่างเป็นกลาง และที่สำคัญพ่อแม่ ผู้ใหญ่ในครอบครัวต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการไม่ใช้ความรุนแรงโดยพ่อแม่ต้องไม่เป็นต้นแบบในเรื่องความรุนแรงต่อกัน เช่น ไม่ใช้วาจาที่ไม่สุภาพ ทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายต่อหน้าลูก ไม่ใช้การลงโทษที่รุนแรงเกินกว่าเหตุ การขู่ให้ลูกกลัว เป็นต้น ควรมีการให้กำลังใจและให้รางวัลเมื่อลูกทำความดีและงดการให้รางวัลหรือสิ่งที่ดีที่เด็กชอบเพื่อเป็นการลงโทษแทนการตีหรือการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก

2. ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับเด็กและเยาวชนรวม ทั้งมีคู่มือการประเมินความเสี่ยงของการเกิดพฤติกรรมความรุนแรงในเด็กและเยาวชนเพื่อเป็นการเพิ่มความสัมพันธ์และกลไกการเฝ้าระวังและการสื่อสารกับเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด

ระดับชุมชนและการปกครองส่วนท้องถิ่น

1. สนับสนุนแผนกิจกรรมส่วนท้องถิ่นที่มุ่งดำเนินงานเพื่อลดปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนโดยเน้นการจัดการโดยใช้ทุนทางสังคม อันได้แก่ ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาและจัดให้มีการจัดการเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่เรียนรู้กันและกัน มีการจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนในลักษณะของกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของเด็กและเยาวชน เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ การเข้าค่ายเยาวชน ค่ายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

2. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนควรนำเอาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนที่ต้องปลอดความรุนแรงให้ปรากฏในแผนชุมชนและกำหนดให้มีโครงการกลไกการจัดการที่เป็นรูปธรรมในการลดปัญหาความรุนแรงในเยาวชนระดับพื้นที่โดยใช้งบประมาณท้องถิ่น และใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการประเมินผลลัพธ์ซึ่งจะเกิดผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็กและสังคมโดยรวม

3. พัฒนาระบบเฝ้าระวังในระดับชุมชนเพื่อสร้างสัญญาณเตือนภัยที่ให้แก่คนในชุมชนตระหนักในปัญหาและรับรู้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคม โดยเน้นการพิจารณาตัวชี้วัดการประเมินความรุนแรงในชุมชน เช่น ความรุนแรงในครอบครัว การตายและบาดเจ็บจากการทะเลาะวิวาทของผู้ใหญ่ การแพร่หลายของปืนและอาวุธ แหล่งอบายมุข และปริมาณการดื่มสุราของคนในชุมชน ร้านเกมส์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติควรให้ความสำคัญในเรื่องของความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียนในประเด็นของความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและขอบข่ายของความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนรวมทั้งประเด็นของการป้องกันและแก้ไขความรุนแรงซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้มาจากบริบทและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วในการกำหนดนโยบายเพื่อให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต้องไม่ละเลยที่จะคำนึงถึงบริบทของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้วย ดังนั้นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการศึกษาครั้งนี้จึงเน้นไปที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นกระทรวงศึกษาธิการที่ควร มีนโยบายที่เน้นการบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมหรือป้องกันไม่ให้

เกิดความรุนแรงในโรงเรียนโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวิชาที่มีในโรงเรียนมีการทบทวนหลักสูตรที่ส่งเสริมสอนศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมและหน้าที่พลเมืองให้ครอบคลุมในทุกระดับชั้น

2. ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่ดูแลและควบคุมเรื่องความรุนแรงในโรงเรียนเพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลในการดำเนินงานทั้งในด้านป้องกันและแก้ไขความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมอื่นๆ โดยเฉพาะกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงโดยอาจมีการพิจารณาประกาศห้ามการกระทำรุนแรงต่อเด็กไม่ว่าจะเป็นการตี ต่อย ตบ เพื่อปกป้องเด็กและเยาวชนในโรงเรียนซึ่งไม่ใช่นักเรียนหรือครูเท่านั้น ในระยะยาวรัฐควรประกาศห้ามการทำร้ายสตรีและเด็กในบ้าน เช่น ประกาศในพระราชบัญญัติครอบครัวและในกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้หน่วยงานอื่นๆ ที่มีบทบาทการทำงานในเชิงสนับสนุน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนควรตระหนักถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม เช่น การจัดโครงการรณรงค์เพื่อลดความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียน การจัดกิจกรรมสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียน จัดการประชุมสัมมนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องระหว่างองค์กรต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งประสานความร่วมมือในลักษณะของเครือข่ายการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติ

3. กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายในการทดสอบความรู้ด้านจิตวิทยาและทักษะอารมณ์เนื่องจากครูส่วนใหญ่มักลงโทษเด็กด้วยการตีหรือการดุด่า ดังนั้นควรปรับปรุงการพัฒนาครูโดยเพิ่มเติมในเรื่องจิตวิทยาและทักษะอารมณ์ตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษาครูก่อนประกอบวิชาชีพครู นักศึกษาควรได้รับการทดสอบความรู้จิตวิทยาและทักษะทางอารมณ์ หากใครไม่ผ่านจะไม่สามารถไปประกอบวิชาชีพครูและเมื่อมาเป็นครูประจำการควรมีการทดสอบและประเมินผลสภาพจิตใจและอารมณ์เป็นระยะ นอกจากนี้ควรมีการสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นกับครูซึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของครู เพื่อหาแนวทางแก้ไขและป้องกันไม่ให้ครูระบายอารมณ์กับเด็กเมื่อเกิดความเครียดรวมทั้ง ทดสอบและประเมินทักษะทางอารมณ์ของเด็ก โรงเรียนมีระบบทดสอบและประเมินทักษะทางอารมณ์ของเด็กในแต่ละช่วงชั้นและมีการส่งผลการทดสอบและประเมินไปยังระดับการศึกษาที่สูงขึ้นหรือเมื่อเปลี่ยนโรงเรียนเพื่อปรับพฤติกรรมผู้เรียนในระยะยาว

4. จากงานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของความรุนแรงภายในโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ดังนั้น ในการทำงานหรือการดำเนินการใดๆ ที่เป็นการป้องกันแก้ไข ลดละหรือยุติความรุนแรงในโรงเรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องทำงานโดยเน้นเรื่องความรุนแรงที่เกิดในครอบครัวและชุมชนด้วยเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาตั้งแต่ระดับรากเหง้าไม่ให้ลูกหลานมาสู่สังคมโรงเรียนมีการขยายเครือข่ายในการทำงานด้านการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนโดยกระตุ้นและ

ส่งเสริมองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนให้มาสนใจในประเด็นปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนด้วยโดยการริเริ่มในการมีทุนสนับสนุน การค้นหาตัวอย่างเด่นของการดำเนินงานเพื่อเป็นแรงจูงใจและเกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกัน

5. ควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนเชิงบวกเพื่อการแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน หลักการก็คือแทนที่จะพุ่งเป้าไปที่การแก้ปัญหาพฤติกรรมเชิงลบซึ่งใช้เวลานาน เสียค่าใช้จ่ายมากและได้ผลค่อนข้างน้อยก็หันกลับมาพัฒนาศักยภาพของวัยรุ่นและเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงบวกแทนโดยการสนับสนุนและสร้างโปรแกรมหรือกิจกรรมทางเลือกให้เด็กมีพื้นที่แสดงอัตลักษณ์และคุณค่าของตนเองอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมการใช้ในความคิดเชิงบวกที่ค้นหาและเข้าถึงคุณค่าของเด็กและเยาวชน รวมทั้งส่งเสริมนโยบายคุ้มครอง ควบคุมพื้นที่เสี่ยงต่อเด็กและเยาวชน เช่นนโยบายการควบคุมเรื่อง ป่อนการพนัน ร้านเหล้า ร้านเกมส์ และอินเทอร์เน็ต ที่เด็กและเยาวชนเข้าถึงได้ง่ายโดยการผลักดันการพัฒนากฎหมายควบคุมอย่างเข้มงวด

6. จากผลการวิจัยที่พบว่าตัวนักเรียนเอง ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมีการรับรู้ความรุนแรงไม่เท่ากัน บางคนอาจมองว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา ดังนั้นจะอย่างไรให้ฝ่ายต่างๆ มีเจตคติที่ไม่เพิกเฉยต่อความรุนแรงและความรุนแรงที่ค้นพบจากการศึกษานี้ น่าจะมีการนำไปเผยแพร่ให้สังคมรับรู้ ให้เกิดทั้งความตระหนักและช่วยกันสังเกตว่าเด็กมีวิธีจัดการความรุนแรงที่ตัวเองต้องเผชิญอย่างไร เพราะเรื่องเหล่านี้อาจจะกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างได้ ดังนั้นในระดับนโยบายควรผลักดันการเรียนรู้เรื่องความรุนแรงในเด็กและเยาวชนในสถาบันต่างๆ ทั้งการศึกษา ศาสนา ภาวเอกชนและชุมชนมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจโดยการกระตุ้นให้สาธารณชนมีเข้าใจปัญหาความรุนแรงว่าความรุนแรงในเด็กและเยาวชนไม่ใช่เรื่องพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น แต่เป็นปัญหาความรุนแรงทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย หลีกเลี่ยงการประณามกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ก่อปัญหาความรุนแรง แต่มุ่งเน้นการวิพากษ์ ตรวจสอบระบบสังคม อันได้แก่ กลไกภายในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนนั้นๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยในประเด็นของความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียนให้ครอบคลุมพื้นที่โรงเรียนในภูมิภาคต่างๆ โดยนำบริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่มาพิจารณาร่วมด้วย ทั้งนี้ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายยิ่งขึ้นทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติและให้ความสำคัญกับมุมมองหรือคำแนะนำของนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนโดยเฉพาะด้านการป้องกันและแก้ไข ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียนที่จะก่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ซึ่งหากมีการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอาจทำให้ได้ตัวแบบการทำงานเชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วม

ทั้งจากโรงเรียน ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่โดยใช้ภูมิปัญญาและศักยภาพของชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในโรงเรียนต่อไป

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการเผยให้เห็นปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในโรงเรียนผ่านมุมมองและประสบการณ์ของตัวนักเรียนเองซึ่งอยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำจากบุคคลกลุ่มต่างๆ ทั้งจากเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ครู บุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียนซึ่งในการศึกษาครั้งต่อไปอาจมีการศึกษาในประเด็นของความรุนแรงที่เด็กนักเรียนอยู่ในฐานะของผู้กระทำความรุนแรงต่อบุคคลอื่น เช่น ครู และบุคลากรในโรงเรียนนอกจากนี้ข้อค้นพบบางประการจากการวิจัยครั้งนี้เป็นที่น่าสนใจ ดังนั้นในอนาคตควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้โดยนำผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป เช่น ความรุนแรงในครอบครัวกับความรุนแรงในโรงเรียนมีความเชื่อมโยงกันอย่างไร กระบวนการเข้าสู่เส้นทางการกระทำความรุนแรงของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ โล่ห์สรวน. (2533). ความรุนแรงในข่าวโทรทัศน์กับเจตคติความรุนแรงของ
นักเรียนระดับมัธยมปลาย. วิทยานิพนธ์ นศ.ม.(การสื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจน์ ศรีปริญญาศิลป์. (2551, กันยายน). รังแกเพื่อน ปัญหาเล็กๆหรือระเบิดเวลาที่นับถอยหลัง.
ในจดหมายข่าวชุมชนคนรักสุขภาพฉบับสร้างสุข. 5(84): 4-8.
- เกียรติคุณ สิทธิชัย. (2545). รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของ
นักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคใต้. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คมสัน สืบอ. (2537). วิธีการและผลของวิธีการที่ครูใช้ลงโทษพฤติกรรมผิดวินัยของ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว).
พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2551). การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่6 .กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา สุวรรณทัต และคณะ. (2535). แนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. คณะอนุกรรมการ
ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพฯ: มปป.
- จาตุรนต์ ฉายแสง. (2549.). ผลวิเคราะห์ชี้ชัดนักเรียนหญิงตกกันแพร่คลิปวีดีโอมีปัญหาดิต
บกพร่อง. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2553, จาก http://www.md.kku.ac.th/mso/newmso/index.php?option=com_content&task=view&Itemid=23&id=23.
- ชไมพร ทวีศรี; รังสรรค์ วรวงศ์; และ ชัยนรินทร์ ปทุมานนท์. (2542). ลักษณะทางสังคมที่นำไปสู่
ความรุนแรงและการกระทำความผิดในวัยรุ่นและเยาวชน. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย. 7(2.2): 102-112.
- ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2545). เรื่องราวของความรุนแรงในสังคมไทย: ฆ่าหั่นศพ พ่อฆ่าลูก และอื่นๆ
อีกมากมาย. รัฐศาสตร์สาร. 23(2): 144- 148.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2546). อาวุธมีชีวิต?: แนวคิดเชิงวิพากษ์ว่าด้วยความรุนแรง. กรุงเทพฯ:
ฟ้าเดียวกัน.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2547). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. นครปฐม: โครงการเผยแพร่
ข่าวสารการศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. นครปฐม:
มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ชื่นชม เจริญยุทธ; และคนอื่นๆ. (2543). *การทำร้ายทารุณในครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณีสตรีถูกทำร้ายโดยคู่สมรสที่มารับการรักษาในโรงพยาบาลในจังหวัดกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2544). สิทธิมนุษยชน สากลกับปัญหาความจริงแท้ ใน *วิถีสังคมไทย*. สารนิพนธ์ทางวิชาการ เนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ ชุดที่ 6 กฎหมายและสิทธิมนุษยชน. สันติสุข โสภณศิริ (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- _____. (2540). *รัฐศาสตร์การบริหารรัฐกิจ ทฤษฎี : หนึ่งทศวรรษรัฐศาสตร์แนววิพากษ์*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- _____. (2542, กันยายน – ธันวาคม). โลกาภิวัตน์ เอกลักษณะ ความรุนแรง , *วารสารธรรมศาสตร์*. 25(3): 105-124.
- _____. (2543). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- เตือนใจ ชาลี. (2536). *การศึกษามาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาค่าเทละและวิาทของนักเรียนนักศึกษาอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพ*. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ทิวา วงศ์ธนาภา. (2538). *เงื่อนไขทางสังคมที่มีผลต่อปรากฏการณ์การก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียน อาชีวศึกษา:กรณีโรงเรียนอาชีวะแห่งหนึ่งในเขต กทม*. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เทวิน ขอเหนี่ยวกลาง. (2549). *นักเรียนชาย ผักไม่ความรุนแรง*. 2549. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2549, จาก <http://www.ipoll.th.org/article/Boy/Boy.htm> .
- ธงชัย สันติวงษ์. (2533). *องค์การและการบริหาร: การศึกษาการจัดการแผนใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นภาพร หะวานนท์. (2540). *เอกสารคำสอนวิชาสังคมวิทยาสำหรับการพัฒนาประเทศ พ710*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นภาพร หะวานนท์; และคนอื่นๆ. (2546). *องค์ความรู้เรื่องความเข้มแข็งของชุมชน: จากปรากฏการณ์สู่ทฤษฎีฐานราก.เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นันทพันธ์ ชินล้าประเสริฐ; และคนอื่นๆ. (2546). *การพัฒนากระบวนการข้อมูลและสังเคราะห์งานวิจัยด้านความรุนแรงในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

- บุญเยี่ยม ตระกูลวงศ์. (2528). จิตวิทยาสังคมกับสาธารณสุข. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- บุญวดี เพชรรัตน์. (2543). การพยาบาลผู้ป่วยมีพฤติกรรมรุนแรง. การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช. ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช. คณะพยาบาลศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 6(2): 200- 202.
- ปณิตา เพ็ชรสิงห์. (2530). อบรมผู้ที่มีความสัมพันธ์กับการหนีโรงเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศด.ม.(อาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- พิมพ์พร ยิ่งยง. (2539). ข้าวและภาพเกี่ยวกับเพศและความรุนแรงในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันวิเคราะห์เปรียบเทียบข่าวสดกับมติชน. วิทยานิพนธ์ นศ.ม.(การการหนังสือพิมพ์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. (2530). แนวทางการศึกษาความเบี่ยงเบนตามกรอบการวิเคราะห์เชิงการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. (2532). การศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหนังสือพิมพ์. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2539). การศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความรุนแรงในครอบครัวและความก้าวร้าวของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรณี เอื้อวัฒนา. (2542). การถูกกระทำรุนแรงทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กโดยบิดามารดาศึกษาในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ วท.ม.(สาธารณสุขศาสตร์).นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.ถ่ายเอกสาร.
- พรศิริ มูลดิชัย. (2541). ปัจจัยแวดล้อมทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับระดับความรุนแรงของการกระทำผิดทางเพศเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์ ศด.ม.(อาชีวศึกษาและงานยุติธรรม). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- พรฤดี นิธิรัตน์. (2540). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการถูกกระทำทารุณกรรมของเด็กในครอบครัว : ศึกษาในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- พัทยา สายหู. (2538). กลไกของสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา จารุพูนผล; และ เกสร สุวิริยะศิริ. (2546,กุมภาพันธ์). บริบทความรุนแรงที่พบในสังคมไทย. วารสารพยาบาลสาธารณสุข.16(2): 67.

- เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์. (2551). รายงานการวิจัยเรื่องมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อ
ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน. นครปฐม: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภาวิดา พัทธกิจร่วมวงศ์. (2543). การเปรียบเทียบการรับรู้ของบุตรและบิดามารดาต่อการใช้
ความรุนแรงในกระบวนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาล
ครอบครัว). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- รังสิมา สีนะพงษ์พิพิช. (2540). ผลของการใช้ตัวแบบในนิทานหุ่นมือต่อการลดพฤติกรรม
ก้าวร้าวในเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนา โตสกุล. (2548). มโนทัศน์เรื่องอำนาจ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ .
- วัลยา ภูมิภักดีพรรณ. (2547). ปฏิบัติการความรุนแรงต่อตัวตนของนักเรียน. ปรินญาณินท์
กศ.ด.(พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ศิโรรัตน์ โชติกสถิตย์. (2542). การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะครอบครัวการปฏิบัติตามบทบาท
ที่ศาสนากำหนดการรับรู้การปฏิบัติในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรี.
วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธาณสุขศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สรณ ภู่ง; และ อ้อมเดือน สดมณี . (2549). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. การวิจัยเชิงคุณภาพ
เบื้องต้น. หน้า 60-88. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ.
- สมชาย จักรพันธ์. (2543, กรกฎาคม-สิงหาคม). ความรุนแรงในสังคม: ลูกเราจะรอดไหม ? ใน
หมออนามัย. 10: 75-77.
- สมนึก ชัชวาลย์. (2531). ค่านิยมและพฤติกรรมการควบคุมทางสังคมของชุมชนที่อยู่ใกล้และ
ห่างไกลความเจริญ: ศึกษากรณีเมืองหลักเชียงใหม่. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมบัติ ตาปัญญา. (2549ก). การสำรวจปัญหาการรังแกกันของนักเรียน. ภาควิชาจิตเวชศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2549ข). การสำรวจทัศนคติต่อการสร้างวินัยและพฤติกรรมในการสร้างวินัยของครู
ต่อนักเรียน. ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมพร เตรียมชัยศรี. (มกราคม-มีนาคม, 2544). ความรุนแรงต่อสตรีและมุมมองในผลของ
ความรุนแรงและด้านการป้องกัน ความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธ. วารสารพยาบาล. 50(1): 8-15.

- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
(2550). ข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงต่อเด็กและสตรี. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2551, จาก
<http://naughtyknotty.exteen.com/20080203/entry-1>
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2539). *ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สานิต รัตตัญญู. (2533). *การเปรียบเทียบมโนภาพแห่งตนและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนตามการรับรู้ของนักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและไม่ก้าวร้าวในโรงเรียนประถมศึกษา* สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม.(การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพันธุ์ รื่นสำราญ. (2525). *การศึกษาปัญหาเด็กนักเรียนก่อเหตุทะเลาะวิวาทในเขตกรุงเทพ – มหานคร*. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุรินทร์ ปรีดาสุริยชัย. (2543). *การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่มีผลต่อการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา*. วิทยานิพนธ์ สศ.ม.(สังคมวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุศักดิ์ หลาบมาลา. (2538, พฤษภาคม). ปัญหาความรุนแรงในโรงเรียนและวิธีป้องกัน. *วิทยาจารย์*. 93:6- 7.
- สุวัฒน์ ศรีสรจันต์. (2544). *ความรุนแรงในครอบครัว : มิติทางสังคมและวัฒนธรรมและการแทรกแซงทางสังคมในชุมชนไทยแห่งหนึ่ง*. วิทยานิพนธ์ สศ.ด. (สังคมศาสตร์การแพทย์) มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- เสริม ปุณณะหิตานนท์. (2527). *การกระทำผิดในสังคม : สังคมวิทยาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2533). *ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติและพฤติกรรมต่อความรุนแรงของเยาวชนกับพฤติกรรมในการดูโทรทัศน์ : ศึกษาเฉพาะที่นักเรียนกลุ่มมัธยมต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- แสง ทวีคุณ. (2538). *การฝึกเพื่อเสริมสร้างจิตลักษณะในการป้องกันพฤติกรรมทะเลาะวิวาทในนักเรียนอาชีวศึกษา*. ปรินซ์นิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2548). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สามลดา.

- องค์การสหประชาชาติ. (2544). *ความหมายของความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: องค์การสหประชาชาติ.
- อนุช อาภาภิรม. (2543). *ฉากความรุนแรงในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- อรณี นมรักษ์. (2539). *การทารุณกรรมเด็กในครอบครัวของนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร : กรณี โรงเรียนสามเสนนอก*. วิทยานิพนธ์ พบ.ม.(พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อรรณพ พรหมใหม่. (2544). *การประมวลผลพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพฯ*. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (การบริหารทั่วไป).ชลบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- อรสม สุทธิสาคร. (2543). *อาชญากรรมเด็ก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.
- อรอนงค์ อินทรจิตร และนรินทร์ กรินชัย. (2542). *ผู้หญิงและเด็ก:เหยื่อความรุนแรงในครอบครัว*. กรุงเทพฯ: ปกเกล้าการพิมพ์.
- อำพล จินดาวัฒนะ. (2546,กันยายน). *วัยรุ่นตีกัน ต้องเติมรักเติมความเข้าใจ*, *มติชน*. 13(3601): 5.
- อาภาพรณ ถาวโรฤทธิ์. (2542). *เจตคติต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว*. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (สังคมศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อารี เพ็ชรผุด. (2533). *การศึกษาสาเหตุ รูปแบบและผลของเด็กที่ถูกทารุณกรรมและทอดทิ้งในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อรุพันธ์ อนุฉุณินานิน. (2539). *การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวต่อผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง:ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ป่วยในสถาบันประสาทวิทยา*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด.(พัฒนาศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- แอปเปิล มิเชล. (2529). *การศึกษาและอำนาจ*. แปลจาก Education and Power สำลี ทองทิว ผู้แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Baldwin, John D. (1985). *George Herbert Mead:A Unit Theory For Sociology*. Newbury Park:Sage Publication.
- Barker, Chris. (2000). *Cultural Studies Theory and Practice*. London: Sage Publications.
- Blumer, Herbert. (1969). *The Methodological Position of Symbolic Interaction*. *Symbolic Interactionism : Perspective and Method*. Englewood Cliffs: N.J.,Prentice-Hall.

- Bogdan, Robert C.; & Sari Knopp Biklen. (1992). *Qualitative Research for Education. An Introduce to Theory and Method*. Boston: Allyn and Bacon.
- Bourdieu, Pierre; & Jean-Claude, Passeron. (1997). *Reproduction in Education Society and Culture* London: Sage Publications
- Brekowitz, L. (1964). *Advance in Experimental; Social Psychology*. New York: Academic Press.
- Brentro, Land N. Long. (1995,February). Breaking the cycle of Conflict. *Educational Leadership*. P.52-56.
- Broom, Leonaard.; Philip Selznick; & Dorothy Broom Darroch. (1981). *Sociology*. Seven edition. New York: Harper & Row.
- Camus, A. (1980). *Neither victims nor executioners*. New York: Continuum.
- Corsini, R. L. (1999). *The dictionary of psychology*. United States of America: Brunner Mazel.
- Coser, Lewis L.; & Bernard Rosenberg. (1964). *Sociological theory: A Book of Readings*. New York: Macmillan.
- Craig J. Calhoun . (2002). *Contemporary Sociological Theory*. US: Blackwell Publishing.
- Creswell. (2002). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mix Method Approach*. 2nd ed. California: Sage Publication.
- Danaher, Geoff; Tony Schirato & Jen Webb. (2000). *Understanding Foucault*. London: Sage Publications.
- Denzin, K. Norman; & Yvonna S. Lincoln. (eds). (2000). *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- Foucault, Michel. (1977). *Discipline and Punish : The Birth of the Prison*. translated from the French by Alan Sheridan New York: Pantheon Books.
- _____. (1978). *The History of Sexuality* volume I An Introduction. Translated from the French by Robert Hurley. England: Penguin Books.
- _____. (1980). *Power/Knowledge Selected Interviews and Other Writing 1972-1977*. edited by Colin Gardon. New York: Harvester Wheatsheaf.
- _____. (1981). Question in Method in *The Foucault Effect : Studies in Governmentality* Burchell , Graham, Gardon (eds) Chicago: The University of Chicago Press.

- Gardon, Colin. (1998). Birth of the Subject , in *Micheal Foucault Critical Assessments*. edited by Barry Smart volume v pp.34-57. London: Routledge.
- Garland, David. (1996). Social control. *The Social Science Encyclopedia*. Edited by Kuper Adam and Jessica Kuper. Second Edition. NewYork: Routledge.
- Glaser, B. (1978). *Theoretical sensitivity*. California: The Sociology Press.
- Joan, Gaustad. (1997). *Substance Abuse Policy*. Eugene : ERIC Clearinghouse on Education Management.
- Johnson, B; & Christensen, L. (2004). *Educational Research Quantitative, Qualitativ, and Mixed Approach*. 2 nd ed. New York: Praeger.
- Johnson, Doyle Paul. (1986). *Sociological Theory: Classical Founder and contemporary Perspective*. NewYork: John Wiley & Sons
- Jones, M. (2006, January.). Shutting Themselves. *The New York Times*.
- Karl, Marx. (1970). *Pairing*. New York: The Hearst Corb.
- Mason, Gail. (2002). *The Spectacle of Violence Homophobia, Gender and Knowledge* London and New York: Routledge.
- Mckinlay; & Ken Starkey. (eds)(1998). *Foucault, Management and Organization Theory From Panopticon to Technologies of Self*. London: Sage Publications.
- Merriam, S.B. (1988). *Case Study Research and Education:A Qualitative Approach*. San Francisco: Jessey-Bass.
- Merton, K. Robert. (1959). Adolescent Aggression. New York: The Ranold Press.
- Miles,M.B.;&Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*.2nd ed.Thousand Oaks: Sage.
- Miller, B. Walter. (1978). A Social Psychology : A Contemporary. New York: Oxford University Press.
- Olsen, Marvin E. (1968). *The Process of Social Organization*. NewYork:Holt,Rinehart and Winston, Inc
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: what we know and what we can do*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Prout , Alan. (ed) (2000). *The Body Childhood and Society*. England: Macmillan Press Ltd.

- Remschmidt, H. (1993) . Cycle of Violence. *Deutsches Aerzteblatt*. 39 (Winter 1993): 35-40.
- Ritzer, George. (1996). *Sociological Theory*. 4 th ed. New York: The McGraw-Hill Companies.
- _____. (1997). *Postmodern Social Theory*. New York: the McGraw-Hill Companies.
- _____. (2000). *Modern Sociological Theory*. 5 th ed. New York: The McGraw-Hill Companies .
- Scott. W. Joan. (1998). Experience cite in Women`s Autobiographical Selves : Theory and Practice. in *Women, Autobiography, Theory A Reader*. edited by Sidonie Smith and Julia Watson. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- Smelser, J. Neil. (1988). *Sociology*. 3 rd ed. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Stake, R. E. (1994). Case studies. In N.K.Denzin and Y.S.Lincon (Eds.). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- _____. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks. CA: Sage.
- _____. (1988). Case study methods in educational research: Seeking sweet water. In R.M.Jaeger(ed.). *Complementary methods for research in education*. Washington, DC: American Educational Research Association.
- Stuart, R. B. (1981). Violent behavior: Social learning approaches to prediction, management and treatment. *Violence in perspective*. New York: Brunner/Mazel.
- Tumer, Jonathan; et al. (1995). *The Emergence of Sociological Theory*. Belmont: Wadsworth Publising company.
- Urie Bronfenbrenner. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Van Dijk, A. Tumer. (1998). *Ideology : A Multidisciplinary Approach*. London: Sage Publications.
- Vander Zanden J. W.; Crandell, T. L.; & Crandell, C. H. (2007). *Human Development*. 8 th ed. New York: McGraw Hill.
- Vries, De Hent; & Samvel Weber. (eds). (1997). *Violence, Identity and Self-Determination*. Stanford, California: Stranford University Press.

- Walters R, H; & Parke R. D. (1964). Social motivation, dependency, and susceptibility to social influence. In Berkowitz L (ed.). *Advances in experimental social psychology*. Vol 1. New York: Academic Press. P. 231-276.
- Woods, Peter. (1983). *Sociology and the School: An Interactionist View Point*. London: Routledge and Kegan Paul.
- World Health Organization (WHO). (1995). *Violence : A Public health priority*. Geneva. Switzerland.
- _____. (1997). *World Health Statistics Annual*. Geneva. Switzerland.
- _____. (2000). *Regional Consultation on World Report on Violence and Health*. New Delhi : W40/SEARO.
- Yin, R. K. (2003). *Applications of case study research*. Thousand Oaks: Sage Publication.

ภาคผนวก

ตัวอย่างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

สำหรับนักเรียน

- 1) ภูมิหลัง (ชื่อ อายุ ระดับชั้นเรียน เป็นต้น)
- 2) ชีวิตในโรงเรียนได้ทำอะไรบ้างในแต่ละวัน กิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดมีอะไรบ้าง

นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง

- 3) กิจกรรมที่ชอบทำเมื่อมีเวลาว่าง เช่น ช่วงพักเที่ยงหรือช่วง ก่อนเข้าเรียนคืออะไร
- 4) ความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ เป็นอย่างไร สนุกกับเพื่อนคนไหนมากที่สุด ทำไมถึงสนิทกัน
- 5) ความสัมพันธ์กับครูเป็นอย่างไร ชอบการสอนของครูท่านใดเป็นพิเศษบ้าง ทำไมถึง

ชอบ

6) การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร วิชาที่ชอบและไม่ชอบคืออะไรเพราะอะไรถึงชอบหรือไม่ชอบ

- 7) ปัญหาอุปสรรคในการเรียนและการดำเนินชีวิตในโรงเรียน
- 8) เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ นักเรียนมีวิธีการแก้ไขอย่างไร ใครมีส่วนเกี่ยวข้องบ้าง
- 9) นักเรียนต้องการให้โรงเรียนทำอะไรบ้าง เพราะเหตุใด
- 10) เมื่อนักเรียนทำผิดครูมีวิธีการลงโทษอย่างไรบ้าง ลองเล่าตัวอย่างที่เกิดขึ้นให้ฟังหน่อย

ฯลฯ

สำหรับครู

- 1) ภูมิหลัง (ชื่อ อายุ ระดับชั้นเรียนที่สอน ระยะเวลาที่สอน ภูมิลำเนา เป็นต้น)
- 2) ชีวิตในโรงเรียนทำอะไรบ้างในแต่ละวัน สอนวิชาอะไรบ้าง
- 3) การจัดการเรียนการสอนทำอย่างไร
- 4) ความสัมพันธ์กับเพื่อนครูเป็นอย่างไร
- 5) ความสัมพันธ์กับนักเรียนเป็นอย่างไร
- 6) ครูมองว่าพฤติกรรมของเด็กในโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง
- 7) ปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน
- 8) เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ทั้งเรื่องการเรียนการสอนและพฤติกรรมของเด็กครูมีวิธีการแก้ไขอย่างไร ใครมีส่วนเกี่ยวข้องบ้าง
- 9) ครูมีความคาดหวังอย่างไรบ้างต่อนักเรียน ต้องการเห็นนักเรียนเป็นอย่างไร
- 10) เมื่อนักเรียนทำผิดครูมีวิธีการลงโทษอย่างไรบ้าง ลองเล่าตัวอย่างที่เกิดขึ้นให้ฟังหน่อย
- 11) อยากให้ครูลองมองเรื่องความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียนว่าในปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร เหตุการณ์แบบไหนที่ครูคิดว่ามีความรุนแรงเกิดขึ้นในโรงเรียน และคิดว่าความรุนแรงในโรงเรียนเกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง และสมมติว่าต้องการแก้ไขจะใช้วิธีการใด

ฯลฯ

สำหรับผู้ปกครอง

- 1) ภูมิหลัง(ชื่อ อายุ อาชีพ ภูมิลำเนา เป็นต้น)
- 2) ลูกหลานหรือเด็กในปกครองได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนให้ฟังบ้างหรือไม่ อย่างไร
- 3) ท่านคิดว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
- 4) ท่านคิดว่าวิธีการลงโทษนักเรียนในโรงเรียนเป็นอย่างไร วิธีใดที่ยอมรับและไม่ยอมรับบ้าง เพราะเหตุใด
- 5) ท่านคิดว่าความรุนแรงต่อเด็กสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ ถ้าได้คิดว่าเรื่องใดหรือเหตุการณ์ในที่เกิดขึ้นแล้วถือว่าเป็นความรุนแรงต่อเด็ก
- 6) ถ้าเกิดความรุนแรงต่อเด็กขึ้นในโรงเรียนท่านคิดว่าใครจะเป็นผู้ที่กระทำ และใครควรเข้ามามีส่วนในการแก้ไขบ้าง
- 7) ท่านมีความคาดหวังต่อโรงเรียนในการปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างไร

ฯลฯ

สำหรับกรรมการสถานศึกษา

- 1) ภูมิหลัง(ชื่อ อายุ อาชีพ ภูมิลำเนา เป็นต้น)
- 2) ช่วยเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียนให้ฟังหน่อย
- 3) ท่านคิดว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
- 4) ท่านคิดว่าวิธีการลงโทษนักเรียนในโรงเรียนเป็นอย่างไร วิธีใดที่ยอมรับและไม่ยอมรับบ้าง เพราะเหตุใด
- 5) ท่านคิดว่าความรุนแรงต่อเด็กสามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ ถ้าได้คิดว่าเรื่องใดหรือเหตุการณ์ในที่เกิดขึ้นแล้วถือว่าเป็นความรุนแรงต่อเด็ก
- 6) ถ้าเกิดความรุนแรงต่อเด็กขึ้นในโรงเรียนท่านคิดว่าใครจะเป็นผู้ที่กระทำ และใครควรเข้ามามีส่วนในการแก้ไขบ้าง
- 7) ท่านมีความคาดหวังต่อโรงเรียนในการปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างไร
- 8) ทางคณะกรรมการสถานศึกษามีการประชุมร่วมกันบ่อยเพียงใด ส่วนใหญ่เรื่องที่ประชุมเป็นเรื่องอะไรบ้าง
- 9) ในกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาเคยมีการพูดคุยกันในเรื่องความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

ฯลฯ

***หมายเหตุ ประเด็นคำถามสามารถปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นตามสถานการณ์

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	ชื่อสกุล	นางสาวฐาศุภกร์ จันประเสริฐ
วันเดือนปีเกิด		7 พฤษภาคม พ.ศ. 2523
สถานที่เกิด		ตำบลกองดิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน		เลขที่ 99/ 84 หมู่ 5 ถนนไสวประชาราษฎร์ ตำบลลาดสวาย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150
ประวัติการศึกษา		
	พ.ศ. 2540	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนสตรีสมุทรปราการ
	พ.ศ. 2544	ศิลปศาสตรบัณฑิต (การพัฒนาชุมชนเมือง) เกียรตินิยมอันดับ 1 จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
	พ.ศ. 2553	วิทยาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ